

VYBRANÁ TAJEMSTVÍ PROFESORA KESSLERA

Eduard Martin

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Vybraná tajemství profesora Kesslera

Eduard Martin

Znění tohoto textu vychází z díla [Vybraná tajemství profesora Kesslera](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Melantrich v Praze v roce 1989.

§

Text díla (Eduard Martin: Vybraná tajemství profesora Kesslera), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Verze 1.0 z 22. 11. 2024.

OBSAH

Strom	7
Píseň z Hammeln	35
Profesor dějepisu	60
Síla	75
Vzpoura hmoty aneb Désirée	99
Dokonalost, dokonalost	127
Alchymista	172
Profesor Xaverius	190
Košile	225
Smrt	241
Vtip	290
Pekelná růže	307
Koho máš dnes rád?	318

Otci

Strom

I

1

Profesor Kessler –

Co říct o onom nejpozoruhodnějším člověku, jakého jsem kdy poznal...

Nás, kteří jsme měli příležitost poslouchat jeho příběhy, je málo. A pokud vím, nikdo se zatím neodhodlal tyto příběhy zachytit.

Myslím si, že je to škoda. Bylo by mi líto, kdyby se zvláštní příběhy profesora Kesslera měly rozplynout...

Roztát, jako tolik neobyčejných příběhů, které nikdo nezapsal.

Příběhy, které jsem shromáždil v tomto svazku, pokládám za nejzajímavější z těch, jaké mi profesor Kessler vyprávěl.

Neřadím je chronologicky.

Pokusil jsem se je srovnat tak, aby čtenář prožil rok s profesorem Kesslerem, rok, jako jsem ho prožil já – každý měsíc přináší svůj příběh.

Profesor Kessler –

Co o něm říct.

Vídal jsem ho jedno léto z domu, ve kterém jsem byl hostem, vídával jsem ho pravidelně, jak vchází na zahradu u své chalupy.

Vycházel z domu v plavkách, strojovou chůzí. Strojově rozkládal lehátko, prkenně usedal. Slunil se ne hodinu jako jiní lidé, ale šedesát minut neboli tři tisíce šest set vteřin. Přesnost a důkladnost čišela i z jeho soustředěného slunění.

Profesor Kessler se v podstatě neopaloval. Jen nechal sluneční paprsky provádět chemickou reakci v buňkách svého těla. Tímto příměrem se rozhodně nechci profesoru Kesslerovi posmívat – chci jen naznačit jeho životní pocit.

Tehdy, když jsem profesora poznal, byl už na penzi.

Trávil svůj život zdravě a vesele. I když jen seděl v lehátku a mlčel, vystupovala z něj aktivní a radostná životní energie.

Jakmile zanechal vědecké práce, které se věnoval s velkou vášní, věnoval se své zahradě. Rouboval, přesazoval, ryl. A také vášnivě.

Ať dělal profesor Kessler, co dělal, všechno dělal zaujatě.

Kvůli zahradním pracím jsme se toho léta spřátelili. Přesněji: kvůli angreštu, který jsme oba pěstovali.

Toho léta jsem vyslechl od profesora Kesslera jeho první příběh. Nevím dodnes, jak si ho mám vysvětlit – ostatně ani profesor Kessler to nevěděl.

Jsou zážitky, jaké se asi mohou chápat jen v symbolické rovině, jinak vyznívají absurdně.

Ale není každý život, i život motýla, který se vznáší nad stéblem, život stébla, i náš život, podobenstvím?

Strom, o kterém bude tento první příběh, ještě stojí v sadu profesora Kesslera.

Credo, quia absurdum est.

2

Profesor Kessler získal chalupu, na jaké se jeho zvláštní příběh odehrál, od staré pratety.

Stěhovala se do města a dům přenechala synovci, tehdy asistentu vysoké školy. Právě se vracel do Čech ze studijních pobytů

v Heidelbergu a v Paříži. Prateta si přála, ať synovec jezdí odpočívat na chalupu co nejčastěji.

Aby si zachoval rozum v pořádku.

Kdo celé dny a noci přemýšlí v laboratořích jako Kessler, prý potřebuje trochu idyly. Když o tomto pratetině přání profesor Kessler hovořil, tvářil se tak, že jeho výraz se dal vykládat všelijak. Asi si myslel, že rozum neztratil zde jen zázrakem.

Bylo mu něco přes třicet, když se poprvé rozhodl trávit léto tady v horách. Dlouhé pokusy, které prováděl celé noci, ho vysílily. Doufal, že vzduch – silný jako koňak, jak říkala prateta – a ticho mu dodají sílu alespoň k získání Nobelovy ceny. Ostatně, jednou byl profesor Kessler, jak jsem se později dozvěděl, skutečně na Nobelovu cenu navržen.

Profesor nechtěl prázdniny trávit nečinně.

Rozhodl se sice, že je zasvětit zábavě.

To ano.

Ale zábava u profesora Kesslera byla, jako u většiny vědců, které jsem poznal, opět jejich práce.

I když z trochu jiného úhlu.

Snad jste si někdy v časopisech všiml článků, které žertovně rozebírají otázku míšení rostlinného a živočišného světa. Předvídají, že se brzy oba světy podaří vědcům smísit. Sám jsem jednou viděl obrázek růže, která má místo květu veselou kočičí hlavu.

Tyto heretické myšlenky jsou staré. Profesor Kessler se s nimi seznámil na své první stáži ve Spojených státech.

I když ne v tak banální rovině, v jaké je přibližují letní časopisy.

Pokládal tyto pokusy za nesmysl už tehdy.

Nacházel v nich zajímavý námět pro cosi jiného – pro určitou regenerační schopnost, kterou pozoroval u rostlin a nepozoroval u lidí.

Jeho otec přišel ve válce o nohu a profesor Kessler byl otcovým zmrzačením od dětství poznamenán.

Při svém pobytu na zahraničních univerzitách rozvíjel představu, která je bláznivá, jako bývají všechny geniální myšlenky, než se je podaří uskutečnit.

Uvažoval o transplantacích, jaké by se prováděly na základě regenerační schopnosti rostlin. Přemýšlel o podstatě roubů u rostlin, o tom, jak nahradit zmrzačenou nebo chybějící ruku nebo nohu. Byly to jen sny. Zaplašil je. Ale nezapomněl. Umínil si, že se na tento problém jednou pořádně podívá.

Tehdy v létě ho zlákala jiná myšlenka, vynořila se na pozadí té první.

Odvezl na pratetinu chalupu řadu přístrojů, sám si je zčásti sestrojil. Proměnil staročeskou chalupu na odborné pracoviště.

Z kuchyně vybudoval pracovnu, z ložnice skladiště preparátů, ze světnice rentgenologický sál.

Trávil zde léto velice příjemně. Ale stejně, jako by byl v Praze nebo v Heidelbergu. Téměř nejedl, v obrovském množství pil černou kávu.

Vzduch silný jako koňak ani nevychutnal. Ve dne v noci seděl ve své laboratoři, plné připálených dusných plynů.

Zkoušel pozoruhodné pokusy jak s rostlinnými buňkami, tak s živočišnými a vynalezl zvláštní experimentální zařízení. Profesor se mi je pokusil vysvětlit, ale já pochopil, a do dneška si pamatuji jen to, že zařízení bylo složené ze tří přístrojů a z mnoha podivuhodných součástek.

Celý první letní měsíc, který profesor věnoval pokusům, byl – z hlediska vědeckých výsledků – zcela marný. Kdyby byl profesor Kessler proseděl měsíc ve vinárně, byl by na tom stejně.

Jen by méně utratil.

Nechal si dovézt k chalupě několik valníků kmenů jabloní, bříz, hrušní, třešní. Zkoumal jejich stáří, vlhkost, účinky ozáření... Uvažoval o revoluci v zahradničení, která by nastala, kdyby se mu například na topol povedlo naroubovat hrušeň, jabloň a broskev. Jediný obrovský strom by pak mohl plnit funkci jakési zahradní samoobsluhy, plné všemožných druhů ovoce.

Přísně vědecká východiska – jak vidět – zavedla profesora Kesslera k poezii. Ale měl prázdniny a nějak svůj neobyčejný intelekt zaměstnávat musel. A tento způsob zábavy nebyl tak nezajímavý.

Nejsem chemik ani biolog, a i když mi profesor Kessler své pokusy podrobně líčil a jejich výsledky dokumentoval, měl jsem co dělat, abych neusnul. Snažil jsem se, aby mé klímání nepostřehl. Vyprávěl o svých pokusech tak zaujatě a vášnivě, jako by vyznával lásku.

Po měsíci pobytu na chalupě se profesor podvolil naléhání pratetiny hospodyně. Toužila chalupu vygruntovat. Stará hospodyně, vdova, kterou prateta profesoru Kesslerovi obezřetně zanechala, byla velice čistotná. Trpěla tím, že se v chalupě nejen neuklízí, ale že se dům po celý měsíc zamořuje větvemi, špalky, pilinami, smradem a prachem.

Profesor Kessler souhlasil. Nechá chalupu vymalovat. Dovolí, aby sousedé vynesli z domu jeho přístroje. Některé byly velké jako skříně, a největší muselo sunout šest mužů.

Jedinou podmínku si profesor Kessler kladl: všechno bude hotovo za víkend. Hospodyně se podvolila, sezvala kdejakou sestřenicí a neteř, aby se do veleúklidu pustily.

Prý byl opravdu potřeba. Profesor Kessler, tehdy programový starý mládenec, měl všechny nectnosti, jaké svoboda svobodným mužům přináší.

Zamačkával cigarety o stěny a házel je na zem, nepřezouval se, nepřevlékal, pokud mu šaty neprožrala kyselina. Když mu explodovala zkumavka, ani nezametl střepy.

Měl v mládí zajímavý a přitažlivý zvyk: ve svém pětipokojovém pražském bytě vždy žil jen v jedné místnosti. Tak dlouho, dokud se do ní vešel, dokud nebyla zavalena popelem, papíry, knihami, přístroji, špinavými košilemi, neumytými talíři a neumytými zkumavkami... Pak se přesunul do druhého pokoje, když byl i ten neobyvatelný, do třetího, čtvrtého, pátého. Pak se přestěhoval do hotelu a povolal telefonicky pratetu, aby mu dala opět byt do pořádku.

Milý, bezradný starý mládenec.

První den velkého úklidu své chalupy trávil na procházkách, druhý den to už nevydržel bez práce, posadil se do sadu a začal si počítat nějaké výpočty na manželě. Výpočty se týkaly borovic a jabloní.

Hospodyně, její neteře a sestřenice zatím proměňovaly chalupu ve sterilní dům. Každou chvíli vyhlédly ven na počítajícího profesora. Seděl na lehátku mezi jabloněmi a podivnými stroji, které stály v sadu, jako přízračné kovové a skleněné rostliny.

Všichni na vesnici si profesora Kesslera – tehdy ještě asistenta Kesslera – vážili. A protože byl při vší úctě tak směšný, měli ho i rádi. Směšností se pro ně profesor Kessler velice zlidštoval.

Na vesnici žila velmi hezká děvčata, pokud mohu z vnuček soudit na jejich babičky. Ale profesor Kessler snad ani neviděl děvčata, která myjí jeho okna a sledují ho dlouhými pohledy, plnými zamyšlených úsměvů, jakými se dívky dívají na dobré partie.

Profesor Kessler rozhodně dobrou partií byl.

3

Na tomto místě přicházíme k jádru profesora příběhu. Toto jádro nebylo profesoru Kesslerovi nikdy příliš jasné. Nebudu tedy předstírat ani já, že mohu podat vysvětlení. Nejsem specialistou ani v jednom z oborů, ve kterých byl odborníkem profesor Kessler.

Jediné, co si profesor Kessler pamatoval, bylo, že usedl u staré jabloně v pratetině sadu. Byl krásný letní den, koňakový vzduch – a profesor měl tužku a počítal. Byl spokojený. Kolem něj stály rozmístěny přístroje. Přímo za zády měl přístroj-kolos, který sousedé vyvlekli ze stodoly. Stroj velký jako mlátička.

Profesor Kessler se později domníval, že k jeho podivnému osudu mohl přispět sluneční žár. Slunečním teplem se mohly vyvolat v přístrojích nepředvídané reakce. Své snad vykonalo i rozmístění přístrojů a vzájemná napětí, jaká mezi nimi vznikla.

Ponechme stranou příčiny – následek všechny příčiny zastínil.

Profesor Kessler, skloněný nad výpočty, ucítil v celém těle nesnesitelný tlak. Ne bolest, ale tlak. Pak lehkost a pak vjem, jaký by se dal vyjádřit snad jen básní.

Rozhodně ne vědeckým pojednáním. Profesor Kessler nebyl básník a několikrát se pokusil o vědecké pojednání, které se jeho podivného experimentu týkalo. Ztroskotával hned u názvu. Nevěděl si rady ani s prvními větami. Své pojednání nikdy nenapsal.

Byl si jistý, že by jeho stať nepřijal redaktor žádného vědeckého časopisu na světě – a profesor znal mnoho časopisů, do mnoha přispíval. Mé vyprávění se tedy pokusí podat nevědeckou zprávu o jednom z nejpodivuhodnějších zážitků, jaké kdy vědec při své práci zažil.

Samozřejmě, neuspokojím asi ani profesora Kesslera. Až bude tuto povídku číst, asi řekne „je to jen poezie“.

Ať aspoň poezie podá zprávu o tom, o čem ji vědecké summary nedokáže podat.

4

Když profesor Kessler hledal název pro své pojednání, jeden ho stále napadal. Zapuzoval ho pro jeho nepřipustně beletristickou formu, ale název se vynořoval znovu. Já ten název do svého vypravování mohu použít, aspoň jako motto profesorova zážitku. Profesor chtěl svůj dokument nazvat:

Jak jsem byl stromem.

V tu chvíli, kdy polevily tlak a mdloba, které profesora v nedělním odpočinku zaskočily, ovládlo profesora zvláštní rozpoložení. Připadalo mu přirozené, a přece se mu divil, a – vlastně nevěděl, proč se diví. Chvíli jím ten dvojitý postoj zmítal, ani nemohl rozeznat, co se s ním vlastně stalo. Teprve pak uvažoval, přesně, puntičkářsky, logicky. Jak byl zvyklý po léta.

Výsledek jeho úvah se hodil do Ovidiovy básně, ne do úvah mladého vědce.

Profesor Kessler byl stromem.

Cítil, jak mu ševlí větve od pasu vzhůru, hýbaly se mu prsty – tak tehdy říkal svým listům. Nemohl se ani pohnout. Cítil, že jeho kořeny drží v hloubce pevně, nemůže jimi zacloumat.

Ani neměl potřebu jimi pohnout.

Nezmocnilo se ho zoufalství ani strach – obě tyto vlastnosti s úspěchem vytěsňoval ze svého života od mládí. Přijímal všechno jako zajímavý experiment – a jak ještě po letech vzpomínal, nejvíc

litoval toho, že neudrží ve svých haluzích tužku, aby mohl svá pozorování zapisovat do laboratorního deníku.

Chvíli se dokonce svým stavem bavil. Bylo mu jako stromu velmi dobře. Stromům bývá v letním slunci asi opravdu dobře. Profesor se usmíval a zajímalo ho, jestli někdo může jeho úsměv vůbec postřehnout. Usmívající se strom.

Samozřejmě, vzápětí začal rozebírat, jak se mohl vůbec stromem stát. Napadlo ho, co jsem už uvedl. Rozestavení přístrojů a jejich samovolné uvedení do pohybu slunečním žářem způsobilo nečekanou a nelogickou reakci. Profesor Kessler byl při ní zřejmě vyzářen ze svého místa, zachytil se na první hmotné překážce, kterou byla právě stará jabloň. Profesoru Kesslerovi nebylo ovšem jasné, jak se mohl tak změnit. Snad se proměnil do jakési esence, která vevanula do jeho stromu... ale před všemi úvahami ho zaskočila bázeň. Protože, ať o svém stavu uvažoval, jak chtěl, vždy si připadal jako šarlatán.

Proměna byla dokonalá, profesorovi zbylo z lidského základu jen uvažování a zmatené smysly. Neměl zuby ani ruce... Jeho lidský základ se jaksi přelil do stromu. Zvláštní bylo, že to profesorovi nevadilo. Být stromem bylo v tom vyhřátém nedělním odpoledni příjemnější než být člověkem.

Kdyby měl ženu, děti, někoho, kdo je na něm závislý, jistě by se znepokojoval. Ale na celém světě měl už jen pratetu, a podvědomě předpokládal, že pragmatická stařena se s jeho zmizením docela dobře vyrovná. A tohle byl pokus, jaký mu budou závidět všichni kolegové.

Usmívající se strom byl spokojený stále víc.

Profesor zamyšleně ševalil listy.

Z jeho radostných, neulekaných úvah ho vyrušil křik hospodyně.

Šla profesorovi hlásit, že se může vrátit do svého domu; generální úklid skončil. Profesora nenašla, procházela se sadem a volala ho. I její sestřenice a neteře ho hledaly v okolí chalupy.

Sousedé odnášeli přístroje zpátky. Tehdy poprvé pocítil profesor-strom nelibost. Chtěl je napomenout, ať nic neodnášejí. Je třeba nejdřív proměřit vzdálenost přístrojů, aby se dalo zvláštní odpalovací napětí, které ho přeneslo do neskutečné proměny, znova opakovat. Laboratorně zjistit. Jeho protest byl jen myšlený, profesor potrásající větvemi se nakonec smířil. Přístroje ze sadu zmizely. Jejich rozmístění si stejně docela dobře pamatoval a jistě je bude moci rekonstruovat.

Jistě?

Tehdy ho poprvé napadlo, že neví, jak se ze stromu vyčlenit, vymanit, osvobodit. Zatím o to ani neusiloval. Chtěl vykonat několik pozorování o životě rostlin. Doufal, že je v tomhle stavu provede mnohem přesněji, než kdyby stromem nebyl.

Pamatuji si, že chtěl hlavně zjistit cosi s chlorofylem a s nočním stavem stromů. Je to docela žertovné – říkal si, poněkud školometsky – každý by se měl stejně jako já ponořit do problému, který studuje. Geolog by měl podle mého vzoru vstoupit například do úlomku žuly, pokud se zabývá žulou... Jen tak, že se sami staneme tím, co studujeme, můžeme pochopit podstatu zkoumaného preparátu.

Hospodyně ani její příbuzné profesora nenašly.

Slyšel, jak mezi sebou hovoří o tom, že zase asi vyšel někam na procházku, jako včera. Trochu ho mrzelo, když nejhezčí z neteří hospodyně o něm mluvila jako o podivínovi. Musel si přiznat, že jeho rozpoložení opravdu podivné je. Kdyby ona hezká dívka vě-

děla, že profesor stojí za jejími zády a potřásá větvemi, asi by svůj názor, že je podivín, nezměnila.

Hospodyně uzamkla dům a všichni se rozešli domů. Profesor byl celkem rád. Už ho to stálé pobíhání unavovalo. Chtěl být chvíli sám.

Na obloze se objevily první, nesmělé hvězdy.

6

Co nejvíc ohromilo profesora tu noc, kdy osaměl a začal se systematicky pozorovat, byly jeho smysly. Nikdy by nevěřil, že jako strom si uchová lidské smysly. Vnímal dotyky – nejvíce na listech a jejich stopkách a na koncích větví, tam byl nejcitlivější. Svůj trup, jak říkal kmenu jabloně, naopak nevnímal vůbec.

Jabloň byla stará a její tlustý okoralý kmen, profesorův trup, byl zcela prostý všech vjemů. Vidět mohl do jisté míry celým povrchem těla – ale ne ve stejné intenzitě. Jasně se mohl rozhlížet konci větví; tam viděl zřetelně, jako by na nich měl nasazeny čočky brýlí. Na povrchu těla viděl mdle a nejasně, kořeny rozeznával jen jakési teplé šero. Sluch měl výborný, až nepříjemně výborný, stálý šelest prstů-listů ho rušil a bránil mu i ve spánku. Chuť neměl a čich také ne, ale nepotřeboval je, jak si myslel.

Uvažoval, kdy si někdo všimne, že zmizel. Jeho šaty, které do stromu zřejmě vstoupily a rozlily se s ním, ho roztrpčovaly. Kdyby se experiment netýkal i hmoty, která přilnula k jeho tělu, byly by šaty zůstaly ležet na trávníku a určitě by vzbudily pozornost a poplach.

Ale proč budit poplach, napadlo profesora. Bylo mu tak dobře jako nikdy. Vlastně celý život nežil, jen měřil, počítal, konal pokus

za pokusem, ale to, co je život, vlastní okouzlené vychutnávání všech vteřin pohody a radosti, profesor Kessler nikdy nepoznal – a uvědomoval si teď v noci cosi zvláštního. Uvědomoval si to v příštích dnech stále silněji. Žít začal vlastně až tehdy, když se stal stromem.

7

Během příštího měsíce se profesor Kessler vůbec nenudil. V sadu se dělo tolik věcí a bylo tolik práce. Nikdy o své tehdejší práci neuměl logicky hovořit. Ale chápal jsem, že se staral o jablka a že ta starostlivost mu zabírala mnoho času.

Léto bylo suché a profesor Kessler čekával jak na smilování na pratetinu hospodyni, v podvečer se vynořovala v ohybu sadu, vzdychala a nosila ke stromům jednu konev za druhou.

Byla to prý strašná muka, když si jednou namohla nohu a po dva dny přestala zalévat.

Profesor musel odhodit několik prstů-listů a zažíval v těle zvláštní nepříjemné brnění. Přicházelo vždycky, když měl žízeň. Nedočkavě vyhlížel hospodyni a jeho vděčnost za každou kapku pak byla bezmezná.

Ale hospodyně docházela na zahradu pilně a zalévala profesora dostatečně.

Hodně starostí měl také s hmyzem. Toho problému se dotkl náznakem, ale pochopil jsem, že hmyz profesorovi jeho letní pobyt ztrpčoval snad nejvíc – a jen určitá trapnost tématu profesorovi bránila, aby si na hmyz podstatně postěžoval.

Podle toho, co profesor vyprávěl, nebylo pro něj utrpení být stromem. Nebyla to noční můra. Byl zvyklý vykonávat své povinnosti přesně. A zde měl své povinnosti přesně stanoveny. Převáděl vodu a živiny od kořenů až do výše posledních lístků, které se třepotaly u oblohy. Nebylo to jednoduché ani u malého stromku a profesor byl velká jabloň.

Měl stovky jablek a dbal o všechna. Dbal o ně zvláštní symfonickou pamětí, kterou si i po letech přesně pamatoval, i když ji nebyl schopen nijak srozumitelně vysvětlit. Pokud se ovšem chtěl vyjadřovat slovy; pocitově si prý uchoval staré poznání stále. Nejvíc se pamatoval na jedno malé jablíčko vpravo nahoře, o které měl strach. Bylo prý krásné a jasně vybarvené, ale vítr mu nalomil stopku a profesora Kesslera stálo mnoho starostí a námahy, aby je zachoval. I teď, po letech, vzpomínal profesor Kessler na to jablíčko s něhou.

Noci měl zvlášť rád. Práce skončila, alespoň ta hlavní, rozhlížel se, klímal, díval se do hvězd a radoval se ze své existence. Z jablek, je jich tolik zdravých. Radoval se z toho, že má dost vody, z tepla, z životní harmonie. Za letních nocí ho prý omamně ovládala.

Koncem srpna si všiml, že už neuvažuje o svém stavu jako o přechodném, jako o experimentu. Začal se vžívat do své nové podoby, zvykat si, že je stromem, a to ho trochu vyděsilo.

Ale neměl čas na nějaké starosti spojené s existencialismem, měl nejvíc práce. Pečoval o všechna jablka s péčí, která mi připadala směšná i obdivuhodná a jímavá zároveň. Připadalo mi, že se ta péče blížila až opičí lásce.

Jedno jablko neuhlídal, srazil ho vítr a profesor o tom vykládal se steskem, jako by vykládal o smrti někoho blízkého. Zato jablíčko

vpravo nahoře mu dělalo jen radost, jasné jablíčko, to s nalomenou stopkou. Zakulatilo se, zezlátlo a zčervenalo, nebyly s ním starosti, ani když vyrostlo. Profesor na ně zálibně vzpomínal a z jeho hlasu se dala vyčíst pýcha.

Lidskou společnost profesor nikdy nevyhledával, ani teď ji téměř nepotřeboval. Rozeznával dva druhy lidí. Ty, které měl rád, a ty, které rád neměl. K prvním patřila hospodyně. Nosila mu vodu. Nemohl pochopit, že ji někdy rád neměl.

Lidé, které neměl rád, byli ti, co ho vyrušovali. Neměl rád hlučné vesničany, vadila mu i děvčata a chlapci, kteří mívali v sadu dostaveníčka. Tak se soustředil na svá jablka, že nesnášel rozptylování. Jeho city byly velmi primitivní: měl rád toho, kdo mu dával pít.

Sklizeň jablek byla pro profesora svátkem. Pozorně ji sledoval. Hospodyně a její příbuzné trhaly jablka. Litoval, že jim nemůže radit, jak nejlépe jablka podebrat do trháčku. Zlobil se na nešikovné ruce, když některé jablko vyklouzlo na zem. Já se tady o ně celé měsíce starám, dře, a ty s ním házíš – nejraději by volal.

Také mu neteř hospodyně zlomila žebříkem, holka nešikovná, jednu větev-ruku.

Ale vcelku se sklizeň profesorovi náramně líbila, připomínala mu nejrušnější dny v laboratoři, když se dlouhodobý experiment chýlil ke konci – když končil a všichni s úlevou a radostí věděli, že odvedli dobrou práci. Že ji odvedli dokonale.

Noc po sklizni padl na profesora smutek. Bylo mu těžko, teskno. Vzpomínal na svá jablíčka. Zvláště na to malé vpravo nahoře, se zlomenou stopkou, na to tak krásně zlatově vybarvené vzpomínal s bolestí. Co s ním asi je.

Ruce-větve měl náhle nejen volné a bez zátěže, ale i prázdné. Připadal si prázdný, ošizený, marný.

K čemu to všechno, říkal si a potřásal ve větru prázdnými větvičkami. Poprvé po dlouhých dnech práce, starostí o jablka a ustavičného napětí prohlédl profesor směšnost a podivínství svého postavení.

A tehdy, v samotě a tmě, ve studeném podzimním dešti, za noci bez hvězd, toužil profesor Kessler ze všech svých sil, stát se člověkem.

Ale nejhůř mu mělo teprve být.

II

1

Prvotní okouzlení z nového stavu, vytržení nad prací a starost o to, aby uchoval a dovedl jablka až ke sklizni, vystřídala na podzim u profesora melancholie.

Nebylo co dělat, těžko mohl i plánovat.

Z obrovské a horečné činnosti upadl do naprostého – a jak mu připadalo, zbytečného – klidu.

Než nastala sklizeň, měl se stále na co těšit. Teď už nebylo na co se těšit. Uvědomoval si drtivou bezvýhodnost svého postavení. A nejhorší bylo, že neměl vůbec žádnou budoucnost. Zmizela, jako by ji někdo od jeho života náhle odsekl sekyrou.

Neustále v něm ještě doznívala zvláštní trpělivá síla, která je asi vlastní rostlinám. Tato zázračná trpělivost mu umožnila, aby bez nějakého psychického utrpení prostál v sadu, za dnů i za tmy, desítky, stovky hodin. Ale ta přírodní, shovívavá (a nakonec vždy vítězná) trpělivost, jak profesor s úděsem pozoroval, zvolna slábla.

Nejhorší bylo, když profesor Kessler začal ztrácet listy. Na vysoké škole zhruba v tu dobu začínala výuka a on smutně vzpomínal, pozoruje své zlaté a mosazné listy, krouživě padající k zemi. Vzpomínal na studenty, kterým měl přednášet. Uvažoval, jak by na ně asi zapůsobilo zjištění, kde teď jejich vyučující žije.

Žije? Věděl jistě, že žije, všechny projevy života si uchovával. Za dlouhých sychravých dnů a nekonečných nocí se tolik nauvažoval a nafilozofoval o životě jako nikdy předtím. A nemohl se zbavit nepříjemného paradoxního pocitu, že teprve když přestal být člověkem, začal jím být.

Než došlo ke sklizni, těšil se rozjařující představou, že vykoudmal cosi skvělého. Stane se praotcem moderní genetiky, botaniky a psychologie. Ale po sklizni poznal, že nezjistil nic, co je schopen předat a publikovat. Stal se obětí své experimentální mánie. Dokonce, říkal si, chemik, kterého roztrhá výbuch v laboratoři, je na tom lépe, neskonalé lépe, než je na tom dnes on. Roztrhaný chemik je obětí vědy, a nemusí jako profesor Kessler stát ve dne v noci na stejném místě. Bez práce, trapně, zbytečně.

Profesor Kessler se začal na podzim nudit.

Nudící se strom.

Smrtelně se nudící strom.

2

Když spatřil jednoho odpoledne hospodyni, jak se k němu blíží s žebříkem a s pilkou, chtěl začít křičet. Místo toho dál stál a ševelil holými bezlistými větvemi.

Napadlo ho, že hospodyně strom vykácí, a v první chvíli jím to nejenže neotráslo, ale naopak pocítil uvolnění a vděčnost. Měl už

dost své trapné existence a podvědomě tušil, že ani po smrti nemůže být taková nuda jako teď v tomhle stavu. Rezavá nekonečná nuda sychravých podzimních nocí.

Když začal reálně uvažovat, domyslel si, že by hospodyně nesvedla tak veliký strom porazit. A už vůbec ne s takovouhle malou pilkou. Jen mu přišla prořezávat větve.

Nebylo to příliš bolestivé, profesor očekával mnohem větší trýzeň, když mu budou odřezávány tupou pilkou kusy těla. Jak mi tvrdil, trhání zubů je daleko bolestivější a ztráta větví mu nepůsobila ani takovou bolest, jakou působilo vrtání zubů. Během léta, kdy ho hospodyně zalévala, k ní získal zvláštní vztah. Skoro vztah dítěte k pěstounovi, k chůvě. Důvěřoval hospodyni, že mu neublíží, a ona opravdu odřezala jen nejnnutnější větve.

Uvažoval, může-li jí nějak dát najevo, kdo vlastně je – ale nepřipadl na žádný způsob, jak se projevit. Snažil se vypadat vděčně, jako ten nejvděčnější strom na světě. Chápal přitom, že nic takového nemůže hospodyně rozeznat.

Prořezala strom a šla prořezávat další stromy. Jistě si neuvědomila, že právě pečuje o toho podivínského mladíka, kterého jí doporučila do opatrování jeho prateta.

Tehdy začal být profesor Kessler vděčný za jakékoliv rozptýlení. Byl by šťastný, kdyby si v jeho sadu začali dávat dostaveníčka milenci z vesnice. Ale byl velmi chladný podzim.

Kéž by mi hospodyně aspoň donesla nějakou knihu, myslel si popuzeně. Představil si s ironickým úsměvem nesmyslnost svého přání. Čtoucí strom. Hloupost.

Nudil se čím dál víc. Vyhledával kdejaké přerušení své nudy. Zkoušel se bavit tím, jak jeho bezlisté větve o sebe klepou, a předvídal, jak jimi příští náraz větru pohodí.

3

Na začátku prosince přišlo do sadu několik detektivů. Profesor Kessler hned poznal, že to jsou detektivové. Dalo se to vyčíst z výrazů v jejich tvářích i podle jejich počínání.

Hospodyně jim odemkla prázdnou chalupu. Několik hodin se v ní zdrželi. Pak pozorně procházeli zahradu. Měli s sebou i psa, běhal po sadu a čenichal.

Zkoumali půdu metr po metru. Asi hledají můj hrob, napadlo strom-Kesslera. Předpokládají, že mne někdo zabil a zakopal na zahradě. Nemohu jim ani naznačit, že stojím mezi nimi, že právě teď okolo mne běží jejich pes, naříkal strom-Kessler.

Nic nenašli a odešli. Prohlásí mne za nezvěstného, uvažoval profesor Kessler a představoval si, jak jeho pragmatická prateta potřese hlavou a řekne policejnímu komisaři – „tohle jsem už dávno čekala“. Řekne, že synovec byl stále roztržitý, stále mu prorokovala, že někde zapomene i svou hlavu – teď došlo na její slova, zapomněl se někde celý.

Nebude tušit, jak je blízká pravdě. Mávne nad synovcem rukou a půjde krmit svého papouška.

První sních byl vítanou změnou. Rychle roztál a profesora Kesslera osvěžil. Ale druhý sních byl krutý, přišel mráz, pak obleva a sních, který tál, zmrzl, obalil profesorovy větve tenkým ledem. A pak udeřila zima, hrozná, třeskatá zima, na kterou pamětníci vzpomínali ještě po desetiletí.

Zprávy profesora Kesslera o zimě byly velice zmatené. Zřejmě mu zeslábl zrak a vysoké závěje a jinovatka mu bránily v rozhledu... Z celých týdnů si pamatoval jen mdlé světelné skvrny. Tohle období bylo nepohodlné. Měl stavy, při kterých polousínal, příjemné stavy plné snů, útržků vzpomínek na dětství, na svá

studia, na Heidelberg, na Paříž – ale tahle údobí byla krátká. Převládaly stavy, kdy byl profesor Kessler zcela a krutě střízlivý.

Prostál několik měsíců na jednom místě, v takových mrazech, že se jeho rostlinné tělo svíralo, a obával se, aby se mrazy neroztrhl. Věděl, že se to stromům může stát.

Ale nejhorší byla nuda.

Profesor Kessler si přeříkával všechny básničky, které znal ze školy. Přeříkával si Caesarovy zápisky i Ciceronovy řeči, ty se za studií musel učit z paměti. Byl to nejučenější strom na celém světě. Za sněhových vánic si brumlal v paměti Vergiliovu Aeneis.

Přeříkával si chemické rovnice, vzpomínal na jména svých spolužáků na gymnáziu i na jména svých žáků na vysoké škole. Procházel se znovu Heidelbergem a zámořskými městy, která poznal. Vzpomínal si na názvy jejich ulic. Snažil se nalézt všechna možná rozptýlení, na jaká mohl přijít.

Uvědomil si teprve po oněch týdnech, že jeho přestup do rostlinného světa je vstupem do vězení. Strom je pro něj vlastně druhem svěrací kazajky.

Co můj život, říkal si zasněžený strom pateticky, co můj život vlastně může dokázat. Deset let mám snad ještě před sebou, kdy budu moci odevzdávat jablka. Pokud nezmrznu. A pak, pokud nezmrznu, pak až... Byl zvědavý, jestli jeho přítomnost ve stromě bude trvat i tehdy, až strom uschne. Až ho vykácejí. Nebo je jeho život vázán na život stromu? To se jevilo profesoru Kesslerovi pochopitelnější, ale stejně ho to neuklidňovalo.

Mnohokrát se snažil vyzkoumat, jak do stromu prolнул.

Nikdy nenašel přijatelné vysvětlení ani recept. Ale jednou na to přijdu, říkával si, jednou –

Jednou?

Uvědomil si, že se nikdy ze své korunaté podoby nevymaní. A zajíkle se chvěl v přízračném zimním větru.

V obdobích, kdy profesor klímal v poloomámeném stavu, ztratil přehled o čase. Nevěděl, je-li ještě prosinec, nebo už únor. Aby byl upřímný, bylo mu to stejně jedno.

Po určitém čase se začal chovat jako zvíře v kleci. Přivykl mřížím, nevrhal se do nich. Věděl, že to je marné. Profesor Kessler se ostatně proti svým „mřížím“ mohl vrhat jen v symbolické rovině.

Jednou větví dohlédl na zasněženou stráž, na které sáňkovaly děti a kterou čas od času přecházeli venkované do města. Pokud byl schopen, vyhlížel touto větví a radoval se ze sebemenšího lidského pohybu.

Stala se zvláštní věc: ke konci zimy profesor Kessler přilnul k lidem. On, který je nikdy neměl příliš rád jako člověk, k nim přilnul jako strom. Radoval se z těch okamžiků, kdy aspoň cípkem větve zahlédl spěchající dítě, zachumlané do kožíšku, a radoval se, když někdo procházel sadem a zavadil mu, třeba ramenem, o zasněženou větev; ten dotyk profesora Kesslera dojímal.

Hospodyně natřela profesora Kesslera bílou barvou, aby jeho kmen nepraskl. Profesor byl tak vděčný, jako nebyl snad nikomu a nikdy na světě. Všechno vám oplatím, šeptal si vzrušeně – ale pak si uvědomil, že asi už neoplatí nikomu nic.

Jak musí být nešťastní mrtví, říkal si profesor Kessler. Ti nemožou nikomu nic dobrého udělat.

A plakal.

Tak říkal určitému druhu smutku, při kterém mu kdysi v dětství tekly slzy.

Profesor Kessler se zase naučil plakat až jako strom.

4

Zima byla k nepřečkání. Ale bolestnější stav na profesora přišel, když zima končila a začínalo jaro.

Blížila se doba květů, jak profesor Kessler s tísní vzpomínal, byla to snad nejhroznější doba z celého jeho proměnění. Doba, kterou nazýval poněkud staromódně a vzletně: před rozpu-
kem.

Opustila ho dávná zázračná trpělivost. Teď věděl, že ona trpě-
livost byla největší dar, jaký mu rostlinný svět poskytl. Profesor
Kessler vnímal nedočkavost, netrpělivost, dychtivost, ale v jarním
čase ne jako rostlina. Jako nevýslovně osamělý člověk.

Tající sních ho zavlažil a profesor se cítil sytý, zdravý a dravý.
Plný síly a odhodlání něco dokázat. Připadalo mu, že je čtrná-
ciletý - takový blouznivý jinošský vjem opojení světem a opilost
budoucností ho pryč od té doby už nenavštívil.

Začal zkoušet, jestli se nedokáže vymanit ze svého dřevěného
krunýře. Chtěl se vyprostit. Ze vší síly. Nebylo to možné, ať se o to
pokoušel sebevíc a sebekomplikovanějšími způsoby.

Pak se snažil promluvit. Marně.

Modlil se.

Jediný modlící se strom na světě.

Zvláště na tuto chvíli profesor Kessler vzpomínal dojatě i s ironií.
Jak se tyčil v rozsvíceném předjaří do modré, nesmírně modré
oblohy, potřásal větvemi plnými dosud neprobuzených květů
a snažil se oslovit absolutno.

Jaro bylo chvílemi pro profesora Kesslera nejzoufalejším obdo-
bím z celé jeho proměny.

Plakal téměř ustavičně.

Jak opadly sněhy, děti přestaly sáňkovat na stráni, na kterou dohlédl svou větví. A dospělí chodili do města pohodlnější cestou než tou, na kterou viděl. Uplynuly často celé dny, kdy nespátl člověka.

Dům byl zabeďněný se zamčenými okenicemi; prateta žila ve městě.

Strom byl sám.

5

V květnu oslavil profesor Kessler třiatřicáté narozeniny.

Jako jabloň byl starší.

Nostalgiicky vzpomínal na třiatřicet let svého života. Uvažoval, jak by měl žít, aby byl se svým novým způsobem bytí spokojený.

Vždyť mi vlastně až do mé proměny, napadlo ho, práce nahrazovala život.

Měl jsem vůbec k někomu hluboký vztah? – říkal si strom.

Snad ke zkumavkám – dodával ironicky.

I prateta, jediný člověk, kterého jsem ve své blízkosti zřetelněji registroval, mi byla sotva něčím víc než starou dámou, o které jsem vyprávěl vtipy při silvestrovském večírku našeho ústavu.

Jediné dva vtipy, které jsem uměl.

Jediné dva vtipy za rok.

V červnu prateta přijela na chalupu, procházela sadem, lehala na lehátko u studny.

S děvčátkem, svou kmotřenkou z vesnice, které za ní přicházelo, si házela v sadu míčem.

„Jednou jim míč vlétl do mých větví,“ vzpomínal profesor Kessler. Líčil úzkost a naději, dva srostlé pocity, které v něm v tom okamžiku vznikly. Naději, že prateta nebo dítě postřehnou jeho

základní podobu. Zasáhla ho úzkost, jak se potom k němu zachovají. Neutečou od něj? Nebudou křičet hrůzou?

Ale děvčátko se jen vyšplhalo vzhůru po profesorových větvích, shodilo pratetě míč.

Nic nepoznaly.

A strom byl zoufalejší, než kdyby obě dvě před ním strachy utekly.

6

Pratetin papoušek působil profesoru Kesslerovi pravá muka. Byl ochočený a prateta ho pouštěla do sadu. Na noc se vždycky vracel do klece.

Bujný papoušek si profesora oblíbil, s radostí vzlétl ráno do jeho větví a procházel se v nich třeba celé dopoledne. Okusoval květy a malé svěží lístky. Profesor toužil drzého papouška šlehnout větví. Ale všechen jeho odpor byl marný.

Snad je to trest, říkal si strom a uvažoval o tom, komu ublížil, třeba neúmyslně. Je však možné pokládat za neúmyslné ublížení to, při kterém jsme ublížili, protože jsme nepoužili svou představitost?

Ke konci jara, kdy prateta odjela, viděl se profesor Kessler zcela v koncích. Sice si filozoficky umiňoval, že bude plnit úkol, který mu prozřetelnost určila, nebude reptat – ale bylo to příliš těžké. Vzpomínal na svého oblíbeného Epikteta a rozhodoval se, že bude hrát tuto roli, roli stromu, jako by hrál každou roli, ke které by byl povolán. Nezáleží na tom, co hrajeme. Vůbec nezáleží, jestli člověka, rybu nebo strom, opakoval si profesor Kessler a šelestil měkkými jarními listy. Záleží na tom, jak roli hrajeme.

To byla filozofie. Bylo krásné snít a přemýšlet - a pokud by profesor Kessler měl své publikum, které by jeho stoickou statečností ocenilo, snad by i svou tíseň přemohl, vychutnával samolibé uspokojení. A byl by sice ukřivděným, ale přitom uspokojeným stromem.

Dál, s vědeckou precizností, by každý rok odevzdával svých pár metrů jablek, nad kterými by bděl s rodičovskou starostlivostí.

Je ale rozdíl mezi tím být statečným před publikem a být statečný, aby o tom nikdo nevěděl. Aby naši statečnost nikdo neobdivoval. Profesor Kessler-strom byl statečný jen v teorii.

Po pratetině odjezdu propadl do bezedného zoufalství. Zkoušel různé způsoby, jak uniknout ze zajetí rostlinného světa.

Sílu vůle.

Jogínskou meditaci -

Magické formule.

Vymýšlel si desítky způsobů, jak se rozptýlit. Najít rovnováhu. Jeden z nich se mi zdál zvlášť dojemný. Profesor Kessler se snažil dorozumět s ostatními jabloněmi v sadu. I s ostatními stromy a rostlinami v blízkosti. Dotýkal se větvemi těch, na které dosáhl. Snažil se vyčíst od těch, kterých se nemohl dotknout, aspoň nějaký vzkaz, pohyb, gesto, posunek.

Ale profesor Kessler byl zcela sám nejen ve světě lidském. I v rostlinném světě byl sám.

7

Na začátku léta, kdy měl profesor Kessler věnovat zvýšenou péči jablkům, byl na konci svých silami.

„Ani pít jsem už nemohl, tak jsem byl na tom zle,“ vzpomínal na těžké dny.

Hospodyně, která profesora Kesslera chodívala zalévat, u něho smutně postávala. Profesor vadl.

Nejprve mu splihly listy.

Pak začaly žloutnout a některé opadávat.

Tehdy se profesor Kessler blížil rozpoložení lidí, kteří drží hlavovku. Ale jak tvrdil, bylo jeho počínání zcela neuvědomělé. Snad by se dalo nazvat: sebevražda ze žalu.

Za jedné měsíční noci, na počátku léta, se profesor Kessler loučil se světem. Díval se do žhavé, světle temné oblohy, do té oblohy, kterou miloval jako člověk i jako strom.

Věděl, že brzy umře.

Cítil takovou malátnost, jakou pocítil před tím jen jednou, před léty, při zápalu plic.

Nechtěl nic.

Jen jednu věc by byl chtěl: aby vůbec něco ještě chtěl.

8

Když se profesor Kessler dostal ve svém vyprávění až k této noci, ve které marně vztahoval rozpažené větve – ruce do oblohy i do stran a hmatal jen vítr, v tomto místě svého vypravování se odmlčel.

Pak tiše poznamenal cosi o tom, že mi všechno jistě připadá nejen neuvěřitelné, ale i směšné. Snažil jsem se ho ujistit, že ne, že naopak s nešťastným stromem, vlastně s ním, s profesorem Kesslerem mám soucit. Profesor Kessler jen odmítavě potřásal hlavou, poznamenal, že to už je jeho osud. Tragické okamžiky jeho života připadaly jeho blízkým směšné.

Chvilí mlčel, pak váhavě vyprávěl dál – pozorně hledal slova, kterými zakončil svou esej o umění být stromem.

Pokusil se vylíčit poslední okamžiky umírajícího stromu. Líčil žízeň a hlad, jaké zažíval, a přitom mu kořeny odmítaly rozvádět vodu i výživné látky. Jako by i ony byly postiženy ve své biologické podstatě jeho psychologickou křečí.

V profesoru Kesslerovi vystoupily dva protikladné pocity. Prostoupily se tak, že když chtěl jeden z nich opustit, působil bolest tomu druhému.

Nesnesitelná, závratná touha po životě, kterou zažíval jako strom, a nesnesitelná závratná únava z nepřírozené existence, vyčerpání, podivná psychická křeč, jakou byl opanován jako člověk. Nechuť k pokračování ve vykloubeném životě...

Celým jeho kmenem či tělem, jak profesor Kessler stereotypně, i když nesprávně, říkal, procházelo brnění, šubání, záchvěvy. Jako tehdy ve vyprahlém létě, když ho hospodyně nezalila. Ale na rozdíl od onoho horoucího léta byl teď zalit tak, až vnímal, jak se vlhká tma tiskne na jeho kořeny.

Zvolna se propadal do měkké propasti, klesal níž, níž a přitom si byl jist, že je stále na jednom místě. Nevěděl, zda pád trvá minuty, zda ustavičný, nepohnutý pád trvá hodiny, nebo týdny. Ztratil vědomí.

9

První, co uviděl, když procitl, byla obloha.

Rozpálená letní obloha mu připomněla rozpálenou modrou mamčinu pokličku z dávné kuchyně jeho dětství.

Díval se do oblohy v navyklé apatii. Díval se do oblohy, jak si navykl za dlouhé měsíce, a rozptyloval se pohledem na obláček, který pomalíčku, téměř nepostřehnutelně klouzal po nedozírné hladině.

Zahlédl kropicí konev. Starostlivá hospodyně se k němu blížila a těžce dýchala.

Profesora Kesslera překvapilo, že má žízeň.

Skoro se na vodu těšil.

Slyšel těžké kroky tlusté hospodyně.

Blíž.

Blíž.

„Jéminkote, pane doktore –“ vykřikla hospodyně a upustila konev.

Poznala mne, řekl si profesor Kessler a představoval si zmatek, jaký zavládne na světových univerzitách, viděl nekonečné zástupy studentů i zvědavců milujících skandály.

Táhnou do jeho zapadlé vesnice ze všech stran.

Jak mne ale poznala? Snad do kmene stromu neprolnula má tvář? Nezírá tu jako strašidlo?

Obláček se pomaličku klouzavě pohnul na nedozírném blančitém kytu.

Proč mne nezalívá, pomyslel si profesor Kessler netrpělivě, proč mne už jenom hospodyně nezalívá.

Najednou si uvědomil tlusté ruce hospodyně, které ho zvedají. Chtěl křičet, nechápal žádný svůj pohyb ani pocit.

Teprve po chvíli mu došlo, že je člověk. Že není strom. Napil se z polovylité zahradní konve a nechal se dovést do chalupy. Do večera si zvykal na to, že je bez větví, bez kmene, bez kořenů.

Večer se opil pratetným rybízovým vínem. Bylo mu tak špatně od žaludku, že neměl žádnou jinou starost, než jak se pratetina vína zbavit. Byla to prý nejlepší léčba.

Zkažený žaludek je výborný lék na strasti ducha –

Ráno se probudil na posteli. A vzlykal štěstím.

10

Snad i já mohu přistoupit na vysvětlení, které je trochu neho-
rázné – ale má v sobě jakousi absurdní logiku. Strom profesora
Kesslera odmítl. V zaujetí, aby se zachránil, zbavil se své nerost-
linné složky.

Přistoupíme-li na to, že profesor Kessler mi nevyprávěl his-
torku, kterou někde vyčetl nebo kterou vysnil, je to vysvětlení
přijatelné z psychologie stromu.

Zajímavé byly důsledky jeho proměny. Do měsíce se profesor
Kessler zasnoubil s neteří své hospodyně. Na podzim byla svatba.

A od těch dob prý profesor Kessler žil jako vyměněný. Mnoho-
krát jej napadlo, že kdyby nebyl stromem, vlastně by nikdy nezačal
okouzleně vnímat svět.

My, kteří známe profesora Kesslera jako největšího gurmána
v okolí, znalce vína i krásných žen, s ním rádi trávíme čas. Každé
léto odjíždí „starý charmeur“ na chalupu a tráví na ní několik
týdnů. Sám. Jen zahradničením.

Když jeho dobrovolná klauzura končí, přijíždívají za ním děti
a vnoučata.

Zrovna vidím jedno. Běhá po sadu.

Zastavuje se u velké, hodně proschlé jabloně na svahu.

Z té chutnají všem jablka nejvíc.

I já jich několik – profesorův dar – mám před sebou na stole a jed-
no jím i při psaní této poslední věty příběhu pana profesora.

Nevede cesta do skutečnosti právě přes most fantazie?

Píseň z Hammeln

1

„Vyprávěl jsem v Paříži, v kroužku přátel, jeden neobvyklý příběh,“ pustil se profesor Kessler do vzpomínání za sychravého podzimního večera. Seděli jsme u dohasínajícího krbu a dívali se na poslední plameny, ještě tu a tam proskočily z temných polen. „Druhý den mne jeden můj posluchač navštívil. Zaražený, plachý mladík. Hovořil o tom, že ke mně získal důvěru potom, co slyšel můj příběh. Všiml si, že mi nikdo z těch, kterým jsem svůj příběh vyprávěl, nevěřil. Věřil mi prý jenom on. Jen on ví, že se dějí podivuhodné věci, ví to, přesvědčil se o tom na vlastní kůži.

Seděl na kraji křesla v hale a díval se do země, jako by z ní čerpal posilu, po vzoru dávného Atlase –

„Uvěřím všemu, co mi řeknete,“ povzbudil jsem toho nesmělého mladíka a pocítil jsem k němu sympatii. Kolik svých příběhů jsem nikomu nevyprávěl jen proto, že jsem se obával, aby se mi posluchači nevysmáli – nevěřili by mi ani jediný detail –

„Uvěřím všemu, co mi řeknete,“ opakoval jsem, „jenom pokud to nebude příliš pravděpodobné.“

Pravděpodobným, příliš pravděpodobným věcem jsem si zvykl nedůvěřovat –

Mladík se usmál a vytáhl z kapsy píšťalku.

Obyčejnou píšťalku, jak mi na první pohled připadala, takové píšťalky se kdysi prodávaly na venkovských poutích. Kovovou píšťalku. Zaleskla se v letním pařížském slunci –

Chlapec zamířil píšťalku do úst, jako by na ni chtěl zahvízdat, pak ji od úst sklonil a napřáhl ruku s píšťalkou ke mně, ale hned zase uškubl, jako by se o ni bál, a přiblížil ji opět ke rtům -

„Vy se bojíte zapískat?“ zeptal jsem se ho.

Přikývl.

„Ta píšťalka je kouzelná?“ zeptal jsem se a snažil se, aby v mém hlase nebyla znát ironie - - Už jsem si mladíka zařadil, byl to jeden z potenciálních pacientů mého bratrance, tehdy proslulého pařížského psychiatra -

„Není kouzelná,“ řekl mladík.

A začal na píšťalku hvízdát -

Takový nepřetržitý jednotvárný tón -

Vysoký tón -

Nebylo na něm vůbec nic zvláštního, jen to, že byl nepříjemný. Když chlapci došel dech, nadechl se znovu a vydával dál svůj dlouhý tón -

A přitom se úzkostlivě rozhlížel kolem sebe, jako by se už už mělo něco stát, něco podivuhodného, něco, co je nečekané, a přitom nevyhnutelné -

2

Poznal jsem se v životě s mnoha podivíny, ale někoho, kdo by se bál tónů své píšťalky, jsem dosud nepoznal. Ten chlapec pískal a vlastně tím pískáním trpěl - pozoroval jsem, jak úzkostně těká očima sem a tam po mé pracovně, snad čeká, čeká, kdy dojde k té události, jakou si připískává -

Nic se nedělo a já uvažoval, že chlapce zarazím -

Měl jsem tolik rozumnějších věcí na starosti než naslouchat jeho nudnému a nepříjemného tónu –

Ale přesto jsem se snažil ovládat a nedívat se znuděně ani roztrpčeně, na tváři onoho pištce byla znát taková soustředěná pozornost, že jsem chápal – nesmím jej vyplašit, nebo se hluboce urazí –

Aspoň jsem si ho prohlížel. Mohlo mu být tak dvaadvacet. Pokud jsem věděl, studoval hudbu a na večírky, kde mne slyšel vyprávět, se dostal na pozvání paní domu – měl tam klavírní vystoupení. Ve společnosti se o něm říkalo, že je velmi talentovaný a velice chudý, hovořilo se také o nějaké nešťastné lásce, kvůli které si prý podřezal žíly – to všechno kolem něj vytvářelo romantický oblak, oblak zájmu a mladík toho zájmu využíval, obcházel večírky a hrál na nich Chopina. Chopin se k němu hodil. Ten chlapec vlastně vypadá jako Chopin, uvažoval jsem a snažil se myšlenkami přehlušit ten ustavičný kvílivý tón, jak se mi zdálo, naprosto nesmyslný tón. Vypadá jako mladý Chopin, jak ho známe z podobizen, bílá nervní tvář, rysy črtané bolestnou melancholií, dlouhé vlasy přepadlé do čela i přes uši, sametové, a přitom nespokojené oči, sametový nepokoj, dlouhé ruce zakončené předlouhými, překřehkými prsty –

Vzpomněl jsem si, že se mladík jmenuje Frederick, a to mne v souvislosti s Chopinem o to víc zaujalo. Ale jméno měl docela neslovanské i nefrancouzské, jmenoval se, nepletu-li se po letech, Miler, nebo takové nějaké obyčejné, až kýčovitě obyčejné německé jméno ten melancholický muzikant měl –

Ještě minutu, ještě minutu, umiňoval jsem si, ještě minutu ten kvíl dokážu vydržet a pak se mladíku vymluvím, že musím odejít –

Jeho úzkost byla nepochopitelná, ale napadlo mne, že se mu možná s tímto vysokým tónem spojil nějaký nepříjemný zážitek –

Chlapec začal popískávat jednoduchou melodii, nesmírně primitivní, cosi mi připomínala – ta melodie vypadala známě, a přitom jsem věděl, že jsem ji vlastně nikdy neslyšel –

Toto léto bylo v Paříži horké a deštivé, Paříž byla plná much a moje pracovna oplývala přímo mraky much.

Abych odpoutal svou pozornost od mladíka a jeho tónu, začal jsem pozorovat mouchy. A zneklidněl jsem, vzrušení mne postupovalo tím víc, čím víc jsem si much všímal. Mouchy se slétaly do jednoho místa v pokoji, řadily se v letu – u tohoto nedisciplinovaného hmyzu vypadala disciplína děsivě, a pak letěly – řekl bych to vojensky: v sevřeném útvaru – za Frederickem. Frederick povstal, procházel mou rozlehlou pracovnou a za ním létl bzučivý dlouhý pruh, pečlivě seřazený, jako na přehlídce –

Muší manévry –

Muší manévry, blesklo mi vědomím a já mávl na mladíka, aby přestal se svou písni –

„Našel jsem ji,“ potřásl mladík rozpačitě píšťalkou.

Jak odklonil píšťalku od rtů, muší útvar se rozpadl a mouchy se opět rozletěly – nedisciplinovaně – po pokoji.

„Našel jsem ji,“ pozvedl píšťalku před oči a díval se na ni fascinovaně. „Našel jsem ji, v Hammeln.“

3

To odpoledne jsem nevyšel z domu a naslouchal jsem mladíkově vyprávění, překotnému proslovu, nepřerušovanému proslovu, který vedl – zajíkal se rychlostí, s jakou se mi svěřoval, zajíkal se, to ano, ale ani v nejmenším nezmínil rychlost, s jakou hovořil, jako bych byl zpovědník a on byl hříšník, který ví, že pokud ne-

využije chvílky, kde se odhodlal ke zpovědi, nepřinutí se už nikdy, aby o svém hříchu komukoli vyprávěl.

Byl Němec a studoval druhým rokem v Paříži, jen v létě jezdil ke své tetě na statek nedaleko Hammeln. Teta nedávala Frederickovi žádné peníze, musel si na svá studia opatřovat peníze sám. Ale uvolila se, že ho bude, sirotka po své sestře, živit celé léto. Měla velký statek a jeden krk navíc už nerozhodoval. A aspoň si, jak říkal Frederick, tišila výčitky svědomí, že se o synovce nestará. Frederick se na ta léta těšil, i když teta byla nevládná a mlčenlivá, mohl se najíst dosyta, ztloustnout – a pak měl z čeho v Paříži hubnout. V Hammeln našel několik přátel, ke kterým chodil komponovat a preludovat, ty letní měsíce byly nejhezčí chvíle z celého roku, jaké Frederick zažíval –

Jednou se zastavil na cestě do Hammeln, zastavil se na letní vonící louce. Byl tak prostoupený harmonií a krásou dne, že se rozhodl napsat o tomto letním odpoledni sonátu, už ji nazval: Sonata polední lundy, posadil se do trávy a zapálil si cigaretu. Velké věci začínají tak nenápadně, tak nápadně nenápadně –

Když dokouřil cigaretu, bylo mu líto odhodit nedopalek mezi stébla, a proto shrnul trochu hlíny na mezi, odkopl kámen a zamáčkl nedopalek pod něj.

Přitom si všiml pod kamenem malého válečku, vytáhl ho a očistil. Nejprve myslel, že je to nezvyklá patrona, ale pak zjistil, že je to píšťala. Starobylá kovová píšťala. Zahlédl, že na píšťale je vyryto několik linek, jako notových, a na nich je pár teček, jakoby not. Zkusil zapískat melodii, vyrytou na píšťalce. A z louky vyskočil zajíc a rozeběhl se k němu. Frederick pískal ještě chvíli a přiběhl druhý zajíc. Frederick se vydal po louce a oba zajíci ho neopouštěli, hopkali vedle něj –

Strčil píšťalku do kapsy. Zajíci odběhli.

4

Snad by tomu nebyl vůbec přikládal důležitost.

Kdyby -

Kdyby nebyl v Hammeln -

Ten den do něj nic nebylo, u přátel v městečku byl roztržitý, zamyšlený, brzy se s nimi rozloučil a vrátil se na tetin statek -

Požádal tetu o teplou vodu na umytí, ale nešel spát, v horké vodě pečlivě vydrbal píšťalku a naleštil ji. Možná, uvažoval, je ze stříbra, teprve později zjistil, že je ze zvláštní slitiny bohaté na stříbro, ale ze stříbra ne, i když se tak leskne - Nemohl mít pochyb: linky na ní byly opravdu notové linky, tečky na linkách byly nepochybně noty a na začátku notového řádku objevil pár čar, které si vyluštil jako TE a které vypadaly jako iniciály. Iniciály majitele píšťaly?

Pokoj, ve kterém bydlel, byl v zadním traktu statku, pokud žili rodiče Frederickova strýce, žili v onom pokoji, byl to vlastně výminek s okny do starého sadu -

Frederick se vyklonil z okna, tichounce prozpěvoval melodii vyrytou na píšťalu -

Ze zahrady začaly přilétat včely, výminek byl nedaleko včelínů, přiletělo i několik mūr a přiletěli i komáři a mouchy. Frederick si pískal na píšťalu a přecházel po pokoji, hmyz se za ním nesl v bzučícím, tenkém, létajícím mostě -

Celé léto si Frederick hrál s píšťalou, pískal na ni různou hlasitostí, kombinoval noty. Přišel na to, že čím píská hlasitěji, tím na jeho píseň zabírají větší a větší živočichové. Na nejtenčí a nejplášší pískot se ozýval jenom hmyz; jakmile zesílil, přibíhaly kočky, psi, zajáci, z děr vylézaly myši a přibíhaly k Frederickovi -

Po několika týdnech rozpoznal, že i zde je možné cvikem získat větší dovednost. Stačilo melodii zpomalit, a přicházeli jen psi,

stačilo ji zrychlit, přicházely jen kočky, stačilo zdloužit sudé tóny a melodie zabírala jenom na myši -

Když jednou v neděli dopoledne - všichni obyvatelé statku odešli na mši - zahvízdal Frederick svoji melodií ze vší síly, příběhly z blízké pastvy krávy, deset tetiných krav se seběhlo kolem Fredericka a šly za ním po louce, ať šel kterýmkoliv směrem -

Už jsem řekl, že kdyby byl Frederick z nějakého jiného místa, nebyl by své píšťale přikládal takovou důležitost.

Ale Frederick byl z Hammeln -

5

Od dětství byl vedený v úctě k místní legendě o starém krysaři, který zbavil město myši, ale pak se městu, které mu odmítlo dát odměnu, pomstil. Vyvábil z města zvuky své píšťaly děti, a ty už nikdo nikdy nespatriil...

Frederick se dokonce zúčastnil jednoho školního představení legendy, hrál v něm šedou myšku a s ostatními dětmi, myškami, poskakoval po školním hřišti -

Když objevil pod kamenem píšťalu, napadlo ho -

Věděl sice, že racionální jádro legendy je dodnes tajemné, že se dodnes nepodařilo legendu vysvětlit a že jsou zde náznaky, které naznačují, že nejde o pohádku - ale aby věřil... ne, to ne. Proto ho nález píšťalky ohromil. V Paříži žil v ovzduší, které bylo vzdálené všem tajemným zážitkům, jeho přátelé i profesori byli velice konkrétní lidé, a tak Frederick chodil po městě s píšťalkou z Hammeln v kapse a váhal, váhal -

Dva roky o ní nikomu neřekl a hrával na ni jenom o samotě, využíval ji k tomu, že její písní vábil každý večer štěnice ze svého

pokoje. Přišel na to, že musí hrát velmi tiše a melodii přehrávat staccatem, pak se štěnice vynořily ze všech koutů pokoje a okouzleně se ploužily za Frederickem ven –

Při jedné letní návštěvě zkusil s tetou zavést řeč na legendu, ale teta se mu vysmála. Je dětinský, když něčemu takovému věří –

Kdo ví, kolik tajemství, kolik úžasných poznatků, zůstává utopeno mezi námi jen proto, že se lidé bojí s nimi vystoupit. Bojí se posměchu, o kterém vědí, že by se mu nevyhnuli –

Nebýt všední, jaká odvaha je k tomu třeba –

Když se jednou zdržel na večírku, zaslechl Frederick moje vyprávění.

Všímal si nedůvěřivých očí posluchačů, nepatrně pokrčovaných koutků rtů, a věděl, že zrovna tak by přijali jeho vyprávění. Pochopil, že já jsem možná stejně přístupný tajemství jako on, a navštívil mne –

Vzal jsem píšťalku do ruky.

Byla dost těžká.

Zadíval jsem se na náustek a zauvažoval, na vteřinku zauvažoval o rtech, které se asi před staletími přitiskly na studený kov –

Rty –

Rty krysaře –

Tehdy jsem se za tu představu zastyděl. Ale slíbil jsem mladíkovi, že si legendu o krysaři prostuduji a píšťalku také. Položil mi ji rychle na okraj psacího stolu a vyběhl ze dveří – jako by byl šťastný, že se píšťalky zbavil, jako by pospíchal z mé pracovny tak rychle proto, že se obával, abych se nerozmyslel – nevrátil mu ji –

Píšťala ležela na psacím stole vedle starého napoleonského bronzu, dvou orlic s rozeklanými jazyky –

6

Legenda mi neřekla nic nového, jen to, co jsem věděl. Jistě, byla tu racionální vysvětlení, jaká němečtí profesori vynaleznou prostě na všechno – jak velkou fantazii musí někdy člověk mít, aby přinesl racionální vysvětlení! A jaké racionality je třeba k tomu, uchovat si fantazii. Podle jednoho z těch výkladů, velmi propracovaného, nebyly děti dětmi, ale byli to vojáci a krysař prý nebyl pištec na píšťalku, ale obvodní vojenský komisař. Jenže já věděl něco jiného. Já věděl, že pod hlínou v Hammeln byla píšťala.

Píšťala s písní z Hammeln.

Píšťala vzdorovala všem prohlídkám. Jako bych zkoumal spiritistické zjevení. Byla naprosto normální a naprosto nenormální zároveň.

Jako všechny jiné píšťalky, jako ty, které jsem uměl vyřezávat z vrbových proutků. Tahle byla z kovu, a to byl také jediný podstatný rozdíl. Nebyl v ní žádný mechanismus, nic –

Nemohla vydávat vůni, kterou by k sobě vábila...

Mohla vábit jen písní...

Prošel jsem si s Frederickem různé druhy melodie, varianty, které na píšťalu hrál, a nepřišel jsem na nic podezřelého. Frederick nebyl médium. Píšťala fungovala svou vábicí schopností, i když jsem na ni pískal já –

Vyšel jsem jednou s Frederickem po quai Malaquai, šli jsme podél noční Seiny –

U jednoho zabeđeného stánku bukinisty jsme si udělali stanoviště, Frederick si vylezl na obrubník a díval se, neblíží-li se nějaký chodec, já se sklonil nad řeku a pískal –

První racek přiletěl asi za deset vteřin.

Za minutu kolem nás poletovalo snad třicet holubů.

Sešli jsme dolů, k řece a šli podél Seiny, já pískal a hejno ptáků bylo stále obrovitější, švihalo nám kolem hlav křídly, tma, tma plná křídél -

Frederick prohlašoval, že napočítal na tři sta holubů, ale já měl dojem, že je jich víc, jako by celá pařížská noc byla plná holubů, pocítil jsem v tom šumotu křídél závratnou tíseň a přestal pískat - - Okamžitě se holubi rozlétli a já s Frederickem opět osaměl na břehu Seiny -

Nikdy jsem neměl takovou chuť zbavit se píšťaly, hodit ji do té stříbrotěmné hladiny po levici - a věděl jsem, že by se Frederick kvůli tomu nezlobil, nejspíš by mi ještě poděkoval - Neměl sílu se té píšťaly vzdát.

A já ji neměl také -

Tiskl jsem ji ve zpocené dlani, jako bych ji chtěl rozdrtit.

7

Pozval jsem Fredericka, aby se se mnou rozejel na neděli za Paříž. Měl jsem v Brie několik přátel, kterým jsem už dříve slíbil návštěvu. Nemohl jsem se od Frederickova tajemství odtrhnout. Píšťala mne pronásledovala i ve spánku, zdál se mi zvuk, spánek mi proznívala ta podivná, prostá, zároveň známá i neznámá melodie - V tom snu jsem se probouzel a šel pařížskou nocí - šel jsem za tím zvukem a viděl jsem, že všichni obyvatelé Paříže jdou jako já, vybíhají z barů, vycházejí z domů - ve fracích i v nočních košilích - každý zasažený písní a vytažený z domu v okamžiku, kdy ho píseň zasáhla, byl nás obrovský zástup a stále mohutněl - šli v tom zástupu i psi a kočky nás sledovaly v celých smečkách, nad hlavami nám létala hejna racků, holubů papoušků - šli jsme všichni za tou

písni, a přitom nevěděli proč – v tom snu se objevovala i exotická zvířata, proudila s námi, šli vedle nás sloni a plameňáci i lvi a nad hlavami jsem slyšel suchý svist, a když jsem vzhlédl, letěli mi nad hlavou v okázalém hejnu supi –

Kdybych měl tu melodii popsat, těžko bych ji mohl přiblížit jinak než jako dětský primitivní popěvek, spojený s melancholickou melodikou plnou stesku, jaký někdy dýchne ze spirituálů –

Frederick přijal moje pozvání do Brie rád.

Potřeboval se zbavit svého tajemství, potřeboval se, jak mi sám řekl, uzdravit ze svého tajemství –

Nasedli jsme do mého malého kabrioletu a vyjeli do Brie. V celém okolí Paříže nebyla tak krásná modrá obloha jako v Brie. Jeli jsme navštívit mého přítele, bydlel na zámku nedaleko Rosenay, krásném zámečku jako okopírovaném z pohádkové knížky. Byl krásný den a celé nedělní odpoledne jsme prochodili v zámeckém parku, po paprskovitě se rozbíhajících a sbíhajících cestách. Přítel byl přírodovědec a já se mu svěřil s Frederickovou písťalou. Zapískal jsem na ni v zámeckém parku – chtěl jsem zapískat tak, abych přilákal nájemcovy dogy, ale melodie se mi smekla a z nájemcova domu vyběhly jeho dvě dcerky a chlapec a běželi k nám se široce rozevřenýma očima, s obličejí plnými radosti. Přestal jsem pískat, zamrazilo mne – Krysař. Krysař z Hammeln. V tom okamžiku, v tom letním parku pod azurovými nebesy jsem ztrácel i poslední pochyby – Jakmile jsem přestal pískat, děti se zastavily, jako by ani nevěděly, že k nám běžely, děvčátka začala sbírat květiny na ostrohu louky zalitým sluncem a chlapec se bezradně zastavil a stál a stál – Ohromenému příteli jsem řekl, že to byl žert, že jsem se s dětmi domluvil, ulevilo se mu, věděl jsem, že jsem to musel říct, zalhat, protože přítel není z těch, kteří dokáží nést tajemství –

8

Po tom nepodařeném pískání jsem se věnoval píšťalce víc a snažil se získat v pískání takovou zběhlost, aby se mi podobný omyl už nemohl stát – abych přivábil místo dog lidi –

A po týdnů ustavičného pískání jsem získal opravdu dostatečnou zběhlost. Navštívili jsme s Frederickem pařížskou zoologickou zahradu a tam jsem si ověřoval zvuk píšťaly na jednotlivá zvířata, zapisovali jsme přesnou kadenci, na jakou který druh zabírá, a zjistili jsme, že mezi rychlostí a kadencí a umístěním zvířete v živočišném rozřídění jsou přímé a přesné úměrnosti – nebudu vás ale unavovat jejich líčením. Řeknu jen tolik, neobjevili jsme zvíře, které by bylo proti píšťale imunní.

Nejpozoruhodnější mi připadalo, že jsem nedokázal vyrobit píšťalu, na níž by melodie zněla stejně jako na Frederickově, a ať jsem zkoušel desítky dřevěných i kovových píšťal, nikdy se mi nestalo, že by se zvíře chovalo tak, jako když jsem zapískal na Frederickovu píšťalu –

První záměrný pokus s lidskou faunou jsem udělal na Frederickovi. Šli jsme v Boulogneském lesíku, já na deset kroků od Fredericka. Vytáhl jsem píšťalku a zapískal –

Frederick se ke mně okamžitě vydal, rázoval dost rychle a radostně –

Přestal jsem pískat –

Zastavil se a udiveně se na mne podíval –

„Co jste cítil?“

„Nic, nic, nic,“ opakoval a přemýšlel, jenom mi bylo velice dobře a věděl jsem, že k vám musím jít –“

Ten pokus jsme zopakovali – ale tentokrát jsem byl deset metrů za Frederickem já, on šel přede mnou a on zapískal na mne – musím potvrdit, že ani já jsem necítil nic, jen nutnost jít a radost z toho, že jdu –

I když nevím, kam jdu –

I když vím, že moje chůze nevede tam, kam chci já –

Poznal jsem mnoho oborů lidské činnosti – přesto jsem nemohl přijít na žádné vysvětlení, které by bylo pro můj rozum přijatelné. Když jsem v noci ještě hloubal o celé záležitosti, vzpomněl jsem si, jaký vliv má hudba na míšence a na černochoy v Jižní Americe, jakmile zaslechnou rychlou a hbitou melodii, začne jim trhat celé tělo, jen jen tančit.

Kdo ví, MOŽNÁ JE MOŽNÉ – ten obrat se mi zdál vhodný – MOŽNÁ JE MOŽNÉ, že určitá melodika opět působí na člověka tak, že ho k sobě přitahuje, vábí, možná bájné hlasy sirén, které líbezným zpěvem vábily plavce do záhuby, nebyly jen fantazií, možná na světě opravdu existuje melodika, která dokáže člověka přivést do radostného transu, ve kterém se nedokáže ovládat a musí se za písni vydat –

Píseň droga –

Když teď uvažuji o pokusu, který jsme s Frederickem podnikli, trochu se stydím. Vždy jsem se dokázal ovládnout natolik, abych nevyzkoušené objevy nepřenášel do lidského světa – ale tehdy v Paříži bylo pokušení příliš veliké.

Chodívali jsme za nocí s Frederickem po ulicích, nejčastěji na předměstí, já pískal na píšťalku a Frederick s vatou v uších zapisoval naše pokusy, vedli jsme přesnou kartotéku všech experimentů, jaké jsme s píšťalou podnikli –

Snažil jsem se nalézt způsob pískání, na který by reagovali muži, a jiný, na který by reagovaly ženy – uvažoval jsem, není-li naše píšťala podobná vábničkám, jakých užívají myslivci – ale nikdy jsem takovou transformaci melodie nenašel. Byly jen dvě možnosti – pískat tak, aby melodika vábila děti, a pískat tak, aby melodika vábila dospělé.

Tedy, uvažoval jsem –

Tedy ta píseň z Hammeln, která zní do dnešních dnů jen v legendě, mohla mít pravdu. Měla ji. Ale proč pak asi krysař zmizel, proč nepoužil svou píšťalu k něčemu důležitějšímu, než že vyláká písní myši z jednoho zapadlého německého městečka – – Vždyť, kdo má v ruce tuto píšťalu, má v ruce něco úžasného –

Tři týdny trvaly naše další pokusy, pokusy, které jsme prováděli na lidech –

Během té doby jsem byl jako v transu, ve vytržení, píseň mne prostoupila, vytěsňovala mi svět – pamatuji se, jak jsem byl pozván na koncert varhanní hudby, mám ji velmi rád, během celého koncertu jsem se nebyl schopný soustředit na hudbu, stále se vynořovaly tóny píšťaly, v každém tónu vyhlížel jiný tón, její tón –

V jednom snu, který jsem měl v té době, ke mně přišla ta píseň z Hammeln, ano přišla, měla hmotnou podobu, nedokážu ji popsat, ale pamatuji se, že kdosi ke mně v tom snu přišel v noci na návštěvu, a já věděl, že to je ona, píseň, a měl jsem k ní vztah, jako k nějaké krásné a velmi kruté ženě, která může rozhodovat o mém životě, nevím, kdo jí to právo dal, jen vím, že ho má, má ho, a absolutní –

Seděl jsem s tou písní na quai Malaquai, na kraji nábřeží, na zábradlí – a pak mne píseň vzala do náručí a odnášela – Začal jsem se dusit, křičet – A pak jsem se probudil.

10

Poznal jsem v životě mnoho druhů strachu. Nestyděl jsem se nikdy za to, že mám strach, a myslím si, že statečný člověk se nepozná podle toho, že se ničeho nebojí, ale že si svůj strach umí uvědomit a dokáže ho ovládat. Strach je něco přirozeného, něco, co patří k lidskému životu nezbytně a neoddělitelně tak jako hlad -

Jako žízeň nebo láska nebo rozkoš nebo bolest -

Poznal jsem strachy náhlé a střelné, přilétaly ke mně nečekaně a ve vteřině mi vyvstával smrtelný pot, je konec, konec, uvědomoval jsem si ve chvílích takového strachu a zmocňovalo se mne zvláštní harmonické zklidnění, které jsem si neuměl vysvětlit - Poznal jsem strachy, co trvaly týdny, měsíce i déle, poznal jsem tolik úzkostí, celé palety úzkostí, přestože jsem mezi svými přáteli platil za jednoho z nejvyrovnanějších lidí na světě. Kdybych mohl malovat z této své palety tísní obraz, byl by pochmurný jako Dantovo peklo -

Ale strach, jaký na mne přicházel z Frederickovy píšťaly, patřil k úplně jinému strachu, k takovému, jaký jsem dosud nepoznal -

Pociťoval jsem nejen strach za sebe, ale strach za celou lidskou společnost, zní-li vám to nadneseně, pak to řeknu takto: pociťoval jsem strach za sebe i za své bližní -

Vždy se mi hnusily vábničky a opovrhoval jsem lovci, kteří je užívali, nikdy bych ji nepoužil, i kdybych se měl vrátit z lovu bez kořisti, ostatně nelovím nikdy, ani bez vábniček -

Připadalo mi podlé nasadit si hlas, cizí hlas, a tímto hlasem namlouvat životu, jaký se před námi skrývá, že je třeba k nám přijít, vylézt, ukázat se -

Poznal jsem lovce, kteří byli mistry ve vábení, uměli napodobit tolik hlasů, že oklamali i živočichy, jaké bych nikdy nevěřil, že je možné oklamat -

A co byla ta píšťala jiného než vábnička -

Než záludná, nečestná píseň, která zpívala o radosti, jaká není, o štěstí, jaké nemáme, o cestě, kterou neznáme -

Kolikrát se i já nechal v životě vábit tóny, které si nezasloužily, abych je následoval -

A já přesto šel, pospíchal za nimi, utíkal k nim a usmíval se, i když byl naopak čas, abych utíkal zpátky -

Co jsem vlastně hledal v té písni, snažil jsem se vzpomenout si, co mi vybavila píšťala, když jsem se za jejími tóny rozešel -

Dostal jsem se v životě často do styku s neočekávanými událostmi, s jevy, jaké jsem si nedokázal vysvětlit - přicházela s nimi na mne úzkost, to ano, ale zároveň i jakási zvláštní radost, uvědomoval jsem si, že lidské poznání není uzavřené.

Není klecí, která by kolem nás roztáhla mřížce pouček a stiskla nás v nich.

Kdepak, říkal jsem si jednou v noci, píšťalu položenou před sebou na krbu, lidské poznání není klec, která by nás odsoudila k nudě a odpočinku, poznání je cesta, nekonečná cesta, zázračná cesta - A to, považujeme za konečné zjištění, to jsou jen milníky, patníky té cesty, občas je ve své domyšlivosti pokládáme za cíle -

Píšťala ležela na krbu, leskla se, jak se po jejím hladkém těle procházely odrazy plamenů, ohnivý dotyk píšťalu rozhýbal a v jednu chvíli se mi zdálo, jako by k ní někdo přikládal hořící rty -

Někdo neviditelný -

Krysař z Hammeln.

Ať jsem se pídil sebevíc po zprávách o tomto záhadném člověku a radil se s historiky i s folkloristy, nemohl jsem se dozvědět víc,

než kolik zjistil Frederick. Ale jak jsem pročítal nové a nové verze příběhu, kombinoval je, uvažoval o nich, byl jsem si jistější, že příběh má jádro, pravdivé, až trapně pravdivé. Někdy lidé nedokáží pravdu pochopit, a proto ji nazvou pohádkou. Kolik pohádek je vlastně jen proměnou pravd, kolik pohádek vyjadřuje společenské zákony, které se nemohly vyslovit jinak než poezií. Přemítal jsem o podivné písťale dlouho, ale věděl jsem, že pokud písťalu nerozřizu, pokud neprovedu její průzkum zevnitř a pokud se nedojde k jejímu chemickému složení, budu stále tam, kde jsem – V roli dítěte, které náhle vstoupilo do pohádky a žasne, že je v pohádce – Úžas, to bylo jediné poznání, jakého jsem byl schopný.

A písťala ležela na krbu, plameny v krbu se zvedly – a zalily ji ohnivým proudem, písťala se pod jejich dechem změnila do plamene – –

12

Velké poznání přináší obvykle velkou bezradnost.

„Fredericku,“ řekl jsem jednomu mladému příteli, „víte, že tahle písťala je nejúžasnější zbraň, jaká kdy na světě byla?“

„Zbraň?“

Hovořil jsem o tom, jak oddíly vojska se dají za písňi písťaly, jak opustí zákopy, tanky a zbraně a vyjdou za krysařem, zmatené lidské krysy, které se vydaly zabíjet, a zatím odcházejí, s úsměvem, a nevraždí –

Vyprávěl jsem o únosech, jaké by se pomocí písťaly daly provádět, o únosech velkolepých a velkorysých, kdy únosce odvede celý parlament nepřátelské země přímo ze zasedání, líčil jsem ten průvod poslanců, okouzlený a oblouzněný, jak se vleče za krysařem,

hovořil jsem o tom, jak pomocí píšťaly se dají odstranit hlídači z nejtřeženějších objektů -

Frederick poslouchal a mračil se -

„Ale to je pěkná potvornost, jen si představte, že by tu píšťalu dostala třeba,“ ukázal na obrázek v novinách, na kterém kancléř potřásal rukou italskému vůdci, „jen si představte, že by tu píšťalu dostala do rukou naše vláda...“

Vzal zamyšleně píšťalu mezi úzké nervní rty a stiskl ji, jako by ji chtěl mezi rty rozdrtit -

Z ampliónu rádia v mém pokoji se nesl projev, slyšel jsem hlas doprovázený nadšeným řevem, v ampliónu, starém a skřehotavém, byl hlas deformován, rozmazán, jako by jej Salvador Dalí vymaloval akustickým štětcem - - nadšení tisícíhlavého davu mi vybavilo pískot nadšených krys...

„Některé vlády,“ řekl jsem, „některé vlády jako by měly tu píšťalu stejně.“ A v tu chvíli mi došel smutek krysaře, krysaře z Hammeln, a uměl jsem si představit, jak teskná a nešťastná musela být jeho píseň -

Frederick vydal z píšťaly ostrý tón a vyladil ho, začal pískat a k našemu oknu se slétali holubi, nakukovali z římsy na mne a na Fredericka, dívali se nám do očí a váhali; jak Frederick měnil kadenci a zesiloval tóny, slétalo se jich víc a víc a ti osmělenější vlétali oknem do mé pracovny - Podlehl jsem té sugestivní chvíli a nezabránil Frederickovi, aby nesvolával holuby dál a dál, pařížští holubi, neurotičtí i vyrovnaní zároveň, neuroticky vyrovnaní, plnili mou pracovnu, usedali na můj stůl, procházeli se po papírech, sedali na skříních a na koberci, někteří se posadili na římsu krbu, připomínali mi mramorové sošky holubic, které se umísťují na náhrobky, a pár se jich točilo dokolečka ve vyhaslém krbu a rozhrabávalo černý popel.

Co je to za sílu, která vábí k tónu, hlasu, nesmyslné myšlence, tak jako tenhle ječivě nepříjemný tón píšťaly z Hammeln. Od počátku lidských dějin se ten tón ozývá v metaforické písni a vede lidi proti nim samým, vede je vstříc bolesti a namlouvá jim, že podnikají líbeznou cestu za spravedlností. Vede je ke smrti a zpívá jim o tom, že je vede k naději.

Frederick přestal pískat a holubi, jako by se probudili ze zvláštního bdělého spánku, zmateně poskakovali po pokoji, žasli, kde jsou, a někteří zděšeně odlétali oknem, jiné jsme s Frederickem vyplašili tleskáním, vzlétli k temné pařížské obloze –

Frederick odhodil píšťalu –

Ulekaným pohybem, jako by si náhle uvědomil, že držel v ruce hada, píšťala ležela na koberci, nenápadná a všední – nenápadná, takové bývá všechno nebezpečné, zlověstné, mocné –

Nenápadná –

Nenápadná jako smrt –

13

V tu dobu byl Frederick zamilovaný do jedné své kolegyně, Loreany. Mladá Italka přijela do Paříže z Neapole studovat houslovou hru, ale o Fredericka nestála. Nemohl za to on ani ona – jednou jsem ji pozval na večeři, nemohl jsem snést Frederickův smutek, chlapec se trápil, hubl, jeho planoucí pohled plakal, i když se Frederick snažil ovládat a svou lásku potlačovat – Ptal jsem se Loreany, má-li v Neapoli muže, kvůli kterému odmítá Fredericka, zamilovala-li se do někoho tam v dálce a ta láska jí brání v nové lásce –

„Ne,“ řekla a usrkla citron pressé, do kterého si lila bourbon, a téhle směsi, kterou vynalezla, říkala „Loreanina Neapol“. „Ne.“

Podíval jsem se na ni, když sklopila oči, neviděla, že se na ni dívám, mohl jsem pochopit, že se Frederick do ní zamiloval, a miluje ji zhoubnou láskou. Loreana patřila mezi stále udivené tmavovlásky, které mají stále pootevřené rty, jako by chtěly stále žasnout, volat ó.

Krásná byla a svým ustavičným okouzlením okouzlovala –

„Nemám ráda černovlasé,“ řekla rázně, chtěla tím snad vysvětlit svůj nezájem o Fredericka, vysvětlit ho jednoznačně a provždy.

Rozešli jsme se po večeri, rozešli přátelsky, ale smutně, Loreana lítostivě stáhla pootevřená ústa. Nic se nedalo dělat, neměla ráda černovlasé.

Ale něco se dalo dělat –

A mohlo mne napadnout, že Frederick na to připadne, protože láska, teprve láska dává našim myšlenkám křídla –

14

Za týden ke mně Loreana přišla.

„Profesore,“ řekla žalostivě, „se mnou se něco děje.“

„Co?“

„Nevím,“ vykřikla. „To je strašné, že nevím, co se se mnou děje, ale je to něco příšerného –“

„A jak víte, že se to s vámi děje, když nevíte ani co?“

„Nejsem v noci doma,“ řekla Loreana.

„A kde jste?“

„Nevím, ale Angela, moje spolubydlící, mi vyhrožuje, že o tom napíše našim. A táta je ze Sicílie.“

Sklapla pootevřená ústa. Loreana zavírala ústa jenom v nejvyšším rozčilení.

„Neříkejte mi, že nevíte, kde jste v noci –“

Podívala se na mne jako člověk, který si zoufale snaží vzpomenout na trýznivý sen –

„Nevím.“

„A co ode mne chcete?“

„Abyste mi pomohl.“

„S čím?“ Napadlo mne, že se Loreana spustila a chce mi to naznačit touhle záhadnou cestou, ale věděl jsem, že zase tak plachá není, aby mně, kterého považovala za lékaře, neřekla přímo, že je v jiném stavu – Nechápal jsem, o co jí jde.

„Profesore –“ zaprosila a pohládila mne lichotivě po klopě saka. „Profesore, že jsem normální.“

Kývl jsem –

V podstatě je asi každý normální, jenomže normality jsou milióny druhů a každý je považován ostatními druhy za nenormální, jen filozofové a básníci dokáží různou normalitu chápat – –

„Prostě, když jdu večer do rue Godot, kde bydlím, najednou přestanu vnímat, co se se mnou děje. A proberu se až ráno, jednou v Boulogneském lesíku, jindy na bulváru Saint Michel – Jsem vyspalá, odpočínutá, ale nevím, co se se mnou dělo.“

„Myslíte, že to, co se s vámi dělo, bylo nepříjemné?“

„Ne, rozhodně ne, myslím, že to bylo něco moc příjemného, ale vůbec nevím, co to bylo.“

Loreana teskně vydechla a z úst se jí neslo dráždivé a sladké „ó“, kdyby je slyšel Frederick, jistě by ho zalila nová milostná vlna a on se ještě víc propadl do své melancholie –

Frederick –

„Počkám dnes večer na rohu rue Godot,“ řekl jsem.

Loreana se mi podívala úpěnlivě do očí, takový zoufalý, zoufale vášnivý pohled to byl, jako by se svou duší přitiskla k mé, vzlykala a beze slova se otočila, odcházela a já věděl, že pláče –

Večer přšelo -

Stál jsem ve světlém obleku pod plátěnou stříškou zelinářství a čekal, až se objeví Loreana - Snažil jsem se vyhýbat kapkám špinavé vody, dostřikovaly ke mně, odrážené od chodníku -

Čichal jsem ovocné vůně a uvažoval, proč tak krásná dívka mne vůbec nevábí. Je hloupá? Jistě, je, ale v životě jsem byl často zami-
lovaný do vyloženě hloupých dívek a myslím, že ta jejich hloupost mne na nich přitahovala nejvíc. Asi nemám rád tyhle uhrančivé ženy, co mají srostlé obočí a na hřbetech rukou černé chloupky, uvažoval jsem a bavil se tím, jak jsem vlastně podobný ve svém citu Loreaně, která nemůže milovat překrásného Fredericka jen proto, že nemá ráda černovlasé.

Loreana se objevila na rohu ulice -

Pod paží nesla omoklé pouzdro s houslemi, lesklo se, když procházela u výkladních skříní -

Na rohu ulice náhle odbočila a nasedla do auta, které stálo u chodníku. A auto se s ní dalo na útěk - ano na útěk - v životě jsem neviděl tak vyloženě vyplašené auto. Můj vůz stál nedaleko, ihned jsem do něj naskočil a vydal se za tím vyplašeným, za tím neurotickým autem - Jelo dost nebezpečně, kličkovalo po ulici, jako by ho řídil opilý šofér. Zastavilo v temné uličce a vystoupil z něj muž v pláštěnce, klobouku, do tváře mu nebylo vidět, otevřel dvířka vozu a vyšla Loreana, dala se na cestu za ním -

Popojel jsem k té dvojici, otevřel okénko -

„Fredericku,“ zavolal jsem -

Otočil se ke mně -

Měl v ústech píšťalu a pískal, to bylo poslední, co jsem si pamatoval, Frederick má v ústech omoklou píšťalu, drží ji tak vodorovně,

jako by mu z úst čněl stříbrný doutník, obě ruce měl v kapsách a pak mne píseň zachytila, ovládla mne a vyvlekla z vozu, nechal jsem otevřená dvířka a vykročil na chodník a pak jsem o ničem nevěděl -

Když jsem se probral, svítalo a já seděl na okraji fontány, na konci bulváru Saint Michel, měl jsem ohromnou rozjařenou náladu, jako bych se výborně vyspal a najedl - Ta píseň přinášela odpočinek a sytila - nabral jsem si plnou hrst vody z fontány a omyl se.

16

Za půl hodiny jsem zvonil u Fredericka -

Přišel mi otevřít, nevyspalý, oči mu svítily z růžové tváře smutně a plačtivě -

„Ty jsi -“

„Nic jsem s ní nedělal,“ řekl mdle, „jen jsem s ní chodil po parcích nebo jsem si ji odvedl do pokoje a díval se na ni. Může za to sama, odmítla se se mnou i jen sejít, prý nesnáší ten můj zamilovaný pohled. Ale nic jsem si k ní nedovolil, Kessler, já bych ji ani nemohl políbit, kdybych věděl, že o tom neví. Teď jsem si uvědomil, jak k lásce patří svoboda -“

Ano, o tom jsem uvažoval od těch dob často, láska je jen zvláštním druhem svobody -

„Včera jsem se vás chtěl zbavit - nezlobte se -“

Zakroutil jsem hlavou a měl chuť tu hromádku stesku, která se choulila do županu přede mnou, nějak potěšit, pohladit, povzbudit -

„Přišel jsem na jeden tón,“ pokračoval Frederick, „kterým se melodie zakončí a člověk pak je jako v transu a já nemusím hrát. Až ho zase tím samým tónem odemknu. Nenastydl jste?“

Ne, toho roku byla jarní Paříž tak teplá –

Posadil jsem se do Frederickovy židle, jediné židle, jakou měl, on se posadil na rozestlanou postel. Ta židle byla africká, z černého, zvláště tvarovaného dřeva, podivná jako celá Frederickova láska –

17

„Dám vám Loreaninu Neapol, chcete,“ Frederick po dlouhé chvíli ticha vstal a připravil mi citron pressé s bourbonem.

Pak se oblékl a šli jsme ke Dvěma magotům a položili si píštalou na stůl před sebe a pili jednu Loreaninu Neapol za druhou, dokud Frederickovi svět nezezlábl a nezezlátl –

Ten den přerušil studia a odejel z Paříže.

I s píštalou.

Koneckonců byla jeho.

A já se nebránil, doufal jsem, že s ní odveze i mou bezradnost –

Za deset let jsem Fredericka potkal na jednom koncertě, hrál překrásně a přespanile –

Ženy v auditoriu se na něj dívaly, jako by před nimi hrála na housle láska sama – –

Ale on měl teskný a zasmušilý pohled těch, kteří jsou navždy opuštěni –

Těch, kteří se narodili opuštěni –

A opuštěni také zemřou –

Přistoupil jsem k němu na koktejl po koncertě, ťukli jsme si a dlouho se na sebe dívali –

„Co jste udělal s písťalou,“ řekl jsem nakonec a snažil se, aby nebylo vidět, jak mne to zajímá –

„Položil jsem ji zase pod ten kámen v Hammeln,“ řekl Frederick a podíval se z okna do pařížské noci –

„A Loreana?“

Udiveně na mne mžikl a zase se zadíval do tmy –

„Tamhle sedí. Vy jste ji nepoznal?“

Ukázal na tlustou Italku, seděla v rohu pokoje, v křesle, a sunula si z talířku do úst jedno pohoří sýrů za druhým –

„Moje žena,“ ukázal na ni teskně zvednutou bradou a já se užasle díval na tu ženu, do které se rozpustila spanilá Loreana –

Zvedla oči od jídla, poznala mne a usmála se na mne –

„Jak by byl někdo šťastný, kdyby nedosáhl toho, čeho chtěl,“ řekl Frederick a řekl to tak, jako by říkal největší moudrost, jakou zná.

A sáhl po nové sklenici ginu.“

Profesor dějepisu

1

„Ne, s přízraky jsem se nikdy nesetkal,“ zamyslel se profesor Kessler. Šli jsme po břehu Chrudimky a rozprávěli o nevysvětlitelných jevech, které provázejí náš život, tak jako světlo provází své stíny. Ale z toho, jak se profesor Kessler zatvářil, jsem pochopil, že jsem řekl cosi, co jsem neměl – jako by on, vědec, mohl potkat přízrak. Přízraky přece neexistují. Existují jen tajemství...

„S přízrakem jsem se nikdy nesetkal,“ usadil se profesor Kessler na lavičce u splavu a díval se na mlhu. Plazila se kolem říčky, jako by se luční přízraky, které zaslechly poslední slova, rozhodly profesorovi jeho zážitek nahradit. Vydali jsme se na cestu k profesorově chalupě a on cestou vyprávěl.

„Přízrak jsem v životě nespatriil žádný, pokud nebudu za přízrak pokládat svého profesora Ference Deveru. A kdo ví, možná to byl opravdový přízrak, strašidelnější než všechny ty rusalky a bludičky, které se prohánějí bájeslovím našich předků. Profesor Dever se totiž, jak se mi jevilo, sám za přízrak také považoval, sám se sebe dokonce bál a své schopnosti se děsil.

Ference Deveru jsem poznal jako student primy jemništského gymnázia. Byl to nejmladší profesor ústavu, ale pro nás primány jako by byl starší než sám ředitel gymnázia, mohutný olicousováný ředitel Ottersdorf. Na našem zamyšleném profesůrkovi bylo už na první pohled vidět nějaké trápení a lidé, kteří mají trápení, vypadají starší, než jsou. Jako by jedině mládí byla radost. Profesor Dever, podle toho, jak vypadal starý, musel mít asi obrovské trápe-

ní. To jsme si tehdy ovšem neuvědomovali – pro nás byl komickým profesůrkem, žil sám jen s kocourem a starou hospodyní na jemništském náměstí v domě svého dědečka, jemništského purkmistra. Dům rodina dávno prodala a profesor Dever v něm měl jen dva pokojíky, v jednom bydlel on, v druhém stará hospodyně, ta ještě pamatovala doby deverovské slávy a uměla o nich zálibně vyprávět. Kocour bydlel tam i tam, kde zrovna chtěl.

2

Žáci odjakživa touží objevovat na svých profesorech směšné stránky. Často jim to nedělá potíže, a pokud se stane, že profesor vůbec směšný není, pokoušejí se studenti směšnost mu sami dodat – třeba něčím malicherným, jako je přezdívkou. Na profesoru Deverovi nám nedalo moc práce nacházet směšné rysy. Byl nezvykle pečlivý, mluvil velice spisovně. Snažil se být úzkostně spravedlivý – pokaždé, když někoho dozkoušel, mlčel – někdy i několik minut, než ho oznámkoval. A během toho mlčení na něm bylo vidět, že nechce nikomu ublížit. U profesora Devera se projevilo, co se někdy projeví na posledních výhoncích patricijských rodin – chorobná touha po spravedlnosti.

Říkali jsme mu soudce.

Byla v tom ironie, samozřejmě, protože nikdo by se snad méně nehodil na úlohu soudce než profesor Dever, s každou známkou, kterou udělil, si přivodil takové zpytování svědomí, jako by měl vynést ortel smrti nad odsouzcením.

Jak jsem později zjistil, profesor Dever opravdu pocházel ze slavné právnícké rodiny. Jeho předkové zaujíмали nejvyšší místa v rakousko-uherské byrokracii po celé staletí, a jeden z jeho strýců

z matčiny strany byl dokonce děkanem na význačné právnické fakultě. Snad se v profesoru Deverovi objevily v ideální podobě geny těch starých mazaných advokátů – využíval své inteligence – jsem přesvědčen až geniální – ne k tomu, aby měl v životě úspěch, aby něčeho dosáhl, používal svého rozumu k tomu, co je v oblasti duševních dobrodružství nejnebezpečnější – k hledání spravedlnosti.

Všimli jsme si, jak jsou ti, kteří se starají o spravedlnost, svému okolí směšní? Nepříjemní? Obtížní?

Schválně neříkám nepochopitelní, protože oni pochopitelní jsou – a to je právě to neblahé...

Profesor Dever svou řízeň po spravedlnosti opravdu přeháněl, tohle by uznal jistě i nejpřísnější antický zákonodárce. Jeho hospodyně si stěžovala, že profesor Dever ani neztráskal kocoura, který mu snědl zaječí paštiku, ale místo toho začal po večerech zkoumat spisy, zabývající se nervovou soustavou savců, aby zjistil, má-li vůbec právo kočku trestat, nebo má-li s ní vzhledem k jejímu duševnímu stavu jednat jako s nesvéprávnou. Hospodyně se ničím takovým nezabývala a vídali jsme ji v otevřeném okně starého patricijského deverovského domu, jak každou chvíli honí Macka se smetákem.

Měla ho ráda.

Ale považovala zřejmě trest za důkaz lásky.

Tak jako někteří teologové.

Profesor Dever opravdu práva studoval podle rodinné tradice – ale pro finanční krach, který postihl jeho rodinu, se musel zabývat námi, primány jemništského gymnázia, místo aby bádal nad římskými právními výnosy, což byla jeho velká záliba.

Nedávno jsem projížděl Jemništěm, prošel jsem se po náměstí – ještě hrbolatějším náměstí než za mého mládí. Nahlédl jsem do okna deverovského domu. V tom příbytku plném vůně levandule

a starého papíru byl sklad. Od země ke stropu vyrovnány nějaké krabice. Jen malba na zdech se dala rozeznat – andílci, kreslení přes patronu, se na mne dívali umouněnými obličejí jako tehdy –

A bylo mi smutno. Pochopil jsem, že profesor Dever byl víc podivuhodný než směšný. Jeho žízeň po spravedlnosti, i když sklouzávala do chorobných rozměrů – měla ve svém základě něco zoufale lidského. Tak lidského, že se lidé profesorovi raději smáli, než aby se ho snažili pochopit.

Všiml jste si, že lidé někdy používají výsměch jako zvláštní druh uznání? Že se snaží někomu smát jen proto, aby se nad ním nemuseli zamyslet a nemuseli ho začít obdivovat?

3

Profesor Dever byl osamělý.

Denně jsme vídali jeho pohublou postavu, jak se mihne přes náměstí a namíří si do lipové aleje, projde jí sem tam sem tam a zase se mihne zpátky. Celé dny trávil u knih a u viržinek.

Byl jsem nejlepším žákem primy a právě dějepis mě bavil. Profesor Dever ve mně našel zalíbení, půjčoval mi knihy a několikrát se se mnou prošel i lipovou alejí a vykládal mi dějepisnou látku z jiné strany, než ji vykládal ve škole. Přiznám se, že jsem si z profesora dělal legraci také a že jsem se možná posmíval víc než moji spolužáci – jako bych se posměchem vykupoval z toho, že se s ním přátelím. Aby mne moji spolužáci snad nechtěli hodit s Ferencem Deverou do jednoho pytle.

Podvědomě jsem si toho nešťastného vyzáblého profesora vážil a právě posměchem jsem se snažil zbavit ho důvodů k úctě. Mladí lidé se bránívají úctyhodným lidem jaksi ze zásady.

Jednou jsem ve vlaku, kterým jsem jel z Jemniště na prázdniny, potkal krajana. Jakmile jsem začal mluvit o profesoru Deverovi, dal se můj spolucestující do smíchu.

„Tak co Ferenc? Pořád to roztáčí?“

Myslel jsem, že spolucestující žertuje, ale během další jízdy jsem se dozvěděl, že profesor Dever patřil ještě před několika lety k nejdivočejším mladíkům Jemništska, za studií v Praze vytloukal lokály, pražské nevěstky ho jinak nenazvaly než krásný Ferenc a jeho pitky s hrabětem S. v P. vstoupily do legend pražské zlaté mládeže.

Tím zjištěním u mě profesor Dever stoupl v ceně. Nemravnost je tím, co mládí imponuje nejvíc. Snažil jsem se ujistit, že mluvíme oba o stejném profesoru Deverovi – nebylo pochyb.

Po návratu z prázdnin jsem se opět čas od času procházel s profesorem po jeho lipovém korzu.

A vzrušovalo mne vědomí, že se člověk dokáže tak změnit, jako se změnil profesor Dever. Připadalo mi to mnohem nevysvětlitelnější a záhadnější než proměny, o kterých jsem čítal v hodinách latiny v antických klasicích. Změní-li se člověk do rákosí z rozhodnutí nějakého božstva, je přirozené, alespoň v optice pohádek a bájí. Ale změní-li se člověk do úplně jiného člověka jen jakýmsi záhadným duševním zákrokem – to mi připadalo jako to nejta-
juplnější na světě.

Krásný Ferenc se z profesora Devera úplně vypařil. Jen jeho manžetové knoflíčky, které si jednou – zřejmě z roztržitosti – vzal a které představovaly nahou stříbrnou ženu – velmi vlnadnou ženu –, mu zbyly z dávné epochy života. Naštěstí jsem si jich všiml jen já, seděl jsem v první lavici. Profesor Dever si jich všiml během výkladu také a stále si stahoval rukávy saka.

Nikoho jsem na profesorovy knoflíčky neupozornil – už tehdy jsem ho považoval za své tajné výzkumné pole – a jeho tajemství, i když jsem je neznal, jsem přijal za své.

4

Je zajímavé, jak jméno dovede člověka pozměnit. Ferenc. To bylo jméno pro floutka, pro komického vyžilého mladíka. Jakmile se profesor Dever představil, každý se usmál. Nebylo divu, že si tak komické jméno zvolil přední komik té doby za pseudonym. A profesor Dever tím jménem trpěl, trpěl – a pokud mohl, každému vysvětloval, že se tak jmenuje na přání svého dědečka, vládního rady Ignatze de Verry, přítele a ctitele skladatele Ference Liszta.

Během příštích let jsem se s profesorem Deverem sblížoval víc a víc. Nakonec, v kvintě, jsem se i nastěhoval do jeho domu, kde se v podkroví uvolnil pokoj pro služku. Profesorova hospodyně mi vařila a Ferenc Dever a jeho kocour tvořili moji obvyklou večerní společnost.

Později jsem se z narážek a nápovědí dozvěděl tolik, abych mohl tušit změnu, která v profesoru Deverovi nastala. A začal jsem z něj mít strach. Chápal jsem, že profesor Dever sám sebe chvílemi považuje za přízrak.

Vysvětluji si profesorovu neobvyklou schopnost jeho neobvyklou citlivostí.

Rod, šlechtěný po šest set let, vykvetl v profesoru Deverovi naposledy.

Hodně času jsem prostál v šedé chodbě deverovského domu před obří genealogií, kterou nový majitel nenechal z chodby odstranit, sledoval jsem všechny větve a linie deverovského rodu,

rodiny z různých konců světa, tříbily se a vymíraly, až ze všech linií zbyla jen rodina jemništských Deverů a v ní tento dekadentní krásný Ferenc.

Krásný Ferenc s kocourem na klíně.

Krásný Ferenc se svou schopností –

5

Jednou, když po týdnu flámů neměl Dever na útratu a finanční krach jeho rodiny tak postoupil, že mu jeho pražský advokát nechtěl a nemohl vyplatit už ani zlatku, přijal Dever nabídku jednoho venkovského nakladatele, aby sepsal dějepisnou příručku pro studenty gymnázií – jakýsi tahák k maturitě.

Profesor si nedělal žádné starosti ze své bědné finanční situace, měl před svatbou s velice bohatou a velice ošklivou dědičkou – ale potřeboval nový cylindr a byl dlužný, kam se podíval. Napadlo ho, že sestavit takovou příručku je práce na několik večerů, a pustil se do toho.

Protože si vybral od venkovského nakladatele samozřejmě zálohu, nepsal na sucho. Během tří večerů – profesor byl rychlý a šikovný – opravdu sestavil přehlednou příručku, odevzdal ji nakladateli, vybral zbytek honoráře a koupil si cylindr.

Velmi hezký cylindr.

Cylindr s osmi lesky.

Druhý den po odevzdání příručky ho navštívil venkovský nakladatel a žádal vysvětlení.

Profesor měl klidné svědomí, ověřoval si v opisu příručky každý údaj.

„Něco nesouhlasí?“

Nakladatel, maličký pán, s blond vlasy a blond licousy, plaše vrtěl hlavou. A podával profesorovi Deverovi jeho dílo.

Profesor zalistoval sešitkem.

A teď se zarazil.

Přehled dějin, který zhotovil, byl napsaný sice přehledně a krasopisně, ale nekončil v současnosti. Pokračoval a končil za pět let v budoucnosti – Byly tu zaneseny války, výsledky voleb, úmrtí významných osobností kulturního života i veřejných činitelů –

„Netisknu astrologickou literaturu –“ zakoktal maličký mužík –

V cylindru vypadal profesor Dever ještě vyšší a maličký nakladatel si netroufal vystupovat surově.

Profesor Dever se mu omluvil a poslední listy příručky zmačkal. Večer dopsal zbytek textu. Aby zůstal stanovený rozsah, přidal životopisy členů panovnického domu.

Ten večer nejel na flám, i když mu pod okny vykřikovali z fiakrů přátelé a volali, že všechno za Ference platí.

Profesor Dever si uvědomil, že pro něj přítomnost, nebo aspoň to, co lidé přítomností nazývají, nekončí dnes, nekončí letos, ale končí až za pět let.

Věděl na pět let dopředu, co se stane.

Nevěděl to jako jasnovidec, který předpovídá stárnoucím slečnám ženichy, nevěděl nic obecného, dokonce ani o sobě ne, věděl budoucnost, jako ji ví profesor dějepisu.

Brzy po tom, kdy profesor napsal učebnici budoucnosti a objevil v sobě svůj nadčasový zrak, došlo k úplnému zhroucení rodinného majetku, nevěsta ho opustila a on, po složení učitelských zkoušek, nastoupil jako suplent v Jemništi.

Nastěhoval se k rodinné posluhovačce a rodinnému kocourovi, jedinému majetku, který zbyl po mocné a majetné rodině Ignatze de Verry, přítele a spoluhodovníka tolika muzikantů.

Když zas poprvé vyšel do lipové aleje za městem, nemyslel na nic jiného, než jak ze svých znalostí vytrískat peníze.

Vytrískat. To bylo Ferencovo slovo.

Protože profesor Dever se ještě nezměnil.

6

Co dělat v Jemništi?

Ještě tak přemýšlet.

Profesor Dever sedal celé neděle v okně patricijského deverovského domu s viržinkou v ruce a přemýšlel. Někdy si sedl do altánku na dvoře a díval se na oblaka, klouzala nad Jemništěm.

Čím víc přemýšlel o tom, co se stane, tím víc se mu zdálo, že ví, jak z toho těžit.

Napsal dopis dvorní kanceláři do Vídně, kde oznámil události nejbližších let – psal oficiálním stylem školních učebnic o hospodářských potížích, o svatbách v evropských panovnických rodinách –

Neodpověděli mu.

Obrátil se na několik burziánů, o kterých soudil, že u nich najde pochopení. Ale ani ho nedovyslechli.

Psal na vyslanectví, informoval o budoucích potížích, jaké nastanou v jejich zemích.

Ticho.

Napsal významným osobnostem, na které měl být spáchán atentát a varoval je, důrazně je varoval.

Ticho. Ticho.

Tehdy profesor Dever znejistěl.

Začal chápat, že jeho znalosti budoucích dějin zůstanou jeho soukromou záležitostí, nebo lépe jeho soukromým břemenem.

Je přece za osudy lidstva spoluodpovědný. Už jen tím, že o nich ví. Změnil se. Nechápal to. Každou volnou chvíli se probíral budoucností světa – a když v roce 1909 dospěly jeho znalosti až k první světové válce, vnitřně se zhroutil. Odejel na Konopiště a snažil se získat soukromou audienci u Františka Ferdinanda d'Este a varovat ho před sarajevskou cestou. K arcivévodovi samozřejmě nepronikl. Když po letech skočil před kočár hraběnky Chotkové, arcivévodovy manželky, a snažil se ji přesvědčit – byl odvečen chocholatými policisty z cesty kočáru, jen tak tak ho to nestálo místo, profesori jemništského gymnázia byli spravováni tvrdou rukou ředitele Ottersdorfa.

Podnikal tisíce marných akcí. Pokoušel se spojit se se státníky, pokoušel se sám kandidovat. Všechno bylo nesmyslné. Naštěstí profesor Dever uvažoval selským rozumem a většinou svou schopnost tajil, nerad by skončil po zbytek života hospitalizován v psychiatrickém ústavu.

Sedal v altánku na dvoře a díval se na oblaka, klouzala nad Jemništěm.

Učitel budoucnosti.

Učitel, o jehož nauku nikdo nestál.

Navštívil doktora W., mladého psychiatra, ten mu doporučil jen pobyt na čerstvém vzduchu, hodně jíst, nerozčilovat se a dělat dlouhé procházky.

Doktor W. byl Deverovou poslední nadějí – dlouho si vybíral, kterého psychiatra má navštívit, až ho zaujal W., byl dlouhý a hubený jako profesor Dever.

Ale to už předbíhám.

Profesor Dever se váhal někomu svěřit. V roce 1914 si zažádal o dovolenou, byl rozhodnutý odejet do Sarajeva a vrhnout se do cesty vrahu arcivévodovy Ferdinanda. Byl přesvědčený, že má cenu,

aby svým životem vykoupil statisíce jiných životů a aby zamezil světové válce. Když dával žádost o dovolenou, připadal si jako světec. Ředitel Ottersdorf mu ji udělil, ale se zpožděním, a tak se druhá světová válka konala.

Během války se profesor pokoušel informovat německého císaře Viléma, že válku prohraje, ztratí korunu a jeho dynastie opustí Německo – byl zatčen a přechodně vězněn pro šíření nesmyslných pomluv.

Myslím, že jsem byl jediný, komu se profesor Dever svěřil.

A sledoval jsem jeho osudy i dávno po tom, co jsem vystudoval jemništské gymnázium, když mne mé cesty vedly do tolika svě-tadílů a daly mi poznat tolik podivínů. Nikdy jsem nezapomínal na podivína nejpodivnějšího, jak jsem žertovně profesora Devera oslovoval v listech, které jsem mu posílal.

Jeho znalosti mi ušetřily mnoho důležitých starostí, dokonce mne vedly k tomu, že jsem se po léta správně orientoval i ve finančních otázkách. Ale myslím, že jsem byl jediný, kdo z profesorových znalostí něco měl.

Nikdy nikdo mu asi nevěřil...

Ještě z nich měl něco jeho kocour. Před okupací Československa německými vojsky nakoupil profesor Dever pro svého kocoura (v pořadí čtvrtého) velkou zásobu konzerv.

Ale to zase předbíhám.

Předbíhám tak, jako předbíhal svou dobu ubohý profesor Ferenc Dever, současník budoucnosti.

Obyvatel budoucnosti, odsouzený žít v současnosti.

Profesor mne pravidelně informoval o akcích, které podniká.

Napsal 1918 dopisů, relací a proseb nejrozličnějším vládám, institucím a jedincům.

Většinu posílal anonymně, obával se perzekuce a vyšetřování. Jeho válečné vězení ho vystrašilo na celý život, jemný profesor Dever na vězení prostě nebyl stavěný.

A na politickou samovazbu už vůbec.

„Zešlel bych,“ psal mi, „kdyby mne tam drželi o den déle.“ To, že psal svá upozornění na důležité dějinné okamžiky anonymně, jen přispívalo k tomu, že je jejich adresáti nebrali vážně a zřejmě zahazovali, ještě než je dočetli.

Přesto jej tajná služba generála M. ve třicátých letech několikrát vyslychala, jeho upozornění na zánik republiky se v roce 1935 zdála nesmyslná a v tajných materiálech, jak jsem po válce zjistil, byla u jeho jména poznámka, že se jedná o sudetoněmeckého provokatéra.

Jak profesor Dever stárl, filozofičtěl. Psal už svá upozornění ze setrvačnosti, i když nepředpokládal, že na něj někdo dá. Připadal si jako starověká Kassandra, která může svým věštěním zachránit své současníky – neuvěří jí a zabijí ji. Přesto potřeba varovat stála před profesorem Deverem, znamenala etický problém.

Profesor Dever se smířil s tím, že ničemu nezamezí. Ale přesto utrácel svůj plat za porto a cestovné, těkal Čechami i Evropou, varoval, varoval.

Vypadal stále komičtěji. Jak stárl, připomínal krásný Ferenc víc a víc dona Quijota.

S vlnajícími bílými vlasy se míhal předpokoji ministerstev, čekárnami u vyslanců –

V třiaticátém se pokusil vydat dějiny světa v budoucích pěti letech. Nepřijal je žádný nakladatel. Vydal je až v osmatřicátém vlastním nákladem. Změnil na nich jen název. ‚Dějiny světa za uplynulých pět let.‘

Když šel do penze, padla na něj hrozná prázdnota. To, co bylo dřív jeho koníčkem, stalo se teď jeho posedlostí.

‚Já,‘ šeptal mi horečně za naší poslední rozmluvy, ‚já za to můžu. Kdybych věděl, že někoho jdou zabít, a neřekl mu to, nebyl bych o to menší vrah než ten, který do něj zabodne nůž.‘

Procházeli jsme se lipovou alejí jako před lety v mém dětství a jeho mládí.

Pak jsme seděli v altánku na dvoře a dívali se na oblaka.

‚Udělal jsem, co jsem mohl,‘ řekl profesor Dever a bezvládně pohodil žilnatýma rukama.

‚Řekni, že jsem dělal, co jsem mohl,‘ prosil mne, prosil, ať mu to potvrdím, a já kývl.

Myslím, že profesor Dever dělal víc, než mohl.

Budoucnost.

Pevnina, ke které přicházíme – a o které nic nevíme. Nic? Mám dojem, že když se zamyslíme nad každým svým činem, jaký chceme udělat, víme na dně vědomí, jak bychom měli jednat a jak nejednáme. Odmítáme rozum, jako svět odmítal profesora Devera.

Jeho uštvane vyzáblá postava byla k smíchu všem sekretářům ministrů, diplomatům, vědcům, za kterými poskakovala a které nabádala – – Tak jako jim byl k smíchu asi hlas, jejich tajný hlas, který jim sám říká: tak takhle ne, takhle ne –

Při naší poslední rozmluvě mi vyprávěl profesor o lidické tragédii. Ještě nebyl zavražděn ani Reinhard Heydrich a celé to běsnění mi připadalo neuvěřitelné.

‚Nevěříš mi?‘ Držel mne za ruku a div neplakal.

„Věřím,“ zalhal jsem.

„Vím, co udělám,“ řekl profesor Dever.

„Co, pane profesore?“ Snad nerozeznal v mém hlasu ironii, po léta jsem si svou otázku znovu a znovu v paměti přehrával, nemohl-li v ní nalézt ironii, a styděl jsem se...

„Půjdu tam.“

„Proč?“

Profesor Dever mlčel.

Tehdy jsem ho viděl naposled. Nevěděl jsem, proč chtěl do Lidic. Varovat? Bojovat proti vojákům, kteří se náhle objeví, proti smrti, která přijde s nimi?

Nebo chtěl... se jenom připojit k trpícím, protože nemohl unést ustavičnou myšlenku, že je spoluviníkem zla už jenom proto, že o něm ví?

Profesor Dever byl idealista a idealisté raději ztratí život než svědomí.

Loučili jsme se, spěchal jsem na autobus z Jemniště.

Profesor Dever stál ve svém zpuchřelém altánku a díval se na oblaka, klouzala po obloze, oblaka mého dětství.

Učitel budoucnosti.

Soudce.

„Víte, pane profesore, že jsme vám říkali soudce?“

„Někdy se soudce musí přidat k odsouzeným,“ řekl tiše profesor Dever a já mu tehdy nerozuměl, „nemá - nemá jinou cestu. Někdy člověk nemůže být člověkem, pokud není obětí.“

Podal mi ruku.

Nerozuměl jsem mu a připadal mi patetický.

Krásný Ferenc.

Když jsem mu stiskl ruku, profesor mne objal.

„Sbohem.“

Zavřel domovní dveře, ale já věděl, že stojí za dveřmi a neodchází.

Jako by mne chtěl ještě zavolat – a říct –

Když jsem pročítal zprávy o lidické tragédii, dočetl jsem se, že těsně před vyvražděním obce přišel do Lidic neznámý pocestný a přijal práci jako kočí u jednoho sedláka.

Nikdo neví, odkud byl.

Nikdo neví, kdo to byl.

V seznamu zastřelených je sto sedmdesátý třetí.

V červnu roku 1942 zmizel profesor Dever.

Někdy si říkám, že jsou snad jiné cesty, jak měnit budoucnost než cesty profesora Devera,“ zamyslel se profesor Kessler, „já na štěstí nevím, co bude zítra, a mohu proto jít dnes spát a nemusím nikomu psát dopis.

Ale někdy mám ten starý pocit –

Za zavřenými dveřmi stojí profesor Dever – ještě chce něco říct –

Ještě –

Učitel budoucnosti.

Celý život se snažil změnit osudy světa – a nakonec se snažil změnit osu svého srdce –“

Profesor Kessler se lekl svých sentimentálních slov a podal mi ruku na rozloučenou.

Síla

1

Příběh, který mi profesor Kessler vyprávěl za jedné letní bouřky, se řadil mezi jeho ostatní příběhy docela dobře – byl stejně neuvěřitelný jako ostatní a profesor Kessler ho vyprávěl také stejně jako jiné – trochu plaše, jako by sám pochyboval o tom, co vypráví.

„Zvláštní je na tom,“ řekl, než otevřel příběh, zaklonil se a prohrábl polena v krbu. Byl chladný letní večer a profesor Kessler se stal po své osmdesátce zimomřivý. „Zvláštní je na tom, ne že se příběh odehrál, ale že jsem ho musel zažít právě já. Často jsem si všiml, že nevysvětlitelné události vyhledávají ty, kteří prohlašují, že žádné nevysvětlitelné události nejsou. Zrovna tak, jako proženy bývají nepřitažlivější právě ti muži, kteří se o ně nezajímají. Vy jste básník, a i když mi neuvěříte – a neuvěříte mi jistě, jako by mi neuvěřil nikdo – i když mi tedy neuvěříte, snad naleznete v mém vyprávění inspiraci. Konečně, není fantazie opravdu jediným pevným základem, na jakém se dá vystavět skutečnost?

2

V pětáctyřicátém roce jsem se na pár měsíců vrátil do téhle chalupy, ve které teď sedíme u krbu. Byl jsem v rekonvalescenci a potřeboval jsem strávit klidné týdny.

Miloval jsem zdejší krajinu a celou válku jsem snil o tomhle pohledu z okna na vzdálené obzory. Ať mne mé cesty zavedly do

Jižní nebo Severní Ameriky nebo do Afriky, kamkoliv, vždycky jsem v těch dalekých zemích na chvíli před usnutím zavřel oči a snil, -- ležím tam -- v té staré posteli za vašimi zády a proti sobě mám výhled na Vysočinu. Ale zatím mi za okny šuměl monzunový déšť nebo se po ulici valil nekonečný proud vozů.

A v pětačtyřicátém se mi mé přání splnilo. Bydlel jsem zde se svou ženou a s dětmi a žil si velmi prázdninově. Nesměl jsem se namáhat, ale chodit na borůvky a na houby jsem mohl. Byly to mé nejhezčí prázdniny a děti i žena na ně dosud rády vzpomínají.

Když jsem usedl na lavičku před domem a díval se na táhlé kopce, na zeleň v desítkách odstínů, tak idylických pastelových odstínů, cítil jsem svou jednotu se světem -- ten krásný pocit, který jsem vychutnával opět po dlouhých letech.

Ale za čtrnáct dní jsem se začal nudit a nudil jsem se stále víc. Žena mi zakazovala pracovat, jenže podařilo se mi ji přemluvit, abych mohl každý večer aspoň dvě hodiny věnovat třídění svých jihoamerických beden a košů, vědecké kořisti z jihoamerických expedic. Můžete mnohé z těch sbírek vidět v různých muzeích, kterým jsem je daroval.

V jednom koši jsem přivezl pozůstalost po indiánském felčarovi a věnoval jsem jejímu průzkumu tehdy celý srpen.

Dostala se ke mně jednoduchou a tragickou cestou.

Při stavbě dálnic napříč pralesem zavlekli dělníci mezi indiány jakousi epidemii, dělníci byli odolnější a přežívali, ale indiánské kmeny vymíraly po stovkách.

Došlo k tomu právě v době mé třetí expedice a zažil jsem tehdy tak smutná setkání, jaká už doufám nezažiju nikdy. Celé osady mrtvých. Nikomu se nedalo pomoci.

Nechal jsem je aspoň pohřbívat, to bylo to jediné, co jsem pro ně mohl udělat -- a má žena jim hroby zdobila květinami.

Z těch vymřelých vesnic jsem donesl hlavní díl své etnografické sbírky – taková vesnice byla něco jako Pompeje, nezalité lávou, ale přesto muzeálně uchované.

V jedné chatrči tamějšího kouzelníka – seděl mrtvý na zkřížených nohou před chýší na rohoži – jsem našel celou sbírku domorodých koření, kouzel, talismanů, léků – popsal jsem ji později v jednom vědeckém časopise. Taková sbírka je velice vzácná, žádný kouzelník by vám ji nedovolil prohlédnout. Proto, když jsem vybíral, co si s sebou domů odvezu, vybral jsem v první řadě tuto primitivní lékárnu a nechal ji poslat do Evropy ve velkém proutěném koši.

Pak jsem ji v tomhle pokoji po večerech zkoumal. Nebylo to nic převratného a já, který jsem snil o tom, že objevím nějaké zázračné léky, jsem byl zklamaný. Snad někteří domorodí kouzelníci a felčari byli opravdu aeskulapové a znali podivuhodné výtažky a elixýry, ale tenhle byl šarlatán. Většinu kolekce tvořily amulety, esteticky sice zajímavé, ale neléčivé.

Část sbírky zanikla při transportu, koše po cestě zmokly. Byliny, které sloužily k výrobě léčivých nápojů, shnily.

V několika nádobkách zůstalo trochu tekutin, přelil jsem je do prázdných lahviček od léků, zbyly v chalupě po mé pratetě, největším hypochondrovi, jaký v naší rodině žil. Rozhodl jsem se je poslat na rozbor do Prahy.

Sepisoval jsem po večerech pojednání o domorodé lékárně a přes den jsem se procházel po lesích. Nabral jsem tolik síly, že jsem se nemohl dočkat, až zase zahájím práci. Začal jsem podnikat i velké túry po okolí. Při návratu z jedné jsem ošklivě promokl, nastydl. Manželka mě léčila, jak mohla, přijel za mnou i doktor z města, jezdíval často léčit neexistující nemoci mé pratety. Nechal mi lék, prý mi brzy na můj hřímavý kašel pomůže. Hned po

doktorově odjezdu mi žena nakapala lék na kostku cukru a dala sníst – nemohla už ani ona, ani děti pro můj ustavičný kašel v chalupě vydržet... Kýchal jsem velice silně a je zde ještě tak podivná akustika, že mé kýchání opravdu bylo kyklopské.

Samozřejmě, že si má žena spletla lahvičky.

Nebylo to nic tak nesnadného, lahvičky, v kterých nosil lékař léky mé pratetě a do kterých jsem přelil vybavení indiánské lékárny, a lahvička, ve které mi dal doktor můj lék proti kašli, byly stejné.

Ani jsem vlastně neměl právo manželce něco vyčítat, chyba byla rozhodně moje, neměl jsem roztahat své sbírky po celém domě. I když jsem neměl právo své ženě nic vyčítat, vyčítal jsem jí potom tak hrozně, že jen tak tak neutekla, a kdyby neměla s sebou děti, byla by prý utekla jistě.

Nedivil jsem se jí. Má žena byla zvyklá na mnoho – a mé ženě nic jiného nezbývalo než si na mnoho zvyknout –

Ale tohle, co mělo přijít, bylo mnoho i na ni.

3

Zprvu se nic nestalo.

Po hodině jsem opravdu přestal kašlat a žena blahořečila doktorovi. Pak na mne přišla mdloba, sladká mdloba a usnul jsem – jak mi žena vyprávěla, spal jsem čtyři hodiny.

Když slyšela, že se převaluji na lůžku, uvařila mi čaj s medem a citrónem a vešla do pokoje.

Nebylo prý na mně vůbec nic zvláštního a žena, která si stále nebyla vědoma toho, že mi dala jinou medicínu, než měla, nepozorovala na mně nic podezřelého. Neměla ani lehké znepokojení, ani tu nevysvětlitelnou úzkost, jakou nazýváme předtucha.

Upravila mi polštář, natřásla ho.

Díval jsem se jako jindy.

Otevřela okno, do pokoje vlétla letní vůně, léčivá lahodná vůně, měl jsem ji tak rád, tesknil jsem po ní i na tichomořských atolech a pod křišťálovými himálajskými oblohami.

Žena na mně stále nic nepozorovala.

Snad jsem jen hlasitěji dýchal.

Ale to u nastydlého člověka nepřekvapuje.

Hlavně prý měla radost, že jsem přestal kašlat, a těšila se, že se jednou pořádně vyspí, dvě noci nemohla kvůli mému gargantuovskému pokašlávání ani zamhouřit oči.

Podala mi hrneček s čajem.

Doposud se pamatuji na medovou a citronovou vůni, mísila se s letním vonícím vzduchem.

A od těch dob ve mně těžká medová vůně vzbuzuje znepokojení. To, co přišlo, překvapilo i mne, i když jsem si často říkal, že jsem už povznesen nad všechna zděšení.

4

Uvažuji-li dnes o tom, co se stalo, mohu se přidržet indiánské mytologie, tehdy v pětačtyřicátém jsem ji ještě neznal, ale prostudoval jsem si ji v příštích letech. A zdá se mi, že to, co nikdo nepovažuje za možné, je často blíž pravdě než teze, které přednášejí univerzitní profesori.

Slýchal-li školometský badatel vyprávění o démonech tak mocných a tak hrozných, že jen jejich pověst stačí, aby se indiánské kmeny vyhýbaly rozlehlým krajinám, v nichž tito démoni prý žijí, pak tento badatel jen krčil rameny a psal srovnávací studie

o tabu na oceánských ostrůvcích a o tabu v jihoamerických pus-
tinách.

Přítom ho ani ve snu nenapadlo, že je možné, aby opravdu žil
kdośi nadaný tak démonickou schopností, že je opravdu lepší se
mu vyhnout. A že ten démonický živel mohl být před svou změ-
nou člověkem. Obvyklým všedním člověkem, nenadaným žádným
zvláštním znakem.

Člověkem, jako jsem byl například -
Já.

A opravdu, bylo mi souzeno stát se démonem,“ profesor Kessler
se zahleděl do plamenů a odmlčel se, „démonem,“ opakoval a v jeho
hlasu se mísila ironie se zděšením, „démonem, před kterým by
utíkali indiáni z cesty a vyhlásili za tabu celou krajinu, v které
bych se rozhodl žít.

A přece na mně tehdy ještě nebylo nic zvláštního, dokonce jsem
vypadal tak obvykle, že ani moje manželka, která se mnou žila léta
a byla ode mne zvyklá na všelicos, na mně nic znepokojujícího
nezpozorovala - -

Rozvaloval jsem se na lůžku ve světle zapadajícího slunce, nízkého
a lehkého slunce, jaké v létě putuje nad Vysočinou.

Vypadal jsem stále jako obvyklý člověk, co denně potkáváme
na chodnících měst - ale proč by démon nemohl vypadat jako
člověk?

Jako nenápadný člověk?

5

Po čase jsem si na své nové možnosti zvykl a teď, po letech, váhám,
jak mám o své nové podobě vyprávět. Na jedné straně mám poku-

šení vyprávět ústy a psychologií toho, kým jsem se stal. I když je to lákavé pokušení, chápu, že je v něm cosi nesmyslného. A kdybych přijal démonovo stanovisko ke světu za vlastní, připadal bych vám asi nejen nesrozumitelný, ale i cynický. Budu-li vyprávět naopak jako pozorovatel sebe sama, nebude mít mé vyprávění tu správnou příchut' a všechno bude vyhlížet spíš jako směšné nedorozumění, karikatura, nadsázka.

Snad nejlépe bude, když začnu vyprávět ze stanoviska své ženy. Pamatovala si, že mi podala hrneček s čajem, já poděkoval – už nechraptivým hlasem.

Vzal jsem hrneček, ale v tu chvíli mi hrneček vyklouzl do postele a čaj se rozlil.

Žena zvedla prázdný hrneček. Měl ulomené ouško.

Taková věc se stává, jenže spíš v přísloví než v běžném životě.

Žena se rozhlédla, aby ouško zvedla ze země, ale nikde nebylo. Nechápatě jsem držel ruku, ze které mi hrneček vyklouzl, ukazováček s palcem zůstaly pevně spojeny.

Teprve pak jsem je rozpojil. Oba prsty mne bolely, byly rozedřeny téměř do krve a mezi nimi ulpíval prášek. Neuměl jsem si to vysvětlit.

Žena odešla do kuchyně pro nový hrneček. Chtěl jsem najít zapadlé ouško a zvedl brýle z nočního stolku. Ale brýle mi vypadly z rukou, obě nožičky brýlí byly jakoby přestípnuty.

Zdvihl jsem jablko ze stolku – ale v tu chvíli se v mé ruce rozpadlo a já držel podivnou směs šťávy a drcené dužiny – jako bych jablko vložil ne do své dlaně, ale do lisu.

Opakoval jsem to s několika dalšími jablky, než se vrátila žena.

Všechna jablka se rozpadla a roztekla v mé ruce, stejně tak jako první.

Vůbec jsem tomu nerozuměl.

Kdybych byl vyvíjel nějaký tlak – chápal bych, že se jablko v mé ruce rozpadne, ale držel jsem je lehce, lehounce – – nechápal jsem vůbec nic.

Když žena přišla, vykřikla.

Viděla mne sedět užaslého na posteli a kolem mne ležela rozmačkaná jablka. Snažil jsem se jí vysvětlit, co se s nimi stalo, ale nic nechápala, také já nechápal.

Bral jsem hrneček s medovým čajem z její ruky, teď jsem ho bral už opatrně, ne za ouško, ale do hrsti, oběma rukama.

Okamžitě v něm křuplo, držel jsem v hrsti několik střepů, ze kterých crčel vroucí čaj.

Začal jsem se na ženu zlobit, proč mi nosí nakřáplé hrnečky. Ale když stála vedle mne a nebránila se, zadíval jsem se na své ruce. Byly vlhké od rozlitého čaje, a jak jsem je blížil očím, cítil jsem je, voněly medem. Medové ruce. Kdyby se proměnily v pařáty vlkodlaka nebo se mi nehty na nich zdloužily a zahnuly jako ptačí drápy, pak by mi snad nepřípadaly tak zvláštní jako teď, zcela nezměněné.

Uchopil jsem z dřevěné misky poslední jablko a žasl, prsty mi jím prošly, jako by jablko bylo vymodelováno ze šlehačky – – prsty se mi zabořily do měkké dužiny. Vzal jsem misku, na které byla jablka narovnána, starou dřevěnou misku, zdobenou vypálenými čtyřlístky, a lehce ji stiskl. Rozlomila se, mezi prsty jsem mnul drcené piliny a prsty mne bolely, jako bych si je přiskřípl.

„Mám nějakou sílu,“ řekl jsem tiše a napřáhl ruce k manželce.

„Nedotýkej se mne,“ zašeptala a podala mi lžičku.

Ohnul jsem lžičku v prstech, aniž jsem nevěděl, že ji ohýbám, tolik síly bych vydal, kdybych točil do kruhu nit, a ne kov.

Do večera jsem zkoušel svou sílu. Pro ženu bylo nejvíc zarážející, že dokážu ohnout železnou kramli, rozdrtit v dlani polena až na

piliny nebo rozlomit křemen. Mne nejvíc zaráželo ne to, že něco takového mohu vykonat, ale to, že přitom vydávám námahu tak nepatrnou, jako bych měl zmačkat nebo roztrhnout list papíru. Pro některé výkony, na příklad rozmačkávání kamenů, jsem si bral rukavice, ale jen proto, abych si nepodrásal a nerozřezal dlaně.

Už jsme věděli, že došlo k záměně tekutin. Žena probírala můj poslední den minutu po minutě, aby objevila zdroj mé neuvěřitelné síly, zjistila, že lahvička s lékem zůstala v předsíni.

Vstal jsem z postele, ale nebyl jsem ani schopen se obléci. Nejen si zapnout knoflíky, ulétávaly nebo se rozlamovaly, sotva jsem se jich dotkl, stačilo mi, abych si jen natahoval ponožku a hned jsem ji přetrhl.

Oblékl jsem si župan a sedl ke stolu. Děti byly naštěstí u sousedů a mohl jsem se ženou celou potíží rozvážit.

Vyzkoušeli jsme, co vůbec mohu. Jaké možnosti mi má síla ponechává. Bylo jich málo. Stačilo, abych přitiskl prst na hrnec, a plech se hned prohýbal, hrnec se rozestupoval. Stačilo, abych cestou kolem skříně o ni lehce zavadil nohou a hned se v ní prolomilo prkno.

Moje síla se snad zdesateronásobila, zdvacateronásobila, těžko odhadnout, vzrostla nesmírně, i když mé tělo ani mé instinkty k tomu nebyly vybaveny.

Porcelánové nebo skleněné nádoby jsem vůbec nemohl používat. Praskalo mi v ruku, ústech...

Seděli jsme se ženou u krbu a horečně přemýšleli.

Žena plakala.

Pohládl jsem ji. Ale ona přijala můj dotyk jako ránu, zhroutila se ze židle.

Vyřeštěně se na mne dívala z podlahy, byla mou změnou tak otupělá, že se ani nenamáhala vstát.

„Promiň,“ zašeptal jsem.

V dětství bych jistě uvítal být silný.

Ale je hrozné být silný a nevědět, co si se svou silou počít.

„Radši si jdi lehnout,“ řekla tiše žena, tiše a pomalu, mnula si zmodralou tvář.

6

Měl-li byste se rozhodnout, jestli chcete být silný, nebo slabý, asi byste slabosti těžko dal přednost.

Já ale v té době, která následovala po mém pokusu napít se čaje s medem, v té zvláštní době plné pokusů zvyknout si na svůj nový stav, já bych jistě dal přednost slabosti.

Žena odvezla děti ke strýci na blízkou hájenku, kam se vždycky těšily, a nechala je u příbuzných. Pozoroval jsem, že se je bojí nechávat v mé blízkosti. A byl jsem jí za to vděčný, i za to, že strach nezdůrazňovala. Věděl jsem stejně dobře jako ona, že mohu poplácáním po zádech snadno zlomit komukoli páteř, a kdybych chtěl některé dítě jen – ze svého hlediska lehce – plácnout přes ruku, mohl bych mu ji tím plácnutím do smrti zmrzačit.

Většinu času mne žena nutila ležet. Když jsem ležel, nemohl jsem tolik zkazit. Ustlala mi na zemi, protože postel byla úplně rozlamaná a rozkopaná, stačilo, abych se opřel dlaní o pelest a tlustá fošna venkovské postele se bortila. Když jsem ležel bez hnutí na zemi, jaksi jsem přestával být nebezpečný.

Co jsem se tehdy napřemýšlel o východisku. Napadlo mne mnoho věcí, které jsem nikomu neříkal a věděl, že nikomu nebudu moci říct, aby se mi přátelé nevysmáli.

Je hodně věcí, které nikomu neřekneme ze strachu, že by se nám lidé vysmáli, jsou to možná ty nejhezčí věci, jaké jsme na téhle zemi mohli říct.

Uvažoval jsem o své síle i vědecky a nemohl si ji vysvětlit – netrápilo mne tolik to, co se se mnou děje, to jsem po pár dnech uměl přijímat stoicky. Je-li inteligence opravdu schopnost přizpůsobení, jak ji někteří definují, pak jsem se brzy přizpůsobil téměř geniálně. Co mne nejvíc roztrpčovalo, nebyl můj stav, ale to, že nevím, jak mu dát smysl.

Ale nejsme všichni velice silní i bez těchto elixírů, říkal jsem si. A nesužujeme se svou silou, kterou nejsme schopni odhadnout a kterou podceňujeme, nesužujeme se tím, jak ji užíváme, i když nám neslouží v té nehorázné nadsázce, v jaké slouží mně?

Díval jsem se na daleký obzor vysočiny a uvažoval, nemám-li si nakapat na novou kostku cukru další tekutinu z další lahvičky; strach, bezmezný strach, že bych nejen nemusel svou sílu ztratit, ale mohl získat novou a třeba ještě záluďnější – je-li to vůbec možné –, mne od toho odrazoval.

Obtížné bylo, že mé tělo takovou sílu neočekávalo, nevyrovnalo se s ní.

Mohl jsem sice palcem u nohy rozdrtit kámen, ale zhrozil jsem se, jak můj palec potom vypadal. Kost byla sice v pořádku, ale nehet se mi tak zaryl do masa, až jsem vyl bolestí.

První tři dny po mém medovém nápoji, kdy jsem odhalil svou sílu, jsem proležel jako lazár na podlaze, žena mi ošetřovala ruce a nohy, byly mými pokusy – i běžnými pohyby – velice poničeny.

Touha zatelefonovat do ústavu a nechat se oslavovat za svůj vynález ve mně pohasla, nemohl jsem o svém stavu nic vysvětlit. Bylo mi jako vědci, který by zjistil, že má moc léčit komplikované zlomeniny, když nad ránou opíše ve vzduchu kříž – – takový lékař

by myslím také mlčel, věděl by, že následky, jaké vzápětí po jeho prozrazení vystoupí, budou takové, jaké stíhají šarlatány.

Kdybych přišel na to, jak se mohla má síla zvětšit, mohl bych rázem vytvořit nadčlověka – nejen to, mohl bych jich vytvořit celou řadu, celou armádu a – kdybych věc pojal rasisticky – i celý národ.

Ovšem nebyl by to spíš než silný národ nešťastný a bezmocný národ?

Je lepší být asi slabý než být bezradně silný.

Ležel jsem bez hnutí a snažil se vsugerovat si, abych se ani ve spánku nehýbal.

Od té doby, co jsem prokopl v divokém snu zeď, jsem se bál usnout.

7

Byla by chyba, kdyby se někdo domníval, že jsem propadl apatii a má užaslost se projevovala v nehybném zoufalství.

I když jsem se – pokud to tady bylo možné – snažil nepohybovat, přemýšlel jsem horečně i v nehybnosti.

Kdybych mohl experimentovat s indiánskou lékárnou, jistě bych se od jejích tekutin neodtrhl.

Ale nemohl jsem uchopit do rukou zkumavku, aniž by mi okamžitě v prstech nepraskla, a já neměl zkrvavělé prsty, a dokonce po chuti dotýkat se skla.

Slychal jsem o neuvěřitelných výkonech, k jakým došlo za poslední války, o vojácích, kteří aby si zachránili život, přeskakovali bez jakéhokoliv tréninku dvoumetrovou zeď, o vojáku, co sprintoval tak rychle, aby si zachránil život, že zlomil všechny rekordy neuvěřitelným způsobem.

Jsou snad okamžiky, které uvádějí do chodu naše životní rezervy – a mně se možná uvedly do chodu v přímo nehorázné míře a na dlouhý čas.

Byla to hypotéza, ale přijatelná, protože vůbec nějaká. Má žena se příliš ve vědě nevyznala, ale když jsem jí dával drobné pokyny, vykonávala řadu experimentů s indiánskou lékárnou, ty pokusy ovšem – jak jsem konečně předpokládal – nevedly k ničemu.

Slabost, blažená lidská slabost, bylo tehdy to jediné, po čem jsem toužil.

Ale žena se nemohla smířit s tím, že její manžel je obr Atlas, udělala pokus, který mohl mít zlověstné následky. Mně ovšem stačily už ty následky, jaké se dostavily, abych se propadal až na dno beznaděje.

8

Moje děti měly velice rády zvířátka. Ať už jsme cestovali kdekoliv po světě, vždy jsem jim musil opatřit nějaké mládětko, s kterým si celé dny hrály. V dětech bývá velká potřeba něžnosti, silná něžnost, která se musí vybit a starost o zvířátka a radost z nich dětem často tuto potřebu uspokojuje.

Tak v Jižní Americe měly děti papoušky a malého oslíka, ve Francii velkou dvoubarevnou kočku a trojbarevná kotátka, všude, kam nás válka zavála, jsem jim zvířátka opatroval. Býval jsem celé dny z domu a žena také nebyla domácí typ, nechávali jsme zvířátka, aby dětem nahrazovala nás, a musím se přiznat, že jsem někdy až žárlil, jak se jim to dařilo. Vadilo mi, že si děti na zvířata zvykají víc než na rodiče a víc na nich lpějí než na nás.

Ale vždycky jsme museli svou novou vlast opustit a opustit i zvířata a putovat do nové země. Osud válečných uprchlíků.

Za šest let vystřídaly děti spoustu zvířat, velkých i malých... Když jsme přijeli na chalupu, okouzčila je kuřata u strýce v hájovně a vyprosily si je na strýci. Kuřata – teď mladé slepičí dámy – si na děti zvykla, běhala za nimi jako psíci.

Žena byla z mého trápení už hysterická.

Měla nápad, který bych jí nikdy neschválil, i kdybych věděl, že je to jediné řešení, jak mne zachránit. Dala dvěma slepicím zrní napuštěné roztokem indiánské tekutiny, dala jim prý velice malou dávku ve srovnání s tou, jakou jsem užil já, ale opomněla vzít v úvahu rozdíl ve velikosti mne a slepic a nedomyslela, že pro malá, poloodrostlá kuřata to není dávka nepatrná, ale velkolepá.

Chtěla na kuřatech provést pokusy, o kterých byla přesvědčena, že by mne mé síly zbavily, ale o nichž si nebyla jista, jestli by mi nepoškodily zdraví.

Slepice po infikování tekutinou upadly do malátnosti a potácely se po dvoře, žena je odnesla do kůlny a zamkla.

Ráno mne přišla probudit. Koktala a křičela, nemohl jsem z jejích koktavých výkřiků nic pochopit. Myslel jsem, že sama užila další lektvar z šamanovy zásobárny, vypila v pominutí smyslů další neznámý elixír a teď je poblouzněná.

Nakonec se uklidnila a řekla mi, že slepice prolomily zeď kůlny a utekly.

9

Vyběhl jsem z domu a začal je hledat. Ale brzy jsem se vrátil. Nebyl jsem prostě dostatečně slabý na tento svět.

Klika mi zůstala v rukou a dveře, když jsem za ně lehce vzal, jsem vytrhl i s panty.

Rozhodli jsme, že zůstanu doma a žena se vydá za slepicemi sama, s revolverem. Pak nechala revolver doma, bála se zbraní. Neozbrojenou jsem ji ovšem nechtěl za slepicemi pustit. Mohli se z nich stát ptáci z bájí, obludy, ptáci Nohové.

Pocit odpovědnosti za to, co udělala, a za to, co se stane, ji přinutil vyběhnout ven.

Později jsem měl příležitost slyšet pověsti indiánů o ptácích, kteří rozdrápali celé tlupy lovců, i o velkém pásovci, který podle toho, co se vyprávělo, byl obdobou tanku – valil se pralesem a porážel obrovské stromy, které mu stály v cestě.

Dobře, že jsem neznal folklór indiánů už tehdy, byl bych měl větší obavy, ještě větší. Podíval jsem se na kůlnu a užasl: díra v cihlové zídce vypadala jako prokopnutá krumpáčem. Nešlo mi na rozum, že ta dvě něžná žlutá kuřátka mohla tak surově prolomit tuhle silnou zeď.

Žena přišla asi za hodinu. Byla zděšená. Slepice prý běžely do lesa, žena našla v lese několik klád rozdrásaných a rozklovaných.

V noci jsem zažil jedny z nejstrašnějších chvil ve svém životě.

Slyšel jsem zlostné kvokání ze dvora.

Téměř celé noci jsem probděl a i teď, když jsem zaslechl přicházející kuřata, jsem nespál. Rychle jsem vyšel – opatrně – aby se pokud možno ničeho nedotkl a nic nezničil – rychle jsem vyšel, vyplížil se na dvůr.

Často jsem pozoroval, že síla, která mne ovládla, mne činí popudlivým a zlostným.

Na obou kuřatech, která jsem viděl v měsíčním světle poskakovat na dvorku, jsem rozeznával jakousi psychopatickou předrážděnost.

Vyskakovala do výšky, pobíhala sem tam a hned se zase vracela – mísil se v nich strach z vlastní síly s jakousi zvrácenou pýchou

na ni – výsledkem jejich protichůdných pocitů byla podrážděná bezradnost.

Odjistil jsem revolver a vyšel na dvůr. Tak tiše, jak jsem jen mohl.

Zamířil jsem na kuře, stálo u chléva.

Ruka se mi třásla, opřel jsem ji o kád' s dešťovou vodou, abych mohl mířit jistěji. Jakmile jsem se o kád' opřel, kád' se prolomila a já se do ní sesul. Seděl jsem promáčený v prázdné mokré kádi. Při pádu jsem stiskl revolver – do té doby jsem ho měl lehoučce položený na dlani, jako by byl ze skla – a revolver nejenže vystřelil, ale rozmáčkl se mi v dlani.

Voda z kádě vystříkla až na kuřata, výstřel je vyděsil. Vrhla se ke mně. Jedno z nich mne klovlo do lýtka, cítil jsem bolest, jako by mi proklovlo kost.

Nepamatuji se jasně na svůj souboj s kuřaty, tragický a komický zároveň, ale rozhodně velice bolestivý. Když kuřata zjistila mou převahu, utekla do stodoly, honil jsem je, skrývala se, ale já je objevoval v pruzích měsíčního světla. Následky našeho zápasu byly hrozné – tak nějak by asi stará stodola vypadala, kdyby se v ní odehrál zápas dinosaurů.

Házel jsem po slepicích, co mi přišlo pod ruku. Cihly, podkopy, polena – nebo přesněji to, co z nich zbylo, když jsem je sevřel v dlani – dopadaly na stěny stodoly se silou, která se blížila síle šrapnelů.

Staré kočárové sáně, které byly v rohu kůlny a do kterých se kuřata přede mnou pokusila skrýt, byly od jejich poskakování celé rozlámané.

Náhle jsem zjistil, že jsem ve stodole sám.

Jedna z malých slepičích dam vylomila zadní prkenný vchod do stodoly a obě uprchly do lesa.

Stál jsem u vyraženého prkna a díval se na louku, po které se míhaly dvě stříbrné slepice, vypadaly náhle pohádkově, klidně, jak se vzdalovaly v měsíčním svitu.

Zahnal jsem kuřata, kuřata, opakoval jsem si. Ačkoliv to zní velice hloupě, byl jsem na své vítězství nad kuřaty pyšný, jako kdybych přemohl nejsilnějšího zápasníka -

Slepice. Jen slepice. Konečně jejich moc jim tolik neublížila. Vzpomínal jsem na mocné lidi, které jsem po léta vídal, lidi, na které jejich síla padla stejně náhle jako na kuřata mých dětí, na lidi, po jejichž síle zbylo tisíckrát víc trosek než po nešťastných slepičích slečnách.

Je na světě něco strašnějšího než síla, kterou má ten, komu nepatří?

Slepice doběhly k lesu. Už jsem je neviděl, ale poznal jsem to podle kácející se borovice na kraji lesa, vysokého nádherného stromu, zvolna padal v kostnatém měsíčním světle. Zřejmě do té postříbřené borovice jedna ze slepic při svém zmateném běhu narazila.

Zakryl jsem si oči rukama.

Bylo to teatrální gesto -

Ale situace byla taková, že mne prostě nic lepšího nenapadlo.

Dobelhal jsem se do ložnice, abych si ošetřil proklvlé lýtko.

Nevím, co se se slepicemi nakonec stalo, nejspíš uhynuly, naržaly se odpadu z nedaleké chemičky. Vyvážela odpad do lesního lomu. Dvě mrtvá kuřata objevila žena v lomu po týdnu. Nebyla si sice jistá, že to jsou ta dvě ‚kuřata-gigantové‘, jen v to doufala.

Ale nic jsme už pak o militaristických slepičích neslyšeli. Naštěstí. Dny, které kuřata strávila v lese, byly hrozné především pro hajného, mého bratrance. Jeho pes se mu jednou vrátil tak zřízený, jako by se pral s orlem. Bratranec s ním musel odejet do města

k zvěrolékaři, dával ho dlouho do pořádku. Také se objevilo v lese několik potrháných lišek – musely asi žasnout při útoku na kuřata jako ten, který by si sladil kávu kostkou cukru a – ucítil, jak ho bílá kostka kouše do rtů. Naštěstí se lidé v těch poválečných dnech báli chodit do lesů, prý se v nich skrývaly bandy zběhů, a tak naše dvě slepičí dámy nemohly získat krutou pověst jako bengálští tygři.

Byla to sice jen epizoda, ale připravila mně i ženě horké chvíle. Zvláštní – uvědomovali jsme si odpovědnost za sílu, kterou jsme měli k dispozici. A do té doby jsme oba vnímali odpovědnost za tak málo.

Ale má někdo na světě, i ten nejneopatrnější, i ten nejmenší a nejbezmocnější, málo odpovědnosti?

Zbytek zrní, které dala žena slepicím, vyhodila neprozřetelně na kompost. Jen tím, že je tam našli hladoví vrabci a sezobali, si umím vysvětlit zkázu místního kostela.

Je to dávno promlčené, mohu snad o tom hovořit a nemusím se bát, že budu žalován, ostatně ukažte mi soudce, který by takový případ byl ochotný soudit – myslím, že každý by ho asi pojal ve stejném smyslu, jako by mu přišlo udání na draka, který musí být odstřelen v zájmu uchování panenských životů. Nebo kdyby mu byla doručena žaloba na čachtickou paní. Jsou zločiny, které nejsou o nic méně závažné než obvyklé zločiny – ale mají proti nim jednu nedocenitelnou výhodu – mohou se dělat beztrestně. Zákoník na ně totiž nepamatoval...

Jak jsem se dozvěděl od mlékařky, očitého svědka zkázy kostela, bylo všechno tak neuvěřitelné, že se lidé v tu hroznou chvíli ani nepolekali. Stalo se jim to, co se stává lidem někdy při zprávě o úmrtí někoho blízkého – nevzrušili se. Něco takového se jim zdá tak nemožné a neuvěřitelné, že chvíli trvá, než pochopí, co se vlastně přihodilo.

Hejno vrabců se usadilo na střeše kostela ve chvíli, kdy lidé vycházeli po mši.

Že se děje něco nezvyklého, si první všiml hrobník. Zaslechl ránu a spatřil na trávníku u kostela ležet utrženou kamennou římsu zarytou do hlíny. Podíval se vzhůru a vykřikl. Uskočil. Z kostela se řítila další ozdobná římsa asi dvoumetrová, zřítila se na hřbitůvek a přelomila dva mramorové náhrobky.

Hrobník byl neurotický muž. V tu chvíli byl přesvědčen, že začal poslední den. Z kostelní střechy se sesul okap, deset metrů dlouhý žlábek se pomalu skláněl a padl na hřbitov –

Tehdy hrobník zahlédl vrabce.

Poletovali vyděšení v hejnu nad kostelem, každou chvíli usedali, vzlétali a v poplašené hysterii zoufale štěbetali. Ti stále odstrkovaní a zahánění ptáčci byli rázem obdařeni SILOU. Stačilo, aby vyděšený vrabec v letu usedl na střechu kostela, jeho dopad byl podobný nárazu granátu – taška se prolomila a pták propadal na kostelní půdu, v letu bortil křídélkem trámy.

Chápu, že na vás zpráva o zkáze kostela působí asi stejně jako na přímé svědky jeho rozkotání. Ale vy máte možnost se usmát mé fantazii. Na všechno zapomenout. Ti vyděšení svědkové nemohli – pozorovali, jak se bortí kostelní střecha. Ptáků, kteří se propadli na půdu, se zmocnila úzkost – možná i okouzlení jejich vlastní silou, okouzlení, které často zahubí a které nakonec zahubilo i je.

Několik jich ničilo trámy, a zatímco se střecha propadala, zvolna, s rachotem, proniklo několik ptáků na kůr, kde se pokoušeli ukrýt a vyvrátili řadu píšťal z varhan.

Létali zděšeně po kostelní lodi, vysoké a prázdné, a křičeli – jak vyprávěli svědkové – křičeli hrůzou, to nebyl už ptačí hlas, ale skřípavý lidský nářek.

Nebrali ohled na svá těla, nebyla k takovému počínání vybavena. Některé vrabce lidé našli pod přelomenými trámy, pod sesutou střechou, jiné vysílené a vykrváčené v chrámové lodi.

Válka, válka, říkal jsem si v noci, když jsem o jejich nešťastném konci přemýšlel, válka bylo to samé – neodhadnutí vlastních sil – ti vrabci se zničili vlastní silou, jako tolik národů a veleřší.

Jak je třeba odhadnout, komu můžeme dát moc, napadlo mne, získá-li ji někdo, sezobne-li ji díky naší nepozornosti, může se stát něco zcela nepředstavitelného – bude zničena stavba, kterou stavěly a zdobily generace.

Tu noc, kdy jsem přemýšlel o vrabcích a zničeném kostele, jsem byl na chalupě sám, žena odjela do města, k dentistovi, protože jsem jí při polibku vylomil dva přední zuby.

10

Ležel jsem na dece a přemýšlel. Dírou ve zdi, kterou jsem prolomil, když jsem si rovnal polštář, jsem se díval do tmy, přemýšlel o síle.

Nikdy jsem o ní nepřemýšlel tak jako tehdy, kdy jsem se střehl pohnout, abych snad nepodrazil nosnou stěnu, nezahynul pod troskami chalupy.

Byl jsem vždycky silný, jenže v jiné rovině. Měl jsem vlastně víc síly než teď, protože má nynější síla byla nepoužitelná a má stará síla byla nejen použitelná, ale i prospěšná. Nebyl jsem vlastně dřív bezohlednější – jen proto, že jsem si svou tehdejší sílu tak neuvědomoval jako svou dnešní? Bolest dělává z lidí moralisty a já nesl tak velkou bolest – – byl jsem moralista jako nikdy před tím a nikdy potom.

Všiml jsem si tehdy, že morálka dává všemu řád, a chápal jsem, že tolik lidí, které znám, jedná nemorálně právě – jak říká – z morálních důvodů. Největší zločiny proti lidskosti se odjakživa prováděly v jejím jménu.

Uvažoval jsem o zločinech i malých proviněních a všechno se mi jevilo tak jednoduché! Jako by každý čin, který nám vzbouří svědomí, byl jen důsledkem toho, že jsme si neuvědomovali včas, jak jsme silní. Jak moc jsme silní. Jen z přebytku síly se stáváme slabými. Co jsem udělal slibů, jak jsem se chtěl změnit, budu-li své síly zbaven – ale přitom jsem viděl svým ironickým vnitřním zrakem, že pokud mé přání bude vyslyšeno, nesplním samozřejmě ani jediný slib.

Rozbíral jsem svůj život a kál se, připadal si velmi špatný – ale to, že jsem si svou špatnost uvědomoval, mne netrápilo, jak bych byl čekal. Prožíval jsem dokonce jakési ulehčení, že se vidím takový, jaký vlastně jsem.

I když ten pohled je dost nepříjemný.

Co všechno jsem mohl, dokud jsem byl slabý – Cítil jsem velkou lítost, že už slabý nejsem. Jistě bych se byl opil, kdybych se nebál, že rozmáčknu láhev, jakmile ji uchopím.

Vyšel jsem v noci podél řeky a v náhlém, stále rostoucím vzteku, vzteku z bezvýchodnosti, ve mně vzrůstala touha ničít. Snad jsou indiánské legendy o démonech opravdu jen pohádkou, snad staří démoni měli předobraz v mém tehdejší rozpoložení. Viděl jsem se při vší své síle tak bezmocný, až jsem tam na nočním břehu začal skučet. Tekly mi po tvářích slzy a já skučel – snad to byl ten hlas, který děsival indiány, schoulené v jejich chýších, křik bezmoci, křik těch, kteří nemohou nic, protože jsou příliš silní na tento svět. Příliš silní? Nejsou jen příliš slabí jako každý, kdo neví, jak svou sílu použít?

Pamatuji se, že jsem rozlámal olše u soutoku, rozdupal je a rozhrzal. Jednal jsem jako pomatený, jako vrabci, kteří svou sílu nemohli ve své nevědomosti použít k ničemu jinému než k ničení.

Protože jsem nevěděl, co tvořit, ničil jsem.

Protože jsem nemohl něco dokázat, nebylo mi to dovoleno, ničil jsem.

Byl úplněk a v jeho světle se tyčily u řeky dva obrovské topoly jako dvě postavy ironických poutníků. Mlčenlivá, trpělivá a nakonec vítězná postava stromu pozorovala netrpělivou a tím už poraženou postavu silného člověka. Rozběhl jsem se k topolům a skučel, toužil je vyvrátit, podetnout dlaněmi, i když si zmrzačím ruce, rozkopat ušlechtilé tiché kmeny.

Cestou k topolům mi ujely na hlinitém břehu nohy a já sklouzl do vody. Byla ledová a brzy jsem vystřízlivěl. Vylezl jsem na břeh, došoural se k topolům. A seděl u nich v mokrých šatech, jektal zuby, ale uvědomoval si, jak mi chlad vrací rozvahu, naději, jak mi chlad vrací mne.

11

O co jde vlastně v životě – říkal jsem si vznešeně. Když je mi zima a sedím u řeky a nad hlavou mi stříbrně mlčí hvězdy, mohu se těžko ubránit tomu, abych se nedíval na svět z úhlu věčnosti.

Z toho, pro většinu lidí, které znám, nejsměšnějšího úhlu.

Snad jde jen o to, uvědomit si svou sílu. A sílu si uvědomíme tím, že pochopíme, jak se jí nejlépe zbavit. Protože pak snad budeme opravdu silní, jenom pak, když se své síly moudře zbavíme a zanecháme ji na světě i tehdy, až svět opustíme.

Ať už se síla, kterou jsme zaživa měli, změní do objevu, do domu, který jsme vystavěli, do pole, které jsme obdělali, do slova, které jsme řekli – síla na světě trvá a nahrazuje nás –

Zatoužil jsem odejít od lidí, skrýt se, jedno kde, jen co nejdál od lidí, někde, kde budu moci žít sám, jako ti teskní démoni, o kterých bázně vyprávějí indiánské stařeny a znamenají se přitom magickými pohyby. Mít sílu a nevědět, co s ní, je velice kruté.

Mohl jsem, jistě jsem mohl vyběhnout a začít ničit, prolamovat zdi a děsit – jako slepý Samson. Ale ani to mne nelákalo. Je strašné být silnější, než vlastně jsme – a snad je to ta největší slabost. Slabost vyhrazená jen člověku – jen ten bývá silnější, než je.

Odejít, odejít, neskončit jako slepice a vrabci, kterým jejich moc a síla přinesly chvíli opojení – a zánik.

Je strašné být silnější než – – než smíme.

Začalo svítat a šaty na mně už oschly – přestala mi být zima – – zhasly hvězdy, slavnostní stříbrná nálada, postříbřená nálada mě opustila a úhel věčnosti mne opustil, zdál se mi stejně směšný jako všem těm, kteří nemají nad hlavou hvězdy, ale strop – který už ,potřebuje zase vymalovat‘ – – Strop věčných směšných starostí – –

Jen nalézt, jak svoji sílu uplatnit. A tím se jí zbavit. Pamatovat na osud vrabců poletujících kolem kostelních říms. Mít tu sílu a neumět ji použít je nejstrašnější, smrtelná slabost.

Ten, kdo ji nemůže nebo neumí použít, je nešťastný a ničí.

Ničení je snad jen zvláštní způsob, jak se projevuje slabost, bezmoc. Zlo je také způsob, jak se projevuje bezmocnost...

Míjel jsem rozkopané obrovské olše a styděl jsem se. Svítalo.

Vrátil jsem se do chalupy a celé hodiny vyhlížel na obzory – Od autobusové zastávky přicházela má žena. Šel jsem jí naproti a byl jsem velmi zvědav, mohou-li se vůbec přední zuby nahradit tak, aby to nikdo nepoznal.

To, že mne má síla opustila,“ řekl profesor Kessler a rozhrábl řežavá polena v krbu, až zasyčela jako ohniví hadi, „to, že mne má síla za pár dní opustila, není podstatné. Každý příběh, který nás potká, má jádro v jednom okamžiku, kvůli kterému se asi celý odehrával, a ten okamžik byl pro mne v tu měsíční noc na břehu, když jsem seděl v mokrých šatech pod obrovitými topoly a díval se do hvězd.

A přemýšlel.

Lidské neštěstí není v tom, že lidé jsou slabí. V tom, že jsou příliš silní, tak silní, že se ani nedokáží své síly rozumně zbavit. Nejsou slabí, jsou neuváženě silní. Říkáme si, že jsme bezmocní, a zatím si to říkáme jen proto, že být bezmocný je tak pohodlné. Naopak mít sílu je potíží. Čím víc síly máte, tím máte potíží víc... Nebo míň, jste-li moudrý...“

K této větě bylo už jen třeba, aby si profesor Kessler prohrábl dlouhé vousy. A také to udělal.

„Dívejte se na mou historku třeba jako na blouznění starce. Ale zamyslete se nad tím, jak se své síly zbavujete. Nemůžete mávnutím ruky vyvrátit strom.

Ale můžete mnohem víc.

Můžete ho nevyvrátit.

Co je to síla? Vědět, proč máme být silní.“

Profesor Kessler se na mne dlouze zadíval.

„Nevěříte mi. Tam na krbu, hned vedle toho jadeitového Buddha je lahvička s posledními kapkami od onoho jihoamerického aeskulapa. Nechcete?“

Tehdy jsem si poprvé řekl, že profesor Kessler je velký lhář, největší, nejvelkolepější, nejpůvabnější lhář, jakého jsem na světě poznal. Ale lahvičku jsem z krbu nesundal.

Vzpouora hmoty aneb Désirée

1

„Můj bratranec žil v roce 1937 v Paříži,“ začal vyprávět profesor Kessler za srpnového odpoledne, když jsme seděli v lehátkách v jeho sadě, „a myslím, že jsem vám o něm nikdy nevyprávěl. Protože máte rád mé příběhy, budu vám o tomto bratrancu vyprávět jeden zvlášť prapodivný – a to, že nejde o žádný výmysl, vám mohu zaručit, sám jsem byl svědkem neobvyklých příhod svého bratrance – a sám jsem se jich, i když proti svému přesvědčení, zúčastnil.“

Zhluboka se nadechl vůně pokosené trávy, vůně ovoce a vůně, kterou bych nazval vůní dalekých obzorů. Díval se do oblohy, jako by na ní viděl siluetu předválečné Paříže, té jediné Paříže, která podle jeho slov byla pravou Paříží. A když se pustil do vyprávění, byl v jeho slovech stesk, jako by vyprávěl o své první lásce – profesor Kessler byl do předválečné Paříže zamilován. Jsou lidé, kteří víc než do člověka se dokáží zamilovat do krajiny, do města, do nálady nějaké doby – a měl jsem profesora Kesslera v podezření, že mezi tyto lidi nejen patří, ale že je i jejich přímo vzorovou ukázkou.

„Můj bratranec se oženil s mladou aristokratkou, velmi neurotickou a nepřilíš hezkou. Dokonce nebyla ani bohatá – ale můj bratranec byl snob a myslel si, že se oženil nejlépe, jak mohl, když prapředek jeho nevěsty se vydal v družině Richarda Lví srdce dobývat Svatý hrob. Jeho žena byla drobounká, teprve, když jsem ji poznal, jsem pochopil Erbenova slova „hnáty křivé, hlas vichřice podoba“. Její nohy byly opravdu jako hůlky, připomínala některou z těch mátoh,

z těch samorostů, kterými si lidé zdobí příbytky. Poznal jsem řadu šlechticů, co vypadali zcela normálně, a dokonce byli vyrovnanější a fyzicky i psychicky zdravější než plebejci – ale tahle mladá dáma k nim nepatřila. Nikdy jsem nevěděl, ani jestli je zlá, nebo andělsky dobrá – chvílemi se chovala jako jeptiška, která je schopná zničit se kvůli tomu, aby druhým prokazovala dobrodiní, chvílemi byla zase tak nedůtklivá a vyloženě nesnesitelná, že jsem stěží chápal, že můj bratranec neujede nejen z Paříže, ale dokonce že neuteče i z Evropy. Snad k tomu přispívalo, že můj bratranec byl psychiatr a měl s podobnými – i s mnohem horšími – dušemi své zkušenosti – a pak, prapředek jeho ženy byl v družině Richarda Lví srdce. Nechápal jsem, jak kvůli něčemu tak komickému dokáže svou ženu omlouvat a zbožňovat, ale jednou byl takový a nic se s tím nedalo dělat. Díky sňatku se svou ženou se můj bratranec – velmi krásný a přitažlivý mladík – stal vyhledávaným psychiatrem vysoké společnosti a jeho pařížská ordinace i jeho soukromé sanatorium v Normandii byly místem, kde člověk mohl potkat tolik významných lidí, jako by listoval v Gothajském almanachu a v Who is Who zároveň. Zdálo se mi, že většina jeho pacientů byli normální lidé, vyhledávali svého psychiatra, jako navštěvovali svého kadeřníka, krejčího.

Prostě to jaksi patřilo k dobrému tónu – nebýt psychicky zcela v pořádku – myslím, že toto mé pozorování, i když zní dost paradoxně, vystihuje dost přesně uvažování většiny pacientů mého bratrance. Studoval jsem zrovna staroslověnské rukopisy a objevily se zajímavé filiace s některými rukopisy, které zdánlivě neměly s mým studiem nic společného, ale jak mi připadalo, jen zdánlivě. A chtěl jsem je studovat. Vypuklo opět jedno z mých nepraktických období – ale má žena je uvítala, protože se chtěla do Paříže podívat na delší dobu. Zatímco jsem tedy bádala po pařížských archívech, trávila ona čas se ženou mého bratrance na všelijakých večírcích a zábavách.

Tehdy jsem se vlastně, poprvé po letech, s bratrance sblížil. Dostával jsem od něj sice každé Vánoce přání k Novému roku, velmi krásná přání na jeho bledě modrém papíře se zlatošedým erbem jeho ženy, kterým zdobil i své hřeben, prádlo a navštívenky – ale tímto jediným dopisem ročně naše styky také končily. Teď jsem se s ním sprátlil – byl zábavný, znal kdekoho, a protože neustále porušoval lékařské tajemství, byla s ním každá rozmluva napínávací... Přiznám se, že společenské klepy jsou mou slabou stránkou a dozvídat se o pikantních podrobnostech ze života těch různých exkráloven a princů, kterými se neustále chlubil, mne bavilo. Kdybych vám měl vyprávět jen ten zlomek historek, které si pamatuji dodneška, seděli bychom tu asi až do jara příštího roku. Tenkrát se mi stalo, co se mi stávalo často a co mi zabránilo, abych v některém oboru lidské činnosti vynikl – opustil jsem svá archivní studia a věnoval jsem se jen psychiatrii, navštěvoval jsem řadu přednášek, poslouchal výklady svého bratrance a po nocích četl knihy z jeho knihovny, kterými mne zásoboval – i ty knihy měly na kožených vazbách vyražený erb jeho ženy – uvažoval jsem, že na světě není zábavnější látka, které se mohou věnovat, než psychiatrie.

Můj bratranec byl přes všechny neuvěřitelně bohaté společenské styky člověk osamělý, až bolestně osamělý – někdy jsem si dokonce říkal, že jeho jediným přítelem je erb jeho ženy, se kterým vlastně vstoupil do manželství. Bratranec byl náramně chytrý lékař – jako snad všichni psychiatři – měl schopnosti konejšit už jen svým pohledem a jemným hlasem – jako snad všichni psychiatři. Ale za jeho inteligencí byla obrovská samota. Časem jsme se v tom sedmatřicátém roce, posledním roce, než pro mne Paříž přestala být tím nejsladším městem světa, časem jsme se s bratrance stali nerozlučnou dvojicí.

Se svojí ženou se stýkal málo – i jejich byty byly oddělené, on bydlel v honosných, ale nepohodlných a studených pokojích u své ordinace a ona v malém, ale velice pohodlném bytě v rue du Bac, kde pořádala čaje, večírky, soirée. Jen občas se scházeli – měl jsem dojem, že ho nevyhledává ani jako žena svého manžela, že ho vyhledává jako tolik žen i mužů – jako svého psychiatra.

Ale on se tím netrápil. Chtěl erb a měl ho.

2

Snad vám někdy budu vyprávět o různých příhodách, které jsem s bratrancelem a s jeho pacienty zažil. Ale teď, s perspektivou téměř půl století, co už od té doby uplynulo, vidím, že nejzajímavější ze všech těch příhod byla jedna příhoda, tehdy mne sice vzrušila – ale ve vodopádu dějů, jaké na mne v bratrancelem ordinaci padaly, poněkud zanikala.

Myslím, že bych mohl vyprávět o lidech, s kterými jsem se v oné době stýkal už docela bez zábran – nejsem také vázán lékařským tajemstvím – ale přesto mám nepříjemný pocit, jako bych tím, že hovořím o cizím trápení, hovořil vlastně o svém. Většina lidí, které jsem znal, je mrtvá – kdo ví, jestli ne všichni. Můj bratranec je mrtvý, jeho žena, drobná a pokřivená osůbka je mrtvá, snad všichni ti pacienti, kteří se tísnívali v čekárně před ordinací asi jen proto, že nenašli smysl života a hledali ho v utišujících a ohlupujících prášcích – i ti jsou mrtvi. A mrtvá je vlastně i ta stará Paříž, ten starý pohyblivý svátek. Snad je ta nová ještě hezčí – ale ne pro mne.

Bratranec, kterému lichotil můj zájem o jeho činnost, mne nazýval doktorem Faustem a svěřoval se mi s většinou případů. Často mne také brával s sebou do ordinace a představoval jako lékaře,

s kterým se konzultuje. Byli prý pacienti, a nebylo jich málo, kteří nechtěli o svých potížích mluvit s ním, o samotě, ale když jsem byl v ordinaci já, rozhovořili se tak otevřeně, až to zaráželo.

Nepřipadali si asi jako u lékaře.

Panorama jejich potíží bylo rozmanité, byly na něm horské hřebeny vrozených sklonů i náhle vzniklé sopky dlouho potlačovaných přání, ale většina pacientů měla jediný společný rys: nedůvěru ve vlastní myšlenky, schopnosti, jednání – řekl bych přímo: strach před sebou. Před sebou samým, před odpovědností udělat něco se svým životem, před tou odpovědností, která je asi každému dána, ale kterou plní poměrně málo lidí. Často, když jsme se procházeli za noci naší oblíbenou trasou – od Montparnassu ulicí de Rennes na Saint Germain a po bulváru až na křižovatku se Saint Michel, pak přes řeku k Louvru – – nebo na stejném břehu jen tak bloumat Latinskou čtvrtí – často, když jsme takhle kráčeli naší každodenní trasou, říkal můj bratranec: ‚Vidíte, von Kesslerere, ty černochoy, co zametají? Kdyby bankéř X. nebo hraběnka Y. tady v noci zametali místo nich, nevydělal bych si zítra v ordinaci ani na slanou vodu.‘ Bratranec – jeden z největších snobů, jaké jsem kdy poznal – mi říkal ‚von Kesslerere‘, a říkal mi tak nejen ve společnosti, i o samotě. Uvádím ten detail, protože myslím, že dobře vystihuje náš přátelský, ale přesto silně obřadný vztah.

Díval jsem se na černochoy, vesele se zubící, smetající listí a papírky do proudů vody u chodníků, na jedny z mála obyvatel tohoto města, u kterých si můj bratranec byl jistý, že je odpovědnost za jejich život netrápí.

Je asi opravdu lepší zametat než přemýšlet o tom, jak je náš život marný. Ale takhle by to můj bratranec nikdy nebyl řekl.

3

Přál bych vám, abyste někdy mohl strávit ordinační hodiny u mého bratrance. Sedali jsme v jeho ordinaci v bílých pláštích, šil nám je na míru bratrancův krejčí. Sekretářka, stará německá šlechtična s vysedlými žlutými zuby a s rodokmenem až ke Karlu Velikému, nám ohlašovala pacienty – většinou byli rozmarní, ti, kteří se dopředu ohlásili, nepřišli, ale místo nich přicházeli úplně noví a často i neznámí, měli doporučení od některého ze starých bratrancových klientů. Čekat na to, až sekretářka slečna K – – – – – vyjde, podívá se na nás z výšky zpod svých kostěných brýlí, jako obrovská dvoumetrová sova, a ohlásí dalšího pacienta, bylo vzrušující – člověk nikdy nemohl předvídat, kdo přijde, kdo opravdu přijde.

Pravidelní pacienti měli sice své pravidelné dny a hodiny, ale v ty dny a hodiny jsem zpravidla do ordinace nechodil, vábili mne ti noví, ti, kteří vcházeli do ordinace poprvé a přinášeli s sebou poprvé svou tíseň, chystali se před námi ukazovat svou duši – plaše a poprvé.

Jednou, bylo to před vánočními svátky, jsme opět čekali, přijde-li někdo – ten večer bylo několik velkých plesů a většina našich pacientů a pacientek si připravovala svůj exteriér, aby na plesích zazářila a na starosti s jejich interiérem jim nezbýval čas. Kouřili jsme vodní dýmky – jako vánoční dárek je přivezla mému bratrancu francouzská manželka jednoho šejka a chtěli jsme je vyzkoušet. Vodní dýmky nám dost hasly – nevím, jestli jsme do nich nalili málo vody, nebo jakou chybu jsme dělali – bratranec i já jsme se snažili vypadat, jako že kouříme výborné vodní dýmky, ale myslím, že jsme se nad nimi trápili oba dva. Jenže bylo nám dobře, nastával svátostný předvánoční klid a vodní dýmky, i když moc netáhly, vydávaly krásnou těžkou vůni.

Slečna K - - - - - do našeho klidu nevcházela a my ji nepostrádali. Zaslechl jsem náhle šelest na stolku, podivný papírový šelest, jako by se po stolku sunul had. Rozehnal jsem rukou oblak kouře, už už jsem se těšil, že se vodní dýmku naučím kouřit - a podíval se na stůl. Po stole se sunul veliký broušený popelník. Lezl kupředu. Bylo to příšerné - já, který jsem se zabýval po měsíce psychickými poruchami a vymlouval je, jsem viděl, jak po stole leze popelník. Stůl nebyl nahnutý, popelník nepadal - a přece se sunul napříč dlouhou leštěnou deskou, odsunoval z cesty chorobopisy, knihy, dopisy i tužky, pomalu lezl jako skleněný humr. Ukázal jsem mlčky troubelí vodní dýmky bratranci na popelník. Natáhl ruku a zachytil popelník na kraji stolu - už už se přehupoval a převažoval na hraně stolu. Položil popelník zpátky na stůl a zatížil ho bronzovým ořezávátkem. V tu chvíli se nám nad hlavami rozcinkal skleněný broušený lustr. Broušená sklíčka poletovala vzduchem a vydávala cvrčící hudbu, chvěla se, jako by do nich cvrnkaly neviditelné prsty. Pohlédl jsem na bratrance. Vůbec se nevylekal. Jen pomalu pokývl svým blazeovaným stylem, pokývl bradou a řekl: ‚Přišla Désirée.‘

4

Samozřejmě, že jsem Désirée znal, jako snad každý - celé město bylo polepeno malými letáčky se jménem Madame Désirée, světoznámé - na letáčcích stálo - věštyně. Pobavilo mne, že ta, která zná budoucnost, jde k psychiatrovi. Proč ne, říkal jsem si pak. Ta by k němu asi právě potřebovala chodit nejvíc.

Ale ta Désirée, která přišla, nebyla stará madame. Désirée, která vešla do ordinace za dvoumetrovou brýlatou sovou, byla sedmnác-

tiletá krásná dívka. Když řeknu krásná, řekl jsem velice neobratné slovo, do kterého se vejde tisíc krás a tisíc podob – ale Désirée byla tak krásná, jako by se v ní spojilo všech tisíc krás, co se do tohoto slova vejdu. Byla štíhlá – ale její štíhlost nikde nepřekročila tu křehkou hranici, která dělí štíhlost od hubenosti. Dlouhé černé vlasy jí spadaly až do půli zad, měla je vpředu spjaty zvláštní čelenkou – tenkým proužkem stříbra, posázeným bílými kamínky. Ta čelenka jí dodávala jakýsi tajuplný odstup – jako by přišla kněžka. Měla hnědé oči, radši je nebudu ani popisovat, protože ať bych je chválil, jak bych jen mohl, vždycky bych oči, jakými se na nás, okouzleně sedící u stolku, podívala Désirée, zbanalizoval. Později jsem se dozvěděl, že byla trochu krátkozraká – ale to jejím očím dodávalo právě tu bezelstnou vlídnost, kterou uchvacovala. Byla oblečena do – vůbec nevím do čeho. Často jsem si všiml, jak zbytečně vydávají krásné ženy čas i peníze na své okázalé toalety, jsou-li to opravdu krásné ženy, málokdy – a o tom jsem se často znovu a znovu přesvědčoval – si některý muž jejich toalety všimne. Pokud nás některá žena zaujme svými šaty, pak je to zpravidla proto, že to není hezká žena nebo že to nejsou hezké šaty.

Désirée byla oblečena do své krásy.

Usedla naproti nám a podívala se na nás s tou drzou plachostí, s jakou se dívávají na svět velice mladé a velice hezké dívky.

5

Později jsem se o Désirée dozvěděl mnoho věcí – ale přijímal jsem je bez zájmu, a nepídil jsem se dokonce po žádných podrobnostech z jejího života – i když, jak jsem řekl, společenské klepy byly vždycky mou slabostí. Désirée byla výsostně krásná a krása nemá

stáří, nemá ani minulost – dokonce, co je zvlášť strašné, výsostná krása nemá ani budoucnost. Trvá – a její vlastní trvání postavené mimo čas a mimo řád věcí je její vlastní smysl, krása nemá snad jiný smysl, jak mi připadalo, když jsem se díval na Désirée, jiný smysl než být krásou.

Désirée byla dcera bohatého Francouze a bohaté Češky, vyrůstala v Paříži a vychutnávala ten pohyblivý svátek jako samozřejmost, živila se pařížským vzduchem jako ten, kdo by se od dětství živil kaviárem a ani nevěděl, že jí něco, co platí za lahůdku. Byla nadaná – a nadaná až ďábelsky. Milovala hudbu a Bohuslav Martinů, který docházel na večere, jaké její matka, velká česká vlastenka, pořádala, prý velice její kompozice chválil, na její věk byly neuvěřitelné. Hrála na několik nástrojů – na klavír výborně, na housle jakž takž a na harfu velmi špatně – ale nejraději ze všeho, protože asi cítila, jak se ten nástroj k ní hodí; harfa jí vyloženě slušela.

František Kupka ji zasvěcoval, jak jsem slyšel, do malování, o ní prý mluvil jako o ďábelsky nadané portrétistce a slyšel jsem, že portrét, který mu udělala, roztrhal, protože mu svou intimní přesností vadil – ale jsou to možná jen pomluvy. Désirée byla hvězdou předválečné české menšiny v Paříži. Navíc byla bohatá – nebyla to žádná Popelka, která musí čekat na prince. Jak mi vyprávěl můj bratranec, princů – a skutečných, i chudých – se o ni ucházelo už několik. –

Ale s Désirée, s tou zlatou panenkou, hýčkanou všemi, kteří se k ní jen přiblížili, se začaly dít věci tak podivné, že si je neuměla vysvětlit ona ani její zpovědník, a Désirée, tento anděl Paříže, nenašla jiné východisko než docházet k psychiatrovi. A docházet k němu, jak mohu potvrdit, velice často. Konečně, proč by andělé neměli, když už na našem světě žijí, navštěvovat psychiatra. Někdy mám pocit, že to je asi smutně zákonité.

Všechno nepříjemné, co mělo Désirée potkat, začalo až s jejím dospíváním. Ve třinácti letech jí otec zakázal jezdit na poníku. Bylo to vlastně poprvé, kdy jí doma něco zakázali – a zakázali jí to proto, že kousla do ruky svou vychovatelku, když se jí snažila vzít sáček s bonbóny. Bonbónů a vůbec sladkostí jedla Désirée neskutečně mnoho – patřila k těm šťastným dívkám, jejichž tělesná váha se vůbec neřídí množstvím jídla, jaké snědí.

Désirée se tehdy tak rozvzteklila, že – jak bratřenci později vyprávěla – vůbec netušila, že se může tak závratně rozčilit. Rozbila ve svém pokoji o parkety velkou skleněnou vázu – ale její zlost se tím nezměnila, nezmenšila. A tehdy ji napadlo něco opravdu velmi zlého, co v příštích letech mnohokrát oplakala. Vzala střepy z vázy a přimíchala je do žrádla otcovu koni, jednomu z nejlepších koní v celé Galii, jak se otec chlubil. Jakmile kůň střepy sežral, pochopila Désirée, co udělala. Ale nemohla už ničemu zabránit. Kůň pošel. A s Désirée se začaly dít nevysvětlitelné věci.

Začátek byl neznatelný – velké věci snad mají pravidlo, podle kterého všechny začínají neznatelně. Když Désirée, druhý den po smrti otcova koně, pila čaj, začala voda v hrnečku náhle zvyšovat teplotu a Désirée si opařila rty. Byla by za to dala krk, že vlila do hrnečku vlažný nápoj. V konvici ani vroucí voda nebyla. Stejně služce vyhubovala. Když se vrátila do svého pokoje, našla přestavěný nábytek. Poodtahovaný od stěn, pomíchaný... Zavolala komornou a nechala nábytek srovnat. Myslela si, že to je otcův žert, její otec byl známý vtipálek. Když večer odříkávala poslední slova modlitby – bezmyšlenkovitě – zpozorovala, že skleněná socha najády na krbu zvolna klouže k okraji krbové římsy. Socha spadla a roztříštila se. A od té doby začala Désirée ničit každé prostředí, do kterého vstoupila.

Za čas nemohla Désirée žít několik hodin na jednom místě, aby se na něm nezačaly dít věci, které se sice od sebe lišily svými projevy a svými důsledky – ale v jedné věci se nelišily nikdy – porušovaly to, co je označeno za přírodní zákony.

Nejvíce na Désirée reagovalo sklo – vyhýbala se nakonec kuchyni i vitrínám v salóne a z obrazů ve svém pokoji odstranila skleněné tabule a nechala obrazy jen v rámech. Sklo, ta průzračná, tajemná hmota, zřídka vydrželo v přítomnosti Désirée v klidu. Po skle přicházel na řadu papír – v celé rodině se dobře pamatovali na událost v zámecké knihovně. Léto v šestnácti trávila Désirée na dědečkově zámku v Auvergni. Byla na zámku sama s rodinou a velmi se nudila, vytáhlá nohatá temperamentní dívka se klouzala na zábradlí, plavala v rokokovém bazénku v parku, jenomže stále se nějak nemohla zabavit. Nakonec trávila celé dny v knihovně. V rodině se už nikdo o zámeckou knihovnu nestaral, dědeček byl lovec, otec politik a matka četla především české knihy. Nikdo nevěděl ani, že v knihovně je velká sbírka spisů frivolního osmnáctého století. A Désirée, ležící na břiše na pohovce, klátící lýtky ve vzduchu a cucající jeden bonbón za druhým, četla spisy jeden za druhým, ale pro jistotu si schovala pohovku za zástěnu. Kdyby přece jen někdo do knihovny vpadl a kontroloval její panenskou četbu, nebyl by jistě nadšený ilustrovaným spisem markýze de Sade v jejích dlaních. Tak, skryta za zástěnou, byla jednou svědkem rozmluvy svého otce se služebnou, rozmluvy, která byla zcela jednoznačná a po které služka odešla za otcem do jeho pokoje. Od té doby začala Désirée otce nenávidět. Kupodivu, na rozdíl od tolika dívek, byla upnutá na matku – a nechápala, že může někdo matku tak urazit, jako ji – i když tajně – uráží otec. Désirée byla

příliš rozrušená, dostala nervový záchvat, ležela v zatemněné knihovně celé odpoledne, s obkladem na hlavě a s matkou, která u ní seděla. Jak se tehdy Désirée přemáhala, aby se matce nevyzpo- vídala ze svého trápení... Tím, jak se víc a víc přemáhala, narůstala její nenávisť k otci. Seděli s matkou v temném sále, matka držela svými dlouhými jemnými prsty Désirée za její dlouhé štíhlé prsty, držely se konečky prstů a mlčely.

Knihy, které náhle vypadaly z desítek regálů kolem dokola, sbíral a rovnal zámecký knihovník několik dní. Ale Désirée, která s matkou zažila ten náhlý výbuch knihovny, věděla, že nebyl způsobený nakloněnými starými regály ani tím, že se zámek zvolna naklání na ujíždějícím svahu... Pohled na knihy, naráz se řinoucí z desítek regálů, Désirée otrásl. Věděla, že ona je jeho příčinou. Ale nevěděla proč. Tehdy ji poprvé napadl pojem, který pro podivné události, co ji měly provázet, razila v příštích měsících: vzpoura hmoty.

A tehdy se také poprvé rozhodla navštívit psychiatra.

8

Měl jsem příležitost sledovat Désirée několik měsíců a mohl jsem také přečíst její údaje, bratranec mi je zapůjčil – s pozitivistickou přesností v nich měl zachyceny všechny neobvyklé údaje, které se Désirée už přihodily o samotě, i ty, kterých byl on svědkem.

Několikrát jsme s Désirée večereli, několikrát jsme byli také ve čtvrtek u ní, ve čtvrtek měla její matka přijímací den. Pozoroval jsem na Désirée neustálé napětí, byla zamyšlená, a to se k ní nehodilo, když přemýšlela, vypadaly její překrásné rysy náhle ploše a hloupě – pokud nepřemýšlela, hleděla z jejích rysů naopak jakási

dojemná, až vznešená inteligence. Désirée byla také stále ve střehu. Při jedné večeři, byli jsme na ní s Desirée a s její matkou v Ritzu, jsem upozoroval, jak Désirée křečovitě svírá nožičku své sklenice s vínem. Nepouštěla ji dlouhé minuty. Pak zapomněla – doprovázela vypravování půvabnými oblými gesty a pustila sklenici. Sklenice se okamžitě sunula ke kraji stolu, zachytil jsem ji na kraji ubrusu a vrátil zpátky – Désirée se na mne vděčně usmála a držela sklenici na stole až do konce večeře. Ale pohyb předmětů, ta vzpoura hmoty, abych použil vlastních slov Désirée, byl nevyzpytatelný – někdy jsme spolu trávili celý večer, a nepohnul se ani list papíru na stole, jindy se hmota ‚bouřila‘ zcela mimořádně. Jednou jsme procházeli rue Jacob, já u chodníku, bratranec u domu a Désirée v bílém plášti s modrými lemy mezi námi, jemná a líbezná, jako by se s námi procházela Feidiova socha, která vyběhla z Louvru. Náhle se ozvalo zadrnčení a třesk skla – výkladní skříň, kterou jsme minuli, praskla, zrychlili jsme chůzi, ale nezabránili jsme tomu, aby nepraskly ještě dvě další výkladní skříně ten podivný večer, kdy jsme šli s Désirée. Byla stále rozčilenější, až se nám v rue de la Huchette rozplakala. Sedla si na židličku v jedné kavárně, my stáli nad ní a čekali, až se vzpamatuje. ‚V některých situacích je lépe ženy neutěšovat,‘ říkal můj bratranec psychiatr často, ‚z trucu, že je nikdo neutěšuje, se utěší samy a mnohem rychleji a lépe, než by se to povedlo vám.‘ Ale u Désirée to nebyl ten případ. Plakala dlouho, čelo položila na stůl a jak plakala, chvěla se na špinavém ubrusu její krásná hlava, lehce a jímavě. ‚Pomozte mi,‘ zašeptala. A dívala se na nás tak zoufale, že bychom oba dva hned vzali meče a vydali se zabít draka – kdyby to bylo v pohádce – jenže teď jsme ani nevěděli, kde ten drak je.

‚Nebo mi to aspoň vysvětlete,‘ prosila Désirée a znovu sklonila hlavu, položila čelo na ubrus a plakala, tichounce se chvěla. Když plakala, byla nejkrásnější. Možná plakala také kvůli tomu.

Bylo to velmi ožehavé – těžko se dalo s Désirée podniknout něco, čím bychom jí usnadnili život. Vlastně jsme o tom nesměli hovořit ani s její rodinou – těm své návštěvy u psychiatra zdůvodňovala migrénami a depresemi – ale o tom, proč ho skutečně vyhledává, se nezmínila ani matce. Bránil jí v tom asi ostych – dívala se na svou podivnou sílu, jako by se snad dívala na bradavici, která by jí přes noc vyskočila na nose. Takle schopnost jí vadila – a „neslušela“ jí. Navíc jí měnila život v peklo a byla i značně nebezpečná. Když byla s matkou minulé léto na pláži, utrhl se převis nad pláží a jen tak tak, že nikoho z hotelových hostů nerozmačkal. Nikdo nikdy Désirée nevymluvil, že to byla opět vzpoura hmoty, vzpoura hmoty, jakou způsobila ona. Sbírka vzácného skla a porcelánu, kterou měla – maličké nádobíčko pro panenky, hrávala prý si s ním malá Marie Antoinetta –, se také neuchránila. Jednou v noci probudilo Désirée praskání a křupání – celý maličkový servis, který měla ve vitrínce ve svém pokoji, se před jejíma očima rozpadal – pohárky pukaly a kácely se, talíře se rozestupovaly v tenkých dlouhých trhlinách, jako by do nich někdo klepal kladívkem – a celá vitrína se nakonec zbortila.

Nebylo mnoho případů v praxi mého bratrance, o jakých jsme tak často hovořovali, jako o Désirée. „Vlastně jsme případ pro psychiatra my dva,“ říkal bratranec a roztínil dlaní vzduch, vznešeně, se vznešenou bezradností, jak se slušelo na manžela ženy, jejíž předek odjel do Palestiny s Richardem Lví srdce.

Byl jsem to nakonec já, kdo rozluštil případ Désirée. Nebo nerozluštil – ale podal určité vysvětlení, které jako hypotéza bylo docela dobře udržitelné. Všiml jsem si, že všechny nesnáze Désirée propukaly a stupňovaly se tehdy, když provedla něco, co se přičilo obecnému názoru na mravnost, lidskost, když prováděla to,

co se přičítí – vyberte si: buď svědomí, nebo evangeliu, nebo moderním humanitním názorům, myslím si, že shod mezi těmito třemi pojmy je více než rozdílů a že každý z nich vystihuje to, co mám na mysli. Začátek odpovídal mé teorii dokonale – teprve, když Désirée usmrtila otcova koně, propukla ta vzpurnost hmoty, která ji od té doby sužovala. A při rozhovorech s Désirée jsme si ověřili, že všechny potíže byly spojeny s nějakým silným afektem – ať to byl výbuch knihovny, popraskání výloh nebo jen klouzání sklenic po ubruse. Dokonce byla přímá úměrnost mezi nezdravým rozrušením Désirée a mezi silou ‚vzpoury‘ hmoty. Když jsme to takhle vymysleli, vypadalo to úplně komicky – jako kapitolka z nějakého zvráceného katechetického spisu nebo některá z dalších Rabalaisových anekdot. Vysvětlení jsme měli – ale mnohokrát jsem se přesvědčil, že mít vysvětlení neznamena často vůbec nic.

10

Myslím, že to bylo v únoru, když k nám do ordinace vběhla Désirée. Přiběhla v plesové toaletě, nádherné starorůžové a bílé toaletě, zdobené labutěnkou, tu toaletu si pamatuji, sám jsem ji Désirée pomáhal navrhovat – zájem o psychiatrii mne začínal opouštět a já se obíral plánem, že si založím v Paříži módní salón – studoval jsem si tehdy dějiny světové módy.

Ten večer měla jít Désirée na ples. Ale cestou z oblékárny do salónu potkala komorníka svého otce, který ji, jak usuzovala podle jeho pohledů, už několik týdnů tajně miloval. Komorník byl krásný, urostlý – rozhodně Désirée nemohla říct, že by se jí nelíbil. Když teď před komorníkem vyvstal bílo-růžový anděl, přestal se komorník ovládat, klekl před Désirée a vyznal jí lásku – pak ho pokora rychle

opustila, vstal a Désirée líbal. Jak nám Désirée vyprávěla, chtěla ho odstrčit, chtěla – ale příliš nespěchala, chvíli stáli u dveří do salónu a líbali se. Náhle se komorník – myslím, že se jmenoval Émile, takové efébské jméno – vidíte, co si pamatuji i po letech – odtrhl od úst Désirée a dívka viděla, jak svírá ústa bolestí. A všimla si, že komorník je na hlavě celý krvavý. Proti dveřím oblékárny bylo vysoké zrcadlo, u toho zrcadla vyznal komorník Désirée lásku. Když ji líbal, stál k němu zády. Zrcadlo se rozpuklo, jeden z ostrých střepů seřízl komorníkovi kůži nad zátylkem. Zrovna tak, jako by ho chtěl skalpovat – jak říkala Désirée, která v dětství milovala indiánské romány. Komorník si přiložil na crčící ránu kapesník a zmateně odcouval.

Désirée si hned vzala otcův vůz a odjela k nám.

‘Vám bylo příjemné, když vás domestik líbal?’ zeptal se můj bratranec dívky. A slovo domestik vyslovil tak nevýslovně snobsky, až jsem se cítil za Désirée uražen.

Dívka mlčela. Byla upřímná.

Doprovodili jsme ji domů. Vynesli jsme z jejího pokoje všechno sklo a papíry. Ale když jsme se vrátili k Désirée, už zachumlané v pokrývce a téměř veselé – stalo se něco zvláštního. Křišťálový lustr, který visel u arkýře vedle lůžka Désirée, se sesul mému příteli na hlavu. Nezranil ho, přítel zachytil lustr za jedno rameno v okamžiku pádu, ale stejně jej velmi silně udeřil.

Viděl jsem na Désirée, zírající na nás z lůžka s modro-hnědými nebesy, že jí zacukaly rty do úsměvu, když viděla mého bratrance, jak ztrácí svou prokletou distingovanost – ale jen se jí rty zacukaly do úsměvu a pak se ta krásná andělská dívka, nejpříťažlivější anděl Paříže, rozplakala jako malé děvčátko. Teď už neplakala dekorativně – ale, abych to řekl přesným českým slovem, ‚bulela‘.

Příští týden jsme odvezli Désirée do bratrancova sanatoria v Normandii.

11

Snad každý někdy – a já rozhodně aspoň sedmasedmdesátkrát denně – udělá něco, co se přičítá jeho názorům, jeho svědomí. Nemyslím přímo na zločiny, myslím jen takové skutky, často drobné a zdánlivě malicherné – jako zavřít dveře kopnutím místo zmáčknutím kliky, odseknout někomu, komu jsme mohli stejně dobře vyhovět nebo odpovědět vlídně, odložit zalévání růží, protože je zrovna venku takové nesnesitelné horko – jsou stovky drobných úkonů, které konáme – ale které bychom vytkli každému jinému, kdybychom k tomu měli příležitost. K těmto opomenutím přistupují prohřešky, abych tak řekl mravní – myslím, že víte, co tím myslím, nebudu tuto kapitolu rozvádět, protože každý si pod ní může představovat něco jiného, ale těžko se najde člověk, který si pod ní nepředstavuje nic. U Désirée se časem vystupňovala její citlivost na všechny z těchto drobných i závažných projevů. Přítel ji nakonec nemohl nechávat ani v sanatoriu mezi pacienty. Jak se blížily její osmnácté narozeniny, vzrůstala vzpoura hmoty v jejím okolí závratně.

Často už ani nemusela vykonat nic špatného, stačilo, aby jen podlehla pokušení v myšlenkách, a hmota se bouřila. Můj bratranec mi byl velmi vděčný, že jsem přišel na spojitost mezi svědomím Désirée a její zkázočinnou schopností – on by na něco takového ani nepřipadl – ale já, který jsem měl za sebou několik let vychování jezuitů, jsem připadl i na takovouto zdánlivou logickou absurditu. Vzpomínal jsem si, jak mne patres vedli k tomu, abych měl svědomí čisté jako křídla andělská, stálá sebezpytování, zpovědi a exercicie mne měly omývat, aby mé svědomí nebylo vystaveno žádným prohřeškům proti hygieně. Jak jsem se jim jednu dobu svého života smál – i slovům otce Rodrigueze, ten tvrdil, že

stačí jednat proti svému svědomí, a vyvrátíme nejen svůj život, ale i svět.

I teď si myslím, že jeho slova byla paranoia – ale Désirée mi dokazovala, že její špatné svědomí dokáže svět opravdu vyvracet.

Bratranec ji přestěhoval do malého pavilónku za sanatoriem, neměla tam jiné nádobí než kovové, nábytek byl masívní, zdi pavilónku silné, přestavěli ho ze středověké ovčárny. Zvláště silné zdi nás i Désirée uklidňovaly – mladý hrabě, který si v sanatoriu léčil migrény, se do dívky zamiloval – tu noc, kdy ji měl navštívit v jejím pokoji, se ale zeď jejího pokoje zřítla a vyděšená Désirée se celou noc promodlila v kapli sanatoria.

„Hmota je mravnější než lidé,“ říkal sarkasticky můj bratranec, kterého však ve styku s Désirée jeho voltairiánské názory opouštěly. Já bych to řekl ostřeji: hmota rozpoutala k Désirée mravní teror. Nevěřil jsem tomu, že zrcadlo vědělo, jak komorníka skalpovat, jistě to byl jen náhodný úhel střepu, který mu seřízl kůži z lebky. Ale Désirée dokázala tím, že své svědomí rozkmitá – rozkmitat i svět kolem sebe. Neděláme to v metaforické rovině každý?

Ale prakticky to dělala jen Désirée.

12

Pro příští měsíce jsem se nestaral o Désirée tolik jako dříve, ani svého bratrance jsem už nenavštěvoval v jeho ordinaci každý den, jako jsem ho navštěvoval předtím. Hodně času jsem věnoval vymýšlení a kreslení podzimní kolekce, kterou jsem chtěl v Paříži uvést svůj nový módní salón. Později jsem od toho plánu ustoupil a salón neotevřel, protože jsem se začal věnovat botanice – ale týdny, které jsem trávil zkoumáním různých materiálů a způsobů,

jak se dají barvit a jejich barvy kombinovat, ty sladké týdny mne plnily štěstím a zcela zaměstnávaly.

Jednou pozdě večer mne navštívil můj bratranec. Byl bílý jako křída - a měl dokonce špatně uvázanou kravatu. Můj bratranec byl z lidí, u kterých předpokládám, že chodí s kravatou i do vany, a když ji měl teď neupravenou, věděl jsem, že jeho rozčilení vystoupilo tak vysoko, jak to jen bylo možné.

„Podívej,“ řekl a natáhl ruku nad mou sklenici s vínem.

Nic se nestalo.

„Nevyšlo to,“ řekl přítel ulehčeně. Prý ho pronásledují podobné potíže jako Désirée. Sklenice mu praskají v ruku, papíry mu létají po ordinaci.

„A co je s ní?“ pobaveně jsem se usmál. Pohled na vyšinutého psychiatra měl do sebe něco velmi půvabného.

„Zasnoubil jsem se s ní.“

Všiml jsem si, že přítel nemá ani manžetové knoflíčky - rozpojené cípy rukávů košile mu vylézaly, vyhřezly až do půli dlaní. Vybídl jsem bratrance, ať se posadí. Musí to být s ním dost zlé. Věděl jsem, že v jeho závěti je dokonce předepsáno, jaké manžetové knoflíčky má dostat do rakve.

„Vždyť jsi ženatý, jak se můžeš zasnoubit?“

Přítel mlčel a díval se na špičky svých lakovek.

13

Cestou bratrancovým vozem do Normandie jsme chtěli já i on přijít na to, jak celou situaci vyřešit, ale většinou jsme celou cestu mlčeli.

Désirée nám přiběhla otevřít pavilónek - ani bych ji nepoznal. Krásné vlasy měla natočeny na natáčkách - nečekala nás. Na nose

měla brýle – pochopitelně s popraskanými skly – a vypadala strhaně, oči nad vysedlými lícními kostmi jí vyhlížely do světa ulekaně a uštvaně.

Večeřeli jsme v jejím pavilónku a zase bylo ticho. Jen naše plecháčky narážely o stůl, i šampaňské jsme pili z plecháčků a dosud si vybavuji divný zvuk, jak naše plecháčky s výborným šampaňským o sebe při přípitku narážely.

„Rozvede se,“ Désirée pokynula plecháčkem k mému bratranci. Čekal jsem tu zprávu, ale byla tak neuvěřitelná, že jsem na ni čekal jako na vlastní smrt – čekal na ni, ale nepočítal s ní.

Jen vypárat erby své ženy, odstranit je z knih a porcelánu bude stát mého bratrance pěkné peníze, a jak jsem znal Désirée, bude muset erby odstranit. S Désirée ovšem pěkné peníze vyženi a nějaký ten erb v její genealogii možná také najde – i když celá její rodina byla republikánská a aristokracií okázale pohrdala.

Nevěděl jsem, že tahle večeře mne poznamená tak, že na ni nikdy nezapomenu a ucucával jsem z plecháčku šampaňské.

14

V příštích dnech jsem pozoroval na sobě podobné potíže jako Désirée. V menší míře, samozřejmě, ale přesto ve velmi nepříjemné míře. Během týdne čtyřikrát praskla moje sklenice, šestkrát v mé blízkosti praskly okenní tabule nebo spadla váza. A papír poletoval na mém pracovním stole tak často, že jsem si navykl každý volný list okamžitě zatížit.

Nikdy jsem si neuvědomil, že vlastně žiji proti svému svědomí – teprve teď, když mi to dokazovala „vzpoura hmoty“, jsem to začínal vnímat.

Nebudu vám vykládat o svých osobních problémech, nepatří do mého vyprávění. Ale měl jsem je – toto zjištění myslím pro účely mého vyprávění stačí.

A na mne i na mého bratrance jako by přeskočily z Désirée bacily, bacily svědomí – mohu-li ten nevědecký výraz použít. Tehdy jsme se zase oba sblížili, společné potíže dokáží nejlépe sblížit. Můj přítel měl potíže mnohem větší než já – byl ženatý, a přitom zasnoubený s jinou ženou. Pamatuji se, že jsem k němu přišel do ordinace – a jeho pokoje vypadaly jako po náletu, kdy tlaková vlna vytlučte okna. Střeby, drobné, ostré, ležely na všem, okna se roztránila dost nepravděpodobně do jemných jehliček, pokryly podlahy i nábytek, jako když se po bytě rozsype jehličí z uschlého vánočního stromku, který po Vánocích vynášíme z bytu. Několik dní měli sklenáři co dělat, aby nahradili vysoká dlouhá skla v historických arkýřovitých oknech. Mého přítele zvláště mrzelo, že se mu rozbila středověká skleněná mozaika, kterou si přivezl z Itálie a nechal vsadit do jednoho arkýře.

Ten den se přítel – starý bezvěrec – rozběhl do Notre Dame, byl kousek od jeho ordinace – a poprvé po mnoha letech šel k přijímání.

„Nic to nepomohlo,“ řekl bratranec v noci, když jsme pili kávu u Dvou magotů a na stole nám náhle pukla karafa s vodou. Voda se pomalu roztékala po stole. Dívali jsme se na ni a nevěděli, kdo z nás dvou ji svým svědomím vlastně roztránil.

15

Když teď po půlstoletí od té doby vzpomínám, jak rozpačitě sedíme u kavárenského stolku a díváme se na puklou karafu,“ řekl profe-

sor Kessler a podíval se do daleké oblohy, jako by v ní spatřil sebe a svého bratrance u stolku na bulváru Saint-Germain, „vidím, že to, co jsem považoval za své trápení, bylo vlastně mé veliké štěstí, má velká výsada. Řekl bych, že člověk má většinu svých potíží z toho, že není v souladu se svým svědomím. Ale pokud má aspoň průměrnou inteligenci, dokáže si tento nesoulad vymlouvat, zdůvodňovat a vysvětlovat, omlouvat. ‚Přece to dělá každý‘ – ‚přece si nezkazím kariéru‘ – ‚přece vím, kde žiju‘ – tyhle a jiné podobné věty jsou ta lahodná slova, jaká dávají našemu svědomí na čas narkózu. Ale zlobit se na to, že každý můj nesouhlas s mým svědomím se okamžitě projeví v neklidu kolem mne, je přece totéž, jako se zlobit na barometr proto, že venku prší a on to ukazuje. Přesto jsem byl se svým novým stavem nespokojený a byl jsem rád, když po pár dnech slábl, až zmizel – jako by ty bakterie, které nám Désirée předala, neměly dlouhý věk. I můj přítel brzy přišel o svou schopnost dráždit svým svědomím hmotu ke vzpouře. Jen Désirée o ni nepřicházela a nám dvěma stačilo být delší dobu v její blízkosti a oba jsme už byli poznamenáni nepokojem hmoty, provázal nás, jako růže dokáže provonět na krátký čas své okolí a být přítomna v místech, ze kterých byla odnesena – být přítomna aspoň svou vůní.

Zajížděl jsem do normandského sanatoria svého bratrance každý víkend. A můj bratranec dokonce omezil svou klientelu, velmi výnosnou klientelu, a stěhoval se do Désiréina pavilónku na celé týdny.

Její rodina byla tehdy v Africe, kde otec Désirée měl významné koloniální poslání. Psali Désirée sice dlouhé a nabádavé dopisy, ale nenavštěvovali ji, a tak se jí podařilo utajit nejen její postižení, ale i to, že si čte knihy o řízení domácnosti a připravuje se, že bude paní domu, velmi se na svatbu těšila.

Ženu svého bratrance jsem občas potkával ve společnosti. Klamané manželky mají do sebe něco jímavého – jen v literatuře a ve

vaudevillech jsou směšné. Když přede mnou vyprávěla, jak svého manžela miluje, bylo mi trapně, jako by jí nebyl nevěrný on, ale já, cítil jsem trapnost za celé mužské plemeno. Vysvětlovala mi, že se s manželem nestýká častěji, protože se stydí za své křivé zdegenerované tělo a za svůj neurotický intelekt. Miluje ho tak, jak tvrdila, že je ochotna ho zbavit své společnosti.

A mně bylo ještě trapněji.

Na své tabatěrce už její erb odstranil.

Všiml si, jak se Désirée šklebí pokaždé, když si bere cigaretu.

Podivné bylo, že vzpoura hmoty trvala jen tehdy, pokud k tomu měla hmota důvod. Náš nesouhlas se sebou samým ji zneklidňoval, byl důvodem jejího vzdoru, jejích nevyzpytatelných reakcí. To, co jsem pozoroval v ordinaci svého bratrance, nepokoj jeho pacientů, kteří své potíže neuměli překonat sami – i když je za ně nikdo jiný překonat nemohl – ten nepokoj se v přítomnosti Désirée stával nepokojem celého jejího okolí. Jako by se k jejím výjimečným talentům pro hudbu a malování připojila další schopnost – uvádět do neklidu svým neklidným svědomím okolní svět...

Nakonec jsme museli Désirée přestěhovat i z jejího pavilónku – pacienti v sanatoriu začínali v její blízkosti – relativní blízkosti, pavilónek byl padesát metrů od sanatoria – trpět nepokojem.

Désirée si snažila namluvit, že všechno, co se jí děje, všechna ta zjevná a nevyzpytatelná nepřízeň hmoty, je jen důsledkem její sugesce, že je to jakýsi druh ‚vidění‘, hypnózy, utkvělé představy. A když – aspoň na krátký čas, byla schopná své pia fraus uvěřit, byla šťastná.

Já i můj bratranec jsme věděli, že nejsme obětí chorobné optiky, která rozkolísává naše vidění světa a nahrazuje nám skutečnost představami – oba jsme se snažili vyrovnat s nejasnými úkazy po svém – přítel tím, že se je snažil ignorovat a chovat se, jako by

nebyly – jeho obvyklá slova byla ‚už mi zase nějaký uličník rozbil okno‘ nebo ‚zase mi tu sekretářka rozházela papíry‘ – prostě snažil se na sobě používat tutéž léčebnou taktiku, jakou používal k jedné americké dámě, které vymlouval její halucinace.

Já se naproti tomu rozhodl pro mnohem těžší taktiku – ale také mnohem úspěšnější. Snažil jsem se uvést do svého nitra – řeknu to takto nadneseně, ale vy mi, doufám, porozumíte – soulad, prostě snažil jsem se chovat tak, abych nemusel intelektem uvádět své svědomí do narkózy. Vyřešil jsem si v té době mnohé osobní problémy, jaké mne dlouhou dobu tísnily – a nejenže jsem si připadal, jako by mnou prolétl průvan a oprášil mne – byl jsem také imunní vůči všem poskakujícím, poletujícím, lezoucím předmětům i proti sklenicím, které mému bratranci pukaly v ruku stále častěji. Stýkal se s Désirée už tolik, že svou pařížskou ordinaci téměř zrušil.

Na 1. září mne oba pozvali – jako jediného hosta – do myslivny, ve které se Désirée usadila. Přítel nechal myslivnu pro svou budoucí ženu nákladně adaptovat. Myslivna byla asi dva kilometry od sanatoria a nemuseli se obávat, že někdo z obyvatel sanatoria bude sužovaný nepříjemnými nevysvětlitelnými úkazy nebo jen depresi, jaké jim blízkost Désirée dosud působila.

Navštívil jsem je. Večeřeli jsme v honosné jídelně, pili ze stříbrných pohárů, myslivna byla vybavena tak, aby podivná pacientka, která ochořela svědomím – (*morus svědomiensis*, abych řekl makaronsky) – aby pacientka měla pohodlí a nemusela své chování svému stavu přizpůsobovat.

Snad nikdy jsem neviděl Désirée tak krásnou jako při poslední večeři. Měla zase svou čelenku ze stříbra a z bílých safírů – vypadala jako posvátná, nedotknutelná kněžka. Po večeři nám hrála na klavír a zpívala – její hlas, lesklý a hebký zároveň, byl – jak jsem jí tehdy večer zalichotil – sopránový plamen.

Po večeři jsem oba zamilované nechal o samotě a procházel se lesem kolem myslivny. Chtěli mne ubytovat v myslivně, ale já odmítl, půjčil jsem si od přítele vůz a rozhodl se odejet ještě v noci do Paříže. Nechtěl jsem být s nimi – snad to byla jen závist – kterou jsem k bratranci špatně potlačoval – protože jsem Désirée miloval – – Kdo ví, zda ta tajená láska nerozkolísávala svět kolem mne víc, než jsem si byl ochotný připustit. Snad závist mne vedla k tomu, že jsem chtěl odjet.

Procházel jsem se lesem, byla noc plná šelestivých zvuků, silný vítr se ztlumil u země, ale vrcholky stromů se kývaly a skřípěly. Vzpomínal jsem na celý příběh a hledal v něm smysl – pokusil jsem se definovat svědomí – připadalo mi teď také jako ten sopránový plamen, který Désirée vydechovala, ale jako plamen, který není tak milosrdný jako její hlas – neustane ve svém ohni nikdy.

Copak opravdu je možné, abych svým neladem dokázal tříštit svět kolem sebe – copak je svědomí tou ocelovou pěstí, pod kterou trpí náš svět i my? Náhle jsem byl nakloněný všechno považovat za smyšlenku, i Désirée si vyložit jako přelud, jako sylfidu, která nám vklouzla do cesty, aby nás znepokojila nebo aby nám zahrála pár schematických příběhů...

Praskot a dunění, které vešlo do mých úvah, jsem zprvu ani nebral na vědomí, pak mne napadlo, že se možná ve větru vyvrátil nějaký kmen... Probíral jsem si jednu postavu tohoto příběhu za druhou – a snad to byly křivé větve stromů, které způsobily, že mi v paměti nakonec vyvstala jediná tvář a postava a neopouštěla ji – postava ženy mého bratrance. Nešťastné a klamané, praprotomka spolubojovníka Richarda Lví srdce.

Vracel jsem se k vozu – ale praskot a dunění mne přivábilo k myslivně a já viděl, jak se rozlehlé dřevěné stavení hroutí. Hroutilo se dost dekorativně – vyřezávané krovky klesaly v měsíční

nocí, parohy, kterými byla myslivna obložena, klesaly a opadávaly jedny za druhými.

17

S personálem sanatoria se nám podařilo bratrance a Désirée brzy vyhrabat ze sutin, přežili pád myslivny celkem bez zranění. Jako zázrakem zůstali pod zbytkem silné stěny, v které byl krbový komin, a lomenice nad nimi je zachránila. Odjížděli jsme do Paříže v noci spolu. Všichni tři.

Jako by se mezi Désirée a bratrancem přesešlo všechno, co je pojilo – společná hrůza je rozdělila. Sotva se na sebe za celou jízdu podívali a odpovídali si chladně a jednoslabičně.

Přespali jsme v malém venkovském hostinci. Měli jsme tři pokoje a každý jsme se ve svém zamkl.

V noci jsem se probouzel – asi třikrát se mi vracel sen, ve kterém se náš hostinec řítil. Díky, díky – nevím komu, ale díky mu, opakoval jsem si, díky za to, že ta pekelná schopnost byla dána jen Désirée a těm, kteří se jí více přiblížili, mně a bratranci... Kdyby tak vibrující svědomí měl každý člověk – Až nevolno, fyzicky nevolno se mi dělalo z té představy, jak se bortí domy a tříští celý náš svět, rozechvěný svědomím, rozvibrovaný tak, jako smyčec dokáže rozechvěť strunu.

Ale dochází k tomu stejně – co války, vraždy, teroristé...

Jakmile nejsme v souladu se svědomím – – Désirée, ta velká hyperbola v podobě anděla se převalovala za zdí, slyšel jsem, jak jí vrže drátěnka, převalovala se a plakala.

Bylo to velmi smutné, slyšet plakat anděla.

18

Končil můj pobyt v Paříži, převládaly mé botanické zájmy a v Evropě se schylovalo k nesmírnému utrpení, ke světu, který se rozechvěje v základech... Než jsem odejel z Evropy, zbylo mi ještě tolik zařizování, o bratrance a Désirée jsem se nestaral. Ani jsem nechtěl.

Náhodou jsem se dozvěděl od manželky svého bratrance, že Désirée odjíždí za svým otcem do Afriky a prý má v úmyslu vstoupit do nějakého řádu – snad ke karmelitánkám, ale nejsem si jistý. ‚To já být tak krásná a přitažlivá,‘ říkala pokroucená osůbka mlsně, ‚mne by klášter neviděl.‘ A tiskla křivými prsty prsty mého bratrance.

Ten si vytáhl tabatěrku a zapaloval si cigaretu. Měl na tabatěrce opět starý erb.

Nepodíval jsem se mu do očí, věděl jsem, že to jsou moc smutné oči.

Raději jsem se díval na erb.

Na jeden z nejhezčích erbů, jaké jsem kdy viděl.

19

A tady bych mohl příběh skončit,“ řekl profesor Kessler a vstal z lehátka. Začínalo se stmívat a také se ochladilo. „Nikdy jsem nikoho z nich už nespatriil, jen několik let mi chodívala od bratrance novoroční blahopřání. Pak i ta přestala. Proč se díváte tak vyděšeně na ten papír, co létá u jabloně?“ Profesor Kessler se dal do smíchu, do smíchu, který nazývám smíchem, protože jiný, lepší výraz neznám, ale rozhodně to mohu říct – smích to nebyl.

„To je přece jen papír, do kterého jsem měl zabalenou svačinu. Je vítr, tak létá.“

Díval jsem se na papír, poletoval ve stmívající se krajině, a říkal jsem si: je vítr, je vítr.

A byl jsem náhle docela rád, že fouká vítr.

Dokonalost, dokonalost

(Podzimní příběh profesora Kesslera)

1

„Dokonalost. Dokonalost,‘ broukal si často profesor Liu. Poznal jsem ho ve čtyřicátých letech v kalifornském exilu.

Pocházel z urozené čínské rodiny, která se dostala do střetu s novými poměry v zemi a musela z Číny odejít. Profesor Liu byl dost praktický člověk, jako jistá skupina idealistů bývá, svůj odchod z Číny připravoval dostatečně dlouho, než k němu došlo. Podařilo se mu vyvézt z Číny majetek tak velký, že se o své pohodlí nemusel bát, i kdyby (jak se chlubil) žil několik století. U profesora Liua nevypadala tato slova jako nadsázka nebo jako domýšlivost. Spíš jako realismus.

Profesor Liu byl, když jsem ho poznal, dobře devadesátiletý, ale mrštností a ostrostí smyslů se podobal dvacetiletým studentům kalifornské univerzity, kteří sedávali na zídce kolem jeho zahrady.

„Dokonalost, dokonalost,‘ broukal si profesor Liu. Nikdy se ne naučil pořádně anglicky, ale toto slovo uměl přímo s kalifornským přízvukem.

Měl jsem vždycky slabost pro exulanty, protože jsem sám několikrát utíkal z jedné země do druhé, spřátelili jsme se brzy a dobře –

Vyptával jsem se ho, jak se už lidé zachovalých starců vyptávají, jaký má recept, jaký elixír na své mladé stáří –

Mlčel.

A tehdy jsem pochopil, že nějaký recept má.

Ti zachovalí staří, kteří elixír mládí nemají, obvykle řeknou, že jedí hodně česneku, ořechy s mlékem, med nebo to a to koření –

Pokud někdo něco má, něco velmi cenného a úžasného, mlčí o tom... Zpravidla...

Vystudoval jsem několik semestrů medicíny a zabýval jsem se po léta gerontologií. Tolik jsem věděl najisto: zachovalost profesora Liua není normální, přirozená. Prostě není lidská –

Všímal jsem si jeho očí, jeho pleti, jeho reakcí – vypadal spíš jako dvacetiletý mladík, který má pověst starého člověka, než jako starý muž, který vypadá neobvykle mladě –

Profesor Liu ke mně získal důvěru –

Byli jsme oba exulanti, oba vědci a oba – aspoň profesor Liu to říkával: oba geniální.

Profesor Liu proslul jako velký lichotník.

Trávili jsme spolu neděle, chodívali na ryby, vzpomínali na naši starou vlast. Nevadilo, že já vzpomínal na vlast v srdci Evropy a profesor Liu na vlast v srdci Číny. Oba jsme vychutnávali ty chvíle, když jsme seděli vedle sebe na břehu řeky, dívali se na vlasec a já tesknil po Vysočině a profesor Liu po svém domově, nízkých špičatých kopcích, zalitých jasně zelenými porosty –

Domov je jen jeden – pro všechny exulanty od dob Adama, prvního exulanta z ráje. Když jsme tak seděli na břehu řeky, uvažoval jsem někdy, že já i Liu máme společný domov – Touhu.

Liu byl ze staré lékařské rodiny. Hovořil o tom, že v jeho rodině jsou všichni prvorození synové lékaři už po dva tisíce let a podle rodinné tradice mnohem déle. Jeden z jeho prapředků byl prý Buddhovým lékařem... V Liuově rodině se tradovalo, že velký Mistr podal jako lékařský honorář lotos, když mu Liuův předek vytrhl zub. Liu byl na to velmi hrdý a rád mi tuhle historku znovu a znovu připomínal. Tohle byl jediný projev sklerózy, který jsem

na prastarém vědci mohl pozorovat. Když podal Buddha Liuovu prapředku květ lotosu, řekl mu ještě: tvůj rod pokvete jako tento lotos... Liuova rodina pocházela z Indie.

Přirovnat profesora Liua k lotosu bych si rozhodně nemohl dovolit, a pokud jsem věděl, byl Liu poslední svého rodu.

Říká se, že v posledních výhoncích rodu se rod vzepne.

Poslední květy bývají nejnádhernější, voní nejvíc -

Sedali jsme s Liuem na břehu řeky, vzpomínali na řeky našich domovů a nevěděli, jestli je ještě někdy uvidíme.

Samota nás spojovala, srůstali jsme společnou samotou, stravovala nás -

Jen samotě přičítám, že mi profesor Liu vyprávěl tajemství svého rodu, tajemství, které s jeho rodem procházelo už dva tisíce let - a jak on tvrdil - ještě mnohem déle.

Tajemství rodiny Buddhova zubaře -

Můžete mi věřit, nemusíte. Já mu věřit musím, protože jsem profesora Liua znal. A to je moje nevýhoda.

Někdy bych tomu sám radši nevěřil, protože -

Protože poznání je často krutější než nevědomost.

2

Seděli jsme na břehu kalifornské řeky, které jsem já říkal Chrudimka a profesor Liu Jang-ce, abychom si tak trochu přiblížili zemi, ve které jsme žili -

Zapadalo slunce, jako teď,“ profesor Kessler se podíval šikmo vzhůru na zapadající slunce, zaclonil si rukou oči. Nepřestával pozorovat obrovitou krvavou ránu oblohy, i když ten pohled bolel. „Musíte si umět představit, jak profesor Liu vyprávěl. Měl suchou

a hebkou dikci, jako kdybyste mnuli v ruce hedvábí, nikdy od té doby jsem neslyšel řeč, která by tak šustila. Jako by svá slova oblékal do lehkých, vlajících látek – Vyslovoval nezvykle dlouze a šustící slova klouzala nad řekou, jako by tančila v dlouhých a pomalých piruetách. Čínština měla pro mne vždycky něco dětského a dikce profesora Liua vypadala ještě více dětsky, než se mi čínština obvykle jevila – –

„Vidíte tu věž?“ zeptal se mne profesor Liu.

„Jakou věž?“

Podíval jsem se, kam ukazoval krátký napřažený ukazováček –

Na druhém břehu byl nízký porost, pláň –

Ale žádná věž, žádné město, žádná stavba –

A to jsem měl tehdy dobré oči, na obloze jsem rozeznával hvězdy, jaké i lidé s dobrým zrakem bez dalekohledu rozeznat nemohli –

„Tamhletu věž od vodárny,“ ukázal profesor Liu, „je na ní zrovna šestnáct hodin.“

Podíval jsem se znovu kupředu, co nejlépe –

Přebíhal jsem pohledem po obzoru, sem a tam –

Profesor Liu vypadal, jako by opravdu viděl před námi věž, jako by na jejím ciferníku byl schopný rozeznávat čas –

Poznal jsem v životě hodně magiků, kteří se pohybovali ve vy-myšleném světě, ale pochybovat o tom, že profesor Liu je realista, se mi přičilo –

Před námi nebyla věž, ani za námi, ani po stranách – „Slyšíte, jak hrají v Santa Barbaře na molu?“ zeptal se profesor Liu a zaposlouchal se, aspoň se tak tvářil, jako že se zaposlouchal; ať jsem napínal sluch sebevíc, nebyl jsem schopný zaslechnout nic.

Jen idylické ticho –

„Teď hrají Hvězdnatý prapor, asi to je námořní muzika,“ řekl profesor Liu a otočil se ke mně, ironicky se mi zadíval do očí.

V Santa Barbaře -

Santa Barbara nebyla daleko, to ne, ale abych něco odtamtud slyšel, to by musela být Santa Barbara bombardována -

Je to prostě starý pán, tenhle čínský profesor, uvažoval jsem. Ten den jsem o jeho sluchových a zrakových halucinacích už nemluvil. Ulovili jsme dost ryb, upekli si je na břehu a já o Liuově hudbě i věži mlčel. On o ní mlčel také. Konečně není možné, aby byl někdo pořád tak bystrý jako Liu, bystrý v devadesáti. Má na výpadky právo, říkal jsem si, v devadesáti nemůže být nikdo tak zachovalý, aby neměl právo vidět na pláži věž, i když tam žádná není, má právo v tichu slyšet hudbu - Profesor Liu se s vysvětlením nijak nevtíral a já si říkal, že je asi docela rád, když o jeho iluzích mlčím. Vraceli jsme se zpátky do města a já zahlédl vodárenskou věž, byly na ní hodiny. Projížděli jsme kolem nábřeží Santa Barbary. Uviděl jsem na molu opravdu vojenskou kapelu, hrála na rozloučenou brancům, kteří se chystali do Evropy -

Na pobřeží tančili vojáci a dívky -

Tančili ve tmě a přimykali se k sobě -

Věděli, že se přiblížila dálka, která je rozetne -

3

Profesor Liu rozhodně nebyl lhář. Uvědomoval jsem si také, že nikdy nemluvil z cesty, byl bystrý, jako by s věkem duševní hbitosti nabýval, ne ji opouštěl -

Jeho halucinace mi nešly z mysli a jednou -

Jednou, když jsme opět seděli na břehu naší řeky, české a čínské, která jen náhodou tekla v Kalifornii, jsem se profesora Liua zeptal: ‚Kolik je hodin?‘

Podíval se na pláň na druhý břeh.

Ani nezamhouřil oči jako člověk, který se dívá do dálky – ‚Měli bychom skládat, bude sedm –‘

Podíval jsem se do šera před nás –

‚Vy tam někde vidíte hodiny?‘

Přikývl.

Usmál se.

Usmál se, jako by se mu povedl dobrý žert, ale v jeho úsměvu nebylo nic, co by mne chtělo ponížít. Usmál se na mne tak, jako by se usmíval na svého psa nebo papouška, na někoho, koho má rád, dokonce velmi rád, ale kdo nemůže nikdy stanout na jeho duševní úrovni.

Tehdy mne to okázalé neponižování pěkně ponížilo – Viděl jsem v pohledu profesora Liua lásku, důvěru, samotu – ale to, že se na mne dívá jako na někoho, kdo mu nikdy neporozumí, mi vadilo –

‚Co hrají na molu v Santa Barbaře?‘

Profesor Liu se otočil k šeru, natočil ucho k pláni – Opravdu tím směrem je Santa Barbara, ale pěkně daleko i vozem – Naslouchal, nijak se nenamáhal poslouchat. Jako bychom seděli v kavárně na chodníku a já se zeptal, jakou píseň hraje potulný muzikant, co se zastavil s kytarou u našeho stolku –

‚Nic,‘ řekl smutně. ‚Nic nehrají. Je přece úterý. V úterý se nehraje.‘

Rád bych to bral jako žert. Ale profesor Liu nikdy nežertoval –

Jeho ustavičná vlídná ironie byla postavena nad veselí i nad smutek. Díval se po světě jako Buddha ze sošek –

Až teď mne ta podoba napadla –

Až teď, když profesor Liu seděl proti mně v trávě na zkřížených nohou a díval se do dálky, na zešeřelou pláň –

Naslouchal hudbě v dálce – Hudbě, kterou tu neslyšel nikdo, jen on.

„Ale v Santa Catalina hrají,“ řekl.

Chtěl jsem mu něco říct, něco ostrého, neuctivého – ale v Liuvých očích bylo absolutní pochopení pro tento svět, pochopení se z nich vylévalo jako balzám a i já byl tím všeodpouštějícím pochopením zalit, omýván – Dal jsem se do smíchu. Jsou takoví lidé, že v jejich blízkosti jste přesvědčeni o tom, že celý svět je spravedlivý a plný lásky. Jen pokud jsme ve svém srdci i my spravedliví a naplnění láskou.

4

„Myslím,“ řekl profesor Liu, „že byste chtěl, abych vám vysvětlil –“

Odměl se.

„Vysvětlil svoje trápení –“ řekl nakonec.

Přikývl jsem.

Tedy opravdu to jsou halucinace, uvažoval jsem, Liu trpí halucinacemi a jeho pohled plný pochopení je jen pohledem nemocného. Nemoc mu dala pochopení pro tento svět, jaké někdy mívají ti, kteří hodně trpí –

Profesor Liu si sevřel lalůček ucha mezi palec a ukazováček a zamyšleně si ho mnul.

„Tady to je,“ řekl po chvíli. „Tady to je.“

Natáhl lalůček směrem ke mně, jako by mi ukazoval veliké tajemství –

Klíč ke smyslu života –

Nejistě jsem se sklonil k uchu a prohlédl si je –

Obyčejné ucho starého muže, trochu svraštělé a zežloutlé, lalůček byl trochu nápadně dlouhý a široký -

Profesor Liu se teskně podíval na řeku. Klouzala krajinou, jako by byla plná tekuté tmy -

„Máte fantazii,“ řekl mi profesor Liu, „a to je hned po lásce největší dar, jaký může člověk získat. Druhý dar po daru milovat -“

Mlčel jsem a díval se na Liuův lalůček, osvětlený měsícem. Srpek stál nad dalekými obrysy pohoří, bílý a břitký -

5

Věděl jsem, že se profesor Liu zabývá akupunkturou.

Znal jsem o akupunktuře celkem dost, ale pro přemíru jiných činností jsem se jí nikdy nezačal zabývat vášnivěji. Věděl jsem, že pomocí jehly vpíchnuté na určité místo těla je možné zamezit bolest, ovlivnit určitý tělesný pochod -

Sám jsem jedné krásné dívce v Paříži, přítelkyni svého bratrance, pomohl hubnout. Umístil jsem jí do lalůčku stříbrný drátek. Neměla hlad. Nemusela jíst.

Nebyl jsem si přesně jistý, jakým trikem akupunktura působí. Snad si tím dodnes není jistý nikdo... Ale věděl jsem, že rozhodně působí. A znal jsem několik čínských specialistů na ni - Profesor Liu mne příští týden pozval do své rezidence. Bydlel v domku, který vypadal jako okopírovaný podle domků známých z výšivek na čínském hedvábí. Liu si jej nechal postavit, aby - jak říkal - zaplašil stesk. Domek byl obklopený čínskou zahradou. Potok, který pozemkem protékal, překrýval bambusový můstek. Když člověk vešel do Liuova domu, jako by vešel do chinoiserie. Stromy nechal profesor Liu dovézt jednak z Číny a jednak z botanických zahrad,

rozkládala se zde rozkošná miniaturní Čína. Domek, ve kterém žil, byl plný starého porcelánu, sošek, látek – Když jsme pili čaj, upozornil mne profesor Liu, že hrneček, který držím v ruce, má cenu jako dva automobily.

I když byl Liu velice bohatý, žil skromně. A jeden pokoj jeho domku, ložnice a zároveň pracovna, neměl jiné zařízení než nejprostší... Takové, jaké by si dopřál majitel rikši, a ne muž z mandarínské rodiny, rodiny Buddhova zubaře –

„Prostota je největší bohatství,“ mazlivě vyplulo z Liuových úst a slova zatančila světlým rozlehlým pokojem.

V Liuově pracovně byl jen jediný obraz. Třímetrový.

Obraz obrovitého lidského ucha, na kterém byly tisíce a tisíce teček s popiskami. Zbytek domu profesora Liua byl zařízený velmi bohatě, a proto když v jeho pracovně byl vidět jen jediný zajímavý předmět, soustředil na sebe pozornost –

Profesor Liu otevřel bambusovou bednu pod oknem a vytáhl z ní –

Ucho. Dobře metr dlouhé ucho. Položil je přede mne na zem.

Jako by přinesl ucho obra, bylo dokonale vypracováno, mělo barvu pokožky a vypadalo – živě – nepříjemně živě – Potěžkal jsem je. Bylo z velice měkké hmoty, snad ze dřeva pokrytého hlinkou –

A na jeho hladkém povrchu jsem opět rozeznával sta a sta popisků.

„Máte pracovnu zařízenou jenom ušima,“ pokusil jsem se o vtip, ale hned jsem se zastyděl, do téhle nálady se vtipy prostě nehodily –

6

„Dokonalí, musíme být dokonalí,“ řekl profesor Liu a zadíval se mi do očí.

Přikývl jsem.

Nic proti dokonalosti. Měl jsem ji rád, i když jsem nevěřil, že na tomto světě existuje –

„Akupunktura,“ řekl Liu s posvátným přízvukem, jako by se tím slovem modlil, „je dar bohů.“

Jsem zvyklý na orientální konverzaci, a proto mě nenapadlo, že za slovy profesora Liua je umístěno něco víc, než kdyby Evropan řekl, že akupunktura je medicínská disciplína.

Orientálci prostě hovoří zajímavěji.

Poetičtěji.

Přikývl jsem. Ale když jsem naslouchal dalším slovům profesora Liua, žasl jsem a stále častěji sklápěl pohled k obrovitému uchu, které leželo u našich nohou, jen abych se nemusel dívat na profesora – Aby na mně nepoznal nedůvěru –

Podle něj byla akupunktura darem bohů, který byl zjeven kdysi dávno čínským vládcům a střežen stejně pečlivě jako nejdůležitější státní tajemství. Pečlivě střežen jako tajemství hedvábí. To, že tajemství akupunktury nakonec vyšlo ze svého posvátného hájemství, bylo způsobeno náhodou a už se tomu nedalo zabránit. Naštěstí, podle profesora Liua, se vyneslo jen zcela banální poznání akupunktury.

Asi tolik řekl, aby mi to přiblížil: Jako kdyby se špiónu, který zkoumá, proč automobil jede, podařilo zjistit: auto má čtyři kola. Akupunktura, ta, která zůstala uchována mezi nejvyššími zasvěcenými, žije dál. A předává se stejně opatrně jako tajemství výroby Coca-Coly. Byl jsem rád, že profesor Liu používá takových

příměrů, z jeho slov vystupovala posedlost a komika symbolů zbavovala profesora Liua vážnosti -

„Akupunkturu znám,“ začal jsem, když se profesor odmlčel -

„Neznáte,“ usmál se.

„Neznáte,“ opakoval měkce.

„Víte jen, že auto má čtyři kola.“

Potrásl pobaveně bradou -

7

Ne, že bych byl někdy na své znalosti pyšný nebo se považoval za člověka, který se svým poznáním dotkl důležité hranice -

Čím víc jsem věděl, tím jsem míval větší pocit méněcennosti -

S každým krokem, co jsem v krajině poznání udělal, jsem se stal objevitelem nových a nových cest -

Každý krok byl provázený propastí, kterou jsem nemohl poznat -

Ale tehdy jsem měl dojem, že mne profesor Liu přece jen trochu podceňuje. Ve své pařížské akupunkturické epizodě jsem platil za odborníka. Dokonce jsem vydal malou brožurku, sám jsem v ní vysvětloval, co je to akupunktura. Nezasloužil jsem si teď takový odsudek -

Sklonil jsem se nad ucho, které leželo u našich nohou, a díval se na ně, luštil popisky na jednotlivých bodech. I když se vyznám v čínštině, zůstávaly mi významy bodů a popisků dokonale neznámé, nevěděl jsem, co si myslet třeba o bodu „okouzlených dívčích očí“ nebo o bodu „křídel klouzajících po jarní obloze“. Profesor Liu mne usměvavě sledoval, bez jakéhokoliv znepokojení. Snad mu bylo jasné, že žádné tajemství nemohu odhalit, že jsem naprosto neškodný zvěd -

Položil jsem ucho k jeho nohám a posadil se na bambusovou stoličku. Profesor Liu zatleskal. Přišla služka a Liu jí řekl, že pán si přeje večeřet po evropsku a jemu ať přinese čaj a trochu rýže. Posadil se.

Chvílemi se díval na obrovité ucho a chvílemi na mne, jako by očekával, že mu ucho poradí, má-li právo mně, nezasvěcenému, nemandarinovi, o něm vyprávět.

„Jsme oba na útěku,“ řekl Liu konečně, „svět se kácí. Nemá už cenu zachovávat prastará tajemství –“

Vypadal velice smutně a smrtelně unaveně, a přesto se usmíval –

Usměvavý moudrý smutek profesora Liua byl největší smutek, jaký jsem kdy poznal –

„Nemá cenu, abych vám tajil to, co pár čínských rodin tajilo po tisíce let celému světu,“ řekl a vzal si od služebné konvici s čajem. Nalil čaj mně i sobě a do své sklenice nalil trochu rumu. Západ ho zkazil... Já jsem srkal jen čaj, čaj podivné chuti i podivné vůně. Má-li světlo nějakou chuť, já jsem si jistý, že má, pak ji měl ten čaj – Chuť světla –

Srkal jsem čaj a upíjel příběh. Profesor Liu vyprávěl pomalu, často se zastavoval uprostřed vět, jako by se bál, že mu nějaký démon už už zacpe ústa –

8

Příběh profesora Liua

„Když mi bylo devět let, začal mne otec zaučovat –“

Každý den ráno v devět hodin jsem přišel do jeho pracovny před toto obrovité ucho a musel se učit zakreslené body a jejich kombinace –

Bodů zaznamenaných na tomto obrovském uchu je dvanáct set, důležitých kombinací je devět tisíc, podružných kombinací dvanáct tisíc, zdvojených tajných kombinací osm set a nejtajnějších, takzvaných dračích kombinací, je osmnáct.

Aby se člověk všechny naučil, musí začít už od dětství. Zprvu jsem se učil jen pět bodů denně, čím jsem byl starší, víc. Pro kombinace bodů byly vypracovány mnemotechnické říkánky, malé básničky, které měly dětem ze zasvěcených rodin pomoci naučit se snadno pořadí bodů. Nebyl jsem příliš nadané dítě, ale otec tvrdil, že nadání je otázkou toho, kolik člověk snese ran. Dostal jsem jich dost a dost. Patřil jsem k nejvyšší aristokracii a u poddaných svého otce jsem byl ctěný jako malý bůh. Přesto jsem byl bit jako ten největší evropský uličník – Ale talent jsem získal. Paměť se mi pod ranami rozvíjela úžasně –

Odpoledne mě dostávala na starost sestra mého otce, učila mne názorně zarážet jehly do uší a do těl. Na velkých dřevěných figurínách byly naznačeny body, jejich kombinace spojovaly vlasové čáry. Báł jsem se jako dítě těch bělostných prastarých soch, do kterých jsem musel zarážet jehly nebo dřevěné hůlky.

Nechal jsem teď sochy doma, když jsem utíkal, a nařídil sluhům, ať je spálí. Kdybyste je viděl, připadal byste si jako v mauzoleu nebo v pitevně – dvanáct soch, dvakrát tak velkých jako lidé, leželo na zádech a na nich byly vyznačeny nepatrné body – Musel jsem dejme tomu po tetiných slovech »ostrov modrých písni« zasunout do takové bílé sochy sedm tyčinek na přesně určená místa. Za dvanáct vteřin. O kolik vteřin jsem měl zpoždění, tolik ran jsem dostal –

Bolest je nejlepší učitel.

Večer jsem byl školený otcovým pomocníkem, obcházel jsem s ním jeho pacienty a díval se, jak zapichuje jehly do živých lidí. Když jsem byl starší, musel jsem i já zarážet jehly do živých lidí –

Přestože jsem z prastaré lékařské rodiny, tohle se mi hnusilo. Omdlával jsem při pohledu na jehlu klouzající do masa – Ale zvykl jsem si.

Co mi také zbylo. Zvyknout si, není to největší moudrost života?

9

Pokud se člověk usilovně věnuje jediné činnosti, dosáhne v ní neuvěřitelných výsledků snad pokaždé –

Jen pokud jeho úsilí je opravdu velké – –

Práce, drobná, ale ustavičná práce, je podobná nepřetržitě chůzi – je jedno, jak rychle jdeme, záleží na vytrvalosti. Otec mi dával často za vzor pověstného žebravého mnicha Li Su Suna, který před sto lety prošel celou Čínou od severu k jihu a od západu na východ, přestože měl jen jednu nohu. Nezáleží na tom, jak jsme pro svůj úkol vybaveni, říkával otec, záleží na tom, co jsme ochotni pro svoji touhu podstoupit.

Když jsem poprvé v dětství uviděl toto ucho pokryté záplavou nápisů a značek, nikdy bych neuvěřil, že se dokážu v nich vyznat, že dovednost, jakou si v našem rodě předávají nepřetržitě pokolení prvorozených, svedu i já –

A přece v patnácti jsem získal takovou zručnost a takové znalosti, že jsem byl vyslán do tajného učiliště na předměstí Pekingu, kde jsem prodělával desetiletý intenzivní kurs. V podstatě jsem se nesměl od dětství zajímat o nic jiného než o svou dovednost. Neměl jsem nic jiného na starost než zvyšovat přesnost vpichů a rychlost akupunkturických operací. Nepoznal jsem dětské zábavy. Pokud jsem si hrál s několika chlapci, byli z nejurozenějších lékařských rodin, tak jako já, a naše hry byly velmi nedětské –

Hráli jsme si se slonovinovými modely uší a těl a zastrkovali do nich stříbrné jehly – Kdo dokázal provést operaci nejrychleji a nejprecizněji, vítězil. Dospíval jsem a byl jsem stále držený v klauzuře svého oboru. Získal jsem tak v pětadvaceti znalosti, jaké mám teď, znalosti, jaké dnes, po všech těch zmatcích v Číně, nemá už možná nikdo na celém světě. Akupunkturická učiliště byla vymýcena. Akupunktura označena za pověru, a pokud vím, ze slavných mandžuských lékařských rodů vyhynuly všechny.

Bylo mi pětadvacet a dostal jsem titul Mistra života, nejvyšší titul, jaký v mém oboru existoval.

Tehdy jsem mohl poprvé opustit brány učiliště. Do těch dob jsem o světě za zdmi jen snil. Omámeně naslouchal hlasům světa mimo učiliště. Hudbě. Zpěvu. Smíchu švadlen, které měly ubytovny hned u brány a které mi přes mřížže posílaly polibky – Bylo mi dvacet pět let, ale připadal jsem si starý, starý několik tisíc let –

Měl jsem znalosti, jaké v lékařství shromažďovalo lidstvo po staletí.

Ale –

Víc nic.““

10

Profesor Kessler se na chvíli odmlčel, díval se na zažloutlý oblak, který spěchal od obzoru –

„Tehdy, když jsem naslouchal vyprávění profesora Liua, jsem měl nepříjemné ledvinové komplikace. Profesor, kterému jsem se s nimi svěřil, si mne položil na rohož ve své pracovně a otevřel dřevěné lakované pouzdro. V několika patrech byly v pouzdře

narovnány jehly, několik set jich tam bylo a byly nejrůznějších délek i tloušťek -

Ani jsem vpichy nevnímal, profesor Liu natřel jehly, než je zarazil do mého těla, narůžovělou perleťovou tekutinou. Kdybych neviděl jehly, nepochopitelně tlusté, jak mi vklouzávají do masa, kdybych neviděl dlouhou jehlu, jak se mi vpichuje do lalůčku, nebyl bych ani uvěřil, že profesor Liu pracuje -

Nejvýznamnější práce na světě je asi vždycky ta nejméně nápadná -

Ještě ten den mi ledvinové potíže ustaly a lékař, kterého jsem příští měsíc navštívil, mne ujistil, že mám ledviny zcela v pořádku -

Začínal jsem profesoru Liuovi čím dál víc věřit -

Vždycky jsem se posmíval těm, kteří uvěřili šarlatánům, nechali se jimi ovládnout a poctili je absolutní důvěrou -

Teď jsem je začínal chápat -

Věděl jsem, že kdybych byl nemocný, věřil bych profesoru Liuovi, i kdyby mi dal pít odvar z mých trepek. Stačilo jedno náhodné uzdravení, a můj cit se rozhodl, že profesor Liu je schopen léčit - a to, o čem rozhodne cit, rozum nedokáže nikdy změnit.

Myslel jsem, že objasnění, které mi profesor Liu donesl, je pozoruhodné, a vůbec mne nenapadlo, že profesor Liu vlastně ani dveře ke svému tajemství nepootevřel.

„Dokážete léčit všechno?“ zeptal jsem se ho jednou u řeky.

Usmíval se.

Ale v jeho úsměvu byla i hořkost, byl to úsměv, ve kterém jsem rozeznával bezbřehý soucit, jaký cítí profesor Liu sám nad sebou -

11

Další vyprávění profesora Liua

V pětadvaceti jsem začínal život. Nevěděl jsem o životě téměř nic, neznal jsem, co je přátelství, v učilišti jsme žili v celách a nesměli jsme mezi sebou hovořit, abychom se nerozptylovali v kontemplativním soustředění na naši posvátnou vědu. Nepoznal jsem do té doby blíže žádnou ženu, bylo nám zakázáno na ženy myslet a v celém učilišti nebyl ani jediný obraz ženy, obrázky žen vystříhoval cenzor i z novin, které do učiliště docházely – prý potřebujeme absolutní soustředění a na světě není nic tak nebezpečného pro soustředění jako žena. Co jsem tehdy vlastně věděl o světě? Neznal jsem ani zeměpis, a že je jiná země kromě Číny, jsem se dozvěděl teprve, když jsem opustil učiliště, do té doby jsem byl přesvědčený, že náš císař je pánem celého světa.

Z květin a stromů jsem znal jen ty, které rostly za zdí našeho učiliště, ale ani u těch jsem neznal jména. Dbalo se až s neurastenickou úzkostlivostí, aby chovanci učiliště nepřišli do styku s poznatky, které by je mohly odvést od jejich vědy, každé poznání nám bylo od existence odstřiženo, pokud nesouviselo s naším určeným zájmem. Snad se vám to zdá kruté, i mně se to teď z mého exilu a stáří zdá kruté. Ale pochopíte, jak úžasnou řadu poznatků jsme museli shromáždit, a že stačilo jen nepatrné zaváhání nebo nepatrný omyl v naší činnosti, a mohli jsme neodvolatelně ovlivnit naše pacienty.

Byli na nás krutí –

Byli na nás absolutně přísní –

Chovali se nesnesitelně –

Ale ta krutost, ta přísnost i ten nesnesitelný život, jaký nám přisoudili, měl cíl, který to všechno dokonale omlouval: naše poslání.

V posledních dnech mého působení v učilišti jsem byl seznámen s osmnácti nejtajnějšími kombinacemi. Vedoucí našeho učiliště, prastarý svraštělý mandarín si před každým poznatkem položil ruce nad hlavu, žehnal mi prastarým pohybem, jakým prý žehnali bozi, kteří na úsvitu lidstva předali lékařství lidem, spolu s darem ohně. Oheň byl pro všechny, naše nebeská věda jen pro vyvolené.

»Jsmo na světě tři, kteří tyto znaky známe,« řekl mi stařec. Ležel jsem před ním na zemi a díval se na stříbrohnedé hady na jeho sandálech, hadi se mi dívali do očí -

»Těch osmnáct dračích drah známe jen já, ty a císařův lékař,« pokračoval stařec -

Díval jsem se do očí stříbrohnedým hadům a v očích mi vyvstávaly slzy, horké a velké slzy, a netroufal jsem se ani pohnout, abych si je setřel, plakal jsem z okouzlení, které mi poznání přineslo, poprvé v životě jsem chápal, že poznání může být nejkrásnější dar na tomto světě -

»Nikomu nesmíš těch osmnáct dračích drah povědět, jen jedinému žákovi, a to ještě až když ucítíš, že brzy zemřeš.«

Políbil jsem špičku mandarínova sandálu, vnímal jsem na rtu stříbrnou nit -

Pak jsem povstal -

A stařec se přede mnou uklonil.

Zprvu jsem to nechápal, do této chvíle patřil on k nejdůstojnějším lidem, jaké jsem potkal, i císař, který jednou navštívil naše učiliště, se neodvážil v jeho přítomnosti usednout. Až do této chvíle se mi můj představený jevil jako bůh, bůh, který jen z jakéhosi rozmaru přijal lidské tělo -

Předává mi svou moc -

Ano, předává mi –

Když jsem si to uvědomil, ani jsem z toho neměl radost, jen mne sevřela závratná tíseň –

Jako by mi někdo oznámil, že od této chvíle jsem bohem – Také bych z toho neměl radost –

Jen bych se zalykal úzkostí při pomyšlení na ty miliardy živých tvorů, které mám na starosti, jako bych vůči nim měl tím, že jsem všemocný, odpovědnost –

Stařec si sňal z hrdla amulet, podivný amulet, kámen tvarovaný do tvaru zatáté pěsti, ta pěst byla obložená safíry a smaragdy, které tvořily jakési paprsky kolem dokola, jako by ta pěst byla slunce a –

Zavěsil mi amulet na krk.

A já si uvědomil, že od té doby mám moc. Moc.’

13

Nevím, jestli máte pochopení pro vzrušující příběhy z orientu, jsou lidé, kteří je nesnášejí a kteří prohlašují všechny orientálce za lháře a každé orientální vyprávění za blouznění – ‚Podívejte,‘ profesor Liu si rozbil hrubou látku na hrudi a já uviděl bílou pěst, zasazenou mezi safíry a smaragdy zvláštních tvarů a zvláštního brusu, s jakým jsem se ještě neshledal, připadalo mi, že z té zatáté pěsti tryskají paprsky, jak se kameny rozplanuly v ohnivém kalifornském slunci. Z pěsti vyčníval špičatý kámen jako hrot a já uvažoval, není-li to symbol akupunkturické jehly. Rozhodně ten šperk musel být prastarý, měl jsem sto chutí požádat profesora Liua, aby jej sňal z hrdla a zapůjčil mi ho, ale už na mne dolehla nálada té chvíle a já se neodvážil, v tu chvíli jsem neměl chuť se

toho podivného šperku vůbec dotknout, jako bych jej mohl dotykem své dlaně znesvětit – Pane, říkal jsem si v duchu, už tomu propadáš, už se nedokážeš nad ten příběh povznést na křídlech ironie –

„První návštěvu po mém opuštění učiliště,“ hovořil profesor Liu a díval se na zařatou pěst zavěšenou na hrdle, „první návštěvu jsem udělal u císaře a jeho lékaře. Císařův lékař byl člověkem, který mi v životě dal nejvíc. Po pět let jsme pracovali spolu a lékař, starý praktik a cynik, tvořil protipól mé dosavadní idealistické, magické výchovy – Navštívil několikrát Evropu a on byl první, který mne seznámil s tím, že jsou jiné světadíly než náš a že Čína není na našem světě největší zemí. Přenechal mi svou milenkou a později mě oženil se svou vnučkou, tvrdil, že naše vědění je tak úžasné, že se musí stále dbát, aby se nešířilo, nejlépe, kdyby se podařilo je soustředit do jediné rodiny.

»Jsme všemocní,« říkal a nacpával si dýmku tabákem, císař nesnášel, aby se v jeho přítomnosti kouřily dýmky, ale jeho lékař nemusel kouřit jen v soukromí, mohl kouřit a také kouřil i před císařem a ten se neodvážil v přítomnosti svého lékaře, ani aby nelibostí pokrčil nos –

»Potřebují nás,« potřásl lékař maličkou lysou hlavou, »a ten, koho císaři potřebují, je nezranitelný.«

Učil jsem se od něj, stále jsem se od něj učil –

»Jsme jediní lidé, synu, které císař nemůže dát popraviti –«

Evropský lékař je povinen poskytnout pomoc komukoliv, a pokud by to neudělal, byl by obviněný z nedostatku humanity i z porušení zákonů –

Já i císařův lékař jsme byli jaksi mimo humanitu – rozumějte tomu, jak chcete, ale my prostě nesměli pomoci nikomu jinému než tomu, komu to císař dovolil. Ne, že bych nesměl ošetřit žebráka, který upadl na ulici – a to jsem také udělal, a dokonce kvůli tomu o mně vznikla píseň, zpívala se mezi pekingskou chudinou. Léčit jsme mohli – ale ne tak, jak nás učili, ne léčit tajnou vědou.

»Bozi přinesli lidem bolest,« byla jedna poučka kánonu, který jsem musel při svém vstupu na učiliště slavnostně slíbit a zachovávat.

A člověk tedy neměl právo vymycovat bolest ze svého okolí, pokud ten, který trpěl, neměl na takovou pomoc vyšší právo –

Císařův lékař byl cynik a pravidlo nedodržel, léčil toho, kdo mu byl schopný víc zaplatit, a jeho jmění bylo pohádkové. Ne-potřeboval sanatorium ani kliniku, měl jen své pouzdro s jehlami – a operace, které prováděl, netrvaly dlouho – jejich výsledek byl přitom zcela dokonalý. Výrobní náklady na uzdravení nebyly v podstatě žádné. Jehly se po vpichu vyjmuly a mohly se používat znovu a znovu, neopotřebovávaly se... Bývaly dny, kdy císařův lékař vydělal tolik jako středně velká evropská klinika za rok. Měl klientelu i ze zámoří, po slibech naprosté mlčenlivosti k němu jezdívali američtí pacienti. Každý rok si sám vyjel do světa a rozhazoval neuvěřitelné částky s evropskými ženami, které miloval – nesnášel nažloutlý odstín našich žen. Hodně hrál, nesmírně pil, téměř stále byl v náladě, a spousty peněz také rozdával chudým.

To na něm bylo zvláštní – jako by dobročinností chtěl oklamat své svědomí –

Stal se populární mezi pekingskými chudými a snad také díky této jeho politice jsem mohl později tak snadno opustit Čínu, když tolik mých přátel i žáků skončilo tam kdesi v dálce, skončilo, raději nevzpomínám –

Já nebyl cynik, požitkář ani nihilista jako císařův lékař. Neříkám to, abych se svým idealismem chlubil – naopak, já jím trpěl. Kdybych nesložil slavnostní přísahy, byl bych už dávno dal své zázračné schopnosti do služeb – Do služeb všech – Byl jsem prostě už od dětství trapný idealista.

15

Myslím si, že kdybych hovořil s kdekterým představitelem americké nebo evropské medicíny a svěřil se mu, že dokážu těmito jehlami vyléčit jakýkoli neduh – civilizovaný, takzvaně civilizovaný lékař by se mi vysmál. Už vidím kapacitu, jak zdvíhá obočí a ponechává je výsměšně ve výši –

Ale já to uměl.

A umím.

A nejen to. Není to má iluze, jak se mi pokoušel namluvit jeden mladý asistent ze Sorbonny, kterého jsem kdysi ve slabé chvílce navštívil. Byl jsem tehdy rozhodnutý předat své vědomosti Evropě, nebudete mi věřit, jaká muka jsem někdy zažíval – když jsem si představil ty milióny nemocných, které se v tento den převalují na lůžkách pěti kontinentů – – Stačí, abych řekl pár slov, sepsal několik studií, otevřel si školu – –

A nemoc odstoupí z lidského světa –

Každá nemoc.

Asistent se mi vysmál, pozval mne sice na oběd do čínské restaurace v malé uličce za Saint-Germain, za Dantonovým pomníkem – ale ne proto, aby mi poděkoval za moji úžasnou nabídku – Proto, aby mi při zmrzlině ukryté do dutého citrónu ochladil moje vzrušení, aby mi rozmluvil moje znalosti. Ale bylo to, jako by rozmlouval dvourukému vědomí, že má dvě ruce. Já si to nemohl nechat rozmluvit, stejně jako dvouruký nemohl přistoupit na to, že má jen jednu ruku. I kdyby mu to říkal celý svět. Zdvořile jsem se s lékařem rozloučil. Mohl jsem pokus opakovat na jiné klinice, kde by se na mne nedívali jako na komického Číňánka se špatnou výslovností – a možná, že bych nakonec někde uspěl a své vědění lidstvu předal – ale já bral tu rozmluvu za Dantonovým pomníkem jako výstrahu, jako upozornění – prostě jako pokyn od osudu, abych se o své poznání nedělil. Toto poznání prochází lidskými dějinami už po staletí, tisíciletí – a přece ho nikdo nezveřejnil, jistě v těch minulých pokoleních byli lidé moudřejší než já a jistě trpěli podobnými výčitkami jako já – když se oni neodhodlali k tomu, aby porušili tisícileté mlčení, proč bych měl být já –

Proč bych měl být tím zrádcem já.

Odejel jsem z Paříže a už nikdy se do ní nevrátil –“

16

Profesor Kessler se odmlčel.

„Je třeba, abyste si představil dobu, kdy mi ten příběh profesor Liu vyprávěl,“ řekl po chvíli. „Byla válka, tak hrozná válka, jako nebyla ještě žádná, na všech bojištích trpěli lidé tisícero bolestí, nebylo dost léků, obvazů, lidé umírali hůře než zvířata na jatkách –

ta o tom, že jsou na jatkách, nevědí – a placený personál dohlíží, aby zemřela rychle a hygienicky. Chápal jsem, že se profesor Liu rozhoduje znovu, tak jako se rozhodoval v Paříži, tehdy v mládí, nemá-li své vědění předat – – Teď už byla pryč doba, která ho vázala mlčením, staré pořádky minuly a etiketa i etika, které přislíbil zachovávat, zetlely, rozplynuly se –

Nepřemlouval jsem ho. Věděl jsem, že by se stejně přemluvit nedal, pokud by ho nepřemluvilo srdce. A pak, i když jsem mu důvěřoval, nemohl jsem se stále zbavit nepatrného podezření, že to, co mi vypráví, je jen báseň – Báseň trpícího básníka.

17

Jednou se mi profesor Liu svěřil víc než obvykle. Seděli jsme u řeky, která se leskla, a dívali se na nehybný vlasec –

„Nesl jsem jim dar –

Největší dar.

A lidé ho odmítli.

Jak často lidé odmítají právě největší dary – –

Kdybyste věděl, Kessler, že jste lékem proti každé potíži – a že sebe, ten léčitelský dar, můžete dát každému – a že ho nikdo nechce, myslím, že by na vás dolehla stejná marnost... Já vlastně, jak jsem přesvědčen, neuzdravuji tělo, ale ducha. Lidé, jako byl Buddha nebo jemu podobní – a věřte mi, že jich není málo –, jsou většinou zdraví, protože mají zdravou duši... Ale u těch, kteří nemají dost psychických léčivých sil, u těch nastupuje jehla. Je to vlastně tak trochu lest – dokážu vpichem jehly to, co by jinak člověk musel hledat jinou cestou... Věřil byste, že když vám zapíchnu sedmnáct jehel do lýtek a stehů v místech naprosto přesně stanovených

a ponechám je zabodnuté po přesně určený počet vteřin, zmizí vám křečové žíly? Mohl bych si otevřít kliniku a zdejší dámy by u mne stály frontu až z Beverly Hills, je to zvláštní, kolik Američanek má křečové žíly, všiml jste si?

Dokážu léčit všechno, od nastuzení až po poruchy žláz. Nevěříte?

Škoda, jste zdravý, vlastně, co to říkám, dobře, že jste zdravý, ale nevím, jak vám takhle mohu znovu dokázat, že nelžu. Ne, nikoho jiného než vás léčit nebudu, říkám si dlouho, že zdraví je něco tajemného, něco, co si nezaslouží každý -

Ale i tak vám mohu něco ukázat -‘

Profesor Liu se zamyšleně probral ve stovkách stříbrných jehel, vytáhl z nich tři a potíral je perleťovou tekutinou -

Bral je do ruky plaše, zjihle, jako by se dotýkal něčeho živého, něčeho, o čem si už dlouho nebyl jistý, jestli vůbec je - Všiml jsem si, že jehly jsou odlišné od ostatních, daleko lesklejší -

„Víte, že jsem už třicet let nedělal dračí kombinaci?“

Profesor Liu se teskně zadíval do kazety s jehlami - - -

„Tyhle jehly jsou nejposvátnější z celé sbírky, i císařův lékař, kterému bylo máloco svaté, drmolil posvátnou formuli pokaždé, když se jich dotkl. Říká se, že tyhle jehly, které mám na dlani, dostali prapředci mého rodu od bohů -“

„Dračí jehly?“

Profesor Liu pokývl -

„Jehly pro dračí dráhy, pro osmnáct nejtajnějších vpichů, jaké jsou známy. Osmnáct je jich proto, že podle tajného učení, které je spíš nudné než zajímavé a o kterém vám ani nebudu vykládat, je osmnáct dokonalostí. Každá z nich je stupněm k DOKONALOSTI, kterou získá člověk až po smrti, kterou na tomto světě může získat jen několik osvícených. Buddha jí prý dosáhl. Můj dědeček také

a jeden z ředitelů akupunkturického učiliště v šestnáctém století také.'

Profesor Liu ke mně přistoupil a začal mi svlékat košili -

Díval jsem se fascinovaně na jehly -

Ještě se mohu dát do smíchu. Odejít - - -

Místo toho jsem si rozepnul manžetové knoflíčky.

Pomalou jsem si svlékl košili a díval jsem se na profesora Liua, který si rozcvičoval prsty, švihal jimi v bleskurychlých pohybech do stran, prsty se mu svíjely, kmitaly, chvílemi ty zběsile rozcvičované prsty vypadaly, jako by se zmnožily, jako by Liu měl na každé ruce deset prstů -

Deset divoce se svíjejících prstů -

Svlékl jsem si košili a díval se na řeku, která od nás odplouvala, na řeku čínskou i českou -

Řeku touhy -

18

Teď, s odstupem tolika desítek let, se mi mé počínání zdá nejen nepochopitelné, ale i zvrhlé -

Já, vědec, Evropan, civilizovaný člověk, znalec akupunktury, se dám tady přesvědčit kuriózním šarlatánem, nechám ze sebe udělat experimentálního pacienta. Všechny důvody byly proti. A já se přece rozhodl pro.

Tak už to v životě bývá: důvody jsou jen proto, abychom je ignorovali.

Také jsem měl být za svůj nerozum pěkně potrestán. Potrestán? Potrestán odměnou.

Připadá vám to nejasné nebo omylné spojení? Ale copak to nebývá v životě pravidlem, že nejvíc jsme trestáni odměnami?

Profesor Liu mi položil dlaně na hrud' -

Pomalou jimi přejížděl na záda, v tu chvíli mne napadlo, že se mnou jedná, jako bych se stal hudebním nástrojem, jako bych byl obrovskými houslemi z masa - Přejel mi dlaněmi, pocukávajícími dlaněmi na krk, a hnětl mi ramena, zamyšleně zkoumal mé podpaží -

„Naposledy jsem měl dělat dračí dráhu před třiceti lety,“ řekl tichounce, „našemu císaři.“

„A jak to dopadlo?“ Dlaně profesora Liua se mne dotýkaly hebece, jako by to ani dlaně nebyly, jako by se mne dotýkal hedvábný šátek - nebo křídlo obrovského motýla -

„Špatně,“ řekl profesor Liu, „nakonec se císař bál a nepřál si dračí dráhu prožít. Jeho chyba. Mohl ještě vládnout.“

Uvažoval jsem, že bych měl profesora Liua vybídnout, ať mi nejprve poví, co to vlastně dračí dráha je, co to znamená tajná kombinace, co vlastně se mnou má v úmyslu -

Ale mlčel jsem -

Tehdy jsem byl v Kalifornii moc smutný a moc apatický a přijal jsem nápad profesora Liua jako naději -

Naději - - Nevěděl jsem k čemu - -

Ale naděje je krásná, i když je matná -

19

Profesor Liu mi pečlivě rozměřil ruce, trup, i na mých nohou v šortkách si udělal perleťovou tekutinou několik značek.

„Dělal jste to už vůbec někomu?“ zeptal jsem se.

„Ano.“ Kývl, rozpačitě, spíš polokývl –

„Často?“

„Ne.“

„Kolikrát?“

„Jednou.“

Profesor Liu odpovídal úsečně, jako by mne vůbec nevnímal, prošťátrával mé předloktí motýlími dotyky –

„Jednou?“

Neodpovídal. Držel mne za prostředníček a kýval mi s ním –

„A komu?“

„Sobě,“ řekl profesor Liu a vymrštil jednu ze tří jehel, zabodl mi ji do dlaně, vykřikl jsem, ale ne bolestí, jen úžasem –

A pak jsem jen mlčel a díval se na koncert profesorových prstů –

Jeho prsty se staly artisty, míhaly se nad mým tělem v pohybech, které vypadaly zmateně, ale čím víc jsem je sledoval, tím víc jsem chápal, že se pohybují v léta nacvičených, dokonale seřízených pohybech, ani jeden z těch pohybů nebyl marný nebo neuvážený – Profesor Liu zapichoval tři jehly na různá místa mého těla, některé hned vytrhl, jiné ponechal na místě několik vteřin a zatím přemístil dvě zbývající, někdy zabodl jehly proti sobě, a jen na povrchu – tak si je snad jen odkládal, jak švadlena jehlu na polštářek. Jindy zaryl jehly do hloubky, ale bolest jsem cítil zřídka, a to ještě nepatrnou – Zkusil jsem počítat vpichy, ale když jsem napočítal šestnáct, přestal jsem počítat a jen se díval na jehly. Napadlo mne, že asi všechny body nejsou potřeba, že profesor Liu maskuje četností vpichů ty pravé, ty tisícileté dračí dráhy. Ale kdo ví, já si body stejně zapamatovat nestačil a oči mi přecházely z toho proudu jehel –

Nakonec mi profesor zabodl dvě jehly do ucha, jednu vyňal, ale druhou v uchu ponechal.

Sklonil se nad vlasec a vytáhl velkou rybu –
,Podívejte, dneska berou.‘

20

Očekával jsem, že po takovém vytižení se profesor Liu zachová docela jinak. Buď mi vysvětlí, co se stalo, nebo se pomodlí nebo – –

Rozhodně mne nenapadlo, že se bude chovat jakoby nic.

Jako by se mnou neprovedl jednu z nejtajnějších operací, jaké se v lidských dějinách provádějí, ale jako by mi nabídl cigaretu –

,Tu jehlu si můžu vytáhnout?‘

Jehla v uchu mne tlačila.

,Ještě ji tam chvíli nechte,‘ řekl profesor a stáhl rybu z háčku.

Seděl jsem na břehu, s jehlou zaraženou v uchu jako africký domorodec, a připadal si nevýslovně hloupě.

Profesor Liu se po chvíli ke mně naklonil.

Vytáhl mi jehlu z ucha a vložil ji do své kazety ke stovkám ostatních stříbrných jehel –

,Nic na sobě nepozoruji,‘ řekl jsem pomalu –

Rozhlédl jsem se kolem sebe, díval se na řeku, na pláň, na profesora –

Oddychl jsem si.

Nic se nestalo.

,Až zítra,‘ řekl profesor Liu, ,až zítra, ale nelekněte se.‘

,Čeho bych se měl leknout?‘

Profesor Liu se na mne soucitně i láskyplně zadíval.

,Své dokonalosti.‘

Ten večer jsme si upekli ryby, jedli je s bílým chlebem a dívali se na oblohu a na řeku, klouzala po ní čínská luna, splývala v proudu – Mlčeli jsme.

Bylo toho tolik, na co bych se byl rád profesora Liua zeptal, ale já mlčel a mlčel –

Obvykle s těmi, kteří by nám mohli dát nejvíc odpovědí, mlčíme –
V temné propasti na obloze padala hvězda –

A já uvažoval o podivuhodné cestě profesora Liua z jeho daleké země sem, nedobrovolném útěku z jeho domova a o mém podivném putování, o tom, jakou záhadou nebo jakým řízením jsme se setkali zde –

Hvězda dopadla a já si uvědomil, že jsem si zapomněl něco přát –
Ale už padala druhá –

Ať ze mne odejde ta tíseň, přál jsem si, ta tíseň, která do mne vstoupila po dračích cestách –

21

Šel jsem spát ve zvláštním rozpoložení – byl jsem velice unavený, a přesto jsem se bál ulehnout, toužil jsem usnout a zároveň jsem se snažil spánek co nejvíc oddálit. Nebál jsem se spánku – bál jsem se rána, bál jsem se okamžiku, až otevřu oči –

Nedůvěra k profesoru Liuovi mne ještě zcela neopustila, ale ta nedůvěra nebyla ničím jiným než útěchou, podvědomou útěchou –

Když jsem zhasínal lampu, přiznal jsem si, že bych byl docela spokojený, kdyby profesor Liu byl podvodník.

Dokonce bych mu byl za to vděčný.

Poslechl jsem si ještě noční zprávy, slyšel jsem o desítkách tisíc vojáků, kteří v onom dni padli na nejrůznějších frontách,

byli zmrzačeni, a v této noci, kdy já ležím a dívám se do podzimní kalifornské oblohy, tak sladce křehké oblohy, v záplavě nemocnic, lazaretů, obvazišť sténají po světě davy lidí, blouzní, trpí – a proč? Copak svým utrpením nějak posunou vývoj lidského poznání? Snad ano, snad ano, snad tohle druhé světové vraždění – tak jsem říkal místo druhá světová válka – bude podivuhodnou výjimkou a bude mít nějaký smysl, když ho už nemělo to nesmírné množství válek, jaké od úsvitu lidských dějin proběhlo –

Snažil jsem se myslet na cizí úzkost, abych zapomněl na svou –

Byl jsem operován prastarým čínským způsobem, tajemným rytmem vpichovaných jehel, jaký zažívali po tisíceletí jen ti nejzavěšenější –

Byl jsem operován a vůbec jsem neznal výsledek operace, neznal jsem její účel –

Smysl –

Prostě jsem se stal obětí té beznadějně nálady u řeky, své důvěry k profesoru Liuovi – možná také svého malátného stesku –

Přejížděl jsem si po nadloktí, jako bych mohl nahmatat vpichy, jako bych se mohl dotknout dračí stezky –

Nálada, která mi dodala odvalu u řeky, že mne opadla, byl jsem strážlivý, evropsky a pozitivisticky strážlivý, a zaskřípal jsem zuby – nesnášel jsem ten zvuk a skřípal jsem zuby, jen když jsem byl s sebou nejvíce nespokojený, skřípal jsem zuby, abych se potrestal –

A v té horké kalifornské tmě se nesl zvuk, jako bych neskřípal zuby já, ale ostnatý čínský drak, kterého měl profesor Liu namaľovaného na lakované krabici se svými stříbrnými jehlami –

Jako by se ten drak přiblížil do tmy vedle mne a čekal, čekal, číhal –

Pak jsem usnul.

Spal jsem tvrdě a beze snů, jako už dlouho ne, a přesto, když jsem se probudil, nebyl jsem vůbec odpočinitý, probudil jsem se vysílený, jako bych celou noc prochodil po horách – A tíseň na mne dosedla dvojnásob –

Měl jsem zavřené okenice a do pokoje vtékaly jen tenké pramínky světla –

Opatrně jsem se rozhlédl po pokoji –

Nic pozoruhodného jsem nerozeznával –

Vstal jsem, otevřel okenice, otevřel okna.

A přistoupil k zrcadlu, oprýskanému, smutnému zrcadlu, jako už zrcadla v exilových pokojích bývají.

Nejprve jsem se chvíli díval na jeho rám.

Na trhliny v laku, na vydrolený lak u okraje lesklé plochy, bál jsem se toho, co uvidím, svého odrazu.

Jako by mne Liuova operace mohla nějak zlověstně změnit, jako by mi ten pohled na vlastní podobu mohl přinést hrůzu a bolest – –

Pak jsem pomalu zvedl oči, viděl své břicho, polozakryté pyžamem, hrud', krk, tvář –

Oddychl jsem si.

Vypadal jsem jako dřív, jen nevyspalý, a oči mi palčivě svítily –

Ještě že je ten Liu podvodník. Málokdy jsem ucítil k nějakému člověku takovou vděčnost za to, že je čestný, jakou jsem teď ucítil k profesoru Liuovi za to, že je podvodník.

Oblékl jsem se, nasnídal, zapálil si první ranní doutník a díval se z okna na mořskou zátoku.

Jak mi dřív bylo těžko, tak jsem se závratně uvolnil. Lis strachu, který mne od večera svíral, se uvolnil a já vychutnával klid, vánek, doutník –

Co jsem také mohl čekat.

Přece nebudu věřit na kouzla. Bylo mi líto šarlatána Liua a trochu jsem byl smutný, že mu musím povědět o tom, že se nic nestalo –

Vymyšlené to měl krásně. Děj, náladu – poezii –

I tak bych mu měl poděkovat. Poděkovat jako autorovi vzrušujícího příběhu, který pro mne nenapsal, ale který pro mne žil.

Potkal jsem v životě řadu podivných příběhů a prolnul do zajímavých setkání, ale toto setkání a tento zážitek byly napínavější než řada těch skutečně napínavých. I když se vlastně nic nestalo.

Ten den jsem měl naplánovanou návštěvu knihovny.

Zamáčkl jsem doutník do dračího popelníku, dárku od profesora Liua k mým narozeninám, díval jsem se na kouř, který stoupal mezi ostrými bronzovými křídly nehybného draka, a usmíval jsem se –

Kolik hodin, uvažoval jsem, hodinky neležely na mém nočním stolku, kam jsem je obvykle ukládal.

Rozhlédl jsem se po pokoji. Neviděl jsem je nikde –

Jak jsem přejížděl pohledem pokoj, zahlédl jsem cíp panorama tu za oknem, zrcadlený v zrcadle –

A zatajil dech.

Viděl jsem štít domu, který před oknem ještě včera nebyl. Na štítě domu visely veliké hodiny, ukazovaly osm a jednu minutu.

Díval jsem se zaraženě na dům, který zde ještě včera nestál. Dům nebyl nový, jedna z palácových vil, jakých je na pobřeží tolik,

nebylo možné, abych za týdny, kdy jsem se z okna díval, ten dům neviděl –

A rozhodně to nebyla kulisa, kterou někdo vystavěl na obzoru, aby mne zmátl –

Do našeho světa také snad nemůže být vestavěný jiný, neviditelný svět, který teď rozeznávám –

Pak jsem ten dům poznal. Byla to vila obchodníka Milersona, ale ta přece byla dobrých šest kilometrů dál.

A já jsem zde.

Když jsem se znovu podíval na hodiny, ukazovaly osm a tři minuty. Tedy dvě minuty jsem už strnule zíral z okna a nemohl se vzpamatovat –

Díval jsem se z okna dál a žasl –

Viděl jsem několik dalších domů, které jsem včera také neviděl.

24

Když hodiny na štítě Milersonova domu ukazovaly osm a deset minut, došlo mi, že dům nestojí před mým oknem – stojí v dálce –

A já ho přesto vidím, vidím tak zřetelně, jako bych ho pozoroval triedrem –

Zadíval jsem se z okna znovu a zaryl nehty do okenního rámu –

Viděl jsem tak, jako bych se stal přes noc dalekohledem. Živým dalekohledem.

Na dvacet kilometrů, jak jsem to odhadoval, jsem viděl dokonale, viděl s takovou zřetelností, jako bych se díval na předměty ve svém pokoji –

A přitom mne ten pohled nenamáhal ani mi nebránil v pohybu, nevzbuzoval závrať –

Pohled byl v neustálém souladu s mým vědomím – pokud jsem chtěl do dálky vidět, mohl jsem, pokud ne, neviděl jsem – Jak bych vám to přiblížil. Představte si, že když se chcete podívat do dálky, přiloží vám někdo, kdo čte vaše myšlenky, před oči neviditelnou čočku, která vám přiblíží dálku. A pokud se nechcete dívat na nic, co je od vás vzdálené, ten záhadný vytuší vaše přání a okamžitě odkloní od vašich očí čočku, přibližující dálku. Byl jsem bystrozraký, a přitom jsem si zachoval všechny schopnosti normálního zraku –

Celé dopoledne jsem proseděl u oken –

Ten den jsem se do knihovny nevydal, kochal jsem se svou bystrozrakostí a bavil se s ní. Z okna mého domu jsem měl pěkný výhled na zátoku, na řadu ulic, svahů a vil –

A díval jsem se, díval, žil jsem svým zrakem, jestli mi rozumíte, když nějaký smysl se tak závratně zdokonalí, vytěsňuje ostatní smysly a vytěsňuje i ostatní zájmy –

Teprve hlad mne v poledne přiměl, abych se odvrátil od okna –

Udělal jsem si lehký zeleninový oběd, ale nevnímал jsem ani chuť, ani vůni, jako by se můj zrak natolik rozmohl, že ostatní smysly přestávaly být důležité. Jedl jsem a stále mi před očima přebíhaly děje, které jsem viděl, lidé na nábřeží, kteří se mi přiblížili, přízračně stáli u mého stolu, rackové ve výšce nad zálivem byli tak zřetelní, mohl jsem je sledovat v jejich klouzání a rozeznávat zvířená peříčka na jejich hrdlech, nahlížel jsem do oken domů na obzoru, zblízka, zblízka, jako bych tiskl čelo na jejich skla –

Dojedl jsem a usnul.

Usnul vsedě, jako jsem ještě nikdy neusnul, vnímал jsem, jak mi vidlička vypadla z ruky, slyšel jsem to jasné cinknutí o mramorovanou dlaždicí –

A pak jsem spal a spal, probudil jsem se až za šera. Byl jsem prostě vysílený tím, že jsem se díval.

Také jsem toho za dopoledne mohl vidět tolik, jako jindy za celý týden ne.

Vyhlédl jsem z okna na hodiny na štítě Milersonova domu.

Půl sedmé.

A v sedm jsem měl být u Lia na večeři.

Vstal jsem a uvědomil si, že vrávorám, musel jsem se opírat o nábytek, abych doklopýtal ke dveřím -

Před domem stál Liuův vůz.

„Máte si nasednout, pane,“ řekl mi Liuův indiánský šofér a pokusil se zatvářít uctivě, zatvářil se ale jen drze, jako se tváří hrdí lidé, když chtějí vypadat uctivě -

Liu předvídal -

Byl jsem mu vděčný, těžko bych k němu vůbec došel, i když jeho dům byl nedaleko.

Zabořil jsem se do měkkých polštářů a zase usnul -

„Vstávejte, pane,“ šofér mi poklepával na rameno. Otevřel jsem oči a zahlédl jsem, že stojíme u Liuova domu.

Ale zároveň jsem zahlédl, že na kopci, deset kilometrů daleko, pokleká u kaple černošská holčička. Měla ve vlasech modrou mašli.

25

„Tohle si vezměte,“ podal mi profesor Liu malou karafu s amethystovou tekutinou. Vypil jsem ji a závratě se zmírnily, ustoupily. I unavený jsem byl mnohem méně.

„Večeře bude za chvíli,“ řekl Liu, „zatím se můžeme posadit na terasu.“ Terasa říkal Liu bambusové podlážce za domem, byl z ní výhled na celou mořskou zátoku.

Dívali jsme se na zátoku, na světla, která se rozsvěcovala, na ozářené lodě, přistávaly u mola, a jiné, svítící, se mu vzdalovaly – Na pobřeží se pohybovalo také několik lampiónů, asi se mladí vydávali na nějaký večírek – Uvědomil jsem si, že je mohu vidět a podívat se na ně – zázračná čočka mi okamžitě položila jejich tváře na dosah – prohlížel jsem si jednoho z nich po druhém – pak jsem překlouzl pohledem na lodě na moři a díval se na jejich plachty, rozeznával jsem na nasvícených plachtách hrubé tkanivo, nitky, viděl jsem do tváří cestujících, jako bych se zblízka díval na jejich fotografie, nahlížel jsem do letohrádků za převisem zálivu, v jednom se prostíralo k večeri, tlustá stará černoška dýchavičně procházela dveřmi do jídelny a nohou za sebou zavírala – ruce měla plné podnosu s římskými sklenicemi. Věděl jsem, že profesor Liu se dívá do zálivu, stejně jako já, že jsme tu oba bystrozrací, jediní bystrozrací, a ta představa mne omámila, nebyl jsem schopný promluvit, jen jsem se díval a ten pohled mi připadal jako překrásná báseň, nekončící báseň –

Přešli jsme na večeri do profesorova domu.

„Nevěřil jste,“ řekl profesor Liu místo přípitku. Dotkl se svou sklenicí mé a s laskavou výčitkou mi pohlédl do očí –

„Věřím,“ řekl jsem plaše a těmi slovy jsem se vzdal, těmi slovy jsem se kál – Uvěřit, jaká je k tomu někdy potřeba odvaha. Pokora.

Po jídle jsme se vrátili na terasu, pili jeden z profesorových podivných a líbezných čajů –

„Mohu vám takhle operovat chuť,“ řekl profesor Liu, „pátým dračím vpichem...“

Převaloval jsem v ústech doušek čaje –

„Budete moci chutnat jako deset lidí s nejvybranější chutí dohromady, můžete se stát, jak se tomu u vás říká, ochutnávačem

vína. Sýrů. Mohu vám operovat sluch a vy budete slyšet, tak jako já teď slyším, že moje kuchařka v zadním traktu šlehá šlehačku pro naši kávu a že na támhle té lodi, vidíte to světlo v dálce, právě vyznává plavčík, sedmnáctiletý chlapec, lásku třicetileté servírce. Mohu vám operovat hmat i čich. Ucítíte všechno, co budete chtít, když budete chtít, i to, že u Milersonů právě připálili pudink. Mohu vám prostě monumentalizovat smysly.'

Neodpovídal jsem.

I když jsem věděl, že odpovědět by bylo na místě – Neodpovídal jsem a vychutnával důvěru, jaká mezi mnou a Liuem ten večer vznikla, jak je to krásné, když nemusíte odpovídat, a přesto víte, že jste tomu druhému odpověděli a že to ten druhý ví –

Světla lodí v zátocě pod námi se mýjela a spojovala – ‚Ale to není všechno,‘ řekl profesor Liu a zašermoval prsty ve tmě, jako by do mne zarážel neviditelné jehly, ‚to je jen několik prvních dračích cest.‘

26

Nevyprávěl jsem o profesoru Liuovi do této doby nikomu, ne proto, že by si ode mne mlčenlivost vyžádal – byl nad to povznesený a věděl, že ho nezradím víc, než je neškodné – ale měl jsem ostych hovořit o jeho schopnosti, démonické schopnosti, z jiného důvodu. Měl jsem ostych se k tomu zážitku vracet. Jednou jsem našel na stolku své ženy dopis, psaný mužskou rukou – dopis byl rozlepený a datovaný podle poštovního razítka před týdnem. Mohl jsem ten dopis otevřít a přečíst si, co ten muž ženě píše. Neotevřel jsem dopis, neprohlédl list papíru. Měl jsem strach – a i když zvědavost, co v dopise bylo, mne neopustila ani teď, myslím, že je dobré, že jsem ho neotevřel –

Ani jsem o tom se ženou nepromluvil –

Jsou vzpomínky, které je lepší zapomínat, příběhy, které je lepší nebrat do rukou –

Pokud to dokážeme – –

„Věděl jsem, že byste se neodvážil,“ řekl profesor Liu, „neodvážil byste se podstoupit operaci, kdybyste věděl, čeho se týká, tak jako se toho neodvážil císař. Já se operoval sám a všemi z pěti prvních dračích cest – mohu slyšet a vidět a čichat a hmatat a chutnat jako bozi. Vás vaše schopnost zítra opustí, neudělal jsem poslední zlatý vpich, kterým bych vám vaši schopnost prodloužil do smrti. Já se svých schopností už nezbavím.“

Vypadal při tom tak smutně, zoufale –

„Jste šťastný, profesore,“ řekl jsem a měl chuť ho pohladit po suché dlani, která se neklidně cukala na kraji stolu. Pohladit, tak jako pohladíte malé dítě, které je samo, bezradné, samo – Profesor mi tu noc vyprávěl o své ženě, kterou přistihl dvacet kilometrů od svého domu v náručí jiného muže, vyprávěl, jak vyslechl její slova, vyslechl, co o něm vyprávěla svému milenci –

„Nemohl jsem s ní pak žít –“

Vyprávěl, jak slyšel, co o něm vykládají jeho blízcí, co císař, co děti, svěřoval se mi ze smutku, jaký s sebou jeho vševědoucnost nesla, vyprávěl, jak trpěl tím, že věděl víc, než lidé smějí –

„Kdo hodně ví, je sám,“ řekl profesor Liu.

Pili jsme kávu se šlehačkou a já snil o tom, jak asi chutná ta káva profesorovi, který má desetkrát lepší chuť než já –

„Odporná káva,“ řekl profesor Liu, jako by četl moje myšlenky, „od té doby, co mám chuť jako kuchař bohů, mi vůbec nic nechutná, všechno má tolik nedostatků. Jen destilovaná voda,“ řekl hořce, „jen destilovaná voda má dokonalou chuť. Ale ta mi zase vůbec nechutná.“

Pozoroval jsem, jak mi působí stále větší potíže dívat se do tváře lodníků v zátocě, tváře matněly a viděl jsem je stále nejasněji, pak jsem už mohl rozeznávat jen tváře lidí, procházejících se na molu, a nakonec i ty se rozmazaly a já nebyl schopný vidět zřetelně dál než na dva kilometry. Vzpomněl jsem si, že Liu hovořil o tom, že má dalekozrakost odumře, a vychutnával jsem aspoň poslední doušky nesmírného pohledu -

Profesor došel pro své pouzdro se stříbrnými jehlami a otevřel je, rozkládal jehly po stole.

„Tohle je jen pět dračích kombinací,“ řekl. „A všech je osmnáct.“

Chápal jsem, jakou musí prožívat bezvýchodnost, když se svěří. A ještě mně, někomu z jiného národa, z jiné rasy.

Ale věděl, že může odejít každým okamžikem, jehla nesmrtnosti nebyla, a myšlenka na to, že v něm odejde tisíciletá zkušenost, ho asi vedla k té nepochopitelné důvěře, jakou ke mně pojal -

„Rád bych vám dal nějaký dar,“ řekl Liu.

Dar -

Je málo tak nejasných pojmů jako dar. Samozřejmě že jsem v tu chvíli toužil po všech dračích stezkách -

Ale věděl jsem dobře - to, co lidé za dary pokládají, bývají často ne dary, ale tresty.

A tak jsem mlčel a viděl, jak už nejsem schopný rozeznat ani stín v okně protějščí vily, je-li ten stín žena, dítě, nebo muž. Schopnost se vytratila -

Profesor Liu zamával jehlami ve vzduchu a zapichoval je chvíli na své předloktí, hrud' a hrdlo -

„Chtěl byste tohle?“ zeptal se, když jehly odložil.

A pomalu stoupal nad židli, vznesl se metr nad stůl.

Ještě tu noc jsem si tvrdil, že nic takového jsem neviděl, byla to jen hypnóza. Zveličování smyslů bych jakž takž byl schopný se zamhouřením vědeckých očí ještě připustit - ale tohle -

„Šestý dračí stupeň,“ řekl profesor Liu a dosedl zase na židli.

28

Noc postoupila a lodě v zátoce pohasly -

Už ani na nábreží nesvítily lampióny a jen osamělá světla v dálce se třpytila na molu -

„Můžete změnit lidské osudy,“ řekl jsem profesoru Liuovi, „od chvíle, kdy promluvíte, začne žít nové lidstvo. Několika pokoleními vaše dary sice pořádně zamávají, ale pak si na to všechno lidé zvyknou asi stejně, jako kdyby si měli připustit, že jsou schopni chodit -“

Jak snadno se stává ze zázraků samozřejmost.

Jak smutně snadno.

Profesor Liu mne snad ani neposlouchal. Vzal několik jehel a zamával jimi nad svým lýtkem. Pak je váhavě odložil.

„Nebyl bych rád, abyste mé představení bral jako cirkus,“ řekl vážně, „jste svědkem toho, co mohli vědět v každém století jen nejurozenější a nejzasvěcenější. Každé z těchto jehel je dáno nějaké jméno. A když ještě platily staré pořádky, byl každý dračí vpich provázen magickými obřady. Teď staré pořádky neplatí,“ řekl smutně, zmateně a podíval se do tmy nad zálivem -

„Pokračujte,“ vybídl jsem Lia a on zvedl dvě jehly -

Zarazil si je do podpaží a třetí jehlou se bodal na jednotlivá místa těla, ševelil přitom rty, jako by se modlil -

A pak tu nebyl.

Kuchařka přinesla v tom okamžiku moučník.

„Není tu,“ vykřikl jsem, „není –“

Kuchařka, stará čínská služebná, která přišla s profesorem Liuem do exilu, mávla rukou. „On pořád takhle vyvádí. Měl by se ale brzo vrátit, nebo mu to vystydne.“

Dojeda jsem zaraženě moučník –

Host pokaždé, když odejde hostitel, znejistí, cítí se nsvůj – a zdrží-li se hostitel zvlášť dlouho, napadne hosta, nechce-li mu tím hostitel naznačit, aby odešel. Ale co když hostitel zmizí –

Chvilí jsem poseděl a pak se dal pomalu na cestu zahradou k vrátkům –

„Počkejte, počkejte,“ volal na mne tenký hlas a zaslechl jsem cupitání po pískové cestičce. Ohlédl jsem se. Profesor Liu za mnou cupital a omluvně máchal rukama. „Trochu jsem se zdržel, nezlobte se, Kessler. Ale maminka mne nechtěla pustit –“

Okamžitě zmlkl a já pochopil, že řekl něco, co neměl, víc, než chtěl –

Jeho maminka – jak by musela být stará – a kde žije – Přece mi jednou říkal, že je pohřbená v Pekingu –

Dolehla na mne hrůza a já se s profesorem rychle rozloučil. Od jeho domku ke svému bytu jsem běžel.

A v tu chvíli jsem pochopil čínského císaře, který se mohl stát pá-nem všech schopností, jaké člověk může mít, ale který odmítl –

Být dokonalý, jaká to musí být bolest.

Už nelze nic zlepšit. O nic nelze usilovat.

Dokonalost – není to jen jiné jméno pro zbytečnost?

Druhý den mi doručil indiánský šofér dopis.

Profesor Liu se omlouval a nabízel mi, nechci-li se stát jeho žákem. Dostal prý vzkaz od bývalého ředitele akupunkturické školy, že se nové učení opět ustavuje, získali bohaté mecenáše na Tchaj-wanu.

Namítl jsem profesoru Liuovi – také dopisem – že jsem už dost starý, abych se ve všech dovednostech vyučil.

Odpověděl mi – také dopisem – že nejsem tak starý. A pokud si starý připadám, může mi od toho pocitu i od stáří rychle odpomocť –

Dopisovali jsme si.

Věděl jsem, že nemám dost sil sejít se s Liuem tváří v tvář, zažíval jsem z něj úzkost, jakou měl asi středověký člověk z čarodějnic. Byl jsem už dlouho v exilu a měl jsem oslabené nervy a pak operace, které jsem se podvolil, na mně stále zanechávala stopy. Trpěl jsem závratí, depresemi – občas se mi má ostrozrakost vracela a já viděl domy tam, kde nebyly, a tváře, které byly v dálce. Ta vidění netrvala dlouho, někdy jen pár vteřin, ale dokázala mne někdy pěkně vyděsit.

Liu si asi uměl moje rozpoložení představit, a tak na dopisování přistoupil.

Kolik věcí bych si tím vyřešil, kdybych odejel na Tchaj-wan a stal se Mistrem života.

Pokoušení bylo příliš velké.

A věděl jsem, že nikdy nebudu mít takovou vědeckou a zároveň poetickou příležitost, jako tuhle, nabídnutou profesorem Liuem –

Ten strach z něj přece překonám –

Stačí pár operací a budu mu postavený na roveň, pak bude na jiných, aby se báli mě, ne na mně, abych se bál někoho já –

Někdy jsem svou cestu na Tchaj-wan pokládal dokonce za svou povinnost vůči vědě. Tuhle hřivnu nesmím zakopat.

A pak – když prvních šest dračích stezek bylo tak závratných, jak asi musí vypadat ty ostatní –

Kam vedou ty ostatní –

Jaké schopnosti asi dávají lidem, když o těch prvních hovořil profesor s pohrdáním jako o něčem zvláštním –

Jaké poznání se může přede mnou dokořán otevřít, poznání neuvěřitelné, takové, že na ně nejsem schopen nejen odpovědět – ale ani nevím, jak bych se na ně zeptal – –

Musím na Tchaj-wan, musím, musím –

30

Souhlasil jsem, sbalil si kufry.

Profesor Liu mi odepsal, že jeho šofér předjede a vezme mne na letiště –

Tu noc před odjezdem jsem nemohl usnout.

Snil jsem.

Viděl jsem se jako nadčlověk, ano, co jiného bude ten, který na sobě provede osmnáct dračích cest –

Jak už jsem řekl, nemohl jsem usnout.

Ale usnul jsem k ránu a zaspal.

Když jsem se probudil, stálo slunce vysoko nad zátokou –

Seběhl jsem v županu k brance do zahrady –

„Čekali tu na vás,“ řekl mi zahradník, „dlouho čekali. Indián a starej Číňan. Pak ten Číňan řekl, že vás nebudou nutit.“

Vrátil jsem se do pokoje –

Posadil se na postel a složil hlavu do dlaní.

Někdo si zaspí své štěstí.

Ale někdo si možná zaspí své neštěstí.

Profesor Liu nezanechal svou příští adresu, a když jsem se ho po válce snažil na Tchaj-wanu vypátrat, nikdo o něm nevěděl –

Mám litovat?

Snad.

Sním o schopnostech, které byly v těch dalších, neznámých dračích stezkách.

Abych nezapomněl, profesor Liu nechal pro mne u zahradníka kovovou prastarou destičku s čínským nápisem.

Mám ji dodnes.

Vidíte ji –? Ten nápis tady znamená v překladu:

Můžeš mít všechno, co chceš.

Jen musíš umět chtít.“

Alchymista

1

„Pierpont W. Dumbo,“ řekl profesor Kessler, „byl romantik. Patřil k tomu rodu lidí, kterých je dnes stále víc. Velký romantik, který musel žít celý život v realistickém světě.“

Profesor Kessler usedl do trávy a zadíval se na řeku. Ten podvečer jsme se procházeli v okolí profesorovy chalupy a pokoušeli se najít nějaké houby na smaženici. Profesor Kessler ji jedl velice rád a dokázal ji znamenitě připravovat. Nenašli jsme ale ani jednu houbu. Profesor Kessler, který měl známý a výborný zvyk získat užitek z každé nepříjemnosti, si vzpomněl na jeden příběh.

Příběh o hledání.

Vybídl mne, chci-li ho poslouchat, ať se posadím vedle něj na břeh. Díval se na hladinu řeky, věčně odplouvající řeky – a přece nikdy nemizící řeky.

A vyprávěl.

„Pierpont W. Dumbo byl jeden z nejbohatších lidí, jaké jsem poznal – byl také jeden z nejnešťastnějších, jaké jsem kdy viděl. Od dětství byl připravován na to, že převezme rodinnou firmu Dumbo and Son.

Toužil po tom, aby si mohl hrát s míčem jako chlapci na ulici před jejich letohrádkem, toužil lézt po stromech s domovníkovými syny. Ale jeho otec jej zaháněl k vychovatelům a učitelům řečí. Od dětství ho připravoval, aby se z něj stal úspěšný člověk. Mnoho lidí zapomíná, že úspěšný člověk může v naší době znamenat nešťastný člověk. Jen se mladý Pierpont W. vyšplhal do větví stříbrného smrku v rohu golfového hřiště u dumbovské rezidence, už tu byl

jeho preceptor, šplhal za ním a táhl ho ze smrků dolů – Pierpont W. se nemohl zabývat lezením po smrku, musel se odebrat k učitel – – Francouzskému, anglickému nebo španělskému, podle hodiny, ve které měl chlapce ten který učitel na starost.

Ani správný college boy z Pierponta W. nebyl.

Musel studovat chemii, ke které neměl žádný vztah, jen ten, že jeho rodině patřily chemické továrny na třech kontinentech. Chemie mu vyloženě nešla – Zatímco Pierpontovi nadaní spolužáci provozovali různé sporty a veslovali pod okny jeho pokoje na osmiveslicích, Pierpont se učil a učil.

Jednou sice utekl z koleje s prodavačkou z předměstského bistra – strávil s ní hezký týden v přírodní rezervaci. Lovil pstruhy a psal verše. Ale agenti starého Dumba brzy Pierponta W. našli, a tak skončil jediný pokus o únik do světa, pro který, jak měl dojem, se narodil. Do světa romantiky.

Oženil se s dívkou z velice bohaté rodiny. Během dvou desítek let, které trávil v manželství, bezdětném manželství, pomřela většina příbuzných jeho ženy. Umírali na souchotiny jeden za druhým. Bylo to zvláštní, tak bohatí lidé umírali na nemoc chudých – ale umírali jeden za druhým a Pierpont W. dědil. Po dvacetiletém manželství zemřela i jeho žena – a Pierpont W. byl tak bohatý, tak úspěšný a tak nešťastný jako nikdy v životě.

Bylo mu pětáctýřicet a na světě ho netěšilo vůbec nic. Dokud jeho žena stonala – a stonala dlouho – měl alespoň nějakou starost... Ale teď neměl ani starost. Někteří lidé si pro samé zbytečné starosti ani nestačí uvědomit, jak zbytečný život žijí. Pierpont W. Dumbo si to v pětáctýřiceti uvědomil v plné síle.

Byl dokonale zdravý, dokonale úspěšný. Nemocní lidé mohou usilovat o uzdravení, chudí o zbohatnutí. Pierpont neměl ale vůbec nic, o co by usiloval.

Nějakou dobu po tom, co uložil manželku do rodinné hrobky, připomínající Tádž Mahal, byl zcela bezradný. Chodíval do klubu, kde sedal sám nebo s několika podobně osamělými boháči. Rozdíl byl ale jen v tom, že mlčel buď o samotě, nebo že mlčeli družně.

Zkusil se opíjet a jíst drogy. Bylo mu špatně po alkoholu i po drogách. Ale v hloubi svého srdce cítil Pierpont W. naději, kterou neuměl pojmenovat. Naději, že ještě je pro co žít – stačí se jen zamyslet, zamyslet ze všech sil a jistě na to přijde.

Musí na to přijít. Byla tu rodinná houževnatost, rodová vytrvalost, a ta v něm žila i přes jisté nervové oslabení, které na sobě s nelibostí pozoroval. Jeho otec dokázal celé dny hrát whist a pít a vesele popíjet – Mladý Pierpont se při whistu nudil – stále ho pronásledoval nutkavý pocit, že promarňuje svůj jediný a nenahraditelný život. A přitom vůbec nevěděl, co dělat, aby ho nepromarnil.

Chemie mu byla od dětství nepříjemná. Ale čtvrt století, které jí věnoval, mu ji učinilo nepostradatelnou. Zvykl si na ni, jako si někdo zvykne na ošklivou hádavou ženu a nemůže ji opustit, i když to nikdo z jeho známých nemůže pochopit.

A právě chemie –

Právě chemie mu nakonec pomohla najít smysl života –

Pierpont W. Dumbo propadl alchymii. Jeho agenti sháněli po celém světě staré alchymistické rukopisy. Za některé z nich platili částky, za jaké by vydrželo mexické městečko po dvě generace žít v blahobytu. „Pro mne to drahé není,“ říkával Pierpont W., když se jeho známí divili, jak drahé knihy nakupuje.

Zřídil si u rodového sídla v Beverly Hills dokonale vybavenou laboratoř, ve které zaměstnával řadu výtečných chemiků. Mezi nimi si zvláště cenil Aarona I. Schimkuse, drobného nahrblého mužička.

Schimkuss byl synem jednoho haličského rabína, který zasvětil život alchymii a vyučil v ní i svého syna. Nevím, jak se o mladém Aaronovi Dumbo dozvěděl – ale přivezl si ho do Ameriky a jmenoval ho pověřencem (trustee) své alchymistické kuchyně.

Nevím, jestli jste držel někdy v ruce takový alchymistický rukopis. Myslím si, že někdy muselo dát práci i jeho autorům, aby se v něm vyznali. Jsou v nich šifry, které se dají rozluštit ani ne tak rozumem, jako spíš fantazií. A tu právě mladý Aaron měl.

Nevím, jestli poznal v životě jinou vášeň než doutníky a alchymii. Celé dny proseděl nad těmi podivnými folianty a kouřil jeden doutník za druhým.

Kdo ví, kdyby byl Pierpont W. Dumbo potkal hezkou baletku, byl by s ní odejel na Mallorku a začal se realizovat méně podivně. Místo nejmodernější laboratoře v Kalifornii by si byl vydržoval harém... Ale dopadlo to takhle. A jen proto, že to dopadlo takhle, jsem měl příležitost Pierponta W. Dumba poznat.

Ve třiačtyřicátém jsem se musel – za okolností, které nejsou pro tento příběh podstatné – rychle vrátit z Jižní Ameriky. Byl jsem téměř bez prostředků, pokud jsem nechtěl žít z peněz své ženy. Tehdy mi přišla jako na zavalanou nabídku Aarona I. Schimkuse, abych se zapojil do podniku jeho zaměstnavatele.

Psal mi, nechtěl-li bych přijet do Beverley Hills a pomoci mu s luštěním starého rudolfinského rukopisu, s kterým si nevěděl rady. Psal, jak je mu prospěšný můj alchymistický slovník, který jsem kdysi vydal v Buenos Aires. Velmi mne překvapilo, že se našel někdo, komu je můj slovník platný. Příliš jsem se nerozmýšlel. Napsal jsem Aaronovi, že jsem se rozhodl jeho nabídku přijmout a že v nejbližší době do Kalifornie odletím. Jenomže za tři dny mi klepal na hotelové dveře pilot soukromého letadla Pierponta W. Dumba.

Pierpont W. Dumbo byl prostě velkorysý.
Ale já také. Políbil jsem ženu a děti, vzal si z věšáku klobouk a vyšel z hotelu.

2

Čekali mne oba na letišti.

Pierpont W. Dumbo, obrovský, s bílou kšticí rozevlátou ve větru, vypadal jako náčelník Vikingů, člověk měl dojem, že už už začne zpívat nějakou bohatýrskou píseň. Ale bylo to zvláštní – zjev Pierponta W. vůbec neodpovídal jeho osobě – jako by si při rozdělování těl jeho duše omylem vlezla do těla, které jí nepatří lo a ve kterém vypadala nepatřičně.

Pierpont byl ustrašený, plachý, zamlklý. Když podával ruku, měl jsem sto chutí ucuknout – člověk jeho zjevu, jak jsem čekal, mi jistě stiskne ruku tak, až mi zapraská v kloubech. Ale Pierpont W. mi podal ruku, jako by mi podával oplatku. Jeho dlaň byla v mé dlani mrtvá, nehybná, měkká. Nesnášel jsem ty, co podávali ruku tímto způsobem, rozhodně bych se spíš smířil s tím, kdyby mi obr Pierpont stiskl ruku, až bych zavyl bolestí.

Naproti tomu Aaron I. Schimkuss byl sice maličký, shrbený, vyschlý – ale přitom hlaholil a smál se tak hlučně a silácky, jako by do svého těla také nepatřil. Ruku stiskl pevně. Z obou dvou mužů, kteří mne vítali na letišti, se dal udělat jeden veselý obr a jeden plachý trpaslíček a byli by oba přirození. Takhle mne už při prvním setkání znepokojilo na nich něco, co jsem nemohl pojmenovat.

Usedli jsme do Dumbovy limuzíny a hned cestou do laboratoře mi oba vysvětlovali svou práci. Většinou mluvil Aaron I. a Pierpont W. jen příkyvoval nebo se do hovoru vměšoval vzde-

chy. Pamatuji se, že když jsme míjeli frontu chudých černochoů před kanceláří Armády spásy, zadíval se Pierpont na rozedrané černochoy s velkým steskem a promluvil, vyslovil vlastně první souvislou větu, kterou jsem od něj slyšel. ‚Být chudý, Schimkussi, to musí být vlastně ohromná zábava.‘

Laboratoř, kterou mi přidělili, byla skvělá. Hned první den po mém příjezdu jsme v ní všichni tři strávili celou noc. Luštili jsme staré rudolfínské rukopisy, které Pierpont W. získal záhadnou cestou ze soukromé knihovny ve Stockholmu. Objevil jsem mezi nimi i rukopis Edwarda Kelleyho – tajnou knihu, do které si od června 1588 do května 1589 zapisoval své denní postupy.

Od prvního večera jsem věděl, že práce bude víc než dost. Ale právě to mne uklidňovalo. Ve světě zuřila válka – a bylo krásné zabrat se do něčeho, co nemá nic společného s osudy současných lidí. Snad to byla ode mne zrada, asi ano. Ale byla to zrada, která dávala klid duše. A o to mi hlavně šlo.

A byla to zrada, která dávala iluzi plného života. Takovou iluzi přinášíávají zrady často.

3

Při studiu alchymistických rukopisů jsem měl často podezření, že alchymisté, kteří byli označováni za podvodníky, se někdy chovali, jako by toto podezření chtěli co nejvíc podtrhnout. Nevím, jak jsem na tu myšlenku přišel, ale když už jsem na ni jednou přišel, nemohl jsem se jí zbavit – u několika velkých alchymistů jsem měl jistotu, že klamou veřejnost tím, že v ní rozdmýchávají nedůvěru k sobě samým. Jako by skutečně objevili velké tajemství. Ale jako by to tajemství bylo tak závažné, že sami objevitelé se ho děsili.

Předstírali, že jsou podvodníci, aby měli klid od světa, který je slídivě pozoroval.

Raději obětovali svoji důvěryhodnost, než by uvedli své příznivce na stopu svého objevu. U Kelleyho mi už dávno bylo mnoho podezřelého – celá ta romantická stafáž se mi zdála vykonstruovaná, kdeco mi bylo podivné na osudu tohoto alchymisty.

Rudolf II. byl psychicky deformovaný člověk, rozhodně to však nebyl člověk hloupý. A tento Rudolf po dlouhou dobu vyznamenává Kelleyho svou přízní, a pak ho nechá padnout. Měl jsem dojem, že za vztahem tohoto vědce a císaře je cosi jiného než pomstychtivost podvedeného panovníka. Jako by spolu sdíleli tajemství – a Kelley se zdráhal ho vydat. Vydat tu část tajemství, která měla uvést do pohybu nový řád věcí – jakýsi obludný řád věcí.

V tichu laboratoře jsem trávil dlouhé hodiny nad Kelleyovými řádky. Rukopis byl šifrován – a i když šifru Aaron I. Schimkuss už dávno odkryl, nebylo jednoduché si v rukopisu číst. Kelley používal krycích slov, místy šifru obměňoval, na některých stránkách užíval metaforiky, kterou bych vůbec nepochopil, kdybych neměl před léty příležitost studovat maurskou tradici.

Od prvních stran rukopisu mi bylo jasné, že Kelley si začal psát své zápisky do takového nákladně vypraveného svazku proto, že v něm chce zachytit konečnou fázi svých výzkumů. Měl jsem v ruce také jiné Kelleyovy zápisky. Ale všechny byly psány na ušmudlaných pergamenech. Pro toto období svého života si Kelley vyvolil obrovský foliant, na hřbetě posázený rubíny do tvaru Šalamounových hvězd.

Co mne ale nejvíc uvádělo do rozpaků, byly noty. Na každé stránce rukopisu v pravém rohu nahoře byl krátký, většinou jednořádkový záznam. Nemám hudební vzdělání, a nechával jsem si některé noty přehrávat Aaronem I. Schimkussem. Ten byl vše-

uměl a před tím, než se dostal do laboratoře Pierponta W. Dumba, přivydělával si v Haliči jako klavírista v kabaretu.

Tóny, které mi Aaron hrál na klavír, na flétnu i na housle, byly zcela nesmyslné – nedávaly žádnou pořádnou melodii. A já si říkal, že to tajemství Herma Trismegista, Rudolfa II. a jeho geniálního alchymisty, je jistě zašifrované do tónů. Nejsou to tóny, ale šifra.

4

Pokud se dobře pamatuji, začalo od prvního dne mého příchodu do laboratoře na dobrých pět týdnů mého života období, které nazývám bezčasí.

Toto slovo používám pro ta údobí svého života, kdy mne nějaký problém posedne tak, že se nestarám o čas. Je jediný orloj, který mi v tu dobu určuje čas – a tím orlojem je moje posedlost. Dokážu dvacet hodin sedět u stolu a zabývat se svým úkolem, aniž bych jedl nebo spal. Lépe řečeno – dokázal jsem to dříve, teď v osmdesáti už jen vzpomínám na svá léta herkulovských zanícení.

Aaron I. Schimkuss mi nestačil. Potřeboval si dát čas od času pauzu. V těch pauzách většinou spal. Slýchal jsem o tibetských lámech, nepotřebují spát – stačí jim krátká kontemplace, nahrazuje jim spánek – já nepotřeboval ani tu kontemplaci.

Je samozřejmé, že při takovém zaujetí jsem se jindy řítil ve své práci kupředu jako tank, jak se mi smávali spolupracovníci. Ale teď to bylo něco jiného.

Strávil jsem třeba tři dny nad jediným odstavcem Kelleyho šifrovaného rukopisu, probíral jsem se jím ze všech stran, zkoušel jsem číselné kódy i šifrovací tabulky, které se používaly podle tradice, s nímž mne seznámil přítel, svobodný zednář.

A pak, třeba úplně nečekaně, jsem byl osvícen – nebyla to složitá šifra, co jsem se snažil rozluštit, šlo o jednoduché zrcadlové čtení a četla se každá druhá hláska. Kelley nebyl ve svých tajných zápiscích příliš vynalézavý – paradoxně mi ale právě tím ztížil práci nejvíc. Po pěti týdnech jsme s Aaronem I. Schimkussem rozluštili celý foliant.

A byli jsme zoufalí a popuzení tak, že jsme stěží mohli spolu vydržet při práci – šli jsme jeden druhému pěkně na nervy, až jsem uvažoval o tom, že práci přeruším a odjedu za ženou na Floridu. A přece jsme byli velmi úspěšní – porozuměli jsme všem zápiskům. Ty zápisky byly fantastické. Kelley ve své knize podrobně popisoval postup, který vedl k cíli.

Na poslední straně byla zvláštní alchymistická modlitba, kterou děkoval za to, že se mu podařilo to, co se nepodařilo ani velkým mágům, jak nazýval své učitele.

Věděli jsme o jeho postupu všechno. Ale chyběl nám poslední údaj. Bylo nám jako hodináři, který potřebuje ke svým hodinám poslední kolečko, chce je vsadit do hodin – ale vidí, že kolečko se zakutálelo – a není.

Hodiny stojí –

Mají všechno, co je třeba –

Jen jediné, nepatrné NĚCO ne –

5

Pierpont W. Dumbo trávil v laboratoři dny i noci, nepřevlékal se, nemyl, jen s námi nahlížel do rukopisu a prováděl pokusy podle návodů starého alchymisty.

Nechápal jsem, k čemu je Dumbovi posedlost po zlatě. Měl peněz tolik, že se měl spíš starat o to, jak se jich zbavovat než jak je získávat dál. Ale plavý obr sedal v koutě laboratoře a znovu a znovu se pokoušel kombinovat noty v zápiscích Kelleyho. Dokonce nechal do naší laboratoře přinést několik hudebních nástrojů, na kterých melodie s Aaronem I. Schimkussem přehrávali.

Když jsme po dalším měsíci nepřišli na nic, rozhodli jsme se, že si uděláme krátký oddech. Nebudeme se Kelleyovým rukopisem vůbec zabývat, budeme jen plavat v bazénu, dobře jíst a dobře spát. Měl jsem zkušenost, že je velmi užitečné udělat si v práci přestávku. Jako by si řešení problémů s lidmi hrálo – utíkalo před nimi jako stín, ale v tu chvíli, kdy se člověk o ně přestane zajímat, řešení se samo, jako stín, za námi vydá.

Odletěli jsme na farmu Pierponta W. Dumba, kde trávil letní měsíce. Se svou manželkou, dokud žila.

A tam, na farmě, jsem se seznámil s ženou, která má v našem příběhu rozhodující roli. Nevím už, jak se jmenovala, ale my tři, já, Aaron a Pierpont jsme jí říkali Uragán. Ať pod tímto jménem tedy vstoupí i do tohoto vypravování.

6

Uragán byla praneteř Pierponta W. Dumba. Patřila k chudé části rodiny. Tehdy, když jsem ji na farmě poznal, jí bylo dvaadvacet. Uragán byla velká blondýnka, velmi plnoštíhlá, velmi vlasatá a velmi ctižádostivá. Slovo ‚velmi‘ se k Uragánu prostě hodilo. V ničem nebyla málo. Velmi pila, velmi jedla, velmi se smála, velmi si stěžovala na to, že nemá peníze a Pierpont je má, velmi nápadně se oblékala a velmi ráda koketovala.

Aaron I. Schimkuss byl Uragánem prostě očarován. Od první chvíle, kdy ji spatřil – přijeli jsme na farmu a Uragán zrovna vystupovala z bazénu – se do ní zamiloval. Uragán se koupala nahá, a když Aarona spatřila, nijak se neostýchala, vystoupila z bazénu a podala mu ruku. Pak pomalu odešla do svého bungalovu. Prastrýc Pierpont nijak své příbuzné nehýčkal, ale nechával je trávit na svých farmách dovolené. Uragán toho využívala každý rok.

Snad to byla ta nenucenost, která z Uragánu přímo čišela, co Aaronovi učarovala. Uragán nikdy neměla pocit, že něco pokazila, nikdy necítila pocit trapnosti, nebo ho alespoň nedávala najevo.

„Vždycky jsem toužil po blondýnce. Aspoň jednu blondýnku v životě,“ sténal Aaron a klonil svou nehezkou tvář do poháru se šampaňským. „Když jsem se na nějakou ženskou zmož, vždycky to byly černovlásky.“

Vypadalo to, že Kelleyův rukopis přestal pro Aarona existovat. Já i Pierpont W. jsme v duchu počítali dny, kdy se k němu opět vrátíme, Aaron I. Schimkuss celé dny trávil s Uragánem, která si z něj dělala jen žerty. Často jsme je oba s Pierpontem W. vídali – obrovská blondýna s vlajícími vlasy, dlouhými pod pás, se vlnila na golfovém hřišti a za ní cupkal maličký Aaron I. A vozil jí golfový vozíček. – Vypadali jako dvojice ze severské ságy – královna víl a maličký přihrblý troll, který ji doprovází jako její sluha.

„Chudák Aaron,“ vzdychal Pierpont W. a obracel ke mně své vodové modré oči, „ale kdo ví – být nešťastně zamilovaný – to třeba znamená, že se člověk nenudí.“

Pierpont W. Dumbo se prostě tak nudil, že by byl dal asi i přednost bolesti – jen kdyby mu někdo zaručil, že ta bolest bude takového druhu, že mu zabrání v nudě a v pozorování marného života.

Uragán přecházela po golfovém greenu a smála se, v těch chvílích, kdy k nám vítr donášel její burácivý smích, jsem míval dojem,

že Aaron Schimkuss se vznese odvanut jejím dechem a vykrouží k obloze.

Uragán pozvedla golfovou hůl a něco pověděla Aaronu I. Schimkussovi. Ten se sklonil a viděli jsme, jak jí pro štěstí líbá golfový míček. Uragán se smála ještě hlasitěji.

Koneckonců i chudí příbuzní chtějí mít nějakou radost.

7

Po návratu do laboratoře se Aaron I. Schimkuss zabral do rukopisu tak usilovně, že přestal jíst, spát i mluvit. Věděl jsem, že jedinou naději, jak se zmocnit Uragánu, vidí v tom, že zbohatne. A zde měl jedinečnou příležitost k zbohatnutí. Měl jsem nepříjemné tušení, že Pierpont W. Dumbo, který přes svou zdánlivou ochablost byl někdy velmi aktivní, naschvál seznámil Aarona s Uragánem, aby ho ještě víc vybičoval k práci.

8

Možná vás překvapilo, že v alchymistickém rukopisu byly noty. Ani pro mne to nebylo zcela obvyklé. Ale alchymisté mívali k hudbě blízko. Mohl bych vám vyprávět o Ibn Turkanovi, arabském alchymistovi, o jehož hudebních schopnostech se vykládá ledacos, mohli bychom se vrátit i do rudolfinských Čech a mohl bych vám dlouho vyprávět o spisu Atalanta fugiens... Jenže to, co Kelley měl ve svém rukopisu, neodpovídalo ničemu z toho, co jsem kdy měl příležitost poznat. Byly to často nesmyslné tóny, podivné akordy, které zněly velmi pomateně, – – nebo pětkrát za sebou opakovaný

jeden tón... Měl-li foliant nějakých osmdesát stránek, na kterých byly noty, představoval Kelleyův odkaz už zajímavé hudební dílo – bohužel zcela nesmyslné.

Aaron se do rukopisu tak zakousl, jako by neměl pro co jiného žít. Zkoušel na tóny různé šifrovací klíče, zkoumal, jakému jazyku by mohly odpovídat. Velmi jsem ho rozzuřil, když jsem mu řekl, že Kelley asi vepsal do rohů stránek noty jen proto, aby působil ještě víc tajemně. Poznamenal jsem, že možná noty nemají nejen žádný vztah k našemu bádání, nemají třeba vůbec žádný smysl.

Samozřejmě, i já tónům propadl. Ale dal jsem se jinou cestou – obstaral jsem si dobovou rudolfinskou hudbu – a na notovém materiálu jsem se pokoušel najít podobu s tóny v rukopise. Napadlo mne, že noty nemusí být šifrou samy o sobě, mohou být odkazem. Několik řádků bylo velice melodických a jeden z nich téměř doslova odpovídal taktům jakési skladby pana Kryštofa Haranta. Ale vezmu-li to dokola – ani moje výzkumy nikam nevedly. Jednou jsme si s Aaronem všimli, že jeden řádek odpovídá refrénu Holka modrooká, nesedávej u potoka – celý večer jsme trávili hledáním klíče v této písni – to uvádím jen pro dokreslení, že jsme oba už byli v trochu potrhlem a trochu ironickém rozpoložení.

Uragán, která přijela na návštěvu k prastrýci, se náramně zajímala o naše bádání. Ale neměla trpělivost pro spolupráci. Jen ji fascinovalo, že objev, který Kelley udělal, může být výroba zlata. Sami jsme si nebyli jisti, je-li zázračný elixír, o kterém alchymista píše, elixírem na výrobu zlata. Ale Uragán si byla jistá.

Věděli jsme jen, že v knize je zachycen jásot člověka, který došel k úžasnému objevu –

Uragán fascinovala možnost, jaká z objevu mohla vycházet –

Fascinovalo ji, že by si někdo mohl opatřit zlata, kolik by chtěl. Fascinovalo ji, že by tím někým mohla být ona.

Sedala u nás v laboratoři, navíjela lokny na prst a cucala je – a přitom se dívala nepřítomným tupým pohledem z okna na palmu chvějící se v odpoledním větru.

Tak Uragán snila nejraději.

9

Pierpont W. Dumbo nás vyvezl jednou v září na výlet. Jeli jsme jeho obrovskou limuzínou, řídil sám a řídil velice nebezpečně, i když velice rád. Nerad jsem s Pierpontem jezdil, představoval jsem si, že ho jednou napadne výtečný recept, jak se zbavit nudy. Smrt. A on narazí do některého z protijedoucích vozů.

Ale tehdy v září měl Pierpont narozeniny, a tak jsme jeli. V Santa Monice jsme chodili po pláži, písek nám křupal pod sandály, Aaron I. Schimkuss si stále pohvizdoval nesmyslné rytmy z rukopisu, Uragán poskakovala na tlustých nohách – měla velmi tlustá lýtka i stehna a v šortkách vypadaly její nohy, jako by se dva sloupy z Akropole daly do poskakování. Pierpont přerušoval mlčení jen občas vzdechy – byl jsem rád, že všude létalo a pokřikovalo tolik racků, spousta racků. Rackové mne uklidňovali.

Přemýšlel jsem o tom, proč se vlastně zabýváme tím, od čeho Kelley utíkal. Musí to být asi objev, který je nějak nebezpečný. Císař Rudolf mohl mít důvod, proč po něm toužit – ale císař nebyl normální. Kelley, podle toho, co jsem o něm věděl – byl trochu básník. A takoví lidé mají fantazii.

Kdo má fantazii, neubližuje.

Kdo má fantazii, je dobrý.

Pokud se rozhodl nezveřejnit svůj objev, i když věděl, že tím rozzuří císaře k nepřičetnosti, musel mít pro to důvod. A já s ním

souhlasil. U moře jsem se vždycky díval na svůj osud jinak – sub specie aeternitatis. Když jsem tak stál na břehu oceánu, zdála se mi i má posedlost, má zvědavost pořádně hloupá. A marná. Stejně jako mi byla nepochopitelná Uragánina touha po zlatu, Aaronova touha po Uragánovi a touha vzdychajícího Pierponta po tom, aby se přestal nudit.

Jediní sympatičtí a pochopitelní mi byli rackové. Kdybych si mohl vybrat kým být, chtěl bych být jedním z nich. A kdyby někde vypsalí konkurs na racka, hned bych se přihlásil.

Toužil jsem být zase zpátky u ženy a dětí – nestál jsem o peníze, o přepych. A jak jsem viděl nesmírný oceán a nad ním nesmírná nebesa a racky míhající se na pozadí slunce, toužil jsem opustit tuhle bizarní skupinku lidí, nešťastných, protože každý z nich hledal to, co bylo mimo něj.

Hledat můžeme přece jen v sobě.

Ten večer po návratu ze Santa Monicy jsem řekl Pierpontovi, že v pondělí odletím na Floridu.

Ani se nedivil.

Cítil jsem, že ho začíná nudit už i alchymie. Koneckonců, co na světě není nudné, pokud jsme nudní sami.

10

Večer po odchodu od Pierponta jsem slyšel Aarona, hrál chvílemi divoké valčíky a kankány, jako hrával asi v haličském kabaretu, chvílemi zahrál píseň Cola Portera nebo Irvinga Berlina, miloval je, pak pár minut Gershwina... Už už jsem chtěl za Aaronem jít, ať mne nechá spát, ale pak jsem usnul.

Probudil jsem se uprostřed noci – někdo mnou cloumal. Byl to Aaron. Horečně vykřikoval a táhl mne z postele.

Doklopytal jsem do laboratoře, napůl jsem spal a chvíli mi trvalo, než jsem rozeznal, co mi ukazuje.

V rohu laboratoře byla žlutá hadice. Třpytila se, zlátla; hladká – a v rozpačitém světle stolní lampy i trochu slizká...

„To je zlato,“ zašeptal Aaron.

Pokoušel jsem se pohnout hadicí, byla pekelně těžká, vůbec jsem ji neposunul. Ani o milimetr. „To je Gogo,“ řekl Aaron vyděšeně. Gogo byl Pierpontův had, oblíbený had, nejedovatý had, žil v laboratoři jako maskot. Teď jsem i já poznal, že zlatá spirála má na konci pod židlí hlavu. Byl to Gogo. A celý zlatý.

„Co jsi tu dělal?“ vytřeštil jsem na Aarona oči.

Rozpačitě mlčel.

„Hrál jsem,“ vykoktal.

Asi nás oba v tu chvíli napadla stejně neuvěřitelná myšlenka. V Kelleyových notách je akustický klíč ke změně hmoty.

Až do rána jsme o tom se Schimkussem přemýšleli – připadali jsme si v rozhovoru jako dva šaškové. Ale teorie to byla, i když absurdní. Pokud je možno určitým zvukem, určitou vibrací tříštit sklo, tvrdil Aaron, je samozřejmě možné akusticky zapůsobit na stavbu hmoty i tak, že se dá jejím nejmenším částem jiný řád. Had začínal při některých melodiích, které Aaron hrál, tančit – proč by nemohla určitá melodie zapůsobit i na kostru atomů tak, že by se posunula – změnila. Nejvíce Aaron litoval, že neslyšel, co hraje, byl tak nervózní, že si při hře ucpával uši vatou. Podivný hudebník. Hrál, hrál – a přitom mu jeho vlastní píseň vadila – A já mu také nemohl poradit, spal jsem.

11

Ani zlatý Gogo na mne nezapůsobil tak, abych se rozhodl u Pierponta zůstat.

Ostatně, nevěřil jsem příliš, že zlatý had – Co kdyby se Pierpont W. Dumbo rozhodl přestat nudit a nechal do pracovny dopravit zlatou spirálu v podobě Gogy. Bylo by to v jeho stylu.

A pokud opravdu – – ani jsem nechtěl domýšlet.

Děsilo mne to a toužil jsem odejet co nejdřív.

Bylo tu ostatně několik věcí, které nehrály.

Proč se změnil jen Gogo? Mělo-li by dojít k tomu, o čem se hovoří v přenesené rovině v báji o Midasovi – měnilo-li by se do zlata všechno, čeho se melodie dotkne, proč by se změnil jen Gogo? Mají snad hadi nějakou schopnost měnit se do zlata, kterou nemá, dejme tomu, zkumavka?

Nebo se do zlata mění jen živé?

Druhý den hrál Aaron od rána do večera melodie z Kelleyho. A večer mi přinesl ukázat několik zlatých much, posbíral je na parapetu.

Byly to mouchy zcela skvostné – nejpřesnější zlatnická práce – a leskly se vlhce, jako by byly slizké, třpytily se, záře jim dávala pohyb, jako by byly zlaté, a přesto žily –

I když ta představa byla nesmyslná.

„Už tuším, co to je,“ jásal Aaron. „Je třeba Kelleyovy skladby hrát pozpátku.“

V neděli před mým odjezdem zřejmě zasvětil Aaron Uragán do svého objevu. Obrovská dívka seděla v laboratoři a pozorovala klíčku s bílými myškami, když jsem k nim nahlédl. „Bude to hned,“ volal Aaron. „Zlaté bílé myši!“ A já slyšel burácet jeho klavír až na trávník, kde jsme pokuřovali s Pierpontem W. Dumbem.

„Závidím vám, že odjedete,“ řekl mi Pierpont. „Taky bych rád odejel. Největší štěstí na světě je asi mít ke komu odjet.“

12

V pondělí jsem odejel.

Co se dalo v laboratoři, vím jen z doslechu.

Zahradník Pierponta W. Dumba, kterého jsem potkal jednou v Los Angeles, kde si zakoupil malé bistro, mi vyprávěl o „nešťastném pondělku“.

Pierpont W. Dumbo nechal v pondělí večer z laboratoře stěhovat jeřábem dvě obrovské žluté sochy „jako zlaté“ – jedna představovala, jak říkal zahradník, „panáčka, co pořád hrál na piáno“, druhá představovala „tu velikou ženskou“.

Aaron a Uragán.

Našel klíč ke Kelleyovu rukopisu?

Nevím.

Aaron I. Schimkuss příliš hledal –

A každý –

Každý se nakonec stane tím, co hledá.

Pierpont W. Dumbo, kterého jsem za pár let potkal na jednom chemickém kongresu, nechtěl o Aaronovi a Uragánovi vyprávět. Jen ke mně smutně obracel vodové oči a vzdychal.

Alchymie ho už nezajímala. Zabýval se umělými hnojivý.“

Profesor Xaverius

1

Profesor Kessler měl v Praze malý, samostatný pokoj. Pracovnu. Na nejromantičtějším místě v Praze, na Novém světě, v jednom z těch maličkých domků, které se rozkládají naproti Pražskému hradu, kousek za toskánským palácem, v jednom z těch domků, které vypadají jako miniatury zbudované na hraní malým komteskám –

Občas jsem jej v jeho pokoji navštěvoval.

Domek byl za vysokou zídou a patřil k němu dvorek. Do zídky byla vlomena branka, zamykala se na prastarý klíč. Někdy mi profesor Kessler dával svůj pokoj k dispozici a já jej přijímal jako pokoj plný poezie, poezie začínala už v okamžiku, kdy jsem vzal do dlaně klíč, prastarý klíč, s držadlem vytepaným do tvaru srdce –

Sníval jsem, kdo asi držel tenhle klíč v ruce v minulých staletích – Nájemníci si klíč od branky předávali, umírali a klíč se dostával do nových a nových dlaní – Zdálo se, že klíč je gotický, nepřehledný zástup prstů, který ten klíč musel za šest set let stisknout, dával mi inspiraci k básni, kterou jsem ale nikdy nezačal psát – snad proto, že pokoj profesora Kesslera na Novém světě mne trochu tísnil –

Pokud jsem věděl, měl tenhle pokoj profesor Kessler velmi rád a bydlel v něm každý rok několik jarních týdnů, i když to byl vlhký a studený pokoj, pro starého člověka dokonale nepohodlné bydlení – Ten pokoj vždycky voněl jasmínovou vůní – Snažil jsem se vysvětlit si tu nepochopitelnou vůni, vymluvit si ji, ale nikdy se mi nepodařilo objasnit ji ani popřít –

Pokoj voněl jasmínem –

Na jaře stejně jako v zimě a voněl jím, i když jsem nechával v pokoji okno otevřené po celou noc –

Jednou jsem se na záhadnou vůni profesora Kesslera zeptal.

Pohlédl na mne znepokojeně a mlčel.

Opakoval jsem svou otázku.

„Je to nejsmutnější příběh mého života,“ řekl profesor Kessler nezvykle tiše a plaše –

Požádal jsem ho, aby mi ten příběh vyprávěl – Ale profesor Kessler, kterého jindy nebylo třeba přemlouvat, aby se pustil do vyprávění svých příběhů, odmítl. „Snad až někdy bude nálada –“ vymlouval se rozpačitě. A já chápal, že se nechce toho příběhu dotknout ani vzpomínkou, protože by se dotkl nesmírného smutku –

Ale jednou v pozdním létě, v září, když jsme seděli u okna otevřeného k toskánskému paláci, napil se červené Ludmily, kterou měl tak rád, zaklesl dlouhé štíhlé prsty, podíval se do tmy a začal vyprávět –

Jeho slova se prodírala hebkou jasmínovou vůní –

2

„V devětatřicátém roce jsem se několikrát dostal do blízkosti profesora Xaveria. Snad jste o něm někdy slyšel, pražský Němec, podivín, zabýval se telepatii, okultními naukami, a tak jím vědci pohrdali, ale chemik to byl náramný. Navštívil mne jednou – moje paní ho chtěla nějak rychle vyprovodit, slyšel jsem, jak říká na chodbě, že nejsem doma, ale rozeznal jsem chrčivý hlas profesora Xaveria a vyšel jsem na chodbu –

Bylo málo lidí, kterých jsem si v životě vážil, a všichni z nich byli podivní.

To, čemu říkají lidé podivínství, je ve velké většině případů jen zvláštním případem geniality. – Genialita není normální, je podivná, je zázračná – A profesor Xaverius byl geniální. Neměl nic společného s romanetem, které vypráví o obrazu svatého jmenovce, a sám se bránil všem narážkám, které pronášeli jeho známí. Ale přesto – Vypadal velmi středověce, asketicky, Xaveriovy šaty se daly považovat i za barokní kostým, jako se daly považovat za mnoho jiného, profesor Xaverius chodil oblékaný do velmi neformálních šatů a černé klobouky, kterými zakrýval svou hlavu, vypadaly jako širáky barokních kavalírů –

Bydlel právě v tomhle pokoji, ve kterém sedíme.

Z čeho žil, nevím, předpokládám, že měl malou rentičku, nebo ho vydržovali nějakí přátelé, rozhodně neměl dost peněz – – ale kupodivu byl jediný člověk na světě, kterého jsem poznal, co si na nedostatek peněz nestěžoval –

Profesor Xaverius patřil k těm posedlým lidem, u kterých se jejich posedlost stala jejich životem a dávala jim žít plně –

Byl-li ve třicátých letech někdo zvláště dobře informovaný o chemickém bádání poslední doby, stejně jako o alchymistických rukopisech z časů Herma Trismegista, jak nazýval Rudolfa II., pak to byl profesor Xaverius.

Říkalo se mu profesor, i když bych se sázel, že měl k profesuře tak daleko jako my k hvězdám za tímhle oknem – Ale na profesora vypadal a pamatuji se, že i v kavárně, do které jsem občas s Xaveriem zašel, mu okamžitě říkali pikolíci, kteří ho viděli poprvé v životě: pane profesore.

Být profesorem je zřejmě posláním –

Jak už říkám, vyběhl jsem hned ze svého pokoje a zval profesora Xaveria dál, ale starý muž zavlál sveřepě plnovousem, pohlédl na manželku planoucíma očima – svítí očima jako sova – stěžovala si žena, a uraženě vyběhl ze dveří.

Profesor Xaverius byl velice hrdý –

A tahle hrdost, která hraničila s domýšlivostí, ho snad přivedla k nacismu. Když přicházeli němečtí vojáci do Prahy, byl prý profesor Xaverius jediný, kdo stál v Nerudovce a mával dobyvatelům –

Ale to mělo být až za pár měsíců –

Zatím ještě žil v tomhle pokoji, opouštěl ho jen ráno, když si šel koupit mléko a chléb. Odemykal tímto klíčem branku a trhavou chůzí vycházel na Loretánské náměstí –

3

Druhý den v podvečer jsem ho navštívil. Seděl tam, co vy, na židli, na které sedíte vy –

Bylo by krásné sepsat dějiny jednoho klíče, co říkáte, dějiny všech dlaní, které ho kdy držely, sepsat dějiny jedné židle, třeba té secesní, na které sedíte, sepsat dějiny jediného lůžka, třeba toho renesančního, které zde zbylo po profesoru Xaveriovi a na kterém spával možná na záletech i sám mladý Rudolf II.

Na profesoru Xaveriovi mne vábil právě tento jeho smysl pro poezii – Kdybych to, co jsem teď řekl vám, řekl většině chemiků dvacátého století, vysmáli by se mi. Říkám chemikům dvacátého století, protože chemici minulých století měli k poezii stejně blízko jako básníci, sami byli básníky. A já si myslím, že odklon vědy od poezie je pro vědu nebezpečný, škodlivý, jedovatý – do

výbavy chemika by měla patřit fantazie, stejně jako do ní patří zkumavka -

Profesor Xaverius mne přijal nadšeně, nic nevyčítal -

„Ženské,“ řekl a řekl to s takovým tónem, že jsem chápal, odpouští mi mou nelaskavou manželku, soudí ji tím slovem i chápe, omlouvá, vložil do toho slova tolik významů a antipatií jako Strindberg do celé hry o tisících slovech -

Kdyby spisovatelé dokázali zapisovat náladu slov, mohli by mnohdy místo knihy napsat jediné slovo.

Usadili jsme se u okna, byla také pozdní podzimní noc, jako je teď, profesor Xaverius položil loket do vylomené římsy a zadíval se do tmy, tak sedal vždycky, když něco pozoruhodného chtěl říct.

Noc, stará rudolfinská noc, barokní noc, se klenula, černá mramorová noc -

Profesor Xaverius se otočil.

Sehnul. Zvedl ze země podivnou klec, klec, v jaké choval v laboratoři bílé myšky, ale ta klec byla zasklená. Zasklená a prázdná. Podíval jsem se do klece zblízka, vzal ji do rukou a otáčel ji - Byla úplně prázdná. Jen moje tvář přebíhala po naleštěných skleněných stěnách, jako bych já sám byl v kleci a vyhlížel ven -

Vyhlížel zmateně ven -

Pohlédl jsem na profesora Xaveria. Zase se díval do tmy, loket v pradávno vylomené římsě.

Jako by mi podal vysvětlení ke všemu. Jako bych nedržel v ruce záhadnou klec, ale potěžkával tajemství -

Klec s tajemstvím -

Klec s velice prostým tajemstvím -

4

Styděl jsem se požádat profesora Xaveria o vysvětlení –

Všiml jsem si skleněné kličky na boku klece a otevřel klec – zašátral rukou v jejím vnitřku – nevím proč, ale zašátral –

Snad jsem, zmámen, poblouzněn tou mramorovou nocí čekal, že se dotknu neviditelného kožíšku, že se mi prsty smeknou po neviditelné srsti.

Nic jsem nenahmatal.

Jen vůně –

Jen vůně stoupala z té klece jako z rozevřeného květu –

Svěží, ostře sladká vůně kaliny karlesie, asijské kaliny, kterou jsem tak rád čichával v parku hraběte Sylva-Tarouccy –

„Dáváte do klece vůně?“

Profesor Xaverius na mne kývl a v tom kývnutí bylo uznání, jako bych opravdu rozluštil předložené tajemství –

Vůně se přelévala pokojem, pobíhala po stole, po podlaze, vstal jsem a sledoval ji. Vůně kroužila pokojem, jako by byla živá –

Jistě sem odněkud zavála vůně zvenčí, uvažoval jsem – nebo přešla pod oknem pokoje dáma s voňavkou, voňavka se dostala do víru, který ji donesl zavonět až k nám – Byla to krkolomná vysvětlení, to ano, ale přesto byla pochopitelnější než tvrzení, že vůně vylezla z klece, kde ji uvěznil profesor Xaverius.

Popocházel jsem pokojem a čichal –

Profesor Xaverius vytáhl zpod své židle jinou zasklenou klec, vypadala jako akvárium s mřížemi, a uvolnil její těsnění – z klece nám vyrazila pod nosy čpavá vůně, podobná vůni spáleného mléka, a rozeběhla se pokojem, užasle jsem přecházel od okna ke dveřím a zase zpátky a sledoval obě vůně, poskakovaly v pokoji, jako by si hrály, přebíhaly, jedna zaháněla druhou a jedna druhou nahrazovala –

„Co to je –“ zeptal jsem se profesora Xaveria –

„Morčata und die Mäuse,“ řekl Xaverius, který vlastně nebyl ani Čech, ani Němec, ale byl obyvatel Českého království, Bohemus, tak jako dávní alchymističtí obyvatelé tohoto domku. V těch časech, kdy se na jeho zdi tiskla měkká barokní tma –

Ale ať jsem se díval, jak jsem chtěl, nikde jsem neviděl ani jedno morče, ani jednu myš. Šátral jsem rukama po zemi, připraven teď už málem opravdu nahmatat neviditelný kožíšek nebo zažít na svém prstu bolest a ucítit zahryznutí ostrých zoubků – neviditelných zoubků – – Na prstu se mi neobjevila ani krůpěj krve, jen ty nepochopitelné vůně dál pobíhaly pokojem –

„Dám se poddat,“ řekl jsem profesoru Xaveriovi a nasál křehkou kalinovou vůni –

5

„Aber to je ganz jednoduché,“ zasmál se profesor Xaverius a mne zamrazilo. V tu chvíli dýchlo z profesora něco zlověstného – Dosud jsem ho pokládal za dobráckého génia, který si svou genialitou vytěsnil život – ale ten smích ho ukázal náhle jinak – a ta nová podoba byla velmi ohyzdná a pamatuji se, že jsem v tu chvíli ucítil takový strach, jaký jsem nepoznal od dětství – ten nejkrutější strach, strach z toho, že vám je někdo z vašich bližních schopen ublížit –

„Warten Sie nur,“ zaskřehotal profesor Xaverius a poskočil ke dveřím, „ich bin hier in einem Moment mit einem kocour.“ No dobrá, budeš tu za chvíli s kocourem, říkal jsem si v duchu, počkám na tebe, počkám, co by ne, v duchu jsem profesoru Xaveriovi tykal, tím tykáním jsem se snažil ze sebe svlékat strach –

Pak jsem tedy osaměl, na pelesti renesanční postele jako sedím teď, díval jsem se, jak tma vzdouvá špinavou záclonu na okně -

Nejprve jsem uslyšel vrískání -

Pak mazlivé utěšování, a z toho mazlivého tónu šla na mne ještě větší tíseň než z bezmocného vrískání -

Když se snažil být profesor Xaverius hodný, zlo na něm bylo znát docela nepokrytě - Objevil se ve dveřích, v jedné ruce rozsvícený svícen, v druhé proutěný košík s kocourem -

Znal jsem toho kocoura dávno, byl prastarý a byl to Xaveriův miláček, myslím, že to byla jediná bytost, kterou měl profesor opravdu rád. Kocour se k tomu domku hodil, vypadal jako jeho přízračný strážce a člověk by byl schopen uvěřit, že ten unavený, malátný kocour zde žije od nepaměti, že se otíral o nohy kněžně Libuši, když věštila slávu Prahy, že se plížil ve stopách mladého císaře Rudolfa v temných uličkách i že nás všechny přežije a bude se procházet po pláních, na kterých kdysi stála Praha, až toto město jednou pomine, tak jako tolik slavných a krásných měst -

Profesor vytáhl kocoura z košíku.

Mám velmi rád kočky a byl bych protestoval proti jakémukoli pokusu, kdybych nevěděl, že profesor Xaverius má kocoura velice rád -

Nenapadlo mne, že by mohl ublížit tomu, koho miluje - Profesor zvedl kocoura, ten se ani nebránil, jak ho profesor zvedl za trup, protáhl se a svěsil přední i zadní nohy -

Profesor ho vsoukal do velké skleněné křivule v rohu, hned za postelí -

Kocour se v křivuli uvelebil, vrátil se na nás pohrdavě, ale celkem spokojeně. Byl to prostě stejný podivín jako jeho pán, profesor Xaverius -

6

Když vzpomínám na to, co se událo, přebíhá mi mrazení po zádech, jako by ta dávná vzpomínka do mne zatínala nehty, špičaté, ostré –

Profesor Xaverius se snad nečesal od těch dob, kdy mu jeho matka naposledy vnutila hřeben a poslala ho do koupelny, ale rozčuchané vlasy se k němu hodily a nikdy mne nenapadlo, že by se měl učesat – chápal jsem, že kdyby se česal, rozbíjel by tím svou osobnost – Ale teď v záři jediné svíce na zašlém svícnu vypadala jeho rozčuchaná hlava jako ďábelská hlava, vlasy se mu spojily do dvou sloupů jako na Michelangelově soše Mojžíše, Xaveriova hlava byla rohatá, a jak se skláněla nad křivulí s kocourem, vrhala rohatý stín na stěnu pokoje – –

Zažil jsem mnoho tísnivých dějů i nálad, ale ještě nikdy jsem neměl dojem, že jsem tak blízko ztělesněnému zlu, zlu v hmotné podobě, které lidé nazývají ďáblem – – jako tehdy, když jsem se díval na rohatý stín profesora Xaveria –

Napojil křivuli na několik hadic. Utěšnil ji.

Kocour se neznepokojoval, zřejmě k němu přicházelo některou hadicí dost vzduchu, a pak, křivule byla tak velká, že jistě bude trvat chvíli, než z ní vzduch vydýchá –

Zaklepal jsem na křivuli a zamlaskal, abych dodal kocourovi odvalu, trpěl jsem s ním – a vlastně za něj, protože kocour se na mne znechuceně ušklíbl – chápal jsem, že si neuvědomuje své nebezpečí –

Profesor Xaverius zapálil kahan a začal jím zahřívat nějaký prášek v křivulce, spojené s kocourovou křivulí, pak nahříval několik dalších baněk s jinými prášky a fascinovaně se díval na kocoura –

Seděl apaticky v křivuli, jako by do ní byl zalitý, zalitý do skla, motýl zakletý do skleněného těžítka – – netrpěl, jen občas malátně otevřel a zavřel oči –

Profesor Xaverius začal hovořit o divadelních kritikách v Prager Tagblatt, chvíli jsme konverzovali –

Zdálo se mi, že se křivule pomalu zamžívá –

Rozhodně jsem už neviděl kocoura tak zřetelně, matněl, matněl –

Přistoupil jsem ke křivuli, zatajil dech, a přejížděl po ní dlaněmi –

A pak jsem vykřikl – Uviděl jsem dlaň, svou dlaň, přejížděla po křivuli za kocourem, po zadní stěně křivule, uviděl jsem dlaň, i když mezi ní a mezi mnou byl přece kocour – Kocour průsvitněl, ale nepravidelně, jako by obraz kocoura někdo gumoval, gumoval ho nevyzpytatelně a bez plánu, tu kus tlapy, tu ucho – Netrpěl. Díval se na mne lhostejně, otráveně, ano, otráveně, byl to ten nejotrávenější kocour, jakého jsem v životě uviděl – Profesor Xaverius ke mně přistoupil a měl v očích rozkoš, nevýslovnou rozkoš, a přibývalo mu v očích té rozkoše, jak ubývalo kocoura ve skleněné křivuli –

7

Trvalo asi dvacet minut než se kocour –

Než se kocour – – – rozpustil? Těžko jsem mohl najít přesnější slovo, i když jsem si tu vazbu ‚rozpuštění kocoura‘ zdráhal připustit, byla tak nevědecká –

Nemohl jsem si ale namlouvat, že kocour neroztál – Profesor Xaverius poskakoval kolem prázdné křivule a tleskal malými dlaněmi, stíny rohů a tleskajících dlaní se svíjely po stěnách –

Pak přistavil k jedné hadici vedoucí z křivule skleněnou baňku a rychle ji zazátkoval, jako by do ní lapil obsah křivule – Metaforického kocoura –

„Nechápu –“ řekl jsem a mlčel, protože je jeden druh úžasu, který se nevejde do slov. – A právě ten druh úžasu, absolutní dětský úžas mne tehdy v tomto pokoji navštívil –

„Je tady,“ potřásl profesor Xaverius baňkou. „Der Kater je v baňce.“ Vzal jsem ji z jeho rukou a potěžkal.

Byla lehká, lehounká, tak lehoučká by baňka zůstala, kdyby v ní utkvěl motýl –

„Achtung,“ řekl profesor Xaverius, „nerad bych o Katera přišel, mám ho za ta léta moc gern, čuchejte, ale schnell, sehr schnell.“

Poodtáhl zátku z baňky a já k ní rychle přičichl, profesor Xaverius baňku zase okamžitě uzavřel –

Ta vůně byla medová, vůně medu rozpuštěného v horkém čaji, jak mi ho dávala pít matka, kdysi v dětství –

Kocour byl žemlový, a tak medová vůně byla k němu podle surrealistické logiky docela vhodná – byl to medový kocour, a tak voní medově –

Koneckonců, to bych uznal –

To bych ještě byl schopen – v tu přeludnou noc – uznat –

Ale ani v té noci jsem nemohl uznat, že se kocour opravdu ocitl v baňce a že tam v ní medově voní –

Nemohl jsem uznat, že se kocour dá přelévát z nádoby do nádoby.

Díval jsem se nenápadně na profesora Xaveria a doufal, že se náhle usměje, a poznám, že to všechno byl jen eskamotérský trik – – profesor se zaraduje, jak mne oklamal, a ukáže mi, co já vím, třeba dvojité dno v křivuli, a vytáhne kocoura, mdle prskajícího kocoura zpod své postele –

„Na ja, das haben wir,“ vzdychl profesor Xaverius, „aber komu teď budu dávat mléko –“

Ano, i v profesoru Xaveriovi byla ta odvěká lidská potřeba o někoho se starat, a když teď udělal z kocoura obět svého experimentu, uvědomil si náhle, že už nebude mít o koho se starat, a ta myšlenka jej, starého sobce, zneklidnila, on se o někoho chtěl starat, a teď –

„Obráceně, das kenne ich nicht,“ vzdychl si, „z vůní kocoury dělat neumím.“ Potřásl zamyšleně baňkou. A bylo v tom potřesení něco z anticky tragického gesta –

8

Dlouho jsme tady tu noc vyprávěli, on posazený u okna, jako teď vy na židli, na které sedíte, já usazený na renesanční pelesti – v rukou jsem držel ten zvláštní srdcovitý klíč a zatínal jsem do něj zpočtené prsty, potřeboval jsem ten dotyk, ten pevný dotyk – dokazoval mi, že jsem ve skutečnosti – stále jsem – Profesor Xaverius začal s pokusy před dvěma měsíci. Ukazoval mi jednu zazátkovanou zkumavku za druhou a volal, že tady má motýla, tady morče, tady dvě morčata, hier ein Kaninchen, a tam komár –

„Vy říkáte, že podstata člověka je vůně? Tedy podstata života je vůně?“ opravil jsem se, protože ta podvědomá myšlenka, která ze mne bezděčně vyjela, byla příliš hrozná –

„Na ja, natürlich,“ souhlasil profesor vášnivě, „copak jste si ne všiml, že každý člověk kolem sebe má nějakou náladu, l'ambiance? A do té ho já umím proměnit.“ Také mluvil o lidech i když – i když – I když v hovoru o lidech byla zajíkllost – Plachost – A přeskočil do francouzštiny, jako tehdy, když byl nejrozčilenější –

„Každé morče voní stejně?“ zeptal jsem se, předstíral jsem, že jsem přistoupil na jeho hru – také co jsem měl dělat, byla to skutečnost, i když byla dokonale neskutečná – absolutně neskutečná –

„Na ja, to je to, že ne, meiner Meinung nach,“ zamyslel se profesor Xaverius, „hat každé to morče jiný charakter –“

„Charakter –??“

„Ich will sagen tu náladu, a tak každé voní podle té své nálady jinak, jedno vonělo jako pudink a jedno jako žabinec –“

Přičichával jsem k jedné zkumavce po druhé, profesor Xaverius je rychle otevíral a zaklápěl a já pak čichal k motýlům, myším, netopýrovi –

Na věci se prý tahle cesta do vůní nevztahuje, tvrdil profesor Xaverius, aby dokázal někoho poslat do vůně, musí ten někdo být živý – a nezáleží na tom, jak je v něm život vyspělý, žížala i kocour jsou na tom stejně před jeho křivulí, stejně. Rostliny také nemizí –

„Ale co s tím chcete udělat?“ zeptal jsem se profesora. Proč na to nepřistoupit, proč by to nemohla být pravda. Ten, před nímž Edison poprvé rozsvítil žárovku, by byl stejně ochotný, tak jako já teď, pokládat to celé za trik – a za nesmysl... Rozhodně jsem viděl, jak kocour tál – v tom nemohl být trik – a do poslední chvíle jsem viděl, že kocour byl živý, hýbal očima. A netrpěl. Pokud by se dal Xaveriův objev uplatnit průmyslově, dala by se přepravovat kondenzovaná stáda krav v jediném kanystru – a pak by vyvoněla a vyběhla na pastvu. Ale pokud nezná zpáteční cestu – Pak je ten objev přece dokonale nesmyslný. Dokonale k ničemu.

„Na ja,“ vzdychl profesor Xaverius, „das ist právě to. Co s tím, na ja.“ Podíval se do tmy nad toskánským palácem.

„Na ja, proto jsem vás sem pozval, abysme přišli na to, jakej to má Zweck...“

Profesor Xaverius vytáhl zpod postele velký džbán s pivem, „ profesor Kessler se mnohoslibně usmál a vytáhl zpod postele obrovský prázdný kameninový džbán, „přesně tenhle, abyste viděl, že nelžu, ale my zůstaneme u vína...

Profesor Xaverius nalil mně i sobě plnou sklenici, mlaskl si a setřel špinavým prstem pěnu ze sklenice, nesnášel pěnu - A podíval se na mne tázavě, důvěřivě, dětsky -

Jsou chvíle, kdy máte v rukou velké věci, osud někoho blízkého, jeho lásku, jeho naději -

A byly tyhle chvíle v mém životě vždycky ty nejnepříjemnější. Co jsem mohl Xaveriovi povědět -

Rozhodně jsem nevěděl, co mu poradit, ale i kdybych věděl, nevěděl bych, jak mu to říct, abych ho zároveň svou radou nepřinutil, aby mne podvědomě neposlechl - - Byl hrdý, byl nezdravě hrdý, a i když si o rady říkal, vlastně o ně nestál, a když už radu vyslechl, pak se jistě zachoval úplně jinak. Chtěl rady jen proto, aby na ně nemusel dát -

„Zapomeňte na to,“ řekl jsem, když jeho pohled na mně ulpíval už nesnesitelně dlouho.

„Na ja, aber das ist škoda,“ zanaříkal Xaverius -

Jistě, byla by to škoda, zapomenout. To, co Xaverius objevil, se mohlo přece stát východiskem k celé řadě úžasných objevů - - mohlo to vyvrátit dosavadní chemické pojetí hmoty i energie, starý Xaverius, kterému se posmívala vědecká Praha, se mohl stát nesmrtelným jako Newton - - od jeho vědeckého vystoupení se mohl počítat začátek novodobé fyziky - -

Rozebíral jsem si své pohnutky, neradil jsem Xaveriovi vlastně tak, jak jsem radil, jen ze žárlivosti?

„Myslíte, že by to platilo i na člověka?“

„Natürlich,“ přikývl, zatřepal hlavou –

S těmi největšími objevy si člověk zpravidla neví rady a bývají mu někdy na obtíž, tak jako příliš velká láska –

Lidé ve styku s něčím mimořádně velkým a krásným trpí – A umělci, kteří podstupují toto trápení, si snad opravdu zaslouží úctu a soucit, když už pro nic jiného, pak pro tu bolest –

Chápal jsem, že Xaverius trpí –

Objevil něco příliš velkého a neví si s tím rady, jeho objev mu zatím nedal nic, jen psychický zmatek, a připravil ho o jeho milovaného kocoura –

„Musíme si to rozmyslet,“ řekl vyhýbavě –

Profesor Xaverius se napil a podíval zoufale na měsíc, stál tehdy v úplňku, mrtvolný a škodolibý –

„Das mache ich,“ vzdychl si Xaverius, „to dělám pořád, ale na nic nemůžu kommen.“

Byl ve skutečnosti komický, když se choulil u okna, ale také velmi tragický, jak už na světě většina komických věcí je nesmírně tragická –

10

Hned druhý den jsem se vypravil znovu k profesoru Xaveriovi a celý den jsme trávili nad jeho křivulí. Donesl jsem profesorovi několik morčat a všechna se rozplynula –

Pak jsem nechal roztát několik mŕ, které v noci přilétly do pokoje a třepetaly se jako maličké černé vlajky za sklem –

Nechali jsme roztát ježka, který žil na zahradě vedle profesorova domku a náhodou nám vběhl při pokusech do cesty –

V zápalu jsem se nechal okouzlit nicotou –
Nicotou?

Ne. Ten život, který tál před našima očima, nemizel, stával se
vůní, tál do vůní –

Každý z těch rozplynulých životů vydával jinou vůni – –

Myslel jsem, že se Xaverius mýlil, když přisoudil každému
jedinci osobitou vůni – ale opravdu – každé morče, které jsme
rozpustili, mělo jinou vůni, svou osobitou – – Nemohl jsem po-
chopit, že nejsou vůně společné pro jeden rod, a přikláněl jsem
se, i když nerad, ke Xaveriovu vysvětlení, že každý živočich má
v jádře určitou náladu, určitou vůni –

Určitý vonící nezastupitelný postoj –

Nemohl jsem si už namlouvat, že v zápalu práce jsme já i profe-
sor Xaverius přestali se svými myšlenkami jenom u motýlů, myší,
morčat –

Ne, já i on jsme oba mysleli na společný problém –

Člověk –

Ano, jak by voněl člověk –

„Dokud nepřejdeme na to, jak vůni zpátky –“ řekl jsem, „nemů-
žeme –“

A profesor Xaverius přikývl, těžce, ale přikývl, dokud nepři-
jdeme na to, jak vůni opět proměnit do kocoura, jak z medového
pachu opět vytesat chlupaté kocouří tělo, nemůžeme experimen-
tovat s lidmi –

11

Musel jsem na čas opustit Prahu i profesora Xaveria. A když jsem
se zase vrátil, byly Čechy obsazeny vojskem a profesor Xaverius

byl kdesi v Německu. V rozpuklé cihle u branky, kde jsme si nechávali vzkazy, jsem našel jeho vizitku -

*Kesslerer, ich bin u mého kamaráda Mengele
Dám vědět, dein Xavrius*

Ještě někde tu vizitku mám, tady, zastrčenou za zrcadlem, vidíte. Xaverius musel psát asi velmi rychle, protože vynechal ve svém jméně písmeno -

Ta dvojjazyčnost nebyla u profesora pomateností, nezvyklým podivínským jevem - byla rysem jeho osobnosti. Rozpadal se do dvou Xaveriů, jako pan Jekyll a pan Hyde, jeden z nich byl posedlý vědou, druhý poezií - Jen to mne překvapovalo, že dovedl recitovat správnou češtinou Halase a správnou němčinou Morgensterna, rozpíjel se při té recitaci do citlivosti a dobroty - a přitom jen dorecitoval, měl oči, oči nepřítomné, kamenné, oči antické sochy, ze kterých dávno zvětrala jejich barva -

12

Pokud profesor Xaverius odcházel z Prahy na delší dobu, což se stávalo zřídka, ale stávalo, ponechával klíč od svého bytu u mě. Nikdy jsem se v jeho bytě příliš nezdržoval, jen jsem občas vyvětral, nebo se zašel aspoň podívat, je-li vše v pořádku. Ale teď jsem klíč nedostal - a tak rád bych se do Xaveriova bytu podíval. I v noci jsem na ten pokoj myslíval - - když jsem usnul, vrůstal mi do snů, ten pokoj, v jakém teď sedíme - - znovu se mi ve snu zjevovala před očima křivule, ve které se rozpouštěli motýli i starý kocour, křivule, ve které tál ježek -

V neděli jsem dělal obvyklou procházku a vždy jsem se stočil do Xaveriovy uličky a díval se, nebude-li profesorovo okno otevřeno -

Nemohl jsem si vysvětlit jeho náhlou nedůvěřivost i tajnostkářství, snad si uvědomil dosah svého objevu a nechce mne připustit blíže ke svému vynálezu, aby se na mně nezrcadlil ani dílek slávy. Celá sláva musí příslušet jen Xaveriovi, uvažoval jsem a díval se na zavřené, špinavé okno -

Občas se vynoří v lidském vědomí představa, nesmyslná a vlezlá, opanuje vědomí a vládne mu, nasazuje světu nové, nepřirozené rysy, ale tak pevné rysy, tak přiléhavé -

Napadlo mne tehdy, za těch neklidných dnů, krátce před vypuknutím války, že profesor Xaverius neodjel, že žije dál ve svém pokoji a bádá tam, za špinavým sklem, dál nechává tát život do vůní -

Do vůní - do podoby čichových podob -

Je to nesmyslný obrat? Čichová podoba? Podoba čichové podoby? Já aspoň tehdy nevymyslel nic lepšího -

Nakonec jsem docházel na Nový svět obden, bloudil jsem uličkami a občas se mi zdálo, že čichám medovou vůni - medového kocoura -

Snad tady opravdu žije, uvažoval jsem -

Plíží se kolem toskánského paláce, v podobě esence, otírá se mi o nohy svým hřbetem tvarovaných vůní, přede medovou vonící píseň -

Žena naštěstí byla zvyklá na mé podivné nálady a nebránila mi ve vycházkách, často se ke mně přidávala a kráčeli jsme pak ve tmě spolu, Xaveriův domek mne přitahoval a vábil, jako některé lidi vábí hlubiny, ten dům mne zval, zval -

Byl jsem rád, když se mnou byla žena, tehdy jako by dům nade mnou ztrácel svou moc, také jsem nepotkával medového kocoura –

Nemohl jsem manželce o Xaveriovi a o jeho experimentu nic říct, nevěřila by mi, vysmála by se mi – a pak jsem profesoru Xaveriovi slíbil, že o jeho objevu budu mlčet – dokud nesejme z mých rtů pečeť, jak se vyjádřil, bombasticky a románově, nebo dokud nezemře, jak dodal rychle a plaše, bez jakéhokoliv patosu, tak jako mluví lidé, kteří si zvykli, že jejich život ustavičně klouže na břitkém ostrí života a smrti –

Ten dům mne lákal, byl jsem posedlý Xaveriovým pokojem, a nakonec jsem se k němu vydával denně –

A jednou – jednou – byla branka ve zdi otevřená –

13

Šel jsem ten večer na procházku sám, v hostinci na začátku Kapucínské ulice jsem si dal sklenici vína a teprve pak pokračoval ke Xaveriově uličce, poblouzněný, a přece střízlivý, bolestně střízlivý –

Toužil jsem se opít a toužil jsem strávit večer v hostinci, pít, pít, až by se svět roztřpytil do mlhovin plných jasů – a smazal pomateným svitem všechny hrany skutečnosti –

Ale zaplatil jsem a vyšel do noci, husté noci – už jste si všiml, že některé noci jsou husté? Jako by v nich tekla, pulsovala černá krev – –

To, že byla branka ve zdi otevřená, mne nepřekvapilo –

Pozoruji často, že překvapivé věci mne někdy vůbec nepřekvapují, jako bych vycítil předem, že přicházejí, vycítil zvláštním smyslem. Možná se někdy tak přitiskneme, jsme-li dostatečně

citliví, k přítomnosti, ta se pod naším dotykem vydula a my se vklonili, nepatrně, ale přece jen vklonili do budoucnosti -

Jen jsme-li pevně spojeni s přítomností, poznáváme budoucnost -

Na dvorku byla tma ještě hustší než na ulici. Otevřel jsem dveře na schodiště, úzké a strmé, jako horská stezka, po kterém se vcházelo do profesora pokoje. Tenhle pokoj zabírá celé patro tohoto miniaturního domku a v přízemí jsou jen nějaké kůlny, plné krámů, je to opravdu domek jako vystavěný pro dítě -

Když jsem vystoupil po schodišti, zaváhal jsem -

Ale pak jsem si řekl s Bismarckem, že jsou v životě lidském chvíle, kdy je lepší jednat špatně než nejednat -

Tahle gnóma je nesmyslná a nerozumná, zvrhlá, ale přesto jsem si ji říkal často, a díky ní jsem zažil většinu svých zvláštních příběhů. Na začátku každého nebezpečí a každé poezie je něco nerozumného, něco líbezně nerozumného -

Pokoj byl prázdný -

Jediným obyvatelem pokoje byla svíce, chvějivě stála na stole, umístěná v nakřáplé zkumavce -

A přes čtvrtinu pokoje se táhla obrovská křivule, sesazená z několika skleněných dílů, skleněná křivule, velká tak, že by se do ní vešlo několik sedících lidí. Uprostřed křivule také byla židle -

Jsou lidé, kteří říkají, že dokud jednají hloupě, jsou mladí, já si myslím, že dokud jednáme hloupě, jsme hloupí - hloupost přece není výsadou mládí. Já se v tu chvíli zachoval nejen hloupě, ale i velice nezrale, podlehl jsem prvnímu impulsu a vběhl do křivule -

Posadil jsem se na židli - a zhasl svíci.

Vlastně tímhle mne ten dům, ten pokoj, vábil -

Až teď jsem si to byl schopen přiznat. Lákala mne tahle chvíle, abych sám poznal jádro toho tajemného ořechu – –

Abych já sám roztál do tajemného světa a objasnil ho – S hrůzou jsem si uvědomoval, že podvědomě toužím po tom být vůní –

Jako bych tím, že se stanu vůní, měl dojít nějakého vyššího poznání, vyššího bytí, prolnout do ráje, který mi stále uniká – –

14

Nevím, jak dlouho jsem v té skleněné bublině seděl –

Snil jsem –

Rozplýval jsem se ve své fantazii, tak bezbolestně a nenápadně jako Xaveriův kocour, pozoroval jsem, jak se má ruka pokrývá otvory, kterými se mohu dívat pod ni a za ni, viděl jsem svým stehnem trnož židle a neviditelným břichem jsem se mohl dívat na vyřezávané secesní opěradlo i na kůži, která byla přes opěradlo židle napjata a zdobena vyraženými volavkami, letícími po kožené obloze –

A cítil jsem, poprvé v životě jsem cítil pach své existence, nacházel jsem se v té vůni, a byla to vůně ostrá, a přece mdlá, skořicová vůně protepaná dechem čerstvě pokosených luk – –

Když svíce zhasla a kdosi do pokoje vstoupil, když pokoj zaplnila barokní čern, vyděsil jsem se, to ano, ale vyděsil jsem se tak, jako se asi děsí zatracenci na barokních obrazech – je hrozné, co přichází, je to zlověstné, ale to se přece dalo čekat, dalo čekat –

Chtěl jsem křičet, tlouct do tlustých skleněných stěn, kopat do nich a tlouct čelem –

Ale jen jsem seděl a čekal, kdy se do mé skleněné klece vmísí první závan, který mne učiní sledovatelným jen jediným smyslem, čichem –

Jestli je tohle nálada, kterou přináší anděl blažené smrti, o kterém sníval hrabě Špork, pak bych si tuto náladu přál v poslední hodině -

Možná mi nebudete věřit, i mně je těžké tomu uvěřit, teď po letech, ale já byl v tom okamžiku nedočkavý -

Mělo přijít poznání -

A já po něm tolik toužil, že jsem byl ochoten smířit se i se smrtí, jen pokud mi ve svých studených dlaních měla přinést poznání -

15

„Álalalá,“ ozval se výkřik, hebký dívčí hlas vykřikl úžasem ve tmě, a jako by ten výkřik prozářil tmu -

Svíce se rozsvítila.

A já viděl ve tmě křehkou, štíhlou, nejkrásnější dívku, dívku, jaké nás navštěvují jen ve snech, stála před křivuli a tiskla si leknutím zaťaté pěsti do tváří -

Zázraky pokračují, zázraky mých nocí pokračují, říkal jsem si, když jsem seděl u otevřeného okna proti dívce, jedli jsme chléb a sýr, který mi dala k půlnoční večeři, a zapíjeli ho rýnským vínem, posledními doušky ze soudku profesora Xaveria -

Profesor Xaverius vypadal sešle, kdybych mu chtěl zalichotit, označil bych ho za sedmdesátníka. Ale ve skutečnosti byl mnohem mladší, jen jeho studia ho strávila, zničila mu pleť, dala očím vyhaslou, a přece bystrou podobu, jakou mívají oči starých lidí, ve skutečnosti nemuselo profesoru Xaveriovi být víc než padesát let -

Ta dívka, Dealia, byla jeho dcera -

Byla profesorovi nepodobná – nepodobná, jako je anděl nepodobný ďáblu, a ve svých šestnácti letech se velice hodila do té barokní noci; vtělená čistota, nevinnost tak nevinná, že si svou nevinnost ani neuvědomuje –

Žila dodneška u matky, kdesi na Šumavě – – profesor Xaverius se sice jednou zmínil, že byl kdysi ženatý ‚mit einer Kelnerka, číšnice aus obyčejná hospoda,‘ ale nikdy nehovořil o tom, že měl i dítě –

Na začátku okupace matka Dealii zemřela a dívka se obrátila k jedinému člověku, kterého na světě měla, ke Xaveriovi. Smutek z matčiny smrti Dealii hrál něžným svitem. Když jsem se na ni díval, jak sedí u okna a krájí sýr širokým nožem, ve kterém se zrcadlí svíce, vypadala dívka jako metafora svědomí – ano, SVĚDOMÍ, lidské svědomí, barokní alegorie proběhla tmou od toskánského paláce a usedla zde, ve zdech tohoto pokoje – – Uvažoval jsem, jak asi musela být dívka otřesena, když uviděla svého otce – napadlo mne možná, že otřesena nebyla, přijímala všechno, co potkávala, jako dar a tím pro ni každý den představoval nekonečný proud darů – – –

Jak se sem hodilo i to jméno Dealia, do té horce rozklenuté rudolfínské noci, jako by to bylo jméno vysněné pro další oběť šíleného Giulia, císařova syna, který miloval dívky, mrtvé dívky –

Dealie si mazala chléb širokým plamenem a usmívala se –

Byla to nejzbožnější dívka, jakou jsem kdy poznal, a její matka, rodačka z Tyrol, jí ukazovala víru ne jako osvěcenský kazatel, plnou tísní, ale jako středověký františkán. Víra byla pro Dealii sluncem –

Ozářila každý smutek, rozpustila ho v jasu –

Já sám byl, jak víte, vychován v dětství jezuity, ale myslím, že i kdyby seděl s Dealii v tu noc u tohoto okna sám rytíř de Seingtalt, neměl by hříšné myšlenky -

Je krása, ke které necítíte žádostivost, jen vděčnost -

A Dealii takhle krása obestírala jako oblak, oblak ochranný, oblak kouzelný štít -

Měl jsem chuť plakat, smát se, děkovat jí, že je, podobný pocit jsem zažil několikrát nad básněmi, ale teď báseň žila a seděla proti mně, jedla chléb se sýrem -

„Mein Vati mne sem poslal, abych hier etwas pripravila,“ řekla Dealia a já byl šťastný, že má stejnou skladbu vět jako její otec, jen bych myslel, že se brzy probudím a takhle snová omamná skutečnost se rozpadne -

„Morgen bych vás byla navštívila, lieber Herr Profesor,“ usmála se na mne a já v ní opět viděl SVĚDOMÍ, svědomí, které k nám poslal osud, aby na nás dohlédlo, protože objev, kterému jsme se přiblížili, byl tak závažný, že o něm mohlo rozhodnout jenom svědomí -

17

Svědomí - jediný soudce -

Díval jsem se na ně -

Tenkrát jsem jméno Dealia považoval za nejkrásnější hudbu, jakou jsem znal. Zkuste si je vyslovit, Dealia, Dealia, v tom jméně uslyšíte mořské vlny, ale ne noční vlnobití - takové sladké mořské odpoledne, kdy prozářené medové vlny tančí a blíží se a vábivě odcházejí. Je v tom jméně laskavost a jakási sluneční harmonie -

Snad každý muž má v životě chvíle, kdy lituje toho, že se oženil, vy jste svobodný, ale jistě mi rozumíte -

Nic jsem proti své ženě neměl, to ne, ale v tu chvíli jsem vážně uvažoval o tom, že se s ní rozejdu - a přitom jsem vůbec nevěděl, jak by Dealia můj zájem přijala - - spíš, věděl jsem to, přijala by ho jako dcera církve, odmítla, a pak, byl jsem o tolik let starší než ona -

Pomáhal jsem jí připravovat vybavení profesorova pokoje, profesor musel najít v Německu velmi bohaté mecenáše, celé přízemí jsme zaplnili chemikáliemi a v takovém množství, jako by si profesor chtěl otevřít chemické dodavatelsství. Dealia celý příbytek vydrhla, umyla okna, schody - přišla Sněhurka a vydrhla chaloupku zlému a nepořádnému trpaslíku. Vypůjčila si ode mne peníze a koupila nové povlečení na profesorovu postel - měl nepříjemný zvyk, že někdy z postele nevstával a nechával experimenty probíhat na dřevěné desce zavěšené nad postelí; všimněte si, čelo postele je rozežrané chemikáliemi. Na okno dala záclonku, je tu stále, všimněte si, právě vlaje ve tmě - - je památeční a věším ji do okna jen zřídka, dnes jsem ji zavěsil, když jsem chtěl ty dávné chvíle rozsvítit ve vzpomínce -

Dealia -

Měla ke mně takovou důvěru, až jsem byl nešťastný - dost dobře jsem nemohl svádět dívku, která ke mně měla absolutní důvěru -

Rozumíte mi?

Pokud ne teď, jistě mi jednou porozumíte - A budete smutný, že jste došel k takovému poznání -

Budete smutný - a zároveň mít tesknou radost -

Trávil jsem s ní celé večery, vodil ji po Praze nebo s ní sedal v tomhle pokoji. Vyprávěl jsem jí - od té doby jsem o svých po-

divných příbězích nevykládal nikomu, jen vám – vy i ona umíte poslouchat a věřit mi, protože vy i ona se živíte chlebem zázraků, chlebem poezie – Byla naivní? Jistě, byla čistá a šestnáctiletá a zbožná – ale její naivita jí otevírala brány poznání doširoka, tak jako je neotevírají vědomosti tolika univerzitním profesorům –

Nevěděla, k čemu je velká křivule, neměla ji ráda, ale přesto skleněnou klec tak vyčistila, že sklo zprůzračnělo a klec se za určitého osvětlení stávala neviditelnou – Neviditelná klec – Do tolika neviditelných klecí člověk vstupuje a říká tomu cesta do svobody –

Jednou mne Dealia vzala za ruku, právě když jsme šli kolem černé zatemněné siluety toskánského paláce, čněl do vysoké šířky jako gigantická nehybná postava –

Mrtvá postava –

Ale i když mne vzala za ruku milostným motýlím dotykem, měl jsem opět trapný pocit, že nedržím za ruku nejkrásnější dívku, ale že mne vzalo za ruku svědomí, a vzrušení, které mne posedlo, bylo vzrušení, jaké jsem od té doby nepoznal – říká vám něco pojem etické vzrušení?

Držela mne za ruku, jediného, kterého znala v tom neznámém městě, městě plném stáří a tajemství, byla tu obklopena cizím národem, cizím německým národem i cizím českým národem, protože ona představovala symbiózu obou a tím, že patřila k oběma, nepatřila k žádnému –

Rozplakala se jednou za naší procházky a objala mne – ale to objetí nebylo takové, jako když dívka obejmě toho, koho má ráda, ale jako když dívka obejmě dědečka – a já chápal, že mezi námi je hradba, která se nedá podlézt, přelézt ani rozbořit. Políbil jsem ji a ona se na mne usmála v slzách a šla dál. Dědečka nelíbáme dlouho, jednou stačí –

Poddá se to, poddá, říkal jsem si a zároveň byl rád, že náš vztah se drží na té ohnivé hranici mezi kamarádstvím a vášní –

Jsem člověk vychovaný v Jižní Americe jezuitů a někdy nevím, jestli mi jsou bolestnější mé hříchy, nebo má ctnost –

Ale stejně jsme přivykali jeden na druhého víc a víc, za našich procházek jsme se drživali za ruce nebo já vedl Dealii kolem ramen, stávali jsme se jeden druhému stále nepostradatelnější – a není láska jen vnitřním projevem nepostradatelnosti?

Teď vám asi připadá směšné tohle vyprávění starého muže o tom, jak kdysi, v nejlepších letech, jak se říká, miloval jakousi dívku, kterou neznáte, a bránil se té lásce, protože věděl, že je marná – a krásná, jako už marné věci bývají, krásné marnosti –

A pak přijel profesor Xaverius.

18

Přijel v sobotu, dopoledne.

Měl jsem jet s Dealii na sobotní odpoledne i večer na výlet – Dealia se těšila na cestu, až jsem žasl –

Náš vztah byl velmi čistý, a snad proto byl tak dráždivý – a pak, Dealia se tehdy v Praze začínala hrozně nudit a výlet parníčkem po řece jí připadal závratný jako Sindibádova pouť.

Nikdy dosud v lodi nejela, a než přišla do Prahy, znala jen rybník za jejich vsí, tekoucí vodu dosud nespatřila –

I to mne na ní vábilo – Nezná nic – Nevěděla o ničem – Já se v její neznalosti a nevědomosti omýval jako v balzámu, a přitom ta její nevědomost nebyla tupá, ale byla svěží, byla dychtivá –

Profesor se choval jinak než obvykle - - -

Nedůvěřivě -

Přesto mne však pozval na celou neděli a nabídl mi, že mne zasvětil do svých nových objevů -

Když vzpomínám na tu neděli, jednu z nejpodivnějších nedělí, jaké jsem zažil, přebíhá mi po zádech ledové mrazení - - tu neděli jsem se bál jako málokdy v životě, i když jsem k tomu měl často důvody mnohem větší. Teď mi nehrozilo žádné nebezpečí, byl jsem ve společnosti starého přítele a jeho andělské dcery a stejně - - Jako by tu se mnou v prastarém pokoji profesora Xaveria trávila čas nicota -

Nicota -

Přecházeli do její náruče živočichové z beden, které si profesor Xaverius dovezl, malé štěňátko - pobíhalo v křivuli a rozplývalo se při svém dováděném skotačení, tálo do neviditelnosti, zvolna, nejprve mu zmizely přední tlapy, pak tělo a hlava, jen zadní tlapy poskakovaly v přízračné lesklé křivuli - - až - - až zmizely - -

Během své cesty do Německa provedl profesor Xaverius celou řadu pokusů a předložil mi o nich zprávu, zachycenou na velkých arších, v narýsovaných tabulkách -

Měřil rychlost, s jakou se život přeměňuje do vůní -

Měřil, jak rychle zneviditelní tkáň, jak dlouho trvá srstí, než se stane srstí neviditelného přeludu -

Srstí vůně -

„Proč tady máte tak velkou křivuli?“ zeptal jsem se profesora Xaveria -

Mlčel, mlčel, mlčel nahlas -

Neptal jsem se znovu. Protože jsem se jeho odpovědi bál. Dealia přijímala otcovy pokusy úplně jinak, než bych čekal. Nekřičela úzkostí, nespínala ruce – ani ji rozplývání živočichů neokouzlo, jako už děvčátka okouzluje kdeco – – Přijímala mizení jako zázrak –

„Jsou v ráji –“ řekla, když jsem se jí zeptal, kam si myslí, že všichni ti motýli a myši odcházejí –

V křivuli se zrovna rozpouštěl tesařík, jeho krovky průhledněly, profesor Xaverius tiskl nos k tlustému sklu křivule, aby malého brouka na dně křivule vůbec rozeznal – –

A opravdu, to vysvětlení Dealie nebylo v tu chvíli pro mne absurdní –

Teprve v noci, když jsem si probíral jeden experiment za druhým, teprve v noci doma, když jsem seděl v pracovně a díval se, jak matně a taje kouř mé dýmky, jsem se rozhodl všechna mystická zdůvodnění zavrhnout, ta zvířátka a ti brouci neodcházeli do jiného zázračna, odcházeli opravdu do vůně –

Byl jsem velmi rád, že jsem měl už vyřízeny pasové záležitosti a měl jsem za dva týdny odejet z Čech, těšil jsem se, že v cizině budu moci pracovat a nebát se holinek, které dupaly po domě. V onom týdnu jen v našem domě zatkla tajná policie dva nájemníky a pláč mladé ženy jednoho z nich jsem slyšel přes zeď i onu noc, ustavičný, tenký, škytavý pláč –

20

Odjedu –

Odjedu – říkal jsem si před spaním, jako jsem si snažil jindy vybavit něco hezkého, něco plného harmonie, idyly. Tehdy jsem si

nemohl vzpomenout na žádnou myšlenku, která by mne víc zklidnila, než že za čtrnáct dní už budu sedět ve vybavené zámořské laboratoři –

Pro mne odjakživa byla domovem místa, kde jsem mohl pracovat, a až jsem si někdy vyčítal, jak mi je jedno, kde se ta místa nacházejí –

Ted' jsem ale odjížděl i proto, že jsem toužil utéct Dealii a vrátit se ke své rodině, věděl jsem, že mi stačí překročit nepatrnou vlasovou hranici mezi námi a já budu muset udělat několik lidí nešťastnými, opustit ženu i děti –

A věděl jsem, že štěstí, které si člověk buduje na zármutku svých blízkých, je nejkratší a nejkrutější štěstí, jaké na světě je –

Dealía –

Tu noc mi bylo tak dobře, když jsem věděl, že odjedu, a zároveň jsem tím trpěl – jak říkal jeden můj známý básník: rozum triumfoval a srdce plakalo. Říkal to o něčem úplně jiném, ale já tu noc na jeho moudrost vzpomínal a uvažoval, musí-li to tak být vždycky, že rozum a srdce spolu válčí, jeden uvádí do poddanství druhého a jediným vítězem je bolest –

Rozhodl jsem se už ani profesora Xaveria a jeho dceru nenavštívit – ani nevystoupit na svah nad řekou –

Připravoval jsem se k odjezdu, balil knihy, vybíral rukopisy –

Ale vydržel jsem jen týden, příští neděli jsem se rozběhl ke Xaveriovu domku. Rozběhl, ano, byl večer a já opravdu běžel, naštěstí bylo na ulicích málo lidí, a tak jsem nebudil pozornost, napadlo mne, že mne okupační vojáci mohou považovat za podezřelého a střílet po mně, ale ani to mne nezastavilo, běžel jsem vzhůru kolem paláců Nerudovou ulicí a pak jsem probíhal po strmém zámeckém schodišti kolem sochy svatého kouzelníka Filipa Neriho k toskánskému paláci a do spleti uliček za ním – Musel jsem běžet,

protože jsem věděl, že v tom malém domku, jako vystavěném za vánoční dárek pro komtesku, že v tom Xaveriově domě se v tu noc chystá něco příšerného – Nevěděl jsem co, to ne, ale úzkost mne pobízela. Když jsem doběhl k brance profesorova domu, byl jsem horečně zadýchaný, musel jsem se zastavit, opřel jsem se čelem o branku a popadal dech –

 Za oknem profesorova pokoje probleskovala záře Dealiinou záclonou – –

21

V profesorově pokoji muselo svítit mnoho svíček, uvědomil jsem si, světlo svící se skládalo a třepotalo –

 Jako by za oknem poletoval světelný netopýr a švihal křídly –

 Něco se děje, něco hrůzného, uvědomil jsem si, vždycky, když jsem se přiblížil na dosah nebezpečí, napadaly mne metafory –

 Jako bych se poezií, jen jí, mohl zbavit tísně –

 Už jsem dávno popadl dech, a přece jsem se neodvažoval pootevřít nedovřenou branku a vejít –

 Až když jsem zaslechl Dealiin smích –

 Smála se jasně a čistě, ten smích byl důkazem, že žít je krásné a že žít čestně je možné –

 Vešel jsem na dvůr, vstoupil po strmých schodech –

 „Dobrý večer –“

 V pokoji jsem nikoho nerozeznával –

 Až po chvíli –

 Dealia seděla v křivuli a dívala se na mne –

 A profesor Xaverius stál tamhle v tom výklenku a zapisoval si do velkého sešitu –

Vykřikl jsem a rozběhl se ke křivuli -

Chtěl jsem odpojit hadice, chtěl jsem prokopnout skleněnou stěnu a vyvléct Dealii ven, jen já ji mohl zachránit, jen já v tom spícím městě - jen já, protože jen já ji miloval -

Ale zarazil jsem se a v hrůze odstupoval od křivule -

Dealie zmatněla, vyhlížela jako freska z římských katakomb, freska, které čas setřel svým křídlem jasnou, jemnou barevnost, a zbyly jen něžně načrtnuté pastelové linky, znejasnělá vzduť -

Pak se jí rozplývaly ruce a nohy a břicho a ve skleněné kleci plula jen Dealie busta, líbezná dívčí usměvavá hlava a hrud', profesor Xaverius na mne vzhlédl, jako se diváci na koncertě dívají na návštěvníka, který se opozdil a svým příchodem ruší hudbu. Nic neřekl, nic, jen odklonil tvář k tváři své dcery, která se vznášela v křivuli, už bez hrudi, jen s nahým hrdlem, dlouhým hrdlem, pak bez hrdla, jen usměvavá tvář, jako by kdosi vhodil do křivule jen masku, masku líbezné dívčí tváře - A pak i ona zmizela -

Zaúpěl jsem a přistoupil ke kleci, v tom výkřiku, na jaký jsem se ještě zmohl, bylo vyznání lásky té, která už není a nikdy nebude.

22

Profesor Xaverius snad myslel, že chci prolomit stěnu křivule, a vyběhl mi naproti, sklouzl a v pádu se zachytil stolku, stolec poodjel a udeřil hranou do křivule -

Skleněná klec pukla, pukala po celé výšce a rozestoupila se -

V tu chvíli mne švihla vůně, jasmínový bič, nikdy jsem neucítil tak pronikavou jasmínovou vůni -

„Proč jste sem chodil,“ zaúpěl profesor Xaverius. „Já už umím z duftu dělat lidi -“

Vstal ze země a začal horečně utěšňovat křivuli.

Chvilí jsem stál za jeho zády a pak jsem vyšel do noci –

Měl jsem ho zabít, napadlo mne, vzít porcelánový tlouk a udeřit profesora Xaveria – Bloudil jsem po Hradčanském náměstí a uvažoval o hrůzách, které z jeho vynálezu vzejdou, viděl jsem už ne koncentrační tábory plné vězňů, ale jen veliké křivule, ze kterých lidé vyvanou do oblohy – –

Věděl jsem, že strašnější zbraň nevymyslel nikdo, protože tato zbraň nezabavuje života – – ale jen existence –

Když odbýjela v dómě půlnoc, odhodlal jsem se k návratu do tohoto pokoje. Profesor Xaverius zde nebyl –

Jen křivule, pečlivě utěsněná. Prázdná křivule.

A pokoj byl plný jasmínové vůně.

23

Za týden u mého bytu zadusaly holínky –

Několik tajných policistů mi prohledalo byt a vyptávali se mne na profesora Xaveria. Nic jsem o něm nevěděl –

Oznámili mi, že profesor Xaverius zmizel a já jsem na prvním místě mezi podezřelými –

Na prvním místě.

Profesor Xaverius mi totiž odkázal veškerý svůj majetek, odkázal mi ho v závěti datované tu noc, kdy zmizel –

Druhý den se vysvětlilo, že majetek profesora Xaveria je kromě tohoto domku s jediným pokojem jen hromada dluhů, a tak jsem přestal být podezříván, že jsem profesora zavraždil pro peníze. Dědictví jsem se stejně ujal, dluhy doplatil. Proč? Jen kvůli té vůni... Cítíte?

Dealía... Dealía...“

Profesor Kessler rozčísł rukou jasmínový vzduch –

24

„Nikdy jsem od té doby profesora Xaveria neuviděl –

A myslím si, že ho už nikdo nikdy neuvidí –

Nebo ano?

Po válce jsem proslídil jeho zápisy, ale hlavní trik si zřejmě odnesl s sebou, tajemství roztálo s ním –

Každé jaro se vracím do tohohle pokoje –

Na jaře je zde vůně nejsilnější –“

Profesor Kessler se zaklonil, díval se do klenutého stropu a zhluboka nasával jasmínovou vůni –

„Každý máme svůj postoj a ten postoj kolem nás vyvolává určitou vůni, tak jako květ rostlin, někdy mi připadá, že ta vůně, ta psychická vůně naší bytosti jsme my, opravdu my, jen ta vůně jsme my – Profesor Xaverius nás uměl osvobodit od všeho, uměl dát té vůni volnost – naprostou volnost – –“

Zdálo se mi, jako by jasmínová vůně zavlála pokojem ještě výrazněji –

„Ale profesor zapomněl,“ zašeptal profesor Kessler, „že svoboda nemá žádný smysl, pokud nemá svůj cíl –“

Ten večer jsem nechtěl příliš přemýšlet, chtěl jsem jen čichat a k větě profesora Kesslera jsem se vracel až v příštích dnech –

„Dealía –“

Řekl tiše profesor Kessler a v tom jméně k nám připlula vlídná jasmínová vlna –

„Nebudme smutní kvůli mrtvým,“ zašeptal profesor Kessler, „jak je to musí trápit, že je někdo kvůli nim smutný, jsou-li to dobří mrtví. A nejsou-li, pak proč být smutní, že odešli –“

Nikdy jsem neviděl profesora Kesslera tak teskného jako v onom jasmínovém večeru –

„Chcete tenhle pokoj?“ zeptal se mne profesor Kessler. „Až zemřu nebo až odejdu, přenechám vám ho –“

Zaváhal jsem.

Ale pak jsem zakroutil hlavou.

A profesor Kessler pokývl, chápavě a laskavě pokývl a dolil mi do sklenice víno –

Noc dechla do pokoje a záclona zavlála jako utržené křídlo, které se marně třepotá ve tmě, marně, věčně marně, protože nenašlo druhé křídlo, se kterým by vzlétlo.

A vzlétnout se dá jen ve dvou –

A každý vzlétne. Když ví kam.

Košile

1

„Myslím si, že prvních pár měsíců po svatbě jsem byl ideální manžel – aspoň pokud se týká domácích prací,“ uvažoval profesor Kessler. „Dokázal jsem vzplanout pro nejnemyslnější obory lidského poznání, a když jsem pozoroval práce, jaké jsou spojeny s provozem domácnosti, docela mne očarovaly, uchvátily...“

Stále jsem se pletl manželce do úklidu, stále jsem jí zkoumal pračku, vysavač, fén, vymýšlel jsem nejrůznější zlepšení, a několik jsem si jich dal dokonce patentovat. Musím říct, že ale ideálním manželem jsem byl ze svého hlediska, ne z jejího. Jednou si má žena – která měla v sobě jakýsi dramatický talent – dokonce přede mnou klekla a prosila mne, ať se o nic doma nestarám. Vždycky, když chtěla luxovat, byl lux rozebraný, když chtěla mýt nádobí, měla odstavený dřez a já na něj zkoušel montovat zařízení, které odstraňovalo kuchyňské pachy, když chtěla vařit čaj, plotýnka jí začala probíjet, protože jsem k ní zrovna připojoval zařízení na šetření elektrického proudu a ona si toho nevšimla... Prý se pro ni náš dům stával domem hrůzy a ona mne pozorovala, jak vstupuji do kuchyně, pozorovala mne s úzkostí, a běžela připravit lékárničku. Když jí povolily nervy, vykřikovala, že nechce už ‚žádný zlepšovací zařízení‘, nestojí o to, abych jí usnadňoval práci – nechápal jsem ji. Dokonce začala nenávidět moji výzkumnou činnost, volala, že uteče z domu, jestli nepřestanu se svými projekty... Dokonce říkala, jak závidí svým přítelkyním, které se provdaly za muže, co doma

nesáhnou na žádnou domácí práci a pohrdají i tím, aby si ke stolu sami donesli příbor...

Vytýkal jsem své ženě, že není dostatečně emancipovaná, ale ona tvrdila, že už jednou taková je, emancipovat se nedala, ať jsem se o to snažil sebevíc, a říkala, že neví, jak kdo, ale ona nemá na emancipaci nervy...

Přesto právě moje žena udělala krátce po naší svatbě objev, který překonal všechny moje dosavadní objevy, objev, jaký se hodil spíš do pohádkového snu, objev, kterému jsem ani já, který byl jeho svědkem, nemohl uvěřit.

Kdybych chtěl přehánět, řekl bych to krátce: Objev objevů.

Ale nevím, jak to vyjádřit lépe.

I když -

I když přehánět nechci.

2

Každý měsíc jsme trávili jeden víkend na pratetině chalupě na Vysočině, těšili jsme se na ten víkend celý měsíc a nazýval jsem ho trochu vzletně líbávkami na pokračovanou. Víkend, o kterém budu vyprávět, se rozrostl na čtrnáct dní, moji žáci na univerzitě měli stáže a já toho využil, abych si práci přenesl do lučnatého ticha.

Vidíte, jak dostávám květnatější jazyk, když mluvím o naší letní chalupě?

Miloval jsem tuhle chalupu od nepaměti. A vždycky, když jsem v ní byl, jsem měl tak sváteční pocit, že jsem, jak se smávala má žena, i začínal mluvit slavnostně.

Žena se připravila na čtrnáct dní na chalupě jinak než já, nevezla s sebou knihy a papíry, ale kufry plné zásob, kufry věcí, které zde budeme potřebovat. Už dříve jsem chalupu vybavil mnoha zařízeními, kterými jsem chtěl své mladé ženě zpříjemnit pobyt na venkově, měla tu pračku, ždímačku, ledničku – na tu předválečnou dobu, o které vyprávím, to nebyly tak samozřejmé vymoženosti jako dnes, navíc jsem každý stroj, který jsem koupil, dokonale prostudoval a vylepšil... Často jsem si říkal, že bych byl raději svou ženou než sebou.

Rozhodně by to bylo pohodlnější.

Příjemnější...

Klidnější...

Ovšem svou ženou jsem chtěl být asi jen proto, že jsem se na sebe nikdy nedíval jejíma očima.

Když jsme se usadili na chalupě na začátku našeho čtrnáctidenního víkendu, vypadala moje žena velice ulekaná.

Nechápal jsem proč.

Vysvětlila mi to poněkud nehorázně tím, že se bojí, že se jí budu snažit usnadňovat život.

3

Řekl jsem si, že nemá smysl, abych se se svou dobrotou někomu vnucoval, i kdyby to byla vlastní žena. Věnoval jsem se své práci, jen odpoledne jsem se vydával se ženou na delší procházky, zastavovali jsme se u rybníka a koupali... Jinak jsem od rána do noci seděl u psacího stolu. Báječně jsem si přitom odpočinul. Moje žena nikdy nechápala, že mohu odpočívat prací.

Ona seděla celé dny v sadu a opalovala se.

Já bych byl hrozně unavený, kdybych celý den nic nedělal. Ona tvrdila, že si musí odpočinout. Pro mne za mne. Právě dozařídila náš nový byt, opsala mi tlustý rukopis, ať si odpočine. Ale pro mne byl pohled na ni, jak se opaluje, utrpením. Nechápal jsem, jak někdo může takhle nechat odkapávat hodiny svého života, připadalo mi to jak výsměch osudu, který nám přidělil náš čas. Jen ležet, dát si na nos list a nechat se opalovat.

Teprve teď chápu, že tehdy má žena vlastně nelenošila, ale sbírala síly ke svému objevu.

Mohl jsem ji stokrát vybízet, ať si vyjde tamhle k tomu potůčku, jakou tam objeví zajímavou flóru, nebo jaké geologické výzkumy může provádět v nedalekém údolíčku, když už si nechce dělat herbář. Chápu, že jsem byl směšný, chápu to bohužel až teď, tehdy mi směšná připadala ona. Všiml jste si, jak se směšným lidem zdá zpravidla směšný celý svět?

Když se nudila už příliš, otevřela si nějaký ženský román, román, ve kterém probíhaly literární reakce stejně pravidelně a stejně vypočítavě jako chemické reakce – dva prvky se k sobě začaly na začátku knihy blížit, nepřátelský prvek se snažil jejich spojení zabránit – ale nakonec k syntéze došlo – prvky se spojily – V mých zkumavkách docela spokojeně, pokojně, v ženiných románech za vyzvánění zvonů – a jeden prvek měl na sobě dlouhé krajkové bílé šaty, zatímco druhý byl ve smokingu.

Když jsem ženě říkal, že mne bavívají chemické pokusy stejně jako ji její sentimentální romány, protože jsou v jádře stejné, jen se smála. Uměla se smát moc hezky.

Uměla se smát tak hezky, že mi vlastně ani nevadilo, čemu se směje.

Že se směje mně.

Po deseti dnech ležení v lehátku, po deseti dnech četby zamilovaných románů, ženě otrnulo. Řekla, že tedy zkusí nějaký z těch strojů, kterými jsem chalupu zaplnil.

Stroj na mytí nádobí ji uchvátil. Byl jsem velmi rád, protože dosud prohlašovala, že do něj nedá ani skleničku, protože se bojí, že by jí stroj všechno ‚nádobí rozkousal‘.

Vyfěnovala si vlasy mým fénem, který zároveň rozprašoval malinovou vůni. Žena prohlásila, že mít malinové vlasy je sice nezvyklé, ale rozhodně to není nepříjemné.

Druhý den se rozhodla vyzkoušet moji pračku.

Nemohu za to, co se stalo, i když bych si na tom rád nějakou zásluhu samozřejmě přisoudil. Večer před největším objevem, jaký má žena kdy udělala, jsem měl dojem, že se s mým povoláním i s mými koníčky docela smířila. Večeřeli jsme na zápraží domu, kam jsem vynesl stůl, zapálili jsme svíčky a jedli třešňový koláč, který žena upekla, dívali jsme se na temné údolí pod námi. Snad jsem zapomněl říct, že má žena byla velmi mladá, v tu dobu jí bylo osmnáct let – byla tedy v tom věku, kdy člověk bere život jako dobrodružství, a pro mne, který jsem byl o patnáct let starší, bylo velmi zábavné ji pozorovat.

Vyplivla pecku a zadívala se do temného údolí, nad kterým zářila bledě modrá nebesa.

Jarní nebesa, nebesa naděje...

Pak se podívala na mne.

‚Někdy mám pocit, že s tebou vydržím žít.‘

Řekla a rozesmála se.

Díval jsem se na ni, jak se směje, jak se na mne upírají její veselé, obdivné oči, a napadlo mne, že někdy může být docela příjemné, neuvěřitelně příjemné, když se vám někdo směje.

Vyplivl jsem pecku do obrovského temného údolí.
Koneckonců, život je docela zajímavý experiment.

5

Celé odpoledne druhého dne si moje žena prozpívala, poněkud mne její trylkování rušilo nad prací, ale netroufl jsem si ji okřiknout, když máte ženu o tolik mladší, máte strach, abyste nevypadali koženě, a proto se chováte, jak byste se nikdy nechovali, kdybyste měli ženu přiměřeného věku.

Podle hluku, který doprovázel manželčin zpěv, jsem usoudil, že bude prát, alespoň víko u pračky často klapalo. Napadlo mne, že bych mohl do pračky přidat i několik utěrek z laboratoře, které trochu začínaly plesnivět – bál jsem se o tom říct ženě, aby mi nevyčetla, že jsem naplesnivělý jako moje prachovky – ale bylo mi líto je vyhodit, sloužily mi věrně už léta, a vyhodit je jsem pokládal za nevděk, jako bych měl odstranit z domu psa, který léta věrně sloužil.

Přikradl jsem se k otevřené pračce a přidal do ní utěrky. Pračka byla stejně poloprázdná.

Pak jsem se zabral do svého rukopisu a nevadil mi ani manželčin zpěv, ani její, jak jsem říkal, ‚křepelčí poskakování‘. Teprve když začala ječet, jsem usoudil, že se asi něco stalo. Dopsal jsem odstavec a byl rozhodnutý, že jen co dopíšu stránku, zajdu se podívat, co se děje, když žena vběhla do mé pracovny.

‚Co to je?‘ ptala se hystericky.

Občas jsem se stylizoval do podoby roztržitého profesora z humoresky, ženu to vždycky bavilo a rozesmálo. Mám jen nepříjemný pocit, že ta stylizace mi nedala mnoho práce, kdo ví, nedalo-li mi víc práce, abych jako roztržitý profesor z humoresky nevypadal.

„Co to je,“ opakovala žena ještě ječivěji a mávala mi mokrým hadrem, nevzhledně skvrnitým hadrem nad stolem.

„Jak já mohu vědět, co to je,“ řekl jsem, abych svou ženu pobavil, „asi to bude nějaký z hadříků, kterými se krášíš.“

Nepobavil jsem ženu.

Byla ale příliš rozčilená, aby se z mého vtipu zhroutila.

„To je moje blůza,“ řekla tak tiše a řezavě, jako by mi oznamovala, že jsem ji zabil, ale ona mi odpouští, odpouští –

„Myslím, že máme na tvé odívání každý trochu jiný názor, miláčku,“ řekl jsem smířlivě, „já bych ti vybral rozhodně jinou blůzu.“

Samozřejmě, že jsem se už domyslel, že utěrky z laboratoře způsobily v pračce jistě nějaké přebarvovací reakce. Byl jsem ponořený do své práce, a když jsem utěrky do pračky vhazoval, nemyslel jsem na to, že by mohly prádlo v pračce poznamenat.

Teď jsem chápal, že žena je zoufalá, když se její vyšívaná bílá blůza změnila v nepovedenou duhu – ale doufal jsem, že se mi podaří zamaskovat, jak k přebarvení došlo.

Když jsem se chtěl zachránit, byl jsem vždycky naivní.

Kupodivu právě proto jsem se často zachránil.

Zachránil se i tam, kde se nezachránili lidé rafinovaní.

Mazaní.

„Pojď se mnou,“ rozkázala žena. Vrhla jsem teskný pohled na odstavec, od kterého jsem odcházel – a šel za ženou. Neposkakovala už jako křepelka, šla pomalu, zlověstně předkloněna. Šla jako sup. Moje žena byla taková, vždycky mi připomínala ptáky.

Přistoupila k pračce.

Začala z ní vytahovat jeden kus prádla za druhým. Vytáhla kus, podívala se na mne, podala mi prádlo a sklonila se pro další kus. Opakovala to jako tajemný obřad.

Měl jsem v náruči stále víc prádla. Bylo to veselé prádlo; kdybych byl Kašpárek, byl bych se nad ním radoval – ale takhle jsem byl i já trochu zmatený. Bílé ručníky byly šarlatově azurové, bílá sukně měla na sobě černorudé skvrny na jedné polovině a na druhé byla žlutá.

Jak žena vytahovala jeden kus prádla za druhým, byla stále více rozčilená.

Uvažoval jsem, jak to, že různé části prádla mají různé barvy, mohl jsem si to vysvětlit jedině tím, že asi jednotlivé barevné vrstvy z mých utěrek pouštěly postupně a přilnuly jen k určitým částem prádla, jiné se spolu sloučily – a pračka také rozhodně nefungovala, jak by měla.

Jak žena tahala další kusy prádla z pračky, vypadala stále zuřivěji, zuřivěji, a nakonec začala vykřikovat při každém dalším kuse prádla, vykřikovala stereotypně, vykřikovala jen jedinou větu, ale bylo to lepší, než kdyby mlčela.

„Co je tohle za barvu?“

Když vytáhla obě mé utěrky, které se paradoxně opravdu vypraly a byly téměř bílé, napadlo mne, že mi je hodí na hlavu. Nehodila.

Asi mne měla přece jen ještě trochu ráda.

Naposledy vytáhla z pračky mou bílou košili, tedy mou košili, která byla bílá, než ji hodila do pračky.

„Co je to za barvu?“

Asi jsem se zatvářil velmi udiveně, protože na chvíli se na mne zadívala znepokojeně.

Snad si myslela, že na mne přišly srdeční potíže.

Pak se podívala na košili.

Udiveně.

Znovu pohlédla na mne.

Takovou barvu neznala. Takovou barvu jsem neznal ani já.
Takovou barvu neznal nikdo na světě.
Taková barva prostě nikdy nikde nebyla.

6

Všiml jsem si, jak nevysvětlitelné události náhle vedou k tomu, že se lidé ztiší, zklidní, přilnou k sobě. Žena položila mou košili na pračku a popošla ke mně.

Přitiskla se ke mně a dívala se na košili jako na nevybuchlý granát. ‚Neboj se,‘ konejšil jsem ženu, ‚neboj se,‘ chtěl jsem dodat: ‚ona nám nic neudělá,‘ ale uvědomoval jsem si směšnost svého strachu před košilí, a radši jsem mlčel.

Pak jsem se vzpamatoval a vytáhl košili, žena ode mne ustoupila, jako by ta neznámá barva byla nakažená, jako bych tím, že látkou pohnu, mohl přenést nákazu na sebe.

Samozřejmě, aby nás košile takhle vystrašila, nemohla být zbarvena třeba jen nějakým nezvyklým odstínem nějaké barvy. Také nebyla. Barva mé košile byla zcela jiná než všechny barvy, které jsem dosud znal, a přitom byla tak základní, jako každá z těch barev, kterými zářil jarní svět kolem naší chalupy.

Nebyla to modrá barva, a přece byla samozřejmějše jako modrá barva, nebyla zelená ani červená ani hnědá ani černá – a přece byla stejně samozřejmějše, jako kterákoliv z těchto barev, řadila se jim po bok docela prostě a nenásilně. Jenomže byla nová. Později jsem četl příběh z Tisíce a jedné noci o člověku, který připluje do země, ve které znají všechny barvy až na jednu.

Tehdy mi ten příběh připomněl chvíli, kdy žena stála naproti mně a já držel v ruce košili.

Barva, neskutečná barva, zázračná barva z ní kapala na dlaždice a kolem mých bot se tvořil ostrůvek fantazie. Člověk z Tisíce a jedné noci seznámil žasnoucí svět s chybějící barvou a získal obrovské uznání a bohatství.

Žena bázlivě vykročila z pokoje. Kdybych mohl, byl bych se dal do smíchu, manželka utíká z pokoje před mou košilí.

Ten člověk z příběhu Tisíce a jedné noci svou barvu ale znal, kdežto já byl jako ta žasnoucí říše.

Měl jsem sto chutí odhodit košili a vyběhnout z pokoje, utíkat odsud s manželkou, pryč, ze svahu sadem, dolů a dolů, a křičet – křičet strachy. I když k tomu nebyl nejmenší důvod – ta barva neměla v sobě nic strašidelného, vesele se smála z mé košile, a mne napadlo, že kdybych se před ní dal na útěk, byl bych stejně směšný a pomatený jako člověk, který by se dal na útěk před zelenou barvou –

„Počkej,“ oslovil jsem manželku plížící se z pokoje, „tohle je přece normální barva, to je přece –“ dělал jsem, jako bych si jen na jméno barvy nemohl vzpomenout.

V duchu jsem si barvy přeříkával –

Opravdu, neměla jméno.

Pro tuhle barvu nikdo nikdy žádné jméno nevymyslel. Zůstalo to na mne...

Bezejmenná barva...

Barva mnoha – možných – jmen – – –

7

Sedli jsme si se ženou na zápraží a dívali se do údolí.

Mlčeli jsme.

Rozeznával jsem v obrovském jarním údolí odstíny červené, modré – díval jsem se na úzký velký oblak, který stál nad chalupou, stál a nehýbal se –

„Taková barva není.“

Žena to řekla pomalu a přesvědčivě. Chápal jsem ji, chce přesvědčit sama sebe, a uvědomoval jsem si, jak by bylo sladké tomuhle uvěřit. Taková barva není, neexistuje – zkusil jsem si sám v duchu říct a říkal jsem si to úpěnlivě – – ale pak se mi svezl pohled na špičky bot a já na nich uviděl zářit kapky té barvy, která není, která podle lidských zkušeností být nemá –

Zul jsem se.

Chtěl jsem se vrátit do prádelny, zkoumat barvu, napsat o ní rozbor, „publikovat barvu“ – chápal jsem, jaká je to nesmyslná formulace – také jsem nevěděl, jak budu s barvou moci seznámit čtenáře – leda že bych na každý článek, který o ní napíšu, jí trochu ukápl – napadaly mne nesmyslné plány, ale já je nemohl odmítat ani se jim nemohl smát – byl jsem omámený, omámený –

Snad bych tu barvu mohl popsat jako básník, snad sonetem –
Ale jak ji popsat.

Nemohl bych ji popsat ani metaforou, ani ji k ničemu přirovnat a...,“ profesor Kessler se zahloubal, „nemohu ji popsat ani teď, po letech, když na ni vzpomínám. Jak byste popsal dejme tomu zelenou barvu, kdyby na světě nebyla ani zelená skvrnka, a vy jste přece dostal za úkol popsat zelenou barvu slovy?

Chtěl jsem jít barvu zkoumat, ale věděl jsem, že nemohu, protože nemohu opustit ženu, která se krčila u stolu.

Snad ta barva zvětrá, nebo až uschne, snad se změní do banální hnědé nebo zčerná. Utěšoval jsem se a protahoval tu chvíli na terase, tu úzkostnou chvíli na jarním odpoledním slunci, tu chvíli, kdy se do nás opíral vítr z údolí – –

„Chceš jíst?“

Přikývl jsem. Žena vstala a donesla jídlo – všiml jsem si, jak se vyhýbá prádelně a jak obchází mé vyzuté polobotky s kapkami, zářícími kapkami –

Jedli jsme mlčky.

Studenou mísu s chlebem, zapíjeli jsme ji malinovou šťávou. Kdyby žena chtěla jít do sklepa pro pivo, musela by jít kolem pračky a na ní ležela košile –

Po jídle jsem šel do prádelny, žena za mnou, vzala mne za ruku a tak jsme šli, ploužili se, plížili, blížili k mé nedělní košili –

Byla tam.

Neodešla.

Neodlétla –

Musím říct, že bych se tomu vůbec nedivil, rozhodně bych se tomu divil méně, než když ležela na pračce –

Ani její barva nesešla – Jak košile schla, vypadalo to, že její barva je ještě výraznější –

Dokonce bych pro ni použil výraz křiklavější, kdybych se před neznámou barvou odvážil takové slovo vůbec vyslovit, působila na mne navzdory své prostotě velmi slavnostně a já cítil, že i žena z ní – cítí – bázeň –

A nebyla to barva výhružná.

Byla laskavá.

Vlídná.

Kdybych v některém kostele našel anděla s křídly pomalovanými touhle barvou místo pozlacenými, bylo by mi to přirozené, jistě přirozenější, než když má anděl křídla pozlacená –

Zlatá, jak jsem vnímal od dětství, se do ráje nehodí –

Ale tohle byla barva, která by se do něj hodila –

Andělská barva –

Barva ráje –

Veselá barva, která by se přímo nabízela k tomu, aby se jí napultily křídly a aby s ní děti čmáraly po chodnících –

„Co budeme dělat?“

Žena obešla košili půlkruhem, jako by se chtěla přesvědčit, že je košile barevná ze všech stran.

„Nejdřív analýzu,“ řekl jsem suše.

Už jsem byl zase vědec.

Každé tajemství je tu přece jen proto, aby nás obohatilo.

Každé lidské poznání přece začíná tajemstvím.

A z každého tajemství se nakonec asi stane banalita...

Vzal jsem z fotografické přihrádky klíštětky na fotografie, položil košili do plechového lavoru a odnesl do laboratoře.

Žena nahlížela plaše oknem.

Měl jsem dojem, že košili hlídá.

Aby mi neublížila.

9

Musel jsem se na analýzu posílnit.

Nalil jsem si sklenici pratetiny ořechovky, pak druhou, třetí –

Seděl jsem před košilí, jako bych seděl proti kamarádovi, a v duchu si s ní povídal. Ta barva uklidňovala.

Jak jsem seděl v houpací židli, se sklenicí ořechovky v ruce, pohupoval se po jídle – ukazovalo se mi celé tajemství mé košile, veselé, plné pohody.

Tak to vidíš, košile, co jsi to vyvedla. Když jsem si tě před měsícem kupoval, vůbec mne nenapadlo, že se tak proslavíš. Tvoje fotografie proběhnou všemi vědeckými i bulvárními časopisy světa. Budeš nejslavnější košile na světě. Slavnější než košile Napoleonova a košile lady Hamiltonové –

Nudila ses, košile?

A rozhodla ses, že se trochu pobavíš?

Kdybys věděla, jak je to nebezpečné, odlišovat se. Je vůbec na světě něco nebezpečnějšího než odlišovat se? Možná nepřežiješ už ani týden, rozcupují tě, roztrhají tě skalpely na maličké proužky, které se rozletí po světových univerzitách –

Vidíš, co jsi vyvedla.

Mohla jsi jít se mnou příští neděli do divadla, a zatím se z tebe stane divadlo.

Největší podívaná, jakou kdy košile poskytla světu.

Co je na tobě tak neobvyklého?

Tvá barva je vlastně poezie –

Přinesla jsi vlastně, ty moje košile, na svět něco nového, tak jako básníci, obohatila jsi svět o nové poznání –

A to je nebezpečné.

Rozprávěl jsem si s košilí a prázdnil láhev pratetiny ořechovky. Viděl jsem nové barvířské koncerty, které zamořují svět kilometry nových látek, viděl jsem módní tvůrce u vytržení a drze půvabné manekýnky, jak přebíhají na přehlídkách v kostýmcích ušitých z látek s mou zázračnou barvou – Jistě tu barvu budu umět vyrobit, jen co provedu analýzu.

Zvláštní bylo, že se má barva nikdy neobjevila v přírodě –

Zato teď jí bude. Nové domy, nová auta, nové obrazy – co všechno bude potřeno novou barvou. Po čase zevšední a vrátí se zase staré barvy – zelená, modrá, červená – – Ale pak pomine obliba

a neobliba a moje barva vstoupí do lidských očí jako zcela samozřejmá a děti, které jí budou čmárat po papíře, nebudou ani tušit, že někdy nebyla, dívky, které si budou vybírat stuhu do vlasů, budou uvažovat žlutou nebo - nebo tuhle -

Jak ji nazvat?

První člověk, který vymýšlí slovo pro úplně novou barvu -

Měl bych si odpočinout - teď začne kolotoč, ve dne v noci budu na roztrhání, jezdit po světě a popularizovat barvu -

Přednášet o ní.

Psát.

Měla by mi žena už teď zabalit kufr.

Podíval jsem se do údolí. A celý ten plán se mi tak zprotivil. Chtěl jsem být tady, tady, v klidu a jíst ovocné koláče a pít malinovou šťávu - - -

Nalil jsem si další skleničku ořechovky a opojeně sledoval, jak se celý svět rozpouští v ořechové chuti, ořechové vůni - Usnul jsem.

10

Když jsem se probudil, košile přede mnou nebyla.

Vyšel jsem a hledal ženu, seděla na bobku u pračky.

„Kde je košile?“

Ukázala na ni. Ležela na stole, bělostná a nažehlená.

„Ty jsi ji, ty jsi -“

Přikývla.

„A podlahu jsem vytřela taky.“

Rozběhl jsem se na verandu. Moje polobotky byly vyleštěné a špičky jim zářily v jarním slunci.

„Ale proč?“ Div jsem se nerozplakal.

„Měla jsem strach,“ vzlykla žena, „že bys odejel.“

Pomaloučku jsem vyšel na zápraží a díval se do údolí.

„Chceš koláč?“

Přinesla meruňkový koláč. Uměla péct výtečné koláče. Stála s koláčem ve dveřích a ani nedutala.

Rozmýšlel jsem se, jestli se mám rozvést, nebo ji mám políbit –

„Je neděle,“ řekla žena, „vezmi si čistou košili.“

Polkl jsem. A vzal jsem si meruňkový koláč.

Nad údolím zářilo slunce a já cítil, že ty barvy, které mám, jsou důležitější než ta, kterou jsem mít mohl.“

Smrt

1

V zimě jezdíval profesor Kessler na chalupu, kde býval nejspokojenější.

Starý světoběžník si toužil po osmdesátce vychutnat domov. Býval na Vysočině tak často, jak jen mohl. Jezdil na chalupu o den, o dva dříve než jeho rodina, aby, jak říkal, „těm mladým všechno připravil“. Aby roztopil v kamnech a rozehřál promrzlé zdi. „Ti mladí teď nic nevydrží,“ říkával, „hned by nastydli.“

Jednou jsem mezi vánočními svátky a Novým rokem uviděl kouř, který stoupal – kolmo vzhůru – z komína profesorovy chalupy. Doufal jsem, že mi profesor bude zase vyprávět a že ten příběh bude stejně neuvěřitelný jako jeho ostatní příběhy.

Celé dny sněžilo, ale dnes vánice ustala. Obzory byly daleké a setmělé, v některých vesnicích na vzdálených kopcích se už rozsvěcovala okna. Řeklo by se vánoční harmonická nálada – ale bylo v ní něco zlověstného. Neklid, který ve mně vzrůstal, snad vyvolávalo jen absolutní ticho. Někdy dokáže ticho na obyvatele velkoměsta působit znepokojivě.

Vzpomněl jsem si na pohřeb, minulý týden procházel úvozovou cestou pod profesorovou chalupou, procházel na lesní hřbitov. Tichý průvod se sunul neslyšně v závějích. Procházel vánicí jako průvod mlčenlivých duchů z anglického gotického románu – – –

Přidal jsem do kroku, abych už byl brzy u profesora krbu, u velké sklenice grogu.

Snažil jsem se jít co nejhlučněji, dupal jsem a prozpěvoval si, chtěl jsem přehlušit ticho.

Cesta u profesorovy chalupy byla prázdná, pečlivě proházená. Profesor ji musel promést krátce před mým příchodem. Nezvykle působilo, že na ní nebyly žádné kroky. Dalo se to ale vysvětlit snadno – profesor táhl za sebou při cestě do chalupy sněhové hrablo, setřelo jeho stopy.

Kousek od profesorovy chalupy ležel na cestičce mrtvý holub.

Snad zmrzl, snad zemřel stářím, nebylo na něm vidět nic, podle čeho bych mohl usoudit na způsob jeho odchodu ze světa.

Ale ta malá ptačí smrt, smrt náhlá a malicherná, marná, dobře zapadla do úzkostné nálady. Do soumraku, do bílého ticha. Mrtvý bílý holub na mrtvém bílém sněhu – člověka napadal hned příměr – a bylo dobré myslet na něco jiného, než se myšlenka zpřesní.

Když jsem za chvíli seděl u profesorova krbu se sklenicí grogu v ruce, vyprávěl jsem mu o tom, jak na mne působila neskutečně tichá cesta k jeho domu, jak ticho, soumrak a mrtvý holub stačili, aby vytvořili znepokojivou atmosféru. Náladu, která mi teď v teple a za praskání polen připadala nepochopitelná. Za oknem začala vánice, brzy budou mé stopy i záhadně mrtvý holub zasypani sněhem.

„Smrt,“ řekl tiše profesor Kessler a poklepal na sklenici, vyzváněla jako skleněný zvon. „Budu vám vyprávět jeden příběh. Přivedla mne na něj nálada, kterou jste mi popsal... Jste mladý a ticho se vám zdá zlověstné – mě v osmdesáti letech už ticho neznepokojuje. Mladí snad sní o tom, jakými slovy ticho zaplnit, stáří je naopak spokojené, když může tichem nahradit všechna slova, kterých lituje. Nepříjemné je, že se to ale nepodaří příliš často – v tichu kolem nás jsou všechna slova, všechny tváře, všechny výkřiky, které jsme v životě potkali. Snad právě to na tichu

znepokojuje. Někdy se dává rovnítko mezi ticho a smrt. Já myslím, že to není správné. Ticho je živé, převelice živé, bolestně živé – jako prázdný takt v symfonii. Začnu vyprávět hned,“ profesor Kessler se radostně podíval na můj netrpělivý výraz. Byl rád, když ho někdo napjatě poslouchal. Lidé ho asi často nebrali vážně, a tak měl možná dost zřídka příležitost někomu vyprávět.

„Začnu vyprávět hned, jak si zapálím dýmku.“

Připravoval si dýmku pomalu, soustředěně a viděl jsem na jeho tváři nejprve nelibost, pak tíseň a nakonec rozčilení. Dříve než začal vyprávět slovy, příběh proběhl po jeho tváři. Vzpomínající profesor Kessler vyprávěl nejprve bezděky, mimikou svého obličej.

2

„Člověk, kterého jsem potkal v dvačtyřicátém v pralese, měl otce Němce, matku indiánku, babičku Číňanku a dědečka Angličana. Myslím si, že z takové národní i rasové směsi musel vyjít neobvyklý člověk, i kdyby všichni jeho příbuzní byli lidé průměrní. Mezi jeho prapředky byl také nějaký černoch, protože pleť tohoto muže, ve kterém jako by se v zázračné skladbě spojilo lidstvo, měla dost temný odstín.

Nevím dodnes, jak se jmenoval, dělníci budující dálnici pralesem mu říkali Pepito a dodávali Hezounek, protože navzdory až neskutečnému míšení ras vypadal ten zvláštní muž asi dřív velmi krásně.

Měl tělo jako antická socha. I tvář musela být kdysi opravdu krásná.

Vedl jednu skupinu dělníků, a když jsem ho poznal, plahočil se s nimi nezdravým podnebím nejméně tři měsíce.

V té době vypadala jeho přezdívka Pepito Hezounek spíš jako ironická přezdívka. Měl za sebou několik týdnů horeček. Mezi dělníky se rozšířila epidemie. Nedecimovala je příliš, měli dost vlastních protilátek, zato domorodé obyvatelstvo v oblasti téměř vyhynulo.

Pepito byl mezi dělníky výjimkou, snad k tomu napomohl jeho smíšený původ. Oslabil mu odolnost, jako ji oslabil jeho indiánským spolubratřím? Nevím. Když ho zanesli k mému stanu, vypadal Pepito víc mrtvý než živý.

Měl štěstí, že jsem procházel pralesem – tehdy se svou třetí jihoamerickou expedicí – a měl štěstí, že se jeho zaměstnanci o mně dozvěděli a donesli ho za mnou. Dal jsem mu léky. Postavily by na nohy kohokoliv, ale Pepito se stále třásl v horečkách.

Musím říci, že mne Pepito Hezounek zaujal – mluvil v horečce několika jazyky. Jako lingvista amatér jsem ho ocenil, mluvil francouzsky s pařížským akcentem, anglicky jako student z Etonu a jeho italština byla bohatá, mnoha slovům, která zřejmě pocházela z argotu, jsem vůbec nerozuměl. Potkat v pralese člověka, který umí několik jazyků a umí je tak dobře jako Pepito Hezounek, je asi tak pravděpodobné jako potkat za baobabem svatého Mikuláše, který se vymotává z lián a nese vám koš dárků. Strávil jsem hodně času u lůžka Pepita Hezounka a snažil se ho ze vší síly zachránit. V mé snaze uzdravit ho byla, jak se obávám, víc než lidskost zvědavost, touha dozvědět se o něm něco víc.

Po deseti dnech se vyzáblé Pepitovo tělo začalo uzdravovat. Přestával blouznit – ale pozoroval jsem cosi, co mne zaráželo – jako by jeho uzdravení probíhalo navzdory jeho vůli. Stačilo chvíli Pepita pozorovat a prohodit s ním pár slov a hned bylo jasné, tenhle člověk nechce žít. Je smutný, že se probral z blouznění zase na tomhle, a ne na onom světě.

Když byl při smyslech, mluvil většinou jednoslabičně a hovořil nesprávně. Dopouštěl se základních gramatických chyb, pokud jsem na něj promluvil francouzsky nebo italsky, upíral na mne nechápavě oči a koktal, že mi nerozumí. Samozřejmě, předstíral, to mi bylo jasné – občas se spletl a odpověděl v řeči, kterou jsem na něj promluvil, odpověděl zcela správně a plynně; to tehdy, když se přestal kontrolovat. Jednou použil i složité plusquamperfektum, musel jsem nad ním chvíli přemýšlet – ale bylo použito správně.

Spal v chatrči vedle mého stanu. Když jsem kouřil svou půlnocní dýmku – je to můj zvyk už od studentských let – podíval jsem se chvílemi na Pepita. Viděl jsem na něj děravou stěnou chatrče, a on o mně nevěděl. Celé noci asi proseděl na posteli s otevřenýma očima a s tak nešťastným pohledem, že jsem sám pochyboval, jestli je dobře, že ho léčím. Nebylo by lépe ponechat ho, ať odejde z tohoto světa?

Jistě je to hloupá myšlenka, ale tehdy mne napadla pokaždé, když jsem viděl temnou Pepitovu siluetu – a oči, které, nehybné, se leskly i za tmy.

3

Náš tábor se měl za dva dny přenést dál do vnitrozemí. Nabídl jsem Pepitovi, který ještě nebyl zcela zdrav, nechce-li se vydat s námi. Mohl by nám pomoci jako lovec. Pepito neodpověděl, jen potřásl hlavou.

Řekl jsem mu, ať se rozmyslí. Dá mi vědět druhý den ráno, jestli chce jít s námi. Ale v Pepitovi bylo něco tak zvláštního, že jsem pověřil svého indiánského sluhu, asi třináctiletého bystrého chlapce, ať si vlezle na strom u chýše Pepita Hezounka a dává pozor, co bude Pepito dělat.

Pozdě odpoledne za mnou chlapec přiběhl bez dechu. Prý se Pepito Hezounek chce pověsit ve své chýši. Rozběhl jsem se s chlapcem za Pepitem.

Pepito už měl na krku pásek od svých plátěných kalhot, uvázal ho na stropní břevno chatrče. Smyčku si podvlékl pod bradou a ševelil rty, jako by se modlil. Protože si sundal pásek z kalhot, kalhoty mu padaly a Pepito si je jednou rukou přidržoval. Vypadal směšně, indiánský chlapec se dal do smíchu. Viděl jsem, že je Pepito dosud živý, a dal jsem se z ulehčení do smíchu také. Jak nás Pepito zahlédl, začal nám nadávat, neovládl se, nadával všemi jazyky, co jich uměl – nadával chvíli jako student z Etonu, pak jako neapolská trhovkyně pro změnu italsky a zakončil štavnatými nadávkami jakoby odposlouchanými ze skotských doků. Hrubými nadávkami. Byl jsem rád, že indiánský chlapec rozumí jen dialektu svého kmene.

Dalo nám velkou práci uložit Pepita zpátky na jeho rohož. Štěstí bylo, že týdný horeček zeslábl a neměl u sebe ani nůž, kterým by se nám mohl bránit, jinak by ve svém amoku byl snad schopný nás oba podřezat.

Když opět ležel na své rohoži, sesul se, tiše vzlykal. Vyzáblé tělo se mu chvělo. Černošské chřípí i lehce šikmé oči, plavé vlasy vikingského boha, úzké, ušlechtilé skrojené rty anglického džentlmena – celá ta směs národů a ras, celé lidstvo, soustředěné do jediné vyzáblé postavy, se chvělo před našima očima a plakalo.

Přikázal jsem chlapci, ať Pepita Hezounka dál hlídá, a šel jsem dohlížet na přípravy k přenesení expedice. Abych řekl pravdu, neměl jsem na to ani myšlenku. Jaká vina musí být v tom člověku, jaký černý skutek musí s sebou nést, že je tak nešťastný. Snad to ani nemůže být vražda, uvažoval jsem. Znal jsem morálku té krajiny a věděl jsem, že zabít je něco příliš samozřejmého – za pár

dní se o vraždě už ani nemluví. A ten, kdo někoho zabil, o vraždě ani nepřemýšlí. Je to jednání vzdálené evropskému svědomí.

O půlnoci mi chlapec hlásil, že se Pepito ani nehnul z rohože, jen pláče. Zapálil jsem si dýmku a rozvažoval, jestli se mám za ním vydat. Byla těžká, kamenná obloha – nesvítily hvězdy, a i kdyby svítily, k nám na dno pralesa jejich světlo stejně nedolehlo. Bylo vedro a vlhko. Nálada té noci na mne působila asi tak, jako na vás neskutečný mrazivý klid, absolutní ticho téhle vánoční noci. Tam ticho nebylo, kdepak ticho, a v pralesi, ale bylo mi, jako bych cítil všemi těmi hluky, šumy a skřeky prosakovat něco mnohem horšího než ticho, než živé ticho plné možností. Jako by tehdy prosakovalo mlčení, zoufalé a apatické mlčení kohosi neznámého, věčné mlčení, kterému se říkává smrt.

4

Vzal jsem si pro jistotu do kapsy revolver a vydal se za Pepitem. I když jsem předpokládal, že ho jeho euforie vyčerpala a bude nějakou dobu ležet bez hnutí a sbírat síly, bylo lepší vzít si revolver. Pozoroval jsem u Pepita nejenom směsici fyzických znaků různých ras, ale – a to bylo mnohem zvláštnější a křehčí poznání – i nepřehlednou směs instinktů a jednání. Pepito Hezounek byl pro mne zcela nevyzpytatelný.

Ležel na rohoži, opíral se hlavou o rohový nosný kůl. Muselo to být nepohodlné, ale on tak seděl a už ani neplakal, ani se netřásl. Seděl nehybně, jako modla, zoufalá modla, ke které se nikdo nemodlí, ale která úpěnlivě hledá svého věřícího, třeba jen jednoho, jediného, někoho, kohokoliv. Jen aby s ní sdílel její vykořeněnou samotu.

Usedl jsem vedle něj a promluvil, oslovil ho tiše - nevím, na co jsem se ho ptal. Nejspíše na to, jak se mu vede - ale chápal jsem, že ptát se sebevraha na to, jak se mu žije, je hloupé a netaktní - a moje oslovení zůstalo jen u rozpačitého zahuhlání. Ostatně jsem neočekával odpověď... Myslel jsem, že se propadl do olověné málnosti a snad ani neví, že jsem k němu do chatrče vstoupil.

Pepito ke mně otočil hlavu a já jsem vyndal ruku z kapsy, kde jsem držel revolver. Pochopil jsem, že se nebudu muset bránit. Revolver stejně nebyl nabitý, nesl jsem ho s sebou, jen abych Pepitovi pohrozil, bude-li třeba.

Teď byl zbytečný i nenabitý revolver. Pepito Hezounek se ke mně obrátil distingovaně jako pravý džentlmen a odpověděl mi spisovnou angličtinou, že se mu vede dobře a jak že se vede mně.

Očekával jsem spíš, že mne vezme polenem přes čelo, a málem jsem se jeho klidu lekl. Snad ta směsice ras dávala Pepitovi rozporuplnost, které se nezbavil nikdy, co jsem ho znal. Zdědil asi své divoké pudy po předcích z pralesů, předcích, kteří nejenže neuměli číst a psát, ale ani o něčem takovém jako čtení a psaní neslyšeli. A tyto pudy se dostávaly do křížku s pudy jeho evropských předků - podle všeho urozených - kteří se pohybovali po tisíciletí v ohniscích kultury.

„Proč jsi nešťastný, Pepito?“ zeptal jsem se tichounce.

Mlčel. Díval se upřeně na děravou stěnu chýše. Podíval jsem se na ni také. Po stěně lezl jakýsi brouk, rychle lezl a blížil se k nám. Kdybych vám řekl jeho jméno, nic by vám to neřeklo, a já si ve svých osmdesáti letech na jeho jméno také nemohu vzpomenout - ale byl to velice nebezpečný brouk. I když jsem měl s sebou bohatou lékárnu, hned jsem vyskočil. Ale Pepito se jen na brouka díval, smutně, ironicky. Pak se brouk zastavil. Pepito ho vzal do ruky a podal mi ho na natažené dlani.

Uskočil jsem.

Pepito smetl brouka na svou pokrývku.

„Nebojte se. Je mrtvý.“

Prohlédl jsem brouka, opravdu náhle uhynul – nevysvětlitelně uhynul. Ještě před několika vteřinami se ke mně a k Pepitovi blížil ochotný připravit nám několik hodin bolesti a smrt – a teď tu ležel mrtvý.

Díval jsem se podle všeho dost nejnepě, protože Pepitovy úzké džentlmenské rty se prohnuly do skeptického úsměvu, černošské nozdry se vesele roztáhly a v šikmých očích se objevil veselý – a byl bych za to dal krk – trochu potměšilý plamen.

Trvalo to jen krátce, pak se opět ta všelidská tvář, tvář slitiny lidstva, ponořila do rozpačitého smutku, do zvláštního výrazu, který jsem od té doby měl na Pepitově tváři tak často vídat.

„Je mrtvý. A proto jsem smutný.“

5

Druhý den se Pepito rozhodl se vším se mi svěřit. Svěřil se jako král Midas. Pepito Hezounek mi ukázal několik kousků, snad nejlépe je lze označit jedním slovem: děsivé.

Pepito je předváděl lhostejně a nedařilo se mi najít v jeho tváři ani utajovanou pýchu na svou schopnost, ani úzkost z ní – na celém jeho podivném sympatickém obličejí – kupodivu hezkém – prosvítal jediný rys: tiché, vzdávající se znechucení.

Ukázal na opici poskakující na větvi – a jako by se zamyslel, lehce zamyslel, čelo se mu ani nezkrabatilo a šikmé oči ani nestačily získat zamýšlený výraz, opice náhle padla ze stromu.

Došli jsme k ní. Byla mrtvá.

Několik papoušků, které jsme míjeli cestou u malé říčky, sledoval Pepito Hezounek rozpačitě smutným a zdánlivě zamyšleným pohledem, a oni se sesuli z větvíček stromu a napadali na hladinu řeky – když je můj indiánský sluha vylovil, byli mrtví.

První, co mne napadlo, bylo hypnóza. Snažil jsem si stoupat tak, aby se na mne Pepito Hezounek při svých ‚pokusech‘ nemohl dívat, a vyhýbal jsem se pohledu jeho nepřírozeně lesklých očí. Ale Pepito očividně neměl zájem mne hypnotizovat ani se na mne téměř nedíval. Jednoho mrtvého papouška jsem s sebou nesl několik hodin v torně, abych měl důkaz, že to, co jsem viděl, nebyla sugesce.

Pepito pokusy nijak nehýřil. Po obědě prvního dne, kdy se naše expedice dala na pochod, se už na zvířata ani nedíval a zaměřil se na hmyz. Během krátké obědní pauzy vyhubil před mýma očima několik desítek brouků a much. Padali k zemi, jakmile na ně upřel svůj lesklý, zdánlivě zamyšlený, ale ve skutečnosti bezvýrazný pohled.

6

Pro Evropana, který má vztah k smrti pěstovaný už tisíciletou tradicí, je něco takového, jako jsem tehdy viděl já, nejen nepřijatelné, ale i kacírské. Evropan buď pojímá smrt teisticky – a pak ji tedy přijímá jako důsledek určitého řádu věcí, nebo ji pojímá ateisticky – a paradoxně také jako následek určitého řádu věcí. Ale v přítomnosti Pepita se mne zmocňovala hrůza – nepřijímal smrt jako následek přirozeného řádu věcí, připadalo mi, že o ní nepřemýšlí, jen jí skepticky trpí. Smrt pro něj je jen následkem pohledu jeho lesklých očí, očí moudrých i potměšilých, i lehce bezvýrazných

zároveň. Nemohl jsem nikdy popsat Pepitovy oči – někdy jsem měl dojem, že se ani nedívá, jako kdyby jeho oči byly vybroušené z jadeitu a nasazené do očnic. Nebo jen namalovány do míst, kde obvyklí lidé oči mají – Zdálo se mi, že za jeho pohledem není žádný názor – ale jen jsem se zadíval pozorněji, a už mi připadalo, že v té marné zamyšlenosti, vlastně nepřítomnosti jakéhokoliv zaujetí v jeho očích, je skryta moudrost. Moudrost tak moudrá, až hraničí s nicotou... Zvláštní nakrčení obočí pod vysokým snědým čelem dodávalo jeho pohledu potměšilosti. Jestli potměšilý skutečně je, se mi nepodařilo zjistit.

Rozhodně kdyby někdo takovou postavu, jako byl Pepito, zasadil do hry, divadelní kritika by mu vytkla, že jeho postava je nejednotná, složená z několika lidí. Pepito z několika lidí složený byl.

Seděl na bobku a krčil rty do distingované laskavosti, přitom funěl širokým chřípím a díval se na broučka, který mu přelézal nárt bosé nohy – a brouček se náhle zastavil. Nožičky mu křečovitě zatápaly po černohnědé kůži Pepita Hezounka a už se brouček klouzal dolů po zpoceném nártu, aby zapadl, zapadl mrtvý do pralesní hlíny a vplynul do koloběhu života. Znovu a pokolikáté?

Nejvíc mne na Pepitovi překvapovalo, že od záchvatu, kdy se chtěl zabít, byl dokonale neagresivní, až plaše vlídný – připadalo mi, že jeho zuřivost se týkala jen toho, že jsme mu chtěli zabránit opustit tento svět. Ale když už tedy na něm zůstal, smířil se se svým nechtěným údělem. Zabíjení, které prováděl, jako by ani zabíjení nebylo – spíš to vypadalo, že Pepito Hezounek měl jen jakousi smůlu. Ten živočich, na kterého Pepito zrovna pohlédne, dospěl právě do stadia odchodu ze světa. Jako by Pepito jenom sledoval něco, co se ho vlastně netýká. Bylo pro mne velmi těžké uvádět náhlá úmrtí kolem mne do souvislosti s Pepitem. Ale bylo jich tolik a byla tak přesně určená, že jsem už na konci prvního

dne, co se naše expedice vydala na cestu, nemohl o tom pochybovat. Pepito Hezounek vraždí. Vraždí tak lehce, jako někdo jiný dýchá. Vraždí snad mimoděk. To je – napadlo mne – ta hrozná vina. Brání mu žít. Ta hrozná tíha, drtí jeho ubohou vyzáblou postavu poskládanou z tolika národů a plemen.

A cítil jsem s Pepitem zvláštní soucit, smíšený s úděsem.

7

Konečně, zamyslíte-li se nad celou záhadou bez předsudků, bude vám možná připadat Pepito mnohem méně vinný, než tehdy připadal mně. Stále jsem ale o něm nevěděl to nejdůležitější.

Je chodec, který vejde do cesty autu a způsobí jeho havárii, vinen smrtí šoféra? Je, je vinen svou nepozorností, ne svým zločinem. Je vinen automobilista smrtí člověka, který mu sklouzne pod zadní kola vozu, sklouzne tak, že jeho smrt nebyla zpozorována? Bylo možné dívat se na Pepita i takto – ne jako na viníka. Jako oběť vlastní hrozné schopnosti.

Teprve později jsem měl dlouho a nepříjemně uvažovat o tom, že vztah mezi viníkem a obětí nemusí být vždycky tak jednoznačný. Jejich role se v průběhu času mohou nejen znejasnit, mohou se i střídát – někdy až nepřehledně. Obě role se mohou také prostupovat, srůst do jediné, na jejíž pochopení nebo jen pojmenování je asi třeba rozumu vyššího, než mají lidé.

Pepito se mnou ve dnech, kdy naše expedice přecházela na další působiště, konverzoval. Velmi korektně. Ale kdykoliv jsem zavedl řeč na smrt, která ho následovala blízko a ustavičně jako jeho věrný průvodce, přestával mluvit a odvracel se ode mne. Jako by mezi jeho sluchem a mým hlasem náhle vyrostla tlustá nevidi-

telná zeď, která k němu mou otázku nepropustila. Viděl jsem na něm příliš zřetelně, že pod navyklou maskou, kterou si nasazoval, maskou malátného, do sebe ponořeného ospalce, vibruje horečně rozechvělý nepokoj, a bál jsem se ten nepokoj v něm posilovat. Když mi neodpovídal, nenaléhal jsem.

Choval se ke mně jako učitel k žáku. Učitel předvede užaslé třídě efektní chemický pokus a v tu chvíli, kdy ohromená třída má ještě plné oči plamene, co vyšlehl na katedře, nosy plné zvláštní tajemné vůně provázející plamen – v tu chvíli, kdy každý z žáků čeká na vysvětlení pokusu, vyjde učitel ze třídy. Zanechá žáky v užaslém očekávání. Plamen stále žhne a žáci nevědí, zda skomíravě začadí a zhasne, nebo se promění v čarodějný gejzír, který vytryskne a zapálí školu. Připadal jsem si v Pepitově blízkosti jako ve snu, jako bych se měl každou chvíli probudit – a jistě bych se pak nesnažil na sen vzpomenout. Naopak, ležel bych klidně a čekal, až zanikne v mé paměti i poslední vzpomínka na nepříčetný děj.

Po tom, kdy mi Pepito Hezounek svou zabijáckou možnost předvedl, vypadal, jako by se mu ulevilo. Uzdravoval se hodinu od hodiny, přišla na něj závratná chuť žít – i velká chuť k jídlu.

Naložil si na záda bednu s naší výstrojí – aby byl prý něco platný – a postupoval s námi pralesem jako jeden z nosičů. Nikdy bych nevěřil, že se někdo dokáže z vyčerpání a apatie tak rychle vzpamatovat – a dokáže nést – jako to vypadalo, bez námahy – tak obrovskou bednu. Pepito měl silnou vůli – a pak, jak jsem stále víc chápal – potřeboval se unavovat, vysilovat až na hranice svých sil, aby v sobě něco přehlušil – ale co toužil přehlušit, jsem nevěděl. I když jsem se to snažil zjistit, i když má touha dostat se za oponu Pepitova svědomí se stala v těch dlouhých vyčerpávajících pochodech mou utkvělou představou.

Byl bych se rád – a s úlevou – smířil s tím, že to, co mi Pepito ukázal, je důsledek hypnózy. Ale papoušek, kterého jsem s sebou nesl v torně několik hodin, abych měl hmatatelný důkaz o tom, že před mýma očima nezemřel, v torně zůstal, nerozplynul se. Večer jsem svou tornu otevřel – ležel v ní mrtvý a nepříjemně skutečný.

Když jsme dorazili na naše další stanoviště, měl jsem pro Pepita víc času. Brával jsem ho s sebou do pralesa. Vyznal se v něm jako málokterý z našich průvodců. Velmi pomáhal naší expedici, ani jednou jsem neměl příčinu litovat, že jsem si ho zvolil do svého doprovodu.

Mohu snad dokonce říci, že jsme se s Pepitem spřátelili. Dlouho jsem nevěděl, není-li to jen má iluze. Pepito se choval stále velice zdvořile, ale nezúčastněně. Jeho nesnesitelná korektnost kontrastovala s domorodým ústrojem. Míval jsem chvílemi dojem, že z pralesa vyjde lokaj, podá Pepitovi smoking, pečlivě vyrovnaný na ramínku, a vyzve jej – ‚excellence, račte se převléknout‘. Ale Pepito dál chodil polonahý a zjevně si v tom liboval. Sedávali jsme u mne v chatrči a hovořili, já kouřil svou půlnoční dýmku. Pokud jsem s Pepitem nemluvil o smrti, byl výborný společník a naše konverzace nikdy nevázla. Pepito byl vtipný, i když jeho humor vyzníval příliš suše, až vysušeně. Někdy jsem předstíral smích jen ze slušnosti, připadalo mi, kdybych se jeho pointám nesmál, byl bych nezdvorný. Vzpomněl jsem si, že naposledy jsem se ze slušnosti smál vtipům, které vykládal ve společnosti jeden velvyslanec v Římě.

Šokovalo mne, jaký měl Pepito neuvěřitelný rozhled. Dovedl hovořit například o anglické poezii tak zasvěceně, že já, který se jí už dlouho nezabýval, jsem jeho vyprávění přijímal jako lekci uni-

verzitního docenta. Dodnes se pamatuji, s jakým zápalem hovořil o jezerních básnících, a na několik básní, které mi recitoval – bez cizího akcentu, mohl-li jsem to posoudit – a které ho zřejmě fascinovaly. Byly to, myslím, básně Waltera de la Mare – ano, byla to báseň o třech podivných jezdcích. Báseň plná smutku, nebo lépe: nekrofilní radosti, báseň, která míří odnikud nikam, a přesto je krásná a nepochopitelná, nepochopitelná jako Pepitovy oči.

9

Seděli jsme opět v mém stanu, já na vojenské skládací židli, Pepito na zemi na zkřížených nohou. Dokouřil jsem zrovna dýmku a chystal jsem se, že půjdu spát.

Čistil jsem dýmku a čekal, že se Pepito zvedne, ukloní se mi jako každou noc a odejde.

Ale Pepito seděl a oči mu svítily.

Bylo v tom pohledu něco, co mne děsilo stále víc a víc a napadlo mne, že třeba tohle – – – ten pohled, kterým mne Pepito pozoruje, je pohled, který mne vzápětí usmrtí. Sesunu se a zůstanu polozhrouceně sedět na židli. Pepito odběhne do pralesa, nikdy se nevrátí.

Ale Pepito neměl v očích ten nezúčastněný oheň, který jsem v nich viděl krátce před tím, než se opice sesula ze stromu, než se brouci a štíři zastavovali a nehybněli, zatímco jejich vědomí – je možno hovořit o vědomí? – vzlínalo kamsi do vlhkých pachů pralesa.

Podíval se na mne, plaše a bázlivě.

Jeho úzké rty se zachvěly, široké nozdry se roztáhly a oči, šikmé a prohnané, teskně přeběhly pozadím stanu.

„Proč jste mi zachránil život?“

„Protože jsem člověk – a člověk musí zachránit život jinému člověku, když má příležitost.“

Znělo to snad hloupě a neurčitě – ale chtěl jsem odpovědět hned, okamžitě, aby si Pepito nemyslel, že hledám výmluvu; účinek mých slov mne překvapil – Pepito na mne dlouze pohlédl, byl dojatý.

Z jeho orientálních očí tekly slzy, klesaly po černošských lících kostech, na anglosaskou bradu. Pláče přede mnou celé lidstvo, napadlo mne, ale ta povznesená představa mi nebyla komická. Dlouho jsme seděli proti sobě a mlčeli.

Cítil jsem – snad ten pocit také znáte a zažili jste ho s někým, kdo vám byl blízký, ale kdo byl stále ve střehu. Ať už to byla dívka, nebo muž. Cítil jsem, jak mizí zábrana, která mezi námi stála, jak ten podivný sklad ras a plemen sedící proti mně náhle ke mně pocituje důvěru, takovou důvěru, až mi je z ní smutno, protože dobře vím, že jsem si ji nezasloužil. A v tu noc, plnou šumů pralesa, skřeků, které pocházejí z neznámých úst, zobáků a tlam, tam mezi větvemi ve výšce i v dálce, v tu noc mi Pepito Hezounek vyprávěl svůj příběh.

Probděli jsme celou noc. Naslouchal jsem jeho zajímavým větám. Neměly v sobě ani stopu korektnosti a blazeovanosti, Pepito je ze sebe vyrážel tak, jako se asi zpovídají odsouzcenci před popravou.

Nevím, kolikrát jsem si musel zapalovat dýmku, hasla mi stále, stále, neměl jsem na ni ani pomyšlení, když jsem vešel do Pepitova osudu.

Jistě znáte ten nevysvětlitelný smutek, zatkne se náhle, zdánlivě zcela bez důvodu, do vašeho srdce. V těch chvílích, kdy nemáte ke smutku žádné důvody – kdy jste obklopeni pohodou a harmonií, bezpečím. Zním lidi, kteří pláčí při pohledu na panorama krajiny, tehdy, když úbočí kopců jsou nasvícena v tom zvláštním úhlu, že ze stokrát pozorované krajiny se stane náhle andělská země. Zním lidi, kteří pláčí nad knihou, a když se jich zeptáte, proč pláčí, zvednou uplakané oči – a udiveně si uvědomí, že pláčí. Snad z té krásy. Vehnala jim slzy do očí.

A přitom na těch geologických útvech ani na světelném úhlu ani na té flóře pokrývající krajinu rozhodně není nic, co by se mohlo nazvat příčinou krásy. A sotva v těch uměle seřazených slovech je něco, v čem by pozitivistický matematik mohl nalézt vzorec krásy, i kdyby se ho snažil odvodit sebedéle. Přemýšlel jsem nad tím často, zajímalo mne to jako vědce, protože jsem si uvědomoval, že ten, kdo pozná kořeny citu – a kořeny krásy, které jsou zřejmě totožné – pozná základní údaje o člověku. Tehdy, když jsem naslouchal Pepitovu vyřáženému šepotu, mne napadlo, zda ta vděčnost a dojetí, které na nás v určitých okamžicích dolehne, není jen náhlým bleskovým osvětlením, vědomím toho, že je něco silnějšího než smrt, něco, co ji popírá.

Můžeme se té jistoty dotýkat, dlouho a pevně ji ohmatávat, ale jen jako slepec může ohmatávat předmět, který nedokáže pojmenovat.

V těch chvílích osvětlení víme jistě, že smrt není, že jsou jen jiné pokoje, do kterých vstupujeme. V těch chvílích rozeznáváme nad tím, co nazýváme život, i nad tím, co nazýváme smrt, jedinou zářící oblohu, jednotnou a laskavou – a spravedlivou.

Nikdo snad neměl ten pocit častěji než Pepito. Zároveň snad o něm nikdo nepochyboval častěji než on. Neuměl ho vysvětlit ani definicí, ani básní, ani pohledem.

Jsou sdělení, která se asi dají vyjádřit jen pláčem, i když ten pláč je vlastně úlevou, druhem radosti a ulehčení.

Ten pláč provázel Pepita po celý zbytek noci až do doby, než skončil vyprávění, schoulil se na rohoži a usnul mi u nohou.

Úsvit pomalu vstupoval do pralesa a já si opakoval Pepitův příběh, zapisoval si důležitá místa – ale věděl jsem, že stejně nikdy nebudu moci ten příběh vyprávět.

Teď je už po všem. A Pepito je dávno mrtvý. Za chvíli budu mrtvý i já. Tak ať tu po nás dvou zbude alespoň ten příběh. Ať nezapadne tak, jako zapadne sněhem ten bílý mlčící holub před chalupou.

Mlčící holub.

Ale o čem mlčí?

11

Pepito se narodil indiánské družce německého lékaře, narodil se v malé vesnici potopené do těch oblastí, o kterých vám toho mnoho nepoví ani podrobné mapy.

Jeho otec patřil k moravským bratřím, byl stoupencem myšlenek hraběte Zinzendorfa. I když se před ním otevírala slibná dráha v Prusku, odejel sem do nezdravých pustin, aby léčil ty, které jeho divocí současníci v Evropě nazývali divochy.

Snad jej sem zavedlo i něco jiného, nešťastná láska, metafyzické zklamání, útěk před stíháním po souboji – Pepito měl různá podezření, ale žádnou jistotu. A důvod, že sem otec odešel z podobných pohnutek jako doktor Schweitzer do Afriky, ho okouzloval.

Otec neměl štěstí jako doktor Schweitzer. Zemřel, když bylo Pepitovi deset let. Pepito si ho pamatoval jako čistého, stále vymydleného pána. Vůně kolínské, tak neuvěřitelná v této oblasti – mu navždy splynula s vůní otce. Po otcově smrti se dostal Pepito do města – náhončí skupiny folklórních tanečníků vybral pár dětí, které s sebou odvezl, aby je využil v kabaretech. Dlouhonohý, urostlý Pepito se mu zalíbil.

Do patnácti jezdil Pepito po světě a předváděl indiánské tance, oděný do pernatého, pestrého šatu se zlatými knoflíky. Samozřejmě to byl podvod, tance vymýšlela manželka vedoucího souboru, věčně opilá Brazilka, a vymýšlela je hlavně v deliriu. Děti musely křečovitě poskakovat po jevišti a vykřikovat slova, která neměla nic společného s žádným indiánským dialektem. Přesto ta hlučná slova zněla sluchu bohatých návštěvníků kabaretů velice indiánsky.

Když skupina odjela do Evropy, slavila ještě větší úspěchy než doma. Hlavně asi kvůli pěti překrásným míšenkám, tančily hned po tanci dětí, ve kterém vystupoval Pepito.

Majitel souboru tyhle dívky dodával bohatým návštěvníkům kabaretu a bohatl sezónu od sezóny.

Pepitovi bylo šestnáct let a zamiloval se do jedné z těch tanečnic. Byl jí k smíchu – i když svou něžnost neodepřela zprvu ani jemu. Ale u Pepita nevznikla jen touha, která se dala snadno nasytit jako touha bohatých obchodníků. Pro ně ona mulatka představovala jen příplatek k ceně lístku.

Jakmile ji zahlédl, chvěl se a nemohl s ní ani pořádně hovořit. Celé hodiny trávil v temných hledištích kabaretů při zkouškách a pozoroval, jak tančí, ohnivá a štíhlá jako plamen. Žárlil na všechny její milence, žárlil tak, že si ani neuvědomoval, jak se svou láskou zesměšňuje před celým souborem.

Jeden z milenců Pepitova idolu byl zvlášť nebezpečný. Tlustý rejdař docházel do kabaretu hned odpoledne. Sedal s Pepitem dlouhé hodiny v temném hledišti, aby zahlédl Rositu, jak se Pepitův idol jmenoval.

Pepito si byl jistý, že ten stařec je nejnebezpečnější ze všech – nechtěl Rositu jen do své sbírky vzpomínek. Nechtěl ji jako zpestření večera místo návštěvy operety nebo láhve sektu. Pepito chápal, že jeho láska k mulatce je blízká vztahu, kterým k ní planul stařec – milovali ji oba, Pepito svou první, stařec svou poslední láskou. Pepito se na něj díval, jak sedí, unavený a zjihlý v hledišti a pozoruje dětsky pokorným zrakem krásu kmitající jevištěm. Věděl, že tenhle starý muž se dává do poddanství Rositě se všemi svými statky i se zoufalou nadějí dotknout se ještě jednou lásky, i kdyby to byla jen iluze. A trpí se na světě vůbec kvůli něčemu jinému než kvůli iluzím? Morálka, jakou Pepito dosud poznal, mu Rositu neznechutila, nevadilo mu, že dívka mívala tolik milenců, kolik lahví sektu stačila vypít. Ale u starého muže rozeznával Pepito nebezpečí – ten byl odhodlaný mu Rositu odvézt.

Jednou stál se starým rejdařem a s impresáriem na chodbě. Rejdař čekal na mulatku. Odličovala se v šatně. Stařec i impresáριο kouřili tlusté doutníky. Pepito postával vedle nich, postával marný a stále rozčilenější – a nenáviděl rejdaře.

Kéž bys byl mrtvý, kéž bys byl mrtvý, myslel si a díval se na rozřesenou, dětsky baculatou ruku starého muže, která zapalovala doutník. Ruka se náhle roztrásla ještě víc, starý muž zavrával, opřel se jednou rukou o záda impresária, druhou rukou o hřbet Pepitovi – a oba muži cítili, jak stařec zvolna těžkne. Položili ho na zem a přivolali lékaře.

Byla to mozková mrtvice, konstatoval lékař, byly to mozkové mrtvice, jak konstatovali lékaři u všech dalších Pepitových obětí,

které měly přijít. Pepito ze smrti starce neměl žádný užitek. Ukázalo se, že rejdař odkázal před několika týdny celý svůj majetek krásné mulatce. Vystoupila okamžitě ze souboru, provdala se za mladého vikomta a Pepito ji už nikdy neviděl.

Pohřbu rejdaře se podle jeho závěti musel zúčastnit celý jihoamerický soubor, v krojích a s Rositou v čele. Stála nad hrobem, krásná jako nikdy, líbezná jako sám ďábel krásy. Na tom pohřbu, na který se několik měsíců vzpomínalo pro jeho podivuhodnost, uchopil impresáριο Pepita za péřovou čelenku.

„Ty jsi ho zabil.“

Pepito se nebránil. Impresáριο byl pro něj, chlapce z pralesa, čímsi jako polobůh. Nahrazoval mu otce i matku, a takovému člověku nelze lhát. Vysvětlil impresářioví, že si jen přál zabít toho muže a on náhle zemřel. Cestou z pohřbu vyzkoušeli Pepitovu schopnost na několika psech. Pepito tak usmrtil starého bernardýna, kterého vlekl vousatý mladík. Dogu, kterou vedla mladá žena. Čínského psíka, s kterým spěchal lokaj z obchodu do limuzíny. Všichni psi zemřeli tichounce, náhle, jako by byli odveleni střelným povellem z tohoto světa, a oni bez námitky okamžitě poslechli a odešli. Ihned. Jako vojáci na rozkaz.

„Zabiješ mi tři muže,“ rozkázal impresáριο. „Pak tě propustím a dám ti tolik peněz, že nebudeš vědět, co s nimi. Pro mne za mne si pak třeba studuj. Ať přijdeš na to, co máš na světě dělat.“

Nevypadalo to, že by impresáριο byl překvapen tím, co u Pepita viděl. Zlé jazyky o něm tvrdily, že jeho rodiče, indiáni, neuměli ani číst, ani psát. A ti, kteří žijí pevněji sepnuti s přírodou, se zřídka něčemu diví. Vědí, že realita chodí po nohách fantazie.

V šestnácti letech Pepito nastoupil do elitního anglického učiliště. Nedělalo mu žádnou potíž zabít před tím tři muže, o kterých ani nevěděl, jak se jmenují, ani jaké jsou národnosti. Jednoho mu

impresáριο ukázal na dostizích, stál a díval se na dráhu s triedrem u očí. Klesl okamžitě. Mladá dívka, byla mu velice podobná a byla asi jeho dcera, ho zachytila, ale muž jí vyklouzl z náruče. Cylinder se mu skutálel po svahu až do cesty pádícím koním. Druhého muže zabil Pepito v restauraci, seděl v hluboké lenošce a klímal, jeho společníkům chvíli trvalo, než poznali, že s nimi sedí jenom jeho tělo. Třetího muže, velice mladého a veselého, stále jakoby roztančeného, zabil Pepito na pláži. Mladík utíkal s několika dívkami, krátce ostříhanými a tak půvabnými, že se Pepito zamiloval do všech tří zároveň. Mladík se v běhu náhle zhroutil a zůstal ležet s nechápavě pootevřenými ústy. S nechápavě pootevřenýma očima, nad kterými se skláněly oči dívek.

Brzy se Pepito dostal mezi nejlepší žáky ústavu. Říká se, že smíšený původ rodičů přispívá k inteligenci dětí, Pepito byl toho dokladem.

12

Jak vlastně Pepito zabíjel? Chtěl, aby zabil. Byla to ta nejjednodušší odpověď na otázku, jak zabíjí. Zadíval se na člověka, zvíře nebo hmyz a přál si je zabít. Přál si to zřejmě zcela bezelstně a prostě, jako si dítě, které se dívá do výkladní skříně hračkářství, přeje míč. Nebo jako si hladový, který míjí rozsvícené okno jídelny, přeje jíst to, co jedí lidé sklonění nad talíři. Bylo to primitivní chtění, nic zázračného ani rafinovaného. Dokonce nešlo ani o kouzelnou formulku, nějaké ‚zemří‘, zašeptané určitým tónem. Mohl komukoli přát smrt, a přece ten člověk nezemřel, pokud si to Pepito nepřál, z hlubin srdce, jak říkával zvláštním obratem, který asi pochytil v dětství od potulného kazatele. Podle věrouky se může hřešit

myšlenkou – jakkoli to připadá bezvěrcům komické a jakkoli se jim to jeví jako zbytečné zatížení lidského svědomí.

Pepito mohl myšlenkou zabít.

Jeho zabíjení se nedalo dokázat, nedá se někdo odsoudit proto, že někomu přeje smrt. Je možné být spoluúčasten na zločinu, nabádat k němu, nezabránit mu – nebo jak ty právnické výrazy dnes znějí. Ale na to, co je vlastně nejtěžší a základní lidský zločin – na to přát někomu smrt, s plným vědomím a odpovědností, k tomu žádá kapitola v zákoníku nepřihlédla.

Do devatenácti let Pepito studoval. S přáteli, kterých měl mnoho a kteří pocházeli z velmi dobrých rodin. Byl pro své spolužáky exotem a na letní i vánoční volna ho zvali do svých domovů – tak poznal několik domácností předních britských rodin.

Žil velmi mravně, navštěvoval anglikánské bohoslužby a nikoho nezabil.

Starý kněz, kazatel ve školní kapli, mu vstúpil pevné křesťanské základy. Koníčkem toho starého muže bylo vychovávat mladé chlapce, a protože je vychovával vlídností, vychovával je účinně. Když Pepito sedal ve školní kapli, velmi litoval toho, co udělal, a kál se. Byl dokonce ve svém úsilí o nápravu tak důkladný, důsledný a svědomitý, že nepřál smrt ani komárům a mouchám, které ho za nocí sužovaly. Školní dům stál u rozlehlé mokřiny a komárů tam bylo požehnaně – A Pepito projevoval opačnou krajnost než dosud. Nepřál smrt nikomu, ani komáru, který mu sál krev. Kdesi slyšel o buddhistech, nosí prý zahnuté špičky bot, aby při chůzi nezlomili ani stéblo. Nevěděl, je-li to pravda, ale byli mu proto velmi sympatičtí.

Jak bych mohl chtít někoho zabít, říkával si, když se procházel ve větru po lučních pláních, kousek od školy. Všechno se mu zdálo tak dobré, tak moudře a vlídně uspořádané, že každý projev

nespokojenosti mu připadal jako zločin. Jednou řekl svému spolužáku, mladému šlechtici, který horoval proti jakési politické skupině – „co je mi po politických stranách – já bych zavíral ty, co se mračí“.

To říkal a nevěděl, že se bude mračit po dlouhá léta svého života, že se bude mračit tak, až na jeho hladkém snědém čele vystoupí tři vrásky, jako by mu po čele přejel ďábel žhavými drápy.

13

Když opustil školu, byl Pepito sice vystudovaný, znal jezerní básnickou školu a měl přečteného Waltera de la Mare, ale neměl žádné prostředky k živobytí.

Studia pohltila celou, značnou, sumu, kterou mu impresário věnoval na rozloučenou. Pepito tedy působil jako tlumočník. Vydělal si dost málo, ale poznával zajímavé lidi a hodně cestoval.

Učil se nové cizí jazyky a celé noci trávil s knihami. Už nebyl tak úzkostlivý, nepotlačoval zcela svou zabijáckou schopnost. Mouchy, komáry zabíjel bez rozmýšlení a míval radost z toho, jak za několik vteřin dokáže zbavit svůj pokoj hmyzu. Bydlíval často v ubohých hotelích a zbavit lůžko švábů a štěnic byl pro něj velmi lehký úkol.

V pětadvaceti se rozhodl studovat medicínu, chtěl světlem vědy osvítit své iracionální jednání, chtěl vědeckým poznáním osvítit svou nepochopitelnou schopnost. Získal jakési stipendium a absolvoval první semestr medicíny na věhlasné univerzitě. Ale pak studium přerušil – nemohl vidět krev. A když několikrát omdlel i v pitevně (dokonce v přítomnosti významného profesora), rozhodl se, že medicínu studovat nebude.

Během svého nešťastného a bolestného semestru se přesvědčil o tom, že smrt, kterou stíhá své bližní i mouchy, je zřejmě skutečně mozková mrtvice. Nebo u nižších živočichů prapodivné ochrnutí nervové soustavy, které má za následek smrt.

V šestadvaceti letech byl velmi chudý, nedostudovaný a až na své vědomosti o literatuře, několik cizích jazyků a schopnost geniálně zabíjet, neměl na světě nic. Vůbec nic.

Jeho náboženské založení mu bránilo, aby své schopnosti využíval. Smířil se s tím, že v životě nevystoupí výš než na postavení skromného tlumočníka nebo učitele řečí. Stával se z něj úzkostlivý stárnoucí mladík, který se každý večer zpovídá sám sobě ze všech myšlenek a převažuje je na nejkřehčích vážkách svědomí. Jen ať se v nich neobjeví nic zlého.

Divil se, jak často, někdy dokonce naprosto běžně, přeje člověk svým bližním smrt. Hovořil o tom se svými přáteli a zjistil, že ani oni na tom nejsou lépe než on. Ale jejich černé myšlenky nikomu nenesly smrt. Chtěli, aby zemřel jejich profesor nebo bohatý strýc, po kterém měli dědit, nebo milenec dívky, kterou chtěli milovat oni – ale tyhle černé myšlenky vypadaly jako společenské žertování. Pepito však chápal, že kdyby se mohly uskutečnit – jistě by se uskutečnily. Ti, kdo se smrtí svých bližních s úsměvem obírali, ji mysleli v podstatě vážně.

Zcela vážně.

Pepito měl hrozný pocit, že kdyby jeho vlastnost byla obecnou lidskou vlastností, vyhynulo by lidstvo během několika vteřin.

S údivem pozoroval, že vraždit v myšlenkách nikdo nepovažuje za zločin. Jako by tím, že někdo někomu přeje smrt, nepáchal zločin tak hrozný, že sama vražda se mu těžko vyrovná. Pepitovo poněkud prosté vnímání světa mu instinktivně vypovídalo o tom, že přátel někomu smrt a zabít ho je jedno a totéž, a své schopnosti neužíval.

Jistě by mu závidělo mnoho lidí. Mohl bohatnout. Mohl se zbavit, koho se mu jen zachtělo.

Ale Pepito nechtěl zabíjet. I ty mouchy a komáři, které vraždil, nebyly v jeho pojetí vražděny.

Jenom očišťoval své okolí.

Očišťoval.

A neuvědomoval si, že z každé humanitní myšlenky se může stát zrůdná myšlenka, pokud se uvede do neblahého systému. A z jeho vlastní ‚očišťovací teorie‘ se nakonec stala jedna z nejzrůdnějších teorií ve společenském vývoji, jaké jsem poznal.

14

V šestadvaceti letech zavedlo Pepita jeho tlumočnické poslání do Benátek. Tlumočil jednomu burzovnímu makléři, nepřijemnému nemocnému člověku, který byl tak nestvůrně tlustý, že když vyšel na nábřeží, sbíhali se Italové a smáli se, jako kdyby kolem nich neprocházel bohatý džentlmen, ale figura z komedie de l'arte.

Pepito s tím mužem trávil celé dny a přesvědčoval se, že fyzická odporivost člověka, který vedle něho sípá, je téměř přitažlivostí, srovnáme-li ji s jeho odporivostí psychickou.

Jednou, když ho makléř na chvíli opustil, bloumal Pepito sám po Benátkách. Bolely ho zuby – a snad právě ten nelad, vyvolaný fyzickou bolestí, v něm posílil znechucenost vlastním životem. A snad ta vnější příčina, řezavá bolest v dásni, způsobila, že se mu náhle ukázal celý svět nepochopitelný, nesmyslný, nespravedlivý... Pamatoval se, že se zastavil na mostě Rialto, díval se do laguny na gondoly, které proklouzávaly pod mostem. Tiskl ho tak silný pocit marnosti jako nikdy.

Lidé, kteří kolem něj procházeli po mostě, bohatí turisté s krásnými ženami, chudí pouliční obchodníci, hluché děti – všechno se mu zdálo stejně matné a marné jako stíny ve stínovém divadle. Stíny, kterým dává světlo na kratičkou chvíli obrysy a život, aby se hned, jen co představení skončí, rozplynuly do věčného šera a zapomenutí. Kdyby znal Pepito definici, která říká, že život je choroba hmoty, asi by na ni v tu chvíli vzpomínal a říkal by si ji v duchu, zatímco se pod mostem chvěla kalná laguna a v laguně se jednotvárně houपालy spousty odpadků.

Kdesi slyšel, že lidské srdce má v průměru vymezeno během jediného života tři miliardy úderů; jak tak stál skloněn nad prastarým romantickým mostem, cítil pulsovat krev v žíle na spánku. Vždycky mu tak pulsovala, když se rozčilil. Počítal úderý srdce a říkal si jeden dva tři – nemohl se přinutit k ničemu jinému, jen vychutnával stesk, uvědomoval si, jak z jeho nenahraditelných tří miliard úderů srdce se odečítají nové úderý a nové a ještě jeden a ještě –

Kdybych zabil makléře, uvažoval Pepito, neuškodím přece – sub speciae aeternitatis – nikomu, ani jemu. Zemře sice o chvíli dřív, o chvíli – a kdyby ta chvíle trvala několik let, je z hlediska vesmíru zanedbatelná. A přitom smrt, která na něj přijde, bude vlídná a střelhibitá, ani si ji neuvědomí. Přijde náhle jako zaklapnutí knihy – a snad mu ušetří dlouhá údobí bolestného umírání, ochrnutí nebo jiný stav, který ho asi při jeho tloušťce a chorobnosti očekává. Vezmu-li mu peníze a rozdám-li je zdejšími žebrákům, nebudu snad ani vrah – ujišťoval se Pepito, ne, nebudu, rozhodně ne, budu jen nástrojem něčeho vyššího, budu andělem pomsty.

Samozřejmě, makléře nezabil, v té době byl Pepito schopný zločinů ještě jen teoreticky. Pokud jsou – a přistupme na to – teoretické zločiny vůbec možné.

Když makléř odjížděl z Benátek, stál Pepito Hezounek dlouho na nábřeží a díval se za odjíždějící lodí. Bylo to nepochopitelné, ale vyčítal si, že tlustého muže nezabil. Jako by opomněl udělat dobrý skutek, ke kterému měl sílu, jako by ho nevykonal jen ze své lenosti.

Makléřova loď zmizela v modrobílé mlze a Pepito se vracel zpátky do svého ubohého hotýlku. Ten večer hubil štěnice v pokoji pomalu, zbytečně pomalu. Hrál si se svou schopností a vychutnával při zabíjení takovou rozkoš, až se sám sobě divil.

15

Jeden z klientů, se kterými v Benátkách makléř jednal, byl starý mafián, jako vystřižený z dobrodružného příběhu o italských gangsterech. Luigi – nejmenoval se tak, ale Pepito, který mi o něm vyprávěl, toto jméno zvolil (i po letech se bál nazývat určité lidi pravými jmény), – Luigi požádal Pepita, aby mu dělal tajemníka. Aby za makléřem neodjel. Pepito neměl důvod, proč odmítnout. Připadal si stále víc jako stín ze stínového divadla. Neměl před sebou žádný plán, cíl. A ze svého hlediska byl snad jediný člověk v Benátkách, který neměl budoucnost, chvílemi si zoufal, že ji nemá, chvílemi ho to uklidňovalo.

Přijal nabídku bez radosti a bez vděčnosti, ale přijal. Nebyla nijak skvělá, Pepitův hubený příjem se nezvětšil. Jediná výhoda byla, že se přestěhoval do přepychové bossovy vily. Nedostal v ní sice apartmá, jen pokoj v podkroví plný štěnic. Pepito si začal všímat, že mu štěnice v poslední době nevadí, těšil se na chvíle, kdy před spaním rozsvítí svíčku, odhrne pokrývku – a začne zabíjet. Někdy se na tuhle chvíli těšil celé odpoledne.

Pepito, který nemohl vystudovat medicínu, protože nesnášel pohled na krev, byl schopen zabíjet štěnice bez problémů, bez potíží – zabíjel je přece hygienicky. Ani neviděl jejich krev. Jen se na ně zadíval a pak už sypal mrtvé štěnice z prostěradla na zem.

Dcera bosse, kterému dělal Pepito tajemníka, byla velmi ošklivá dívka. Někdy míval Pepito dojem, že zamilovat se do něj byly schopny jen ošklivé dívky. Báł se ošklivých dívek – stačilo, aby se některá objevila v jeho přítomnosti, a už se ho dotýkal její obdivný pohled. Podle jejího temperamentu mohl předpokládat, zda zůstane u pohledů, zda mu napíše nebo vzkáže. Nebo zda ho dokonce vzápětí navštíví.

Bossova dcera ho navštívila v jeho podkrovním pokoji. A navštěvovala ho pravidelně. Pepito – sám to po letech nemohl pochopit – si po čase na dívku zvykl, přestal její ošklivost vnímat, a nakonec se do dívky zamiloval. Říkal, že pokud někoho blíž poznáme, přestaneme ho vnímat jako estetický objekt. Čím víc ho známe, tím je nám jeho vzhled lhostejnější. Jako by se člověk tím, že ho poznáváme, odhmotňoval. Pepito tak vysvětloval manželství krásných mužů a ošklivých žen a odporných mužů a překrásných žen – taková manželství, jak si často všímal, byla nejtrvalejší a nejharmoničtější.

Miluje-li krásný člověk ošklivého, je pro to jistě nějaký pevný důvod – a taková láska bývá mnohem tíže narušitelná než vztah dvou průměrně vzhledných lidí.

Po půl roce se do dcery svého bosse zamiloval tak vášnivě, jako ona do něho. Nevadily mu její krátké buclaté nohy, kterým přezdíval neapolské nohy, ani její žlutá uhrovitá pleť – i tehdy, po letech, když mi o ní vyprávěl, měl ve svých nevyzpytatelných očích pokornou něhu, jako by nevzpomínal na nevzhlednou osůbku, ale na anděla.

Když její otec, Pepitův zaměstnavatel, odjel vyřídit nějaké tajné jednání na Sicílii (odejel bez Pepita, bylo to velmi tajné jednání), odvezla dívka Pepita na jejich letní vilu k Sorrentu.

Strávili ve vile týden, nejkrásnější týden Pepitova života. Oba si naplánovali, že spolu utečou do Ameriky – nebylo myslitelné, aby starý boss dal souhlas k sňatku dcery s Pepitem.

Bossova dcera nacpala všechny své šperky do malého kufříčku, přidala akcie, které vyzvedla v otcově pokladně. Chtěli utéct nenápadně, bez zavazadel. Jen aby nevzbudili pozornost.

V noci před odjezdem seděli na terase vily a plánovali dlouho do rána svůj budoucí život. K ránu byli oba velice ospalí. Zůstali ležet na lehátkách na terase a usnuli.

Když se Pepito za úsvitu probudil, ležel jeho snoubence – tu noc se zasnoubili – na hrudi had. Nejprve Pepito myslel, že tohle je stále ještě sen, sugestivní sen, a klidně hada pozoroval. Za chvíli se probudím a všechno bude dobré. Ale pak si všiml, že dívka nespí, dívá se na hada, zchromla hrůzou.

Není schopná ani vyskočit, ani začít křičet – jen leží a poulí oči na hada.

Had zvedl hlavu a sunul se pomalu k její bradě.

Všechno probíhalo v narůžovělém palčivém úsvitu, v naprosném tichu, ani vítr v cypřiších nezašelestil.

Pepito seděl zdrcený hrůzou. Ztuhl jako ona dívka.

Pak hada zabil. Jen si přál, aby byl mrtvý.

Strhl mrtvé tělo z dívčí hrudi a shodil hada z terasy.

Tehdy ráno se dívce přiznal ke své schopnosti. Vyndala si okamžitě šperky z kufříčku. Prohlásila, že nikam nepojede. Když někdo umí tak báječně zabíjet jako Pepito, řekla, je to lepší, než kdyby uměl báječně žít.

Snad doufala, že otec teď svolí k jejímu sňatku, snad doufala, že ho Pepito zabije, nedostanou-li souhlas k svatbě. Pepito si nebyl jistý, v co jeho snoubenka doufala víc.

Ale nebylo třeba bosse ani zabíjet, ani žádat o souhlas k sňatku. Na Sicílii byl zastřelen.

Pohřbili ho do obrovské hrobky z bílého mramoru. V jeho rodné vsi. Venkované o té hrobce říkali, že je to nejhezčí stavba z celé vesnice, a byli na ni pyšní.

Boss se do ní stěhoval.

Také Pepito se stěhoval.

Z podkroví, nevytopeného a špinavého podkroví v bossově vile se přestěhoval do apartmá pro hosty. Třípokojevého přepychového bytu s koupelnou, ve které stály renesanční sochy mezi velkými zelenými listy. Do apartmá, ze kterého bylo vidět na moře – na moře pohupující se zmateně jako Pepitovy myšlenky.

16

Pepito procházel rozlehlými, ponurými komnatami staré benátské vily, dával se často do smíchu.

Smál se sám sobě, svému podivnému životu a naslouchal, jak se jeho smích tříští o tlusté zdi. Smál se hlasitě – jako by chtěl hlasitostí svého smíchu sám sebe přesvědčit, že se opravdu směje – a ten chraptivý zvuk je smích. V té době už užíval drogy. Naučil se to od bossovy dcery. Nekouřil mnoho, ale ve své přecitlivělosti brzy pocítil následky. Spojila se v něm totiž duševní síla několika ras – ale ne jejich odolnost.

Jeho nová paní jej okamžitě převedla na místo svého tajemníka. Zdesateronásobila mu plat. Ale co zvlášť Pepita překvapilo – v tu

chvíli, kdy se za něj mohla bez potíží provdat, přestala na to vůbec pomýšlet. Dokonce se chránila mnohem obezřetněji než předtím, aby mezi služebnictvem nevzniklo podezření na vztah mezi ní a novým tajemníkem.

Pepito nerad vzpomínal na dva roky, které následovaly. Přešel je krátce, mluvil o nich spíš gesty divoce máchajících rukou a drmolivým sípavým hlasem. Slova se dala těžko rozeznávat. Ty dva roky byly asi jediný dance macabre. Pepito, uvedený do poddanství své nové paní, zabíjel. Jako řezník. Dívka převzala otcovy podniky a s energií, kterou se zpravidla vyznačují ošklivé dívky, řídila rodinné podniky. Řídila je daleko promyšleněji – a krutěji – než její otec. Pepitovy schopnosti neužívala bezhlavě – vybírala si na zabití staré muže, u kterých mozková mrtvice nevzbuzovala velké překvapení.

Jen výjimečně musel Pepito zabíjet mladé lidi. Nová zaměstnatelka nechala Pepitem zlikvidovat několik mladých dívek, které nenáviděla. Byly to dívky velice krásné a z urozených rodin – když Pepito viděl svou zaměstnatelku plakat na pohřbech těch, které nařídila zabít, obdivoval, jak dokonale se umí přetvařovat.

Pepito se podívoval, jak se dá rychle zvyknout na smrt. Ve dvou letech, kdy sloužil své paní, zabíjel často a jeho svědomí se kupodivu vůbec nebouřilo. Pepito byl omámený láskou ke své zaměstnatelce a ve stupnici hodnot stála jeho láska tak vysoko, až vytěsnila ostatní hodnoty. Pepito zabíjel poslušně, jako voják, který přijímá rozkaz vystřelit – a netrápil se smrtí, která mu ustavičně stála za šíjí. Necítil odpovědnost za to, co dělá, jeho láska se stala fanatickou – a zažíval z vraždění uspokojení fanatiků; toto uspokojení jim dává zažívat snad stejné rozkoše ze zlých činů, jako moudrým a laskavým lidem dává radost z jejich dobrých činů.

Byl to dlouhý průvod mrtvých, který pronásledoval později Pepita v jeho probuzeném svědomí. Nová zaměstnatelka pře-

stávala měsíc od měsíce ovládat svou antipatii k některým lidem, zmizely u ní poslední zábrany.

Někdy připadala Pepitovi, klasicky vzdělanému, jako šílený bůh, který se rozhodl vyhladit každého, kdo se mu protiví. Zprvu vyhovoval Pepito nápadům své zaměstnavatelky okamžitě a rád, s určitou pýchou zabíjel lidi, na které se podíval. V divadle, na ulici, v parku. „Předváděl se“, jako by byl lučištník a vystřeloval šíp do terče tak obratně, jak to nikdo jiný neumí. A vděčnost a obdiv, kterým ho jeho zaměstnavatelka zahrnovala, ho těšily, jako těší herce potlesk po dohraném představení.

Neuvažoval o tom, koho zabije, a jestli zabíjí nevinného, ho vůbec netrápilo. Myslel si prý tehdy, že každý člověk toho má stejně tolik na svědomí, že si popravu zaslouží. Necítil se jako kat, připadal si spíš jako přísný, důsledný vychovatel.

Ale jeho zaměstnavatelka brzy přivykla své nové schopnosti. (Říkám své, protože už pokládala Pepitovu smrtící schopnost úplně za svou – celého Pepita pokládala za svůj majetek.) Přestávala za jeho katovské služby děkovat, přestávala se z nich radovat. Brala popravu, které Pepito vykonával, jako cosi samozřejmého. A on je musel stále častěji vykonávat na jejich nepřátelích nebo na lidech, kteří se jí z jakéhosi důvodu znelíbili. Přijímala jeho služby, jak jí Pepito jednou vyčetl – jako služby čističe bot.

Dávnou Pepitovu teorii, ve které se nahradilo slovo vraždění slovem očišťování, převzala a zdokonalila. Na konci druhého roku své vlády rodinným podnikům se přímo prohlásila za člověka s posláním očistit svět. Jistě k tomu přispěly i drogy, kterým v těch dobách zvláště podléhala. Ve svém poblouznění se začala považovat za vyvolenou. Za tu, která má úkol vytvořit nové, čisté lidstvo – a to, že má prostředky k tomu, aby to vykonala rychle – a nenápadně – ji vzrušovalo víc než drogy.

Pepito vzpomínal, jak mu v jednom okázalém pařížském restaurantu ukázala na muže u vedlejšího stolu a rozkázala mu, ať – Nic nevyšlo, měli domluvená gesta, kterými se dorozumívali. Pepitova zaměstnavatelka začala trpět stihomamem, a ti, které ve svém vědomí dokázala poslat na smrt bez výčitek, se přestěhovali do jejího podvědomí. Pepito zabil jejich souseda okamžitě. I když jsem u té smrti nebyl – vidím ji před sebou – Pepito se dívá na muže s ústřicí u úst, dívá se tím zvláštním lesklým pohledem, muž poklesne, hroutí se na stůl, obličej tiskne do mísy s ústřicemi – –

„Proč jsem ho měl zabít?“

„Jen tak.“

Pepito zneklidněl. Ne proto, že usmrtil. Otřásla jím lhostejnost, s jakou dívka smrt přijala. Tehdy se v Pepitovi cosi zlomilo, při té ústřicové vraždě – jak tomu říkal. A den ústřicové vraždy se stal dnem jeho procitání. Dnem, od kterého začínalo jeho procitání z hrozného, upířího snu.

Ten muž byl totiž Pepitovi podobný – aspoň tak to Pepitovi připadalo. Možná, připouštěl Pepito, mu ten muž ani podobný nebyl, jen cosi v pomalých pohybech jeho těla, které se bezvládně sesouvalo, připomnělo Pepitovi, že i na něj čeká tento okamžik.

Kdyby si lidé uvědomili, že na ně čeká chvíle, ve které zemřou, jistě by jednali jinak, prohlásil Pepito. Ale většina smrtelných se chová, jako by byli nesmrtelní...

A to je to, co mění jejich život v peklo.

To je to, co změnilo v peklo i můj život, říkal mi Pepito tehdy v temném pralese a tiskl ruce pevně jednu k druhé, jako by si chtěl rozdrtit prsty.

Myslel jsem si, uvažoval, že žiji v ráji. Ale mohl jsem si to myslet, jen protože jsem se nerozhlédl.

Často si myslíme, že žijeme v ráji jen proto, že se nerozhlédneme. Necháme ostatní, aby se rozhlíželi místo nás. Přijímáme jejich zprávy. Pak přijde okamžik, ve kterém se rozhlédneme a oněmíme při pohledu na peklo, které kolem nás plane.

I když měl Pepito velmi dobré humanitní vzdělání, na jeho jazyk podstatně zapůsobil jeho první učitel čtení a psaní, potulný extatický kazatel, muž s barokní výmluvností.

Vychovávat tím, že zabíjíme... Vlastně ten nápad Pepitovy snoubenky nebyl jen její. Lidé raději přijímají odpovědnost za smrt, než aby nesli odpovědnost za život.

17

Možná by se Pepito přes všechny nesouhlas nezměnil. Od ústřicové vraždy v něm prudce mohutněl nesouhlas s vlastním jednáním – ale je pravděpodobné, že by dál vykonával rozsudky nad nepřáteli své zaměstnavatelky, dál, dál – a průvod jeho obětí by se dloužil. Umírali by v pracovnách u svých stolů, při tanci, za volanty automobilů, na jevištích, na golfovém hřišti – tak jako dosud. To, že s něčím nesouhlasíme, přece ještě nemusí být důvod, abychom to přestali vykonávat. U mnoha lidí nesouhlas s jejich činností bývá jen pobídkou, aby ji – v podivné sadistické horlivosti – vykonávali ještě soustředěněji.

Ale jeho zaměstnavatelka, kterou Pepito nakonec přece jen omrzela, se měla vdávat. Našla si ženicha v rodině, s níž byly už dávno zasnoubeny její obchodní zájmy. Mladík, kterého si vybrala, byl Pepitův opak – aristokratický mladý muž tak dokonale příslušející jediné rase, že se mohl objevit jako ilustrace v Gobineauově spisu. Pepito, i když byl navzdory svému koktejlovému původu

(jak se smávala jeho zaměstnavatelka) v jejích očích velice přitažlivým, se nemohl mladému ženichu rovnat.

Žárlil na něj a dělal divoké žárlivé scény své zaměstnavatelce. Nepřestávala ho totiž navštěvovat za noci v jeho apartmá. Ale náladové dívce drogy už rozložily racionální uvažování. Působila dojmem, že chvílemi sama ze sebe odchází. Nechápala Pepitovo zoufalství.

Týden před svatbou mu poručila, aby se přestěhoval ze svého apartmá do podkrovního pokojíku, ve kterém bydlel ve vile původně. Jako tajemník starého bosse.

Když mu to řekla, Pepito se přestal ovládat – Začal přihrblou dívku tlouct. Nereagovala na rány. Dívala se kolem sebe netečným pohledem, jakým se rozhlížejí předměty. Pak vyšla na terasu a Pepito za ní.

Temné smolné moře se nervózně chvělo, šumění vln bylo provoněno cvrkotem cikád. Horká magická chvíle, ve které nálada sama působí jako omamná droga, plná okouzlení a bolesti.

Dívka se posadila na mramorovou dlaždici, seděla u Pepitových nohou. Mlčela, hlavu si položila na kolena a tak tu seděla, schoulená – směs něžnosti, nesmírné něžnosti a nesmírné tvrdosti.

Pepito stál dlouho u zábradlí terasy a díval se na moře. Třásl se a světélkovalo jako křídlo gigantického motýla, který se chvěje a ve spánku potřásá křídlem.

Pepito v tu chvíli dívku nenáviděl. Ale věděl, že se od ní nikdy nebude moci odpoutat. I tehdy, když ho vyžene z jeho podkrovní komůrky, bude čekat u zdi vily. Aby ošklivou dívku zahlédl, aspoň na vteřinku zahlédl, až bude se svým novým mužem ujíždět v limuzíně na ples, na pláž, na večeri – Věděl, že je s ní navždy spojen poutem utkaným z tolika smrtí, poutem, které je silnější než láska i než rozum. Nebude moci zabít jejího manžela, nebu-

de moci udělat nic proti jejím zájmům. Cítil se přihrblou dívkou očarován a přistihl se, že se jí dívá na krk, jestli na něm nemá zavěšený kouzelný amulet. Pak se bezděčně usmál jako vždycky, když v něm ožívalo jeho divošské dětství a on se s ním ironicky vyrovnával. Dívka neměla na krku nic. Její nahá šíje vystupovala v měkkém úsvitu mezi černými vlasy křehce a kupodivu ostře.

Moře zesvětlalo a rozjasnilo se, rozsvítilo se, jako by se černý motýl změnil v ohnivého a jeho nervózní křídlo hořelo od obzoru k obzoru.

Snažím se hovořit v duchu Pepitových metafor. Když vzpomínal na tohle jitro, vyjadřoval se velice poeticky.

Teď se probudí, vstane a půjde mi ukázat, koho mám zabít, věděl Pepito. Jsem sekyra, jen sekyra, šeptal si, jen mne zvedají a nechají dopadat na šíje svých nepřátel. Ale milovat mne nemohou, jako nemohou milovat sekyru. Má to mnoho výhod, když se člověk stane sekyrou – ale má to jednu nevýhodu: člověk přestane být člověkem.

Na moře vyplouvala loďka s rybáři, zpívali si. Pepito se díval na schoulenou dívku u svých nohou a věděl, že už nikoho na světě nebude tak milovat a tak nenávidět jako ji. Milovat a nenávidět zároveň.

Pak si několikrát vzdychl, rytmicky do melodie písně rybářů, kteří se vzdalovali k hořícímu obzoru, a zvedl mrtvé tělo své zaměstnavatelky ze země, donesl je do jejího pokoje, aby i tentokrát byl beze všeho podezření.

Zoufalství z její smrti mělo přijít až později. Během desítek vražd, které v posledních dvou letech spáchal, otupěl Pepito natolik, že nebyl schopen plakat jen kvůli takové maličkosti, že někoho zabil.

Nebo že někoho chtěl zabít.

Což vlastně bylo u něj totéž. Jenom u něj?

Následující roky až do své pětatřicítky strávil Pepito na cestách. Ošklivá dívka Pepitovi dobře platila, zbylo mu od ní i hodně darů, a tak mohl určitou dobu velmi slušně žít. Prodával zlaté prsteny, stříbrné hřebeny a zlaté pilníčky na nehty, medailón prodal i s jejími vlasy. Manikýru zdobenou smaragdy a všechno, co měl, co by mu ji připomínalo... Začal se zbavovat toho, na čem ulpěl její pohled nebo dotyk jejích válečkovitých, ale tak milovaných prstů. Jako divoši, kteří s mrtvým pálí i celý jeho majetek, chtěl Pepito zničit každou vzpomínku na mrtvou... Ale čím víc mizely předměty, na kterých se udržovala jiným nepostřehnutelná přítomnost jeho lásky, tím víc se jí nemohl zbavit. Tím zřetelněji putovala po jeho boku, ať šel Pepito kamkoliv.

Nepokoj jej hnal z místa na místo – když přijel do jiného města, trvalo mu několik dní, než ho nové dojmy zaplnily. Během té doby ho vzpomínky tak nesužovaly.

Cestování bylo příjemné ne kvůli cestování, ale pro chvíle, kdy Pepito zapomínal na sebe.

Pár týdnů strávil v Berlíně, několik dní v Praze. Ve vinárně u Piaristů proseděl jedno odpoledne s dívkou, která mu připomínala mrtvou zaměstnavatelku. Večer se s ní rozloučil – iluze nebyla tak silná, aby mu dala zapomenout na iluzi, které se chtěl zbavit. Utéci se dá snad jen před skutečností – a ani to ne dokonale – ale iluze o mrtvé lásce byla jako chrt. Vyčenichala Pepita v každé zemi, v každém hotelu, do kterého unikal.

Odejel z Prahy ještě v noci.

Jako by se všechny smrti, které Pepito přinášel, spojily do jediné. Nelitoval svých vražd, byly přece jen důsledkem jeho zaměstnání. Znepokojoval se jimi stejně málo jako penzionovaný řezník tisíce

krav, volů, telat, které zabil. Ale ta poslední smrt, jediná, kterou nemohl ze sebe setřepat, mu dávala trpět za všechny ostatní smrti.

Přejížděl po Evropě tak dlouho, dokud mu nedošly peníze. V šestařiceti letech byl zcela bez peněz, bez vyhlídek a bez chuti žít.

Od noci, ve které se na terase rozloučil se svou dávnou snoubenkou, nezabil Pepito Hezounek nikoho. Nastoupila druhá krajnost – nezabíjel opět ani mouchy, které mu lezly po čele, když usínal. Přijímal jejich přítomnost jako trest a vychutnával ji. Stejně přijímal jako vítaný trest každou nepříjemnost, která ho potkala, bolest zubů, zmeškání vlaku, zkažený žaludek nebo nespavost. Nikdy by ho nenapadlo, že trest může být tak sladký, utrpení tak vítané. Jeho porušená psychika mu dokonce namlouvala, že poustevníci trpící v žíněných rouchách a ostnatých opascích připnutých k tělu si jen trápením dopřávali rozkoš. Užíval v té době silné drogy.

Jistě by jim podlehl, kdyby ho v jednom vytržení nenavštívila znepokojující myšlenka. Tak se jí bál, že podstoupil i muka, která ho postihla, když drogám odvykal.

Pepito Hezounek se začal nenávidět – tak nenávidět, že se začal bát o svůj život. Napadlo ho, že je možná schopen zabít svou nenávistí i sám sebe.

19

Stal se bigotně zbožným. Putoval na památná místa různých věrouk. Doufal, že některý z bohů (v které postupně upínal své naděje), se nad ním smiluje. Zbaví ho ustavičné tísně nebo mu poví, co by měl dělat. Ale pak se začal lidem vyhýbat. Návaly vzteku, které ho pronásledovaly, z něj dělaly bezděčného vraha.

Vyprávěl mi o knězi, jemuž se začal zpovídat a kterého začal na konci zpovědi nenávidět. Musel ze zpovědnice utéci, aby kněze nezabil.

Byl kat, velkolepý kat – a když tak o něm přemýšlím, myslím, že jeho nepokoj vycházel jen z toho, že byl kat bez zaměstnavatele. Je štěstí, že tehdy nenašel hnutí, kterému by se dal do služeb. Jsou lidé, kteří prostě musí – řečeno metaforicky – popravovat, aby mohli být šťastni a měli dojem, že žijí plně – dokud nenaleznou to, ve jménu čeho by mohli popravovat, nesnesitelně trpí.

Vrátil se mu starý pocit, že nežije. On ani jeho bližní. Všichni jsme jen postavičkami stínového divadla, postavičkami vzrostlými ze sváru světla a tmy, které se nemohou stát podle své volby světlými nebo temnými. Skončí v šeru, v zapomenutí, jen co skončí jejich malicherné a marné poskakování po zemi, po tom rozlehlém hliněném jevišti.

Pročítal programy různých společenských hnutí, které mu přišly do rukou, navštěvoval modlitebny nejpodivnějších sekt. Ale protože se díval na svět z jediného úhlu, z jakého se na svět nikdo dívat nesmí, z úhlu smrti a nicoty, nenacházel smysl světa.

Každý najde, co hledá, protože nelze nalézt nic jiného než to, co už v sobě máme. A Pepito, ta velká personifikovaná smrt, přecházel světem, rozkračoval se nad ním jako barokní kostlivec na dávném dřevorytu, který ho fascinoval už v dětství.

Pepito shromáždil obrovské, ale neuvěřitelně povrchní vzdělání o různých oborech lidského poznání, od čínské metafyziky po fotografování, od rozličných druhů výšivek po poezii Waltera de la Mare a motory bugattek – a jako všichni lidé, kteří se příliš rozptylují, nenašel střed, centrum securitatis, nenašel sebe – nenašel ani obor vědy, umění nebo zábavu, která by ho upoutala na delší dobu – potácel se světem jako Faust. Ale Faust o to bezradnější,

že nevěří ani na anděla, který by ho mohl zachránit, ani na ďábla, před kterým by se měl snažit uniknout.

Podlehnout ďáblovi i unikat mu je dobrodružství – Pepitovi bylo odepřeno to i to. Nudil se.

Svíral ho stále větší strach z nového duševního rozpoložení – nenáviděl lidi tak, že se bál vycházet z pokoje. Nenáviděl je, a přece je nezabíjel. Neměl uspokojení ani ze smrti, ani ze života.

Nejraději spal. Aby mohl spát co nejdéle, jedl jeden uspávací prášek za druhým – a když nemohl usnout, ležel bez hnutí na zádech, díval se na strop a snažil se na nic nemyslet.

Po čase ho až udivovalo, jak je to snadné.

A tehdy poprvé začal Pepito toužit po smrti. Smrt toužila po smrti.

20

Jeden můj přítel tvrdil, že stačí mít vztah ke smrti a rázem se nám utvoří dokonalý a celistvý názor na každý detail našeho života. Když uvažuji, jaký asi měl Pepito, ta personifikovaná smrt, názor na nebytí, myslím, že až do této doby neměl na ni žádný názor...

Přicházely na něj chvíle, kdy sám sobě vyčítal, co provedl, a tloukl se důtkami s ocelovými bodci na řemíncích. Trápil se podivným středověkým pokáním. Byly ale i chvíle, kdy vychutnával sebeokouzlení nad svou dovedností a napadalo ho, že byl zvolen absolutněm k tomu, aby vyčistil svět, všechny jeho vraždy jsou jen osudem určenou epizodou ve vývoji lidstva a světa.

Jeho nápady se střídaly den ode dne. Jednou ho napadlo, že by si měl vyhlédnout malé městečko, udělat si seznam jeho obyvatel

a snažit se o nich dozvědět, co jen půjde. Nevhodné občany odstranit. Skartovat, jak říkal. Připadalo mu, že tímto archivnickým slovem povyšuje vraždění na vědeckou a záslužnou činnost.

Lidí je moc – to bylo Pepitovi stále jasnější – a věděl, že může přebytečné lidi snadno odstranit. Nejlépe by bylo odstranit všechny lidi, povzdechl si jednou – a s důsledností inkvizice rozváděl tuto myšlenku... Svět by byl dokonale zbaven vši lidské bolesti, kdyby byl zbaven lidí. Pepitův narušený intelekt však naštěstí tuto šílenou myšlenku odmítl – vize Pepita, jak prochází ulicí a upírá pohled své rozkývané hlavy z chodníku na chodník, do ulice a do oken domů a město se mění v přízračné město smrti, ta představa je pro mne nesnesitelná. I teď, při vzpomínce na Pepita, který už dávno náš svět opustil.

Skutečně svou očišťovací metodu použil. Usadil se v jednom malém městečku (neuvedl mi kde, a i kdyby to uvedl, mlčel bych). Pořídil si seznam všech obyvatel, byl rozhodnut osvobodit ty dobré od těch nedobrych, vytvořit jakousi utopickou komunitu. Obec, ve které by žili lidé tak andělstí, jak je to jen možné. Pepito vyprávěl, že několik týdnů při pořizování svého seznamu obyvatel zažil štěstí a tvůrčí radost. Měl iluzi, že se vykoupe, že svou prací na vytvoření andělské republiky, na vymýcení zla ze země odčiní bezpříkladné zabíjení, jaké v mládí páchal.

Ale čím víc plnil své katalogy lidí poznámkami o jejich osudech, tím méně si byl jist, koho má odvelet z tohoto světa, aby se ze země stal ráj.

Byli tu lidé velmi zlí, ale zaujali ho nějakým rysem nepochopitelné dobroty nebo prospěšnosti, rysem, který jim záviděl. Nedomáhal se kvůli němu odpravit.

U jiných byl zcela jistě rozhodnutý je zabít – ale když poznal jejich blízké a lásku jejich blízkých k nim, musel je ušetřit. Ani

Sodoma by nezahynula, kdyby se v ní sešlo víc lásky... Po dvou měsících v onom městečku necítil Pepito nenávist k nikomu – snad jen sám k sobě.

Uvědomoval si, že zabíjet mohl tak snadno jen proto, že lidi, které zabíjel, neznal. Je snadné, říkal si Pepito Hezounek a odjížděl z městečka, je snadné zabíjet ve jménu nějaké myšlenky, popravovat ve jménu nějakého hnutí, vraždit ve jménu lidskosti.

Ale když chceme někomu pomoci – je nesmírně těžké už jen to, jak zvolit správné slovo. Jak ho napomenout.

Pepito byl stále úzkostlivější, byl dokonce tak úzkostlivý, že už nechtěl nikomu ani pomáhat.

Uvažují-li dnes, po desetiletích o tom chlapci, litují ho víc než tenkrát. Byl vytažený z pustiny, ve které se věřilo, že středem světa je velký strom za jejich vsí. A vešel do světa, který střed neměl. Nehledal přece koho zabít – ale zabíjení bylo největší schopností, kterou měl. Nehledal zabíjení. Hledal, čemu se na tomhle světě věnovat. Hledal, co hledáme asi všichni. Smysl své bezradnosti.

V Paulu Claudelovi se Pepito dočetl větu, která ho fascinovala: všechno je symbol. Dlouho rozebíral svůj život a snažil se v něm nalézt nějaké směřování. Linii, kterou by mohl postřehnout jako určující. Protáhl by ji do budoucnosti, dal svému zmatenému životu nějaký smysl.

Uvažoval o svém dětství, o svém pitvorném poskakování ve folklórním souboru, o svých láskách. Nebyly vlastně láskami, ale jen snahou najít něco, k čemu by se mohl připojit, a tím dát smysl své cestě. Ale je láska něco jiného?

Je láska něco jiného než smysl naší cesty?

Přemýšlel o svém tlumočnictví, také nebylo ničím jiným než škodlivou službou, službou cizím a zjevně nepřijatelným slovům.

Nakonec přemýšlel o své katovské profesi.

Zjistil, že celý život dělal jen to, co od něj chtěli druzí, ať to byl pitvorný tanec, služba jedovatým slovům, nebo vraždění.

Snad se může Pepitův život zdát povrchnímu svědkovi barvitý a plný dobrodružství – ale tak se jeví jenom tehdy, když ho pojmáme epicky. Epika není zdaleka tak zajímavá. Zajímavá připadá těm, kteří obdivují cesty, nezvyklé zážitky, to, co se nazývá poněkud vágně dobrodružství. Ale vlastní Pepitovo dobrodružství začínalo až teď – když trávil čas v jednom římském penziónu a přemýšlel.

Tehdy si Pepito uvědomoval, že na světě není jiné dobrodružství než dobrodružství myšlenky. Celé to jeho kolotání se mu ukazovalo ne pestré a divoké, ale opravdu nudné, velice nudné a šedé.

Můj život byl jen vražděním, říkal Pepito... Život jiných lidí bývá v jiné rovině také vražděním. Ale já vraždil příliš zřetelně. A přitom unikám trestu, jako vy, co chodíte za zdmi mého domu, unikáte trestu za vaše neviditelné vraždy. Nejsou o nic méně kruté. Vy vraždíte své bližní celá léta a krutě, krutě, středověká inkvizice je vedle vás jen hodnou tetičkou. Ale vy přesto pobíráte zisk a důstojenství. Jste na tom, jako jsem byl já, než jsem se rozhlédl. Myslíte si, že jste v ráji, ale jen proto, že máte zavřené oči.

21

Aby získal lepší přehled o svém životě, sepsal si jej do tlustého sešitu. Sešit mi věnoval a čerpám z něj mnoho Pepitových myšlenek, které se vám snažím tlumočit.

Ten sešit je nadepsán Smrt. Jiní nazývají své memoáry ‚Můj život‘ a ‚Z mého života‘.

Pepito míval představu (zřejmě v duchu svého prvního učitele, potulného kazatele), že se sám stal smrtí. Personifikovanou smrtí.

Pozoroval před zrcadlem své oči, rysy. Doufal, že v nich nalezne odpověď na to, jak dokáže usmrcovat. Ale jeho oči byly plaché, nezúčastněné – –

Po čase se přestal pozorovat, začal se bát zrcadel. Napadlo ho, jestli nemůže ve chvíli, kdy v něm propukne nenávist k sobě, zabít sám sebe. Tím, že vyše vražedný pohled, myšlenku, dech, či co to vlastně je, že vyše smrt pomocí zrcadla, svýma očima sám na sebe.

Nebudu se pokoušet Pepitovu schopnost definovat, i když jsem se o to sám pro sebe pokoušel. Nemohl jsem vyloučit, že měla něco společného s hypnózou. Je přece dokázáno, že lidé dokáží hypnózou uspat. Jsou doloženy případy, že někteří uspaní se z hypnotického spánku už neprobrali... Odešli z tohoto světa na druhý, jako by byli odveleni, jako vojáci na rozkaz, tak jako odcházely Pepitovy oběti.

Nebudu svou hypotézu zdůrazňovat ani rozbírat, podávám jen objasnění, ke kterému jsem došel – mou mánií je občas vysvětlovat nevysvětlitelné.

Pepitův život je jeden velký paradox – on, který nemohl dostudovat medicínu, protože omdléval při pohledu na krev, se stal vrahem. Bylo mu dokonce souzeno, aby se stal – opomenu-li válečná období – jedním z nejmasovějších vrahů v moderních lidských dějinách.

Když se teď snažil postihnout smysl svého života, došlo k novému paradoxu.

Pepito, ten nejúzkostlivější a nejvystrašenější člověk, jakého jsem kdy poznal, se přimkl k síle. Pod okny mu pochodovaly oddíly Mussoliniho a Pepito byl fascinovaný jejich vyrovnanými šiky, jejich uniformami. Pepito stále toužil sloužit. Našel svou cestu. Dosud jen pitvorně poskakoval v pseudoindiánském souboru

ověšený operetními cetkami. Pokřikoval podle rozkazu impresáriovy manželky nesmyslná slova. Tlumočil věty, které pokládal za nesprávné, lidem, které považoval za zločince. A nakonec vraždil, i když si neuvědomoval, že vraždí. Konečně bude jednat sám – a přitom sloužit zároveň, připojí-li se k hnutí, které ho okouzlo.

A neuvědomoval si, že cynický pozorovatel jeho života by řekl, že se teď měly spojit tři epochy Pepitova života do jediné. Měl poskakovat ověšený cetkami a vykřikovat předepsaná slova, měl říkat věty, které mu předřikává někdo jiný. A měl – vraždit.

Odejel do Německa, připravený vstoupit do prvního branného oddílu, který jej přijme.

Neznal příliš rozlišení bojových jednotek třetí říše ani jejich ideologii – fascinovalo ho jediné: bude moci poslouchat. Nebude muset přemýšlet o tom, co dělá. Schvalovat své činy. Nalezne skupinu lidí, která ho přijme a které bude sloužit, sloužit ze vsí síly a sloužit celou svou ,smrtí’...

Všechno skončilo tragikomicky. V jedné bavorské pivnici, kam Pepito přišel, přivábený melodií bubínků, která ho téměř roztančila, byl zbit několika výrostky. Usoudili, že jeho původ uráží jejich pivnici. Pepito nevěděl, jestli v něm tlučou černocho, protože mu nadávali ,negře’, jestli v něm tlučou Číňana, protože mu nadávali ,šikmooký’, jestli v něm tlučou indiána, protože byl oblečen do šatů s folklórními jihoamerickými doplňky, nebo jestli v něm tlučou bělocha. Nadávali mu totiž také ,Angličane zatracenej’, protože Pepito přijel do Bavorska na britský pas.

Řekl bych, “ profesor Kessler si nacpával novou dýmku a díval se na vánici, která vířila za oknem, „že v něm tloukli celé lidstvo, bezradné lidstvo. Také se rozhoduje, komu se má dát do služby, tak ovlivnitelné a zranitelné.

Pepito Hezounek nikoho z nich nezabil, byl tak užaslý, že je nestačil nenávidět, tak zklamaný, že se ani nebránil. Hostinský výrostky vyhodil z lokálu a Pepitovi se omluvil. Pepitova výtečná němčina hostinského přesvědčila, že cizinec je snad záhadný krajan. Nabídl, že mu zprostředkuje přijetí do vojenské skupiny, kterou řídil a jejímiž členy byli i oni výrostkové. Ale Pepito věřil na náhlá vnuknutí, nedal se udržet. Melodie bubínků mu zprvu připadala jako rajska hudba – už ho ale neokouzlovala.

Zaplatil svou holbu piva – a odejel.

A wehrmacht tak přišla o svého nejlepšího vojáka, o zázračného vojáka, s kterým jistě mohla vyhrát kterékoliv střetnutí.

Protože, komu se podařilo přijmout do armády smrt?

22

Pepito odejel zpátky do své vlasti. Jeho zápisky a vyprávění o posledních letech života, do doby, než jsem ho poznal, byly velice řídké. Žil jako poustevník nedaleko rodné vsi. Venkované mu nosili jídlo, jako je nosívali lesním mužům. Četl si v hromadě knih, kterou si přivezl z Evropy, znovu a znovu jezerní básníky (britskou poezii miloval).

Kouřil stočené listy trav, které objevil, byly omamné a utěšující. Občas se vydal na lov, aby si doplnil jídelníček. Vždy ale ulovil tolik, kolik opravdu nezbytně potřeboval... A lovil, samozřejmě, svým pohledem.

Byl přesvědčen, že zde dožije svůj komický, komicky tragický život. A nevadilo mu to.

Když nedaleko jeho vsi začali dělníci stavět dálnici, přidal se k nim. Trpěl nečinností a doufal, že se rozptýlí. Několik měsíců pracoval na stavbě – ale duševní klid, který získal o samotě, ztratil.

Uvědomil si, že přesto nebyl ve svém ústraní vítězem nad životem. Že byl jen dezertérem ze života.

Každý z dělníků mu připomínal některou z jeho obětí. Zapomněl jejich tváře, ale v očích, které tu potkával, viděl oči těch, kterým ublížil.

Celé noci nemohl usnout a znovu a znovu se mu před očima tísnilo jeho mrtví.

Jak musí být smrt nešťastná, že zabíjí, šeptal si Pepito Hezounek a vzlykal do vlhké pralesní tmy.

23

Co ještě dodat,“ profesor Kessler se podíval z okna. Vánice ustala, na dalekých kopcích svítilo několik jisker. Lidé spali, u těch několika světél dosud někdo bděl. Sám se svým zoufalstvím. Se svou radostí.

„Pepito s námi prochodil hezkých pár kilometrů. Když se se mnou loučil na konci naší expedice, věnoval mi sešit. Se svými zápisky. Se svým životem, který nazýval smrtí.

„Bez vás bych byl mrtvý,“ řekl tiše a tiskl mi ruku.

Jeho vražedné oči, měkce zašikmené, se na mne dívaly vlídně a pokorně, černošské nozdry se chvěly, Pepito Hezounek zjihle popotahoval a jeho anglosaské rty se distingovaně krčily.

Měl jsem zas ten pocit, loučí se se mnou celé lidstvo, celé lidstvo představované jediným člověkem.

Pak odcházel, pomalu mizel ve vysokém porostu, každou chvíli se otáčel, mával mi, mával mi, stále z větší dálky, ale i na tu největší dálku se mi zdálo, že rozeznávám jeho oči. Oči fanatismu. Oči moudrosti. Oči lidstva.

Nikdy jsem ho už neviděl.

Ve třiapadesátém mi přišel dopis z Pepitovy vlasti. V té době mi chodilo málo dopisů ze zahraničí a otevíral jsem obálku velice zvědavě.

Psal mi jakýsi františkán, kterého jsem vůbec neznal. Pamatuji si ten dopis, někde jej ještě mám, ale není třeba, abych ho hledal. Ten starý kněz mi psal, že Pepito je mrtvý. Pracoval jako ošetřovatel v nejbídnější čtvrti města. Bueno Pepito mu prý ti chudáci říkali. A prý se tam docela uštval. Zemřel vyčerpáním, na srdeční slabost. Padl na ulici s plnou ošatkou chleba, který vyžebbral pro své nemocné. Než umřel, požádal onoho františkána, ať mi napíše. Dal mu mou adresu.

Měl mi napsat, že Pepito je mrtvý a že mi vzkazuje – –

Ale co mi vzkazuje, to už nestačil povědět.

Když nemohu usnout, myslím, co mi asi Pepito Hezounek, to celé lidstvo v jediném člověku, chtěl vzkázat.

A jsou chvíle, kdy se mi zdá, že to vím.“

Vtip

1

„Tehle příběh začíná vlastně v roce 1931 v New Yorku za velké krize. Šest let před tím, než mne Shasha Trampolini potkal, seděl v kanceláři jednoho cirkusového podnikatele. Shasha Trampolini byl bez práce, hladový a bez vyhlídek. Byl klaun a za velké krize se lidé moc nesmáli. Klaun byl bez práce... Doufal, že nějakou najde, ale v kanceláři čekalo s ním několik dalších klaunů, všichni apatičtí, smutní, hladoví. Shasha Trampolini byl výjimkou mezi klauny, na většině cirkusových klaunů poznáte jejich povolání okamžitě, i když nejsou nalíčení, Shasha se líčit musel, když neměl masku, vypadal jako dobře udržovaný padesátiletý rentiér, malé břicho, růžovoučký, přívětivý – ale byla v něm taková plachá důstojnost, že by sotva někdo předpokládal, že by mohl být klaun. Spíš tak ještě krotitel nějakých malých zvířátek, pudlů nebo tučňáků... Ale Shasha byl už třicet let zaměstnaný jako klaun a prošel s různými cirkusy tři světadíly, než se dostal do téhle předsíně. Díval se na klauny, kteří vcházeli do pracovny cirkusového magnáta, jeden za druhým si před vchodem nasadili servilní a dobrácké výrazy na své vychrtlé tváře – a za chvíli je Shasha viděl, jak vycházejí, servilní a dobrácké masky si zapomněli zřejmě u bosse, vycházeli, rychle vycházeli ven. Když zbyl v předpokoji se Shashou jen jeden uchazeč o klaunské místo, začal Shasha ztrácet i ten poslední zbytek naděje, se kterým k bossovi přicházel... Klaun, který zůstal se Shashou v předpokoji, byl z rodu takzvaných arogantních klaunů, kteří na jevišti stále někoho tlučou a provádějí mu

zlomyslné kousky; jsou to ti klaunové, kteří mívali obvykle větší úspěch. Obecenstvo milovalo podívanou na to, jak někdo ubližuje někomu jinému než jim. Shasha, z rodu dobráckých klaunů, kteří si nechají na jevišti od každého ubližovat, byl ve společnosti svého vysokého hubeného kolegy celý nesvůj, a aby se zbavil vzrůstající tísně, začal vyprávět anekdoty. Shasha byl odborník na vyprávění anekdot, uměl je v desítky jazyků a dialektů a znal jich celou škálu od historických po pornografické. Ale ty vyprávěl nejméně rád, Shasha Trampolini byl jemný a nesmělý člověk.

Pro tuhle chvíli vybral několik neurčitých anekdot – nechtěl vyprávět ani o klamaných manželech, ani o tchyních, ani o lidech, kteří byli stíženi nedostatkem peněz, zdravotním neduhem nebo vlastní hloupostí – věděl, že něco z toho by jeho společník mohl na sebe velice snadno vztáhnout.

A Shasha Trampolini chtěl vzbudit veselou náladu, rozesmát sedícího proti sobě, Shasha patřil k těm lidem, kteří nejenže nesnesou, aby byli s někým rozkmotřeni, Shasha nesnesl, ani aby se někdo v jeho přítomnosti smutně díval.

Začal několika anekdotami ze světa zvířat, veselými bajkami, které kritizovaly – velmi zastřeně, ale velmi jednoznačně zároveň – politické poměry. Muž sedící proti němu nehnul ani brvou. Shasha začal vyprávět několik zábavných anekdot o Fridrichu Velikém, jeho společník se na něj zadíval tak, jako by byl hluchý a postřehl jenom to, že Shasha pohybuje rty – ale nerozeznal ani slovo. Shasha se zamyslel a vybral několik anekdot z časů prohibice, anekdot k popukání. Zvlášť jedna z nich, ve které prohibiční úředník spadne do sudu s kořalkou a je sám zatčen, rozesmála pokaždé celou hospodu, která tehle vtip slyšela. Ale muž sedící proti Shashovi se pouze znuděně obrátil tváří ke stropu a odměřeně požádal Shashu, jestli by byl tak laskav a mlčel.

Shasha to vydržel jen chvílku. Pohled na smutnou a blazeovaně arogantní tvář člověka proti němu ho deptal. Shasha nebyl spokojený, dokud se všichni kolem něj neusmívali, přežíval v něm zřejmě dětský pocit – nikdy se necítil v bezpečí, dokud nebyl v prostředí usmívajících se lidí. Začal vyprávět anekdoty o manželkách v lázních, pak studentské anekdoty, přidal nějaký pepřený vtip, při kterém se v duchu červenal – ale muž proti němu se díval, jako by Shasha četl starý jízdní řád a nevyprávěl své nejlepší anekdoty, nevykládal své nejskvostnější pointy, při kterých se celé šapitó chvělo smíchy. V zoufalství zkoušel vtipy všech druhů, které znal, vtipy, ve kterých si libovali univerzitní profesori, i vtipy, kterými rozesmával prodavače hašiše v China town v San Francisku. Muž proti němu se díval, jako by byl žákem a naslouchal výkladu o tangentách.

Klaun, který vešel k bossovi, byl u něj nezvykle dlouho, kdyby jednal s producentem jen o chvíli kratčeji, jistě by nedošlo k tomu, že se Shasha v duchu rozhodl, že tohoto člověka rozesměje, přísahal si to v duchu. Ať nejsem klaun, jestli ho nerozesměju. Vyprávěl anekdoty jednu za druhou, sondoval toho zarputilého muže s licousy proti sobě. Každý člověk se něčeho bojí, a právě tomu se rád směje – smíchem se zbavuje strachu jako primitiv při rituálu...

Shasha zkoušel vtipy o policistech, o lékařích, o smrti – ale ten muž proti němu se tvářil stále nezúčastněněji, pokud to vůbec bylo ještě možné. Shasha zkusil měnit hlas – uměl dvaatřicet zcela odlišných hlasů, od mladých dívek po hlasy starých žen, uměl hlasy intelektuálů i hlasy dřevorubců z Aljašky, dětských hlásků uměl sedmasedmdesát – jak se domníval – jeden legračnější než druhý. Ale muž proti němu si jako ve špatném filmu, aby dokázal své znechucení, vytáhl pilníček a střídavě si jím piloval nehty a střídavě si jím zakrýval zívající ústa.

Shasha často uvažoval, co vede lidi ke smíchu. Za třicet let, co je rozesmával v tolika zemích, uměl vybudovat teorii smíchu a teď ji používal. Ale na muže proti němu neplatilo prostě nic. Dokonce Shasha si byl jistý, že se ten člověk ani nepřetvařuje – ani mu nezacukaly koutky úst. Prostě to musel být takový suchar, takový strašný suchar.

Největší suchar na světě.

I když to byl klaun.

Shasha to už nevydržel. Vyskočil ze své židličky a začal před mužem poskakovat a vykládat své anekdoty mimikou, gestikulací, celým tělem. Hrál jednotlivé postavy jako ten nejrealističtější herec, podával je v nadsázce – prostě kdyby takovéhle představení udělal v kterémkoliv kabaretu, lidé by smíchy poráželi stoly. Dokonce i svůj osvědčený prohibiční vtip zopakoval – předvedl dokonce i se žbluňkáním volání prohibičního úředníka z kádě s whisky.

Nic.

Zkusil říct jeden vtip, starý, ubohý vtip, na který si vzpomněl zcela náhodou, zapletl se do něj, byl už tak vysílený, že začal špatně artikulovat... A vtom se náhle muž tak rozesmál, jako by se v něm shromáždil smích ze všech anekdot, které vyslechl, a vypukl teď, teď, jako by se ústa smutného muže změnila v jícen, který chrlil smích takovým proudem, až se Shasha vylekal.

Nejdřív myslel, že si z něho ten muž dělá legraci.

Bylo by to přece ve stylu „zlého klauna“ předstírat, že se směje, a pak dát své znechucení o to víc najevo – jen aby Shashu co nejméně rozladil.

Ale ten muž se smál opravdu.

Shasha měl sice dojem, že se směje proti své vůli, ale smál se, smíchy přímo říčel.

Shasha byl sirotek, od pěti let žil mezi cizími lidmi a jeho touha lidi rozesmávat a přivádět do dobré nálady byla jeho obranou – když se lidé, kteří byli kolem něj, ať to byli zprvu jeho poručníci a pak jeho obecenstvo, smáli, neubližovali mu. Kdo se směje, neubližuje. Smích je laskavá obrana proti násilí, humor je záchrana slabých. Ale teď poprvé Shashu napadlo, že tomu člověku ublížil tím, že ho rozesmál, muž se smál tak neuvěřitelně, až se Shasha cítil vinen – Měl strach o muže, který se proti němu svíjel smíchy, jako by byl vtípem uštknutý, u úst mu začala vystupovat slabounká pěna – ne, tohle byl smích, který neměl s veselím moc společného.

Tenhle člověk jako by smíchem plakal.

Klaun, který byl u bosse, vyšel z pracovny a vyšel i sám boss, aby se podíval, kolik šašků na něj ještě v předpokoji čeká.

„Proč se směje?“ Producent zakýval svým obočím na Shashu, opravdu zakýval obočím, měl je tak vysoké a husté, že jím mohl i kývat.

„Nevím,“ pípl Shasha.

„Nevíte?“ Boss zalomcoval svým obočím sem a tam, až se Shasha vylekal a sepnul si baculaté prsty.

To dělal pokaždé, když se bál.

Nemodlil se. Ale když držel v každé své ruce jinou ruku, nepřipadal si sám. To, že si držel vlastní ruce, na věci nic neměnilo.

„Vyprávěl jsem vtíp,“ řekl tiše.

Boss se na Shashu zkoumavě zadíval. Tak se asi dívají zbrojaři na nový typ zbraně, napadlo Shashu, celý se chvěl pod pohledem, který se na něj jako ze střílny upřel z hloubi obočí, uhrančivého spojeného obočí.

Ale přirovnání se zbraní nebylo tak nelogické, smutný zlý klaun spadl smíchy ze stoličky a svíjel se na zemi, řehtal se – řehtal, to už

nebyl smích, ale chechtot, chechtavý kvil, burácivé řehtání, svíjel se po zemi a tiskl si břicho, jako by měl průstřel.

„Umíte asi dobré vtipy,“ řekl boss.

Zadíval se na Shashu poloironicky, poloznechuceně.

A otevřel mu dveře do své pracovny.“

2

Profesor Kessler se smutně usmál – smutný úsměv je ještě dojemnější než pláč. A vyprávěl dál, s tím smutným úsměvem na rtech, který provázal jeho příběh o velikém smíchu.

„Shasha vešel do bossovy pracovny celý rozechvělý, zuby mu drkotaly, jako by právě zažil něco hrozně nepříjemného. A přece se mu podařil husarský kousek – rozesmát člověka, který, jak se zdálo, se smát neuměl, bylo to namáhavější než rozesmát smutnou princeznu v pohádce.

Shasha rozesmával tisíce a tisíce lidí po desetiletí – a toužil je rozesmávat. Ale tenhle člověk, kterého rozesmál, ho vyděsil.

„Řekněte ten vtip.“

Producent ani neřekl „řekněte mi ten vtip“ – stál v pozadí všeho konání ve své domýšlivosti a nemusel ani vyslovovat osobní zájmeno.

Namířil na Shashu oči jako ocelové hlavně kryté v hustém obočí a Shasha začal vyprávět vtip –

Dal si záležet, ani jednou se nezakoktal. Už jak vyprávěl, věděl, že vypráví strašnou hloupost, jak jsem trapný, bože, jak jsem trapný, říkal si Shasha, ale vyprávěl dál –

„Dost.“

Boss unaveně pokynul bradou ke dveřím.

Shasha odcházel.

Ale v tu chvíli se cítil silný, všechno ponížení, trápení a hlad se v něm spojily – když se rozzlobí hodný, růžový člověk, rozzlobí se vždycky strašně. Shasha se vrátil.

Vyprávěl vtip znovu, zajíkl se, zakoktal – vyprávěl stejně jako před chvílí – a boss strnul. Nejdřív si držel rty násilím u sebe, jen koutky se mu cukaly. Pak začal horlivě mrkat, stíkl si spánky, a nakonec vybuchl a začal se hihňat, pak smát, pak bouřlivě chechtat. Spíš než záchvatu smíchu se ten záchvat podobal záchvatu zimnice. Když nakonec padl na zem a začal se chechtat jako při záchvatu, vycouval Shasha ze dveří, uklonil se a odcházel –

Smutný zlý klaun ještě seděl na koberci v předpokoji a smál se, smál, jako by ho lechtaly neviditelné ruce a on by se musel smát, i když mu smích působí bolest –

3

Shasha došel domů a lehl si do postele. Kromě umělého velkého nosu a skříňky s líčidly byla postel jeho jediný majetek. Neměl ani peřinu, nechal ji v zastavárně minulý týden. Lehl si, nasadil si umělý nos, aby ho aspoň jeho nos nestudil.

Ležel v posteli hladový a užaslý –

Snad se na něj nedomluvili –

Představa, že by se boss a klaun v předpokoji na něj domluvili, byla příliš krutá. Shasha si představil, že by se pod všemi šapitó o něm vyprávělo, jak podlehl dojmu, že umí vyprávět vtipy, úžasné vtipy –

Vtip.

To bylo to –

Přeříkával si vtip znovu. A znovu. Zkoumal ho ze všech stran, jako brusič diamantů zkoumá dýmánek, jeho hrany, lesky, obracel takhle často své anekdoty a věděl, že stačí třeba nepatrně ztišit hlas nebo promluvit jiným rytmem, aby dal vtipu to neopakovatelné, to, co dělá z vět směšné vyprávění –

Tenhle vtip byl ale starý. A navíc, pokaždé, když ho vyprávěl, se zakoktal –

Jakmile zavřel oči, viděl opět oba muže, třásli se smíchy, ochromeni vtipem. Pane, že já umím ale vyprávět vtipy, byla poslední myšlenka, kterou měl Shasha, než usnul.

Probudil ho klepot na dveře.

Domáci, napadlo Shashu v polosnu. Byl dlužný za osm týdnů a domáci sliboval, že ho vynesou na ulici i s postelí a umělým nosem, když do jara nezaplátí.

Jaro už bylo několik dní –

Shasha se bál otevřít oči. Slyšel, jak se dveře otevírají, a zamžoural přes svůj obrovský rumělkový nos –

Před ním se potácel boss, stále se smál, sice už ne tolik, ale pořád ještě se smál, nárazy smíchu s ním každou chvíli zalomcovaly, jako by do něj strčila neviditelná pěst –

„Co jste mi to řekl?“

Kdyby neměl Shasha peřinu v zastavárně, jistě by si s ní teď zakryl oči a celý se pod ní zachumlal.

Tenhle člověk vypadal, že je schopen smíchy vraždit.

Shasha viděl, jak si boss zaráží nehty do dlaní, jak se škrábe na tvářích, jak si snaží působit jednu bolest za druhou, aby se přestal smát – ale viděl, jak se přitom pořád kucká smíchy.

A tehdy Shashu napadlo, že možná teď vymyslel nejúspěšnější číslo svého repertoáru. Přišel na ně náhodou, bezmocný, zoufalý, hladový – ale přišel na ně.

Vyprávěl tu noc bossovi svůj vtip, tak dlouho, až přišel na kaci, s kterou se musí vyprávět, aby rozesmál, až přišel na těch pár slov, ve kterých popletl hlásky, přehodil slabiky a zakuckal se tak, že vytvořil větu - větu, která se stala zaklínadlem smíchu.

Zaklínadlem smíchu? Když se Shasha díval na bosse, který se před ním zase svezl na zem, plácal se do stehů a úpěl smíchy, uvědomoval si Shasha, že jsou jen dvě možnosti.

Buď je blázen.

Nebo kouzelník.

Pochopitelně mu nedalo moc práce, když se rozhodoval pro jednu z těchto dvou možností.

Ta první, uvažoval, byla asi pravdivější.

Ale ta druhá - ta druhá byla příjemnější.

4

Jsou zvuky, které dokáží tříštit sklo. Proč by nemohl být zvuk, který dokáže tříštit smutek? Shasha se snažil nějak vysvětlit svou schopnost vyvolávat v lidech smrtelný smích.

Boss pozval Shashu na svůj soukromý večírek.

Fraky, brilianty - když mi Shasha večírek popisoval, celý seschl, zpokorněl. Jedly se ústřice, nějaká vyzáblá dívka zpívala Rose Mary, pak se pilo, jedlo dál a Shasha se líčil. Vyšel na závěr večírku. Řekl svůj vtip.

Vlastně nedořekl.

Jakmile došel ke svému koktavému a zajímavému místu -

Musel utéct ze sálu. Nesnesl pohled na to, co způsobil. Všichni lidé se začali, jak říkal Shasha: hyzlit. Pak se smáli čím dál tím bu-

rácivěji. Ne, to nebyl smích, to bylo ochrnutí smíchy. Jen hostitel se nesmál, dal si do uší vaty.

Vyběhl za Shashou, který se krčil v zimní zahradě mezi velkými vlhkými listy a zacpával si uši, aby neslyšel chroptivé veselí ze salónu.

„Ohromné,“ volal boss a tiskl Shashovi jeho růžové tučné ruce, blahopřál mu stále znovu, jako by bylo k čemu.

Po hodině se vždycky těch, kteří se smáli, zmocnila stará nálada. Co bylo zvláštní, nevzpomínali na Shashu v nevůli. Poplácávali ho po zádech a říkali „to jsme se nasmáli“. Jen se divili, co už je hodin. Při svém záchvatu nikdo nevnímal čas – jen se smál a smál – smích nemá čas, tak jako radost nezná čas.

Boss okamžitě Shashu zaměstnal, nechal ho podepsat smlouvu na pět let. Tak velkou apanáž neměl Shasha, co byl živ.

Jenom se divil, proč nenastupuje do šapitó.

„Šetřím si tě, šetřím,“ říkal boss, kdykoliv se ho Shasha zeptal na to, co s ním má v plánu. A Shashovi připadalo, že boss o něm mluví jako o svém oblíbeném francouzském sýru, který mlsal také jen po troškách.

5

Shashu jsem poznal v Montreux, a úplně náhodou,“ zamyslel se profesor Kessler. „Byl jsem už sytý svých neobvyklých zážitků a stále podivnějších setkání. Zpravidla jsem své nejneobvyklejší zážitky zažíval ve velmi všedních situacích. Když jsem byl v Montreux, rozhodl jsem se předcházet svému osudu. Na ulici jsem viděl lepiče plakátů, zrovna vylepovali plakát s reklamou na malý cirkus, který jezdil po břehu Ženevského jezera. Neměl jsem večer program a vypravil jsem se do pomalovaného stanu.

Obvyklý program malých cirkusů. Ospalý medvěd. Dobrácky zápasil s majitelem cirkusu a musel se nechat hodně přemlouvát, aby místo zápasu netancoval dokola jašibaši čoch čoch čoch. Ospalý had, kterého si musela zápasnice s hady sama omotat kolem těla. Nebavilo ho vůbec nic, ani se točit kolem toho krásného těla... Ospalý kůň, na kterém jezdila krasojezdkyně – ale byl to tak klidný a tak pomalý kůň, že mohla na hřbetě třeba stepovat nebo bruslit, a on by se nebouřil – Všechno v tom cirkuse bylo ospalé.

Jen klaun byl výborný. Sotva osmnáctiletý mladíček, ale co uměl. Hrál na desítku nástrojů a hrál na ně virtuózně a k popukání. Létal u stropu stanu na hrazdě, zavěšený za nohy, a hrál při tom na housličky Dvořákovu Humoresku – a jak ji hrál!

Lidé v cirkuse odpustili majiteli hada, koně i medvěda, kteří dávno usnuli ve svých boudách, a jen jen hltali klauna... Jediný, kdo se nesmál, byl maličký růžový pán vedle mne. Díval se znuděně a řekl bych i – znechuceně.

Přijmeme-li jisté filozofické stanovisko, pak ovšem klaun není směšný, ale trapný. Sám jsem to stanovisko jednu dobu zastával a vím, jak je nebezpečné. Je to zrovna takové, jako kdybychom si stoupli za obraz a dívali se na jeho plátěný rub. Jaký je to obraz, říkali bychom namyšleně, jen plátno, na kterém někdo něco namaloval – Ale pohled na rub věcí je sice pohled, který dodává sebevědomí, ale bere nám – to lidské, to krásné, to nedokonalé, co dělá život hodným toho, abychom ho neopustili.

Ten člověk vedle mě mne rozčiloval. Vypadal, že je velmi bohatý. Dukáty mu zakryly radost, tak to bude.

Večer jsem toho člověka našel v jedné zahradní restauraci.

Seděl sám.

Přisedl jsem.

A tak jsem poznal Shashu.

Vyprávěl mi až do rána svůj příběh. Ráno jsme se rozešli, podal mi ruku a stiskl ji. Plaše a teple, tak jako tisknou ruce klauni.

Ale ten příběh, co mi vyprávěl, nese v sobě víc než jen osud jednoho malého růžového šaška, který zbohatl a dožíval na břehu Ženevského jezera... je to metafora smíchu... Uvěřil byste mi, že kdybych měl definovat lidskost jediným slovem, vybral bych slovo radost?

Boss s sebou vodil Shashu na důležitá jednání. Vždy ho představil jako svého sekretáře a o přestávce v jednání nechal Shashu vyprávět jeho vtip. Společnost, která se svíjela smíchy, byla ochotná bossovi odsouhlasit všechno. Lidé, kteří se smáli, slábli.

Shasha se obával, že brzy začne gangsterskou dráhu. Vejde do klenotnictví, poví svůj vtip. Zatímco se bude klenotník chvět na zemi a smát až k zbláznění, sebere Shasha, co půjde – Ale zpráva o Shashově anekdotě se roznesla už tak daleko, že se o něj začala zajímat tajná policie. A výzkumné ústavy. Boss za velmi výhodných podmínek prodal smlouvu na Shashu a Shasha od ráno do večera vyprávěl svůj vtip. Vyprávěl ho majitelům kabaretů, kteří toužili pomocí jeho vtipu zničit konkurenci, vyprávěl ho psychiatrům a fyziologům, kteří zkoumali kadenci Shashova hlasu a pokoušeli se vysvětlit svůj nesmírný smích –

Po čase začali jít smějící se lidé Shashovi na nervy. Stal se nervózním a nechával se dlouho přemlouvat, než svůj vtip vyprávěl. Chtěl vyprávět jiné vtipy. Znal jich tolik. Chtěl zase vběhnout do šapitó, padnout na svůj obrovský nos a začít skákat a mávat rukama – Chtěl slyšet děti, jak se smějí, chtěl slyšet něco jiného než to prapodivné kolotání, ten hrozný, vesmírný chechtot –

Ti, kterým vyprávěl své vtipy, byli pečlivě vybráni.

Jak bylo Shashovi diskrétně sděleno, armáda si uvědomuje, jakou zbraní by se mohl Shasha stát. Ve dne v noci mu kolem jeho domu – v rezidenční čtvrti – přecházelo několik strážníků, nenápadně nápadných.

Hlídali šaška.

Hlídali smích.

7

Shasha se nakonec přestal sám smát. Začaly se mu třást ruce a někdy už ani nedokázal svůj vtip doříct celý. Zajíkl se dřív a ta pointa, ta nepravděpodobná skrumáž nesmyslných hlásek, kterou tak náhle objevil, se mu zapletla mezi zuby a nechtěla, nechtěla ven.

Nikdo nedokázal okopírovat Shashovu kadenci. Pokoušeli se o to nejlepší imitátoři. Zkoušeli nahrát Shashovu anekdotu na desku. Ale bylo třeba, aby svůj vtip vyprávěl přímo.

Snad to bylo cosi v jeho mimice, gestech a hlasu, co vytvořilo tu esenci smíchu.

Snad se v Shashovi zahustila úzkost a dokázala kolem něj vytvořit ochranný val – val smíchu, neprůstřelný val, který chránil Shashu před nepohodou a údery, tak jako jiné živočichy chrání silná kůže nebo ostny.

Každé vysvětlení, které mohu dát sám sobě a které jsem mohl dát za té noci na břehu Ženevského jezera Shashovi, bylo spíš básní než vysvětlením.

Nakonec Shasha utekl z ústavu, ve kterém se měl podrobit několikaměsíčním pokusům.

Chtěl žít. Chtěl rozesmávat – nechtěl zasvětit svůj život tomu, že jeho smích skončí v několikaměsíční pitevně.

Shasha se už v tu dobu vůbec nesmál. Když přelézal vysokou ústavní zeď, byl tak smutný a tak rozmrzelý, že se mu dokonce jevilo absurdní, jak se někdo může smát. K čemu ti lidé vůbec otevírají ústa, nechávají si koutky vytáhnout vzhůru, blýskají očima, vyrážejí z hlasivek hihihi.

Ať se díváme vědecky na cokoliv, a přitom vytěsníme z vědy poezii, všechno vypadá nesmyslně.

Shasha seskočil z ústavní zdi.

Stál na svobodě.

Teď mohl jít, kam chtěl.

Sedl na loď a vydal se na cestu kolem světa.

8

O svém putování hovořil Shasha jen v náznacích. Jeho cesta kolem světa skončila tím, že se plížil městy, vystupoval pod cizími jmény a střežil se, aby se někdo dozvěděl, kdo ve skutečnosti je. Shasha vlastně utíkal před svým úspěchem. Nikoho nezajímalo, že umí tisíce anekdot, že umí stovky kousků, karetní triky i hrát na koště, které obepnul strunami. Každý od něj chtěl jen ten jeden vtip.

Jen jednou ho vyslovil před celým šapitó. A utekl z cirkusu i z města, ani si nevybral zbytek gáže. Děsil ho pohled na tolik veselých lidí. Kdyby jeho vtip byl dobrý, snad by mohl být na svůj ohlas pyšný – ale Shasha věděl, že jeho vtip je prastarý, vousatý –

Nové je jenom jeho zaklínadlo.

Shasha putoval ze země do země a snažil se uniknout svému triumfu.

Jednou, když opět stál po představení v prázdném šapitó – v poslední době si takhle navykl na chvíli před spaním stoupnout –

napadlo ho, že vlastně nedává lidem radost. Že ze smíchu, jehož byl celý život služebníkem, udělal něco velmi ošklivého, nepříjemného – frázi. To, že se mu teď lidé smějí, není už projev duševního zdraví, ale duševní nemoci.

Smích – to je největší dar, jaký dali bozi lidstvu – Všimněte si, říkal mi Shasha, že se tolik antických bohů usmívá. Jako by úsměv byl božským znakem, stejně důležitým jako blesk. Bozi dali v úsměvu lidem část sebe, své podstaty, svého božství. A Shasha ten velký dar jen kazí, ztrapňuje –

Shasha nebyl příliš vzdělaný, ale jeho názory byly originální – nemohl přijmout předsudky na většinu věcí ne proto, že by byl tak pronikavý duch, ale jednoduše proto, že většinu předsudků neznal. Nemohl si pomoci, byl originální.

Jak tehdy stál v prázdné manéži a převažoval v duchu svůj život, zdálo se mu, že jeho šapitó je modelem světa. Ta plátěná, záplatovaná klenba je klenba nebeská, cirkus je okrsek zemský. A on je ten, který měl přinést velký dar, radost a nese místo ní jen křeč, jen trapnou náhražku –

Kdyby nebyl tak slavený za svůj koktavý vtip, mohl se uzavřít do povýšenosti, těšit se tím, že je zneuznaný – co lidí nalezlo rozkoš v lítosti nad tím, že jsou – domněle – zneuznání –

Ale řehot, smích, říčení, které jeho vtip provázelo znovu a znovu, mu bralo i tuto sentimentální útěchu –

Shasha si lehl do pilin, zabořil tvář do vlhkých pilin a pokoušel se plakat. Věděl, že pláč by byl velkým darem, jaký by v tu chvíli potřeboval. Ale od té doby, co se přestal smát, ztratil i schopnost plakat –

9

Když přestal vyprávět svůj vtíp, když přestal používat svou největší atrakci, byl opět obyčejný klaun, o kterého neměli podnikatelé zájem. Živil se, jak se dalo, vystupoval v kabaretech, lepil plakáty. Majitel kina ho zaměstnal, aby seděl v první lavici a smál se, nakažlivě se smál, při groteskách – ale tím se Shasha, jak cítil, ponižoval víc než svým ohromným, koktavým vtípem –

Nakonec se rozhodl, že svůj vtíp prodá. Předvedl ho několika majitelům cirkusů, kteří se po záchvatu smíchu usnesli, že Shashovi budou platit pěknou měsíční apanáž, když jim podepíše smlouvu, že nebude žádné vtipy vyprávět. Báli se ho, byl ta nejohroznější konkurence, jakou si jen uměli představit...

A tak Shasha žil na břehu Ženevského jezera. Konečně, vždycky vypadal jako blahobytný rentiér. Teď se jím stal.

Když přijel do jeho nového domova cirkus, neodolal.

Doufal, že se rozesměje –

Od té doby, co podepsal smlouvu, že nebude dávat smích, se nemohl smát.

Vešel do cirkusu, číchal vůni pilin –

A znechuceně se díval na klauny. Jak jsou směšní. Jak jsou trapní.

10

„Proč se mi svěřujete?“ zeptal jsem se Shashy.

„Protože vás neznám,“ řekl, „člověk v naší době může věřit už jen tomu, koho nezná. A pak, jste cizinec – odjedete.“

Vyňal ze zlaté tabatěrky cigaretu a číchl k ní.

Pak začal vyprávět svůj vtip.

Když jsem se po hodině přestal smát, podal mi Shasha ruku – a odešel.

Víte, že jsem se zabýval jednu dobu zevrubně ortoepií. A mám dobrou paměť. Zapsal jsem si kadenci místa, které rozesmávalo tolik lidí i mne. Chcete, abych vám ten vtip vyprávěl?“

Pokrčil jsem rameny.

Ale pak jsem odmítl.

„Vlastně máte pravdu,“ smál se profesor Kessler, ale teď vůbec ne smutně, široce, jasně, zářivě, jak jsem ho málokdy viděl se smát. „To, co je dokonalé, vždy v sobě nese hrůzu. Pokud jsem mohl Shashovy osudy na dálku trochu sledovat, pamatuji se, že si založil malé maňáskové divadlo a hrával zadarmo dětem na pobřeží. Dospělí se mu posmívali, ale děti ho milovaly. Jeho hry prý byly dost primitivní, ale děti se na nich hodně nasmály.

A slyšel jsem, že nejvíc se prý při představeních pobavil sám Shasha.

Dokonce se prý i smál.

Sám sobě se smál.

Není to ten nejčistší, nejmoudřejší smích?

Nejlidštější smích?“

Pekelná růže

1

„Cítíte?“ profesor Kessler se usmál. Zapálil františka a díval se, jak z malého černého hranolku vystupoval modravý plamínek kouře. Profesorovu pracovnu zalila sladká vánoční vůně. „Mám rád tuhle vůni,“ usmál se profesor, „a vzpomínám při ní na jinou vůni, nejnebezpečnější a nejzákladnější vůni, jakou kdy asi kdo cítil. Říká vám něco Pekelná růže? Asi ne, jste mladý a doba, kdy parfém Pekelná růže byl v kabelce každé mondénní dámy, je dávno pryč. Ten parfém jsem vynalezl já. Správně by se měl psát Pekelná růže I. Protože byl ještě parfém Pekelná růže II. Ale nás, kteří jsme o tomto druhém parfému věděli, bylo jen několik – a teď jsem možná už sám – je zbytečné je číslovat.“

Jestli nemáte pro tenhle večer nic lepšího na práci, mohu vám k téhle vůni nabídnout příběh.“

Profesor Kessler natáhl dlouhé tenké nohy ke krbu a zasníl se.

„Pekelná růže, není to přesný název, spíš se měl použít název Rajská vůně. Ale madame X, pro jejíž firmu jsem tento parfém vyrobil, prohlásila, že pro současné ženy je peklo daleko přitažlivější než ráj. Z propagačních důvodů bude rozhodně výhodnější nazvat můj parfém Pekelná růže.“

Zamyslel jste se někdy nad tím, že je i filozofie vůně? Snad se vám to zdá zvláštní – ale já jsem si jistý, že každá vůně má svou filozofii. Jsou vůně, které odpovídají dejme tomu Schopenhauerovi, vůně, které odpovídají dílu Tomáše Akvinského nebo Teilharda de Chardin. Stačí chvíli čichat, a zmocní se vás životní pocit – zcela

jednoznačný a vlastní určitému názoru – ať už je to životní postoj paní Pompadour, nebo životní postoj Savonaroly. Není náhodné, že náboženství – ať už křesťanské nebo pohanské – bývá užíváno s vůněmi. Kdysi jsem začal psát esej Filozofie vůně, ale vypadalo to příliš komicky, nedopsal jsem ji. Ale při práci na voňavkách pro madame X jsem nejen čichal, ale i přemýšlel. Řecké hetéry, které si vkládaly do střevice vajíčko naplněné parfémem, věděly, co činí. V přítomnosti toho, koho chtěly očarovat, sešlápaly – a oblak zahalil vyhlédnutou oběť. Byla jejich... Nevěřil byste, jak vlivné některé vůně dokáží být. I když jsem opustil laboratoř, pronásledovaly mne představy vůní třeba několik dní – tak, jako vás dokáže pronásledovat melodie z líbezné operety! Hrál jsem si tehdy s vůněmi celé dny a noci – ať jsem se začal zabývat čímkoli, zabýval jsem se tím maniakálně. Po určitou dobu, než mne to znudilo.

Když jsem vynalezl Pekelnou růži, přinesl jsem ji madame X. Přičichla k flakónku.

„Profesore,“ zašeptala nedůvěřivě, „máte zázračný nos.“

Myslím, že takovou lichotku ještě nikdo nikomu, co svět světem stojí, neřekl.“

2

Profesor přihodil do krbu jabloňový špalíček – pokojem se rozlévala sladká a teskná vůně. V přihrádce pod krbem měl pečlivě roztříděné dřevo. Vedle dubových polen měl vyrovnané hruškové dřevo a vedle něj polínka z akátů a otýpky z ořechového dřeva – topit v krbu byl pro něj obřad. Rád jsem s ním sedal u krbu a čichal jeho „čichové varhany“, jak profesor Kessler svůj způsob topení

nazýval. Ale až teď mě napadlo, že tak cvičený nos, jako byl profesorův, může mít za sebou opravdu nějakou tajemnou historii.

„Vybavil jsem si tehdy laboratoř, díval jsem se z oken na Seinu – nebudete mi možná věřit, ale mě ten pohled inspiroval k několika vůním. Dlouhé týdny jsem se namáhal s vůní, která by vyjádřila můj pohled z okna, na Seinu, na Notre Dame, na siluetu Eiffelovy věže v pozadí a nejasné jarní slunce, které prostupuje město křišťálovou září, jako by prostupovalo broušenou vázu... Bral jsem své voňavky jako básník verše – snažil se vymýšlet vůně pro určité nálady, krajiny, denní doby... Pro několik přátel své ženy jsem dokonce vymýšlel osobní vůně – a musím říct, že kdybych si byl otevřel salón parfémů a vymýšlel originální vůně pro boháče, jak mi radil Alfons Mucha, vydělal bych si asi pěkné peníze.

Ale po půl roce mne má vonící mánie opustila a po celé jedné epoše mého života nezbylo nic než tenhle příběh. Dokonce jsem na ní i prodělal, protože jsem si své výzkumy nedával platit – a nevěřil byste, jak je kosmetické bádání nákladné.

Bylo to v polovině května, kdy jsem jednou, krátce před půlnocí, vynašel zcela nezvyklou vůni. Moje žena má dvacátého května narozeniny. Snažil jsem se jí vymyslet osobní vůni – hledal jsem něco na pomezí jasmínů a jabloní – chápete, takovou sentimentální vůni – trochu tónů broskvové vůně – ta se k profilu mé ženy hodila. Snad se vám jeví komický, když o vůních vykládám tímto způsobem – ale je to už asi tak, jakmile se něčím začnete příliš zabývat, stáváte se komickým. A já se teď, když si vzpomínám na staré časy, dostávám do nálady a zaujetí, jaké jsem míval tehdy.

3

Když jsem konečně naplnil malý flakónek a pečlivě zazátkoval, ani jsem si nešel lehnout do postele, jak jsem byl unavený – jen jsem z laboratorního stolu odsunul kahany a misky, jednu houni si složil pod hlavu jako polštář a druhou houni se přikryl; spal jsem spartánsky na laboratorním stole a spal až do oběda.

Nikdy jsem při svých kosmetických pokusech, řekl bych přímo kosmetickém běsnění, nebyl tak vyčerpaný jako tehdy.

Ještě než jsem dal vůni své ženě, donesl jsem ji madame X, aby mi pověděla, co ona, královna kosmetiky, nové vůni říká.

Zastihl jsem ji v pracovním plášti na schodišti jejího kosmetického ústavu, utíkala po schodech dolů, po levici jí běžel vedoucí vývojové laboratoře nočních krémů, kterému cosi vysvětlovala, a po pravici jí běžel mladý reportér, který cosi úlisně vysvětloval jí. Jak mne uviděla, vytrhla se jim oběma, popadla mne za ruku a odtáhla do nejbližších dveří, zamkla za námi. Pokojík, ve kterém jsme se octli, byl určený uklízečkám, měly tu narovnány kbelíky, smetáky, pracovní oděvy. Posadili jsme se na dlouhou dřevěnou lavici.

„Už se ze všeho dneska kácím,“ madame X si zapalovala cigaretu. „Ani nevíte, Kessler, jak jsem ráda, že vás vidím.“

Vyfoukla kouř a zadívala se na mne přes sklopené řasy. Madame X byla vychrtlá, vrásčitá osůbka – i když jí bylo něco přes padesát, sama o sobě šířila zprávy, že je jí přes sedmdesát. Tak mohla dělat svému kosmetickému salónu výbornou reklamu, jinak by ho zjevem prostě zničila. Madame X byla opuchlá, zřejmě od flámu minulé noci, ruce, ve kterých držela cigaretu, se jí trásly. Byla nenalíčená, neučesaná – „na to, aby se líčily a česaly, mám najaté reklamní síly,“ říkala.

Podal jsem jí flakón s voňavkou. Napadlo mne, že jsem jí ho podal, aniž bych si ho znovu zkusil. Ale měl jsem jistotu, vyzkoumal jsem opravdu něco úžasného. Madame X pomalu odzátkovávala a nakláněla nad flakónek vrásčitou ztrhanou tvář, kterou novináři obdivovali, protože na sedmdesát let byla docela dobrá. Kolik let je madame X, vědělo jen několik jejích nejbližších přátel – a pokud vím, žádná přítelkyně.

Přítelkyně –

Příliš úspěšné ženy ostatně, jak si všímám, přítelkyně téměř nemají.

Napjatě jsem pozoroval pikantní nos madame X, jak se přiklání k lahvičce.

Madame X si přičichla a rozplakala se.

4

Jednou jsem chystal dárek své matce,“ profesor Kessler přihodil do krbu kousek akátového dřeva, „rozhodl jsem se, že jí ušiju šaty. V pěti letech člověk o šití moc neví a těžko sežene látku. Já jsem prostě vlezl matce do skříně a vytáhl několikery šaty, které se mi zvláště líbily. Nůžkami jsem z nich vystříhal velké kusy látek a ty jsem sešil. Na mých pět let to byl úctyhodný výkon, a když řeknu, že v té době byl mým ideálně ustrojeným manekýnem Kašpárek, jistě pochopíte, že můj nový model by mi neudělal hanbu na žádném maškarním plese. Celé jedno deštivé odpoledne jsem trávil rozstříháváním matčina šatníku a vytvářením nových eklektických šatů. Měly v sobě spojit půvab všech předcházejících. Když matka přijímala dárek, pečlivě zabalený, usmívala se. Ale pak se rozplakala. Vzpomněl jsem si na ten okamžik, když přede mnou,

usazena na dřevěné lavici mezi smetáky, vzlykala vrásčitá královna pařížské kosmetiky, madame X.

„Madame, proč pláčete?“ Řekl jsem větu, která zněla nesmírně vaudevillově.

Madame X váhavě zazátkovala voňavku a začala mi o sobě vyprávět. Bylo to smutné vyprávění. O dětství, které nebylo dětstvím, o láskách, které nebyly láskami, o přátelstvích, která nebyla přátelstvími. Hovořila o svém životě a já měl podezření, že mluví o nějaké vůni, která zvolna vyprchává, o nějaké dusivé, řezavé vůni.

Po tvářích tekly madame X slzy a já také měl co dělat, abych se nerozplakal. Přišlo mi líto tolika věcí – každý máme věci, kterých litujeme, a mě ty moje tehdy zrovna drtily.

Po chvíli jsme na sebe s madame X udiveně pohlédli. Ani já, ani ona jsme zřejmě nechápali ten výbuch upřímnosti, ten výšleh svědomí, který nás zasáhl. Pamatoval jsem si, že ještě před chvílí jsem toužil napsat pár dopisů, ve kterých vysvětlím svým přátelům několik trapných záležitostí, pamatoval jsem si, že ještě před chvílí madame X vykřikovala mezi vzlyky, že nechá vystavět starobinec a přestane pít. Teď odemykala rozechvělou rukou dveře a bála se mi pohlédnout do očí.

„Musím jít dát ještě jedno interview,“ řekla rychle, otřela si kapesníčkem zarudlé oči a vyběhla ze dveří.

5

Vědomí, že celý ten vypjatý výjev mohla způsobit vůně, kterou mám ve flakónku, mnou otřásl. Už dříve jsem zjistil, že některé vůně dokáží budit nálady a stavy mysli, věděl jsem o tricích, jaké

se provádějí se vzduchem v hernách, aby v hráčích zvyšovali pocit lehkomyšlnosti, a tím je přiváděli k větším prohrám.

Ale že existuje vůně, vůně dobra, jak bych ji nazval, vůně svědomí – to mne nenapadlo ani ve snu. Udělal jsem s tím flakónkem ještě týž den několik experimentů – vůně působila dokonale. Rozlil jsem několik kapek na stanici metra – všiml jsem si zvláštního dojetí lidí, kteří procházeli kolem infikovaného místa, jedna stařena se dokonce opřela o oblou stěnu a rozplakala se, stejně jako madame X.

Nevěděl jsem, na co si lidé vzpomínají – ale myslel jsem, že na to, na co jsem vzpomínal já a madame X. Vzpomínali jsme na svůj život, na své chyby – Ale nevzpomínali jsme na ně jako ti, kteří vzpomínají – ale jako ti, kteří se vzpomínkou kají a hledají cestu k nápravě. Abych řekl pravdu, Pekelná růže II. byla nesmírně barokní vůně – nesnesitelně etická a protivně patetická. Stačilo, abych jen přičichl ke kapce, která neúmyslně stekla po skle flakónku na mé prsty – a nejradši bych vyskočil ze své kůže a začal nový život.

Jenže co s takovou vůní? Věděl jsem, že v kosmetice je zcela nevhodná. Kdo by si ji koupil? Ještě tak, aby ji mohli čichat jen druzí. Madame X ji dala několika svým manekýnkám – jedna z nich se okamžitě rozjela k nemocným rodičům do Bretagne, u kterých nebyla dva roky, druhá se vrátila k manželovi a k dítěti, od kterých utekla, a třetí jenom seděla v koutku šatny a usedavě plakala a utírala si oči do hedvábného rukávu. Samozřejmě – po chvíli první manekýnka vystoupila z autobusu a vrátila se taxíkem zpátky, druhá ani nedošla ke dveřím své rodiny a třetí přestala plakat a běžela si rukáv přežehlit. Vůně vyprchala.

Ale ten okamžik, kdy se člověk zamyslel nad svým životem, ten okamžik nečekané a drtivé zpovědi, přiznání – – sebezpově-

di, kterou prováděl každý sám sobě – tu byl. Nikdo, kdo přičichl k zázračné vůni, se mu nevyhnul.

Jen vůně vyprchala, všichni se sami sobě smáli a druhým omlouvali – jak jsem pozoroval, nikomu z těch čichajících nezbylo ani lehké znepokojení –

Nic, nic.

6

Byla to chemická zbraň? Nevím. Ale vím, že ty chvíle, kdy člověku vůně vstoupila do nosu, byly závratně smutné a závratně krásné. Jako byste konečně otevřel dveře ze zatemněné místnosti do jasného letního dne – byl jste ohromený, užaslý – a podivně dojatý. Náhle jste věděl o světle, které svítí – a čeká. Do té doby se vám zdálo otevřít ty dveře zbytečné, nevhodné, nepohodlné. A proč je máte otvírat právě vy, když je neotvírá téměř nikdo.

Byla v tom náhlém záblesku, který do nás vstoupil, i bolest – ale byla to bolest, která se dala odfouknout, stačilo tak málo a byla pryč... Jenže pak vůně vyprchala – a vy jste zavřeli pevně dveře do své tmy – a ještě pro jistotu přidrželi kliku. Nebylo tu světlo – ale nic tu neznepokojovalo.

Koneckonců – bylo vám dobře, moc dobře.

Madame X ode mne odmítala vůni převzít. Prosila mne, ať jí nenechávám ani vzorek, a litovala značné finanční částky, kterou telegraficky poslala na dobročinné účely, když vůně z jejího nosu ještě zcela nevyprchala.

Chodil jsem po městě s flakónem a rozmýšlel se.

Mohl jsem ho nalít, kam jsem chtěl.

Mohl jsem ho vyrobit hektolitry a lít ho do Seiny.

Naplnit jím kropicí vůz a rozvážet ho po hlavní třídě...

Nebo stačilo, abych flakónek otevřel – a sám, já sám si k němu přičichl.

Vůně dobra, dobrá vůně...

Nemyslím si o sobě, že jsem mystik – ale v tu chvíli jsem měl velmi mystické pocity.

7

Večer, kdy jsem provedl s vůní první experimenty u madame X a v metru, jsem byl pozván na večírek k přítelkyni své ženy.

Oblékl jsem se a vyzbrojil – do každé kapsy obleku jsem si dal flakonek s voňavkou. Dalo mi práci, abych je skryl tak, aby mi neudělaly záhyby na smokingu.

Nevěděl jsem, co vlastně udělám – ale něco jsem udělat musel – nebo se rozskočím. Bylo to tak obvyklé – pokud člověk má velkou možnost, neví, jak ji využít. Někdy jsem měl dojem, že něco na světě mohou dosáhnout jenom ti, kteří mají malé možnosti.

Po velkých možnostech zbývá velký smutek...

Po malých možnostech zbývá velké dílo...

Když jsem vešel k přítelkyni své ženy, zašel jsem nejprve do kuchyně za kuchařem. Často jsem se s ním stýkal a vyměňovali jsme si recepty. Zatímco se kuchař věnoval studené kuchyni, polil jsem ze svého flakónku velkou mísu se salátem.

Při začátku hostiny jsem byl netrpělivý – Přeslechl jsem několik známých, na cosi se mě dotazovali. –

„Ti vědci,“ smála se mé roztržitosti hostitelka.

Mísa se salátem přišla na stůl až po delší době... V kuchyni plakal kuchař i jeho pomocnice. Komorník, který nakonec mísu

nesl na stůl, prosil hostitelku, aby mu odpustila – mluvil o nějaké dávné krádeži stříbrných příborů – ale hostitelka mu nic neměla za zlé, omlouvala se své nejlepší přítelkyni za to, že jí svedla muže, ale ta jí jen hladila a omlouvala se.

Už nevím komu.

A za co.

Nejsmutnější u toho uplakaného stolu byli dva generálové. Jeden z nich, vousatý bělovlasý stařec se bušil do hrudi. Vzlykal při pomyslení na to, kolik lidí zabil. „Říkal jsem si, že bráním ideály – a snad ano – ale vraždil jsem...“, plakal do majonézy.

Druhý obracel asketické oči k planoucímu lustru jako ke slunci a hlasitě se modlil, mezi otčenáši si strhával medaile z hrudi, vyhazoval je z okna.

Plakali všichni – a všichni se předháněli ve slibech, jak budou čestní, čistí.

Po chvíli komorník vyběhl ze dveří, hostitelka odešla volat na policii, její nejlepší přítelkyně povýšeně odešla ze salónu... Starý generál se řtil na ulici – sbírat své medaile. Všichni se na sebe dívali rozpačitě a zmateně...

Zůstal jsem v salónu sám a zamyšleně chroustal salát.

8

Za války jsem uvažoval, že nabídnu Pekelnou růži jako strategickou zbraň spojencům.

Ale nenabídl jsem ji.

Po té chvílce vytržení, kdy člověk toužil změnit svůj osud – přicházela reakce: lidé se pak chovali ještě hůře, aby potlačili i poslední vzpomínku na světelnou vůni, kterou jim můj flakón nabídl. Byli krutější.

Snad tu mám někde ještě flakón.

Flakón, který by nikdo nikdy nekoupil. Nevím, kam jsem ho uložil. Ale jistě hodně hluboko. Ani já o tu vůni nestojím. Snad je to zbabělé.

Největší hrdinství na světě –

Největší hrdinství je snad v tom, unést vlastní svědomí –

Nevím. Radši čichejme tenhle ořechový špalek.“

Profesor Kessler se usmíval. Nevěděl jsem, jestli se usmívá mně, nebo sobě.

Nebo jestli se usmívá proto, aby neplakal.

Koho máš dnes rád?

1

Na podzim míval profesor Kessler nejlepší náladu.

Přes celý svah, který dělil chalupu starého pána od chalupy, v níž jsem občas trávil víkendy já, se neslo veselé prozpěvování, pískání, brumlání – Profesor Kessler, i když neměl melodický hlas, míval velkou potřebu zpěvu – zvuky, jaké k mým uším dolétávaly přes zlátnoucí sad, byly sice falešné, ale byly to zvuky dobré nálady. Profesorovo milé povykování mi nevadilo – jeho nemelodický, ale příjemný hlas už k podzimu patřil.

Když si profesor Kessler při pádu z jabloně, kterou očesával – ve svých jedenaosmdesáti letech – vymkl kotník a musel ležet, chyběl mi jeho zpěv. A přistihl jsem se při sklizení úrody, že si sám často pískám nemelodické melodie, ty, co jsem pravidelně slýchal z profesorova sadu.

Večer jsem šel profesora navštívit.

Ležel na starém kanapátku. Biedermeierovské kanapátko bylo profesorovi malé, přečníval z něj. Na obě strany.

Zranění nebylo vážné, jenže pár dní musel nechat nohu v klistru. A právě kvůli tomuhle profesorovu zranění jsem za jednoho podzimního soumraku vyslechl nejsuggestivnější příběh, jaký jsem kdy od profesora Kesslera slyšel – A neslyšel jsem od něj málo pozoruhodných příběhů.

Na podzim míval, jak už jsem řekl, profesor Kessler nejlepší náladu. To bylo co říct, u něj, stále spokojeného a laskavého. Na otázku: Jak se máte, pane profesore? zpravidla zvedl udiveně obo-

čí, jako by žasl, že se ho ptáme na něco tak samozřejmého. A odpovídal pomalu, důrazně, z vysoka: „Já se mám tak, jak chci.“

Nemohl si zpívat při vědecké práci, snad se ta zásoba zpěvu v něm nahromadila, protože zpěvavý hlas, jakým mi vyprávěl, jsem u něj slyšel zřídka.

2

„V třiadvaceti jsem věděl o světě nejvíc,“ profesor Kessler si podložil hlavu polštářem a zadíval se do stropu, „nikdy jsem už neměl o žádné jednotlivé otázce svých výzkumů tak jasno, jako jsem měl v třiadvaceti o všech. Studoval jsem tehdy pár měsíců v Americe, kde jsem shromažďoval materiál na svou doktorskou práci. Hlava mi z vědy až brněla, a proto jsem velmi rád přijal nabídku svého spolužáka, abych strávil semestrální volno u něj doma.“

Můj spolužák byl z Aljašky a Aljaška pro mne bylo dosud jen slovo, ale slovo vábivé a plné kouzel. Rozhodně jsem ji chtěl vidět. Zemi, kterou jsem znal jen z dobrodružných románů.

Vyjel jsem na cestu s nadějí, že objevím zemi, jak si ji představuji, to se mi nestalo ještě při žádné z mých cest. I tady jsem byl zklamaný.

Snad je Aljaška krásná, jistě je, ale za okny zuřila vánice a já byl po několik týdnů uzavřený ve vytopeném pokoji. Otec mého přítele byl řídící učitel a své aljašské týdny jsem strávil ve škole. Starém, tlustostěnném stavení. Školáčky chodívali zprvu denně do školy. Ať bylo počasí jakékoliv. Zdálo se mi, že to jsou jediní školáci na světě, co se do školy těší... Pan řídící, otec mého přítele, byl výborný pedagog a veselý člověk. To by ještě k popularitě školy nestačilo. Ale nuda těch nekonečných vánic, domovů zazděných

vánicí musí být hrozná. I dostat pětku z počtů je pro malého školáka asi příjemnější než se nudit u kamen.

Ale hlavní důvod, proč mne přítel k sobě zval, nebylo to, aby mne odvezl z mého studentského pokoje do pokoje o pár tisíc mil dál. Měl jsem být svému příteli svědkem na svatbě. Ženil se se schovankou svého otce, sirotkem, znali se od dětství, vyrůstali spolu.

Řekne-li se sirotek, představí si člověk zřejmě spíš plaché, křehké, bezbranné stvoření – Jenže sirotek, se kterým se rozhodl vstoupit do manželství můj přítel, byl z jiného, výjimečného druhu sirotků. Nevěsta byla hezká a milá a jistě dobrá hospodyně, ale nezřízeně rázná a energická. Uměl jsem si představit, jak smečku hladových vlků, která by ji přepadla, zažene jen tím, že na ně zahrozí prstem.

Její hlas byl o takových sedmdesát procent silnější než hlas jiných lidí. Když šeptala, mluvila tak hlasitě jako můj přítel a já. Když se smála – a smála se často – měl člověk obavu, že popraskají okenní tabulky. Jejím pohybům nechyběl určitý půvab – jenže byl to spíš půvab usměvavého slona, který udivuje tím, že dokáže projít manéží mezi rozestavenými vejci, produpat mezi nimi. Nebylo možné si ji s někým splést, když šla po schodech, a jsem vděčný osudu, že přede mnou nikdy nezapadla, asi bych tu před vámi neležel, ležel bych kdesi daleko pod zříceninou aljašské školy.

Kdyby byla nevěsta zlá, mohl přítel se svým svatebním oznámením posílat zároveň své parte, ale jeho nevěsta byla tak dobrá a obětavá, jak si jen umíte představit.

Mé aljašské týdny se týdnům tady na chalupě, když napadne metr sněhu, podobaly jako sněhová koule sněhové kouli. Byl jsem rád v té vytopené škole, ve vánoční náladě. Ve třídě pode mnou cinkaly hlásky dětí, probouzely mne i uspávaly, děti v té zapadlé aljašské škole nacvičovaly s mým přítelem koledy – –

Lyžovat neumím, zimu nemám zrovna rád. Nevycházel jsem ze školy, i když mne můj přítel se svou snoubenkou lákali. Zeptal jsem se jich, co by mi mohli venku ukázat, rozpačitě mlčeli. Jistě jen sníh, sníh by mi mohli ukázat, ale ten jsem viděl i z okna svého příjemného pokoje. Ani jsem nemusel vstát z houpací židle. Právě zlatokopecké houpací židle, starodávné. Přítel ji koupil, když se rušil starý ‚saloon‘ v městečku, a místo něj se stavěl nový hostinec.

Představoval jsem si, co lidí v té houpací židli sedělo, houpací židle byla prastará – a kupodivu neporušená. Zatímco houpací židle v mém studentském pokoji, která mohla být vnučkou této židle, byla popraskaná, rozklížená a skřípavě si při každém zhoupnutí stěžovala.

Tady jsem se houpal tiše, idylicky.

Četl tlusté knihy, které jsem s sebou přivlekl vánicí. Za oknem padal mechový aljašský sníh, půvabně, graciózně, jako v Disneyově filmu. A každou chvíli zaklepala na dveře nevěsta mého přítele, vlomila se do pokoje – přidupávala s dalšími a dalšími talířky vánočního pečiva.

Tloustl jsem a radoval se.

Pamatuji se, že mne tehdy napadlo, jak by bylo hezké usadit se ve vedlejší vsi, kde se uvolnilo učitelské místo, trávit tam těch padesát let, co mne možná na téhle planetě ještě očekávají, trávit je tam pohupováním v houpací židli, učením školáček a chroupáním vanilkových rohlíčků. Opatřit si sirotka, který by mi je pekl. Sirotka, který by mi je pekl, bych jistě snadno našel.

Nebudete si snad myslet, že jsem cynický, ale jak jsem zjistil hovorem se sousedy – v okolí byl velký výběr sirotků, protože život byl těžký a lidé se zpravidla upili nebo zamordovali a plnili plán výroby sirotků, který pro tu aljašskou osadu platil.

3

Když si chci večer před spaním vzpomenout na něco hezkého, abych přivábil hezké sny, vzpomínám na tehdejší dobu. Umím si vybavit, přesně vybavit, vůni na staré škole, zapadané sněhem. Zůstane pro mne do smrti vůní Aljašky, i když vím, že Aljaška má tisíc jiných vůní...

Představte si vůni krbu, spojenou s vůní vánočního pečiva, přidejte trochu františku, ale jen tolik, abyste nepřehlušili vůni velké jedle, vánočního stromu, a vůni chvojí, kterým přítelova snoubenka vyzdobila dům.

A už chybí jen vůně mé dýmky, abyste měl před sebou čichové panorama mých aljašských týdnů úplně. Byly sice další vůně, vůně schnoucích mokrých dětských kožíšků na věšácích chodby, vůně škrobených vánočních ubrusů, dech vanilky - ale ty vůně byly pomíjivé a nerušily základní vůni, vůni idyly.

4

Svatba se musela o nějaký čas odložit, cesty byly zapadlé sněhem a vichřice dosahovaly takového stupně, že nebylo možné vyjet na saních do vzdálené osady, kde byl kostel.

Nevěsta mého přítele sama prohlašovala, ať se jen svatba odloží. I když po svatbě toužila, nechtěla svého snoubence, plachého a křehkého estéta vyvézt do větrných smrští... I školácci přestávali chodit do školy, jen občas přišel nějaký, kterému se podařilo přemluvit rodiče, aby mu pomohli prohrabat se ke škole. Většinou jsme seděli v parádním pokoji sami.

Vyprávěly se příběhy. Jedlo se, četly se nahlas knihy – můj přítel byl mistr v předčítání a i ten nejnudnější příběh jsme hltali. Těšil jsem se, až si přestanu číst sám a zaposlouchám se do předčítání – I když jindy předčítání nesnáším.

Po třech týdnech nečinnosti na mne padl nepokoj. Knihy jsem měl opoznámkované a nebylo co na práci – A zatím tolik práce, tolik studií mne čekalo na univerzitě. Pochyboval jsem, že se mi podaří v dohledné době ze školy uniknout – I staré pamětnice – staří pamětníci zde jaksi nebyli – říkaly, že takovou zimu nepamatují.

Jsem přizpůsobivý a zvykl jsem si zde. Když vám někde dobře vaří, netlučou vás a neprší na vás – není vlastně těžké zvyknout si. Ale představa, že tady nic nedělám a v dálce mi práce stojí, mi tuhle idylu kazila.

Čím víc jsem jedl, tím jsem byl línější a nespokojenější. A přítelova nevěsta vařila stále lépe a stále skvostněji, přímo mne sladkostmi zasypávala – vážila si, že jsem přijel jako svědek na svatbu z takové dálky. Měla výčitky, že jsem tu takhle vězněn – novými a novými dorty se mi asi snažila osladit mé zajetí. Otec mého přítele mne zase naléval svou sbírkou likérů – léta sbíral likéry, aby je vypil na synově svatbě.

Teď ta slavná doba přišla a my jsme prázdnili desítky maličkých lahví sladkých likérů.

Dopadlo to se mnou při tomhle blahobytném životě dost zle, jen jsem sedal v houpací židli, s povolenými kalhotami, dlouze a dobrácky oddechoval a před očima, poblouzněnými likéry, se mi míhaly velké vločky jako bílé víly, které nepřetržitě seskakovaly z aljašské oblohy.

Takhle si žijí u nás v Čechách ta dobrá veselá růžová zvířátka, než přijde zabíjačka. Já se zabíjačky naštěstí bát nemusel, ale tím také mé tloustnutí jaksi ztrácelo smysl.

Po měsíci cesty za poznáním Aljašky jsem byl tak tlustý, a tím tak apatický, že jsem na houpací židli už jen sedal, ale nehoupal se. Nehoupal se, neměl jsem ani energii, abych se odrazil od země, abych se rozhoupal...

Události, které měly přijít, mne dokonale probudily.

5

Už jsem se zmínil o tom, že vám budu vyprávět příběh, ve kterém hlavním hrdinou je zvíře? Ne? Jestliže jsem vám to ale řekl -

Snad očekáváte, že se ve vánici objeví nejasná postava, zabuší na dveře naší školy, zapadané sněhem až do výše prvního patra - - podivná zasněžená postava, přijde těžkou chůzí, jakou chodívají romantické přízraky v duchařských příbězích minulého století -

Zatímco klepadlo na naší škole se bude ještě chvět a my, zmateně se probouzející, se budeme chvět také, začne postava skučet, dlouhými drápy drásat školní dveře.

Zvíře, o kterém chci vyprávět, není obluda neznámého druhu, přežitek pravěkých příšer, jenž vytrval v aljašských pustinách do našich dnů, není to ani vesmírný cestovatel, zvířecí přelud, který krvelačně zavítal na naši hvězdu.

Zvíře, o kterém budu vyprávět, jsem znal od prvního dne svého příchodu na školu a bylo to zvířátko něžné a příjemné, těžko mu nejen podsouvat záludnou myšlenku, ale vůbec jakýkoliv nelaskavý úmysl.

Zvířátko, které má hrát hlavní úlohu v této povídce, se jmenovalo Aljoša, snad z jakéhosi sentimentu k původnímu názvu Aljašky nebo jeho dávným osídlencům...

Heboučké a měkké.

Bílý králík.

Králík Aljoša byl veselý dobrák, připomínal mi zvířata, o jakých jsem četl, zvířata na ostrovech, na které dosud nevstoupila lidská noha. Taková zvířata jsou zcela neznalá lstí a pletou se důvěřivě námořníkům pod nohy – nenapadlo je, že by na světě někdo někomu mohl ublížit, nebo třeba jen někomu ublížit chtěl.

Když jsem se na Aljošu díval, napadlo mne přízvisko z Prodané nevěsty – milostné zvířátko.

A Aljoša, hupkující po vyhřáté škole jako obrovská nerozpustná vločka toho nejbělejšího sněhu, byl opravdu velice milostné zvířátko.

Na školu se dostal jako dar přítelově nevěstě.

Věnovala jí ho její stará kmotra. Kmotra byla Němka a Aljoša byl velikonoční králík, dostal se na školu zavřený do velikého dřevěného vejce, obloženého čokoládovými bonbóny. Tehdy byl maličký a nevěstina kmotra mu dala na krk bledě modrou mašličku, jak bylo prý zvykem kdesi tam v dálce, u nich, ve staré vlasti. Ale možná to byla jen poetická fantazie, která nevěstinu kmotru náhodou napadla – ať tomu bylo, jak chtělo, energická dívka prohlásila, že králíčka nikdo nesmí sníst, a zůstal ve škole, jako jinde bývá kočka nebo kanárek.

Zaujal ve škole výsadní postavení – byl jejím maskotem, penátem, a někdy jsem měl dojem, že i konkurenčním monarchou. Sice nemohl rozkazovat, ale mohl se dát o to víc obdivovat a hýčkat. Kdykoliv chtěl. A Aljoša chtěl stále. Nemohu zapřít – byl mi velmi sympatický od chvíle, kdy jsem ho uviděl poprvé, jak sedí za dveřmi, bílou packu si drží na ústech jako dítě, které se dostane do rozpaků.

Seděl za dveřmi a díval se na mne udiveně, radostně a trochu pátravě, jako by odhadoval, jak ho dokážu pobavit.

Byl mi sympatický vším – měkkým kožíškem, který mne hřál, když jsem se houpal na houpací židli a Aljoša mi seděl na klíně. Byl mi sympatický tichým neagresivním vztahem ke světu, i slovenským jménem, působilo nečekaně.

Chodíval si po škole, jak chtěl, mohl zajít, kam ho napadlo, každý ho přivítal laskavě a vděčně.

Ten, který byl rozladěný, se cítil v Aljošově pokorné přítomnosti jako v přítomnosti vlídného filozofa, světce; náhle se zdálo zbytečné všechno, co není vlídnost, dobro a radost.

Aljoša byl miláčkem všech školáků, nosívali mu jídlo, krmit Aljošu bylo pro děti potěšení. Vlastně se Aljošu snažil krmit každý, byl to nejtlustší králík, jakého jsem znal.

Někdy se asi i vám stalo, že jste pozoroval nějaké zvíře a měl bláznivou a silnou představu, že zvíře už už promluví, mávne packou nad vašimi názory a vmísí se do hovoru, moudře a rozvážně – ,tak takhle to vidím já' – –

U Aljoši jsem míval tuto představu stále – vyhlížel, že jen jakási plachá zdrženlivost ho vede k tomu, že nepromluví, jen tak krčí čumáčkem, za kterým polyká slovo, které jen jen vyslovit.

V těch ospalých dnech, které jsem trávil v houpacím křesle, přejetený a měkce omámený sladkými likéry, mi byl Aljoša obvyklým společníkem.

Sedal mi na klíně, doufal, že se začne houpat a jeho ospalý organismus bude mít nějakou tichou, pokojnou zábavu – když jsem se nehoupal, seskakoval a seděl naproti mně, díval se na mne pohledem, který mi velice připomínal přívětivý pohled mého přítele.

Jednou v polosnu jsem se ohlédl a viděl Aljošu, jak se mne snaží rozhoupat, předními packami se opíral o prohnutou dřevěnou

nohu židle – pak jsem usnul – – Když jsem se probudil, zařadil jsem svou vzpomínku do spánku. Ať už byl Aljoša jakkoli zdvořilý, nemohl jsem uvěřit tomu, že by mi mohl prokázat i tuto přátelskou službu.

Hodně času jsme proseděli s Aljošou u okna a dívali se na sních, neměli jsme ho rádi on ani já. Občas jsem se na Aljošu podíval a on okamžitě, jako by se ho můj pohled dotkl, ke mně obrátil svou radostnou tvářičku.

Věděli jsme oba – takovou zvláštní iluzi jsem měl – věděli jsme oba, co si myslíme: kdy už ten sních přestane, pořád ne a ne přestat sněžit.

6

Člověk, který nadlouho zapadl do nečinnosti, má dvojí možnost – buď znervózní a stane se popudlivým, nebo se jeho obranné reflexy přemění v lahodnou malátnost.

To mu dá sladce přežít marné chvíle. Někteří lidé dokonce prospali celé týdny ve vězeních na samotce.

U mne nastoupila ta druhá krajnost – smířil jsem se se svou leností a s hýčkáním, jakým mne obklopili všichni obyvatelé domu.

Většinu času jsme já i Aljoša spokojeně proklímali v mém pokoji, já točil palci a Aljoša krčil svůj milostný čumáček.

Není to nepříjemné být na Aljašce králíkem, myslíval jsem si.

Aljoša si možná myslel, že není nepříjemné být na Aljašce svatebním hostem.

A myslím, že jsme pravdu měli oba.

Všímám si, že mladé dívky před svatbou jsou zvláště vděčné za sebemenší pozornost... Jako by očekávaly, že celý svět si jich všímá, a když jim to někdo potvrdí, jsou šťastné, rozzáří se za každou maličkost, kterou jim prokážete.

Snad ta zvláštní citlivost na pozornosti, která zpravidla trvá jen krátký čas, je pozůstatkem z pravěkých dob, kdy žena musela před sňatkem svého muže dobývat, usilovat o něj, místo aby usiloval on o ni – A dobývat něčí srdce vděčností, kterou mu stále dáváme najevo, je asi ten nejrafinovanější způsob dobývání...

Přítel, který pozoroval na své nevěstě, že se nudí a uvítala by od něj nějaký dárek, nad kterým by mohla snít, a sněním tak přemáhat svou nudu, mne požádal, abych napsal jeho nevěstě nějakou báseň, kterou by přepsal a vydával za vlastní. Souhlasil jsem a dlouhé hodiny jsme proseděli s Aljošou v mém pokoji, já nad čtvrtkou papíru a Aljoša skloněný nad mou rukou, která kroužila rýmy. Šimral mě vousy na hřbetu ruky a pozorně četl mé řádky.

Nebylo těžké psát milostnou báseň, i když jsem do přítelovy nevěsty zamilovaný nebyl. Člověk, který je příliš uspokojený, jako jsem byl já tehdy, a člověk, který je příliš nešťastný, si jsou v něčem podobní – potřebují se zbavit přetlaku, ten malátné nespokojenosti, ten spokojenosti – a tvorba to umožňuje oběma.

Napsal jsem dlouhou báseň o sedmnácti slokách, v nich jsem opěvoval především to, co přítelově nevěstě chybělo – byl jsem natolik psycholog, abych věděl, že každý je nejvděčnější, když na něm chválíme to, co mu chybí, a to, co by měl rád.

Chválil jsem nevěstinu graciéznost, mírnost, půvab – přirovnával jsem ji, jak se pamatuji, k baletce, k roztančené jiskře polární záře, která plní zářící harmonií každého, koho se ve svém tanci dotkne.

Ano, nebyla to báseň, byl to podvod... – ale já vlastně nepsal o přítelově nevěstě, psal jsem o ideji nevěsty, hladil jsem při psaní Aljošu, když jsem hledal rým, a snil, že hladím plavou hřívu některé ze svých spolužaček tam v dálce na univerzitě, kam se snad nikdy nedostanu, protože ten potměšilý sníh bude stoupat výš a výš – až nás všechny zavalí jako ta krupicová kaše v pohádce, kterou jsem znal z Čech.

Když jsem báseň dopsal, měl jsem co dělat, abych se do přítelovy nevěsty nezamiloval, nikdy bych nevěřil, jak je snadné vmluvit se do citu, který necítíme, pokud se do něj vmlouváme upřímně.

Položil jsem báseň na stůl. Chtěl jsem ji příteli opsat, aby ji dostal bez škrtů, ale to jsem si nechal až na zítřek.

Šeřilo se a dole zvonil přítelův otec na velký lodní zvon, který získal z vraku lodi, co jednou ztroskotala na nedalekém pobřeží.

Lahodné, mlsné zvuky zvonu už po léta zde svolávaly obyvatele školy k jídlu.

Pamatuji se, že těsně před tím, než jsem vyšel z místnosti, mne napadlo, že až báseň přepíšu, mohu vzít Aljošovi z krku růžovou mašličku – V neděli míval na krku růžovou, ve všední den modrou a o svátcích ho přítel zdobíval zlatou stužkou. Vezmu mu mašličku z krku a převážu s ní báseň pro mladou nevěstu.

7

Večeři jsem proklímal. Psaní básně mne vysílilo, jinak jsem si svou ospalost nemohl vysvětlit. Pozoroval jsem zde na sobě sice často, že čím více spím, tím víc se mi chce spát. Ale tahle ospalost překvapila i mne. Po večeři se přítelova nevěsta nabídlá, že nám bude číst milostné dopisy, které jí snoubenec posílal z univerzity.

Připadalo mi to netaktní, ale energická dívka v tom netaktnost nerozeznávala. Tím, že zaplní školu slovy lásky, si snad chtěla vytvořit kolem sebe ještě sladší prostředí, tím, že své soukromí porušovala, je možná vychutnávala tím silněji.

Dopustil jsem se hrozná nezdrořilosti – při jednom zvlášť něžném a důvěrném dopise, který jí přítel psal v loňském květnu, jsem usnul. Bylo to o to trestuhodnější, že se v dopise hovořilo o věcech, o jakých se zpravidla veřejně nehovoří – pamatuji se také, že tam bylo cosi, co je možné nazvat milostnou mlsností – přítelova nevěsta posílala balíček sušenek, které pro snoubence upekla. A přítel jí sděloval, že než každou sušenku sní, celou zlíbá.

Jistě to byla pro kuchařku výtečná poklona a pro zamilovanou kuchařku dvojnásob – ale nebylo to čtení, kterému bude nezúčastněný člověk, navíc velice ospalý člověk, naslouchat příliš napjatě. Nikdo by si nevšiml, že jsem usnul, ale začal jsem vsedě chrápat, a když přítelova snoubenka zvýšila hlas (byla už řeč o jeho síle), vylekal jsem se ve spánku a sklouzl ze židle.

Bylo to trapné – nevěsta se mi dlouze omlouvala, přítel se mi omlouval, že mne nudili. Já se omlouval, že mne vůbec nenudí, ale spadl jsem ze židle rozčilením z tak krásného dopisu. A pan řídící se omlouval všem, nikomu z nás nebylo jasné, proč.

Všiml jsem si, že zrovna tak, jako se lidí ve výjimečných situacích může zmocňovat hysterie a popudlivost, která je vede k tomu, že se nakonec málem vyvraždí, může dojít také ke druhé krajnosti – Ve výjimečné situaci se lidé stanou úzkostlivými a přepjatě zdvořilými, málem se ničí svou zdrženlivostí.

To byl náš případ.

Snad k té vypjaté zdvořilosti přispíval i Aljoša – Nebylo prostě dost dobře možné hádat se v přítomnosti něčeho takhle hebkého a laskavého, takového chumáčku vládnosti, jako byl Aljoša. Budil

iluzi, že ho zraňuje nejen hrubší slovo, ale i nesprávně použité synonymum.

Teď tu s námi nebyl, asi zůstal v mém pokoji.

Vzal jsem ze stolu trochu zeleniny, kterou Aljoša k smrti rád, ještě jednou jsem se omluvil omlouvajícím se přátelům a vyběhl z pokoje.

Aljoša seděl na houpací židli, díval se na dveře.

V tu chvíli, kdy jsem vešel a viděl Aljošu, bílou skvrnku na houpací židli, zvedl tlapku k rameni, jako by mne zdravil, jako by mi kamarádsky salutoval.

Zasalutoval jsem mu také.

A dal mu jeho zamilovanou zeleninu.

Trapnost mne vždy přivedla do vypjaté bdělosti – při čtení přítelových láskyplných dopisů jsem byl ospalý, teď jsem byl nezvykle bystrý. Probíral jsem si znovu situace té večere a kál se – Napadlo mne, že všechno mohu napravit jen tím, když hned tuto báseň přepíšu a příteli předám.

Usedl jsem ke stolu a sklonil se nad básní.

Ale na papíře, na kterém před chvílí byla ještě napsána má holdovací báseň, byly teď velké fleky od rozlitého inkoustu, čmouhy, a místy podivný ornament králíčích stop. „Aljošo,“ chtěl jsem se na králíka rozkřiknout – Ale, když jsem se na něj podíval, rozplynulo se mi slovo na rtech, nebylo možné králíka hubovat –

V jeho výrazu bylo něco tak napjatého, tak usilovného, že jsem se vylekal – nebylo Aljošovým zvykem nechávat na své bezelstné tvářiče znát jiný cit než radost a vlídnou pohodu.

Ne, to nebyl strach, co jsem na Aljošově „tváři“ viděl, byl to výraz nezvykle a nečekaně lidský, výraz napětí z toho, jak bude oceněn. Takovýhle výraz měl jeden můj spolužák, který mi na univerzitě přinesl k nahlédnutí seminární práci, ve které měl překvapivá

pozorování. Aljoša vyhlížel, jako by byl umělec, podivuhodně abstraktní umělec – nezkalil papír a inkoust, nezničil mou báseň, ale vytvořil nedostižné dílo – Tak by se dala popsát horečná králičí zvědavost.

Postavil se na všechny čtyři tlusté tlapy, jeho mohutné běloučké tělo se vypjalo, dlouhé uši se mu zacukaly netrpělivostí – z celého Aljoši vystupovala jediná očividná otázka: tak co, co tomu říkáš, co?

Pohládl jsem ho a přátelsky zatahal za uši, myslel jsem, že se pak upokojí a přestane se bát, že ho ztrestám. Ale Aljoša se náhle vymrštil z křesla, vyskočil na stůl, klepal tlapkou na papír se zničenou básní.

To už bylo na mne moc. Aljoša měl pacičky od inkoustu a nevědomky rozseval otisky svých stop všude, kam vyskočil. Rozehnal jsem se po něm, uchopil ho, odnesl za dveře.

Vzal jsem si čistý papír a rozhodl se, že se pokusím báseň rekonstruovat. Pozorně jsem pijákoval ostrůvky inkoustu, které Aljošovy drápky rozhodily po papíře. Několik slov snad vyluštím. Ale jak jsem byl skloněný nad podrápaným papírem, zdálo se mi, že otisky Aljošových tlapek jsou nějak zvláštní.

Uprostřed papíru byly docela nečekaně do oblouku, jako by se Aljoša snažil napsat písmeno R. Velké, tiskací, nepřesné, ale R. Od táhl jsem čtvrtku od očí a díval se na ni z dálky. Bylo to nesmyslné, ale já rozeznával na papíru písmena, opravdu písmena – To bylo asi přece jen R. Neumělé, ale R. A vedle – –

Jak jsem držel papír před očima, náhle jsem přečetl své jméno – Kessler. Bylo to komické, až jsem se dal do smíchu a jen tak tak se nerozběhl za přítelem. Ten králik běhal po papíře a napsal mi tu mé jméno. Konečně, je to obrovská nepravděpodobnost, aby se taková náhoda stala, ale na jednu miliardu nebo na kolik možností

ornamentiky, které mohou králičí tlapky namočené v inkoustu zanechat, snad opravdu připadá možnost, že králík otiskne takové stopy, které dají písmena, dokonce písmena tiskací, poměrně pravidelná a písmena mého jména.

Ale když jsem se díval na papír déle, roztrásl se mi ruce. Před mým jménem stálo ještě něco: Hallo. Bylo tu napsáno Hallo Kessler.

Ahoj Kesslere – ten králík mi tu napsal pozdrav. Dopisuje si se mnou. Nemohl jsem se už utěšovat tím, že náhodou rozmázl inkoust do písmen mého jména. Nebyla možná taková náhoda, aby králík napsal do jedné linky třináct písmen tiskacích jen tím, že se proběhne přes čtvrtku papíru; osvítila mne myšlenka. Na okamžik, ale jen na nepatrný okamžik, mne uklidnila: Přítelova nevěsta, rozzlobená tím, že jsem usnul, vběhla do mého pokoje, našla zde báseň, domyslela se, že to je objednávka od mého přítele, a vysmála se mi tímhle ironickým nápisem.

Bylo to násilné vysvětlení, mělo své nejasnosti, ale bylo konec konců celkem pochopitelné, a dívka se jistě pobaví, dozví-li se, že jsem se domníval – tak jako by se na tomto světě byl schopen domnívat snad jen Andersen, že mu píše dopis králík.

Je to s tebou zlé, Kesslere, usmíval jsem se, jsi pohádkář, ne vědec. Anebo to tu všechno působí jen ta samota, věčné vánice a potoky likérů –

Čím déle jsem se na nápis díval, tím mi bylo jasnější, že to psala energická dívka.

Hrotitá, energická písmena na prst silná byla v jejím stylu, a tak odpovídala jejímu temperamentu, že jsem si tím byl jist.

Houpal jsem se v křesle a díval se na vánici za oknem. Kdy jenom přestane sněžit, kdy jenom přestane – byla má poslední myšlenka, než jsem usnul – Ve snu jsem viděl z nebe padat samé

Aljoši, padali usměvavě, radostně; vlídně se bořili jeden na druhého, padali z oblohy, obrovské bělostné vločky, a při svém letu z nebe na zem mi oddaně mávali packou.

8

Probudil jsem se za plného světla, zapomenutá petrolejová lampa ještě svítila.

Zhasl jsem ji a protahoval se, spánek v zlatokopecké houpací židli není zrovna nejpohodlnější.

Rozhlížel jsem se po pokoji a vzpomínal na minulý den.

Ani jsem si nestačil všechno rozvážit, když se ze zdola ozval námořnický zvon, volal mne k snídani.

Aljoša seděl na stole a pil mléko ze své misky s namalovanou růží, vůbec se na mne nezlobil, obracel ke mně při snídani dobřáčkou hlavu se sklopenýma ušima a pokyvoval, jeho dobrota byla tak bezbranná, že se asi nejen nemohl na nikoho zlobit, ale ani na světě nevnímal nic jiného než dobrotu.

Co nebylo dobré, měnil se jakousi zvrhlou – nebo andělskou? – filozofií do dobra, a radoval se proto ze všeho.

Po snídani, protože opět nepřišlo do školy žádné dítě, jsme poseděli u horkého čaje a snažili se zachytit nějakou rozhlasovou stanicí, nepodařilo se nám to ani tentokrát. Pan řídící natáhl gramofon na kliku a tančili jsme, předbíhali se v galantnosti k jediné tanečnici, k jediné na tři tanečnický. Nevěsta nakonec – aby nás prý všechny nechala žárlit – uchopila do náruče Aljošu a tančila s ním na melodii *My castle in Spain*.

Byla to teskná idyla – jako snad všechny idyly. Za oknem sněžilo a my se cítili bezpeční, sladce malátní, v našem soukromí, v té

naší magické bublině, která, jak nám připadalo, neměla stěny křehoučké a tenké, ale pevné a neprolomitelné. Mysleli jsme si to, jako si myslívají všichni obyvatelé takovýchto bublin.

A tím víc na mne zapůsobilo, když naše zdánlivě lahodná bublina nečekaně praskla, a já zůstal sám s největším úžasem, jaký jsem do té doby mohl poznat.

9

Jednou v noci, v té aljašské škole zapadané sněhem, jsem měl sen, na který jsem později často vzpomínal, ten sen jako by předznamenával mé budoucí úvahy –

Vycházím ze školy, sníh je i v noci jasný a jiskřící – procházím se před školou v mrazivém tichu. Pak mne napadne, jestli svítí hvězdy – obrátím hlavu vzhůru a strnu: na obloze sedí Aljoša, gigantický a vlídný, pomrkává na mne z výšky, vesmírný králík, zavaluje celou oblohu – nebo abych řekl výstižněji, nebesa, protože v tom snu bylo všechno slavnostní, a nad Aljošou tedy nebyla obloha, ale nebesa.

Pohyboval čumáčkem, jako by mi chtěl něco říct, ale plachá slova se mu tísnila v tlamičce, nevyplouvala, díval se na mne laskavě, a jako by o mně všechno věděl. A všechno chápal.

Nebylo mi jasné, jak v té výšce může viset a nespadnout – ale jeho postavení na obloze bylo tak přirozené – přirozené bylo i to, že jeho uši se tyčily oblohou jako široké komety, že jeho tlapka byla dlouhá, předlouhá jako Mléčná dráha.

Zkoušel jsem si tento sen a Aljošův pohled, který ve mně budil bezpečí, vysvětlit –

Aljoša rozprostírající se mezi hvězdami, neměl žádný božský znak –

Díval jsem se a díval – a omýval se v dětské iluzi bezpečí – takovou iluzi jsem míval, když jsem se v dětství díval na beránka namalovaného na zdi českobratrského kostela, hned pod varhanami, kam mne odváděla má protestantská babička, v evangelickém kostele jsem se nudil a teskně vzpomínal na mnohem zábavnější katolické chrámy – Jen ten beránkův pohled mne tam utěšoval –

Po obědě jsem napsal znovu několik slok básně pro přítelovu snoubenku. S ulehčením jsem zjistil, že jsem si je pamatoval zpaměti, inkoustová čmáranice mi tedy nevadila... I když dívka ví o tom, že verše píšu já, a ne její snoubenec, věnuji jí je stejně.

Aljoša za mnou opět přiskákal, opět si sedl na stůl a „četl“ moje psaní. Zmocnila se mne velká vyrovnanost, sladký pocit, že svět je režírovaný moudře a správně – pocit, jaký jsem měl rád, ale přicházel ke mně nevyzpytatelně a neočekávaně, nedal se připravit ani kontemplací, ani pohodou. V poslední době jsem ho často zakoušel v Aljošově blízkosti, jako by to vlídně měkounké zvířátko mělo v sobě zvláštní schopnost vyzářovat filozofickou vyrovnanost a smír.

Vyrovnaní lidé šíří kolem sebe jasný žár a ten zahřívá zeboucí svět. Pohoda, již nesou, působívá jako sladký lep – přitahují a vábí za sebou své blízké i vzdálené jako mucholapka mouchy. Na Aljašce jsem se přesvědčil, že i vyrovnané zvíře může mít a má pro moderního člověka tuto vábivou schopnost.

„Tak co, Aljošo,“ řekl jsem králíkovi, „ty umíš psát?“ Říkal jsem mu Aljoša, na rozdíl od všech ostatních, kteří vyslovovali Álouša. Ale králík mi zřejmě rozuměl, i když jsem jeho slovanské jméno nekomolil. Zdálo se mi, že přikývl.

Pohládl jsem ho po hlavičce.

Álouša nepřimhouřil v malátné radosti oči, jako to dělával jindy, odvrátil se ode mne a namočil tlapku do starého kalamáře. Chtěl jsem ho hned zachytit, aby nepokaňkal stůl, jenže Aljoša se pohyboval rychle a ‚promyšleně‘, nezabránil jsem mu, když tlapku šikovně položil na čtvrtku. Ani neukápl – a vedl tlapku rozvážně po papíře. Kdyby má lenoška promluvila, nebyl bych tak zmatený. Mluvící lenoška už na světě byla – aspoň ve fantazii – ale králík, který píše packou jako štětcem, se neobjevil na světě snad ani v pohádce...

Aljoša psal.

Nejprve Y, to mu nedalo práci, načrtl ho dvěma mávnutími tlapky, pak se odvrátil od stolu a podíval se na mne, jako by chtěl zjistit, jaký úžas ve mně vyvolal. Nejspíš byl spokojen, protože se obrátil zpátky k psaní s radostněji nakrčeným nosem – To bylo na Aljošovi nejpřekvapivější – stále se radoval a rozdíl, pokud byl, nebyl v ničem jiném než v intenzitě jeho radosti...

Napsal E, tiskací, napsal je rychle. Pak se zastavil a díval se na písmeno napjatě, jazýček povystrčil; napadlo mne, že počítá nožičky u písmene, jestli nějakou nezapomněl nebo nenapsal navíc, a nevytvořil tak zbrusu nové králičí písmeno. Zřejmě byl písmenem potěšen, a proto napsal S, ledabyle krouživě elegantním máchnutím packy, ‚S‘ měl Aljoša asi nacvičené a nijak dlouho nad ním nehlobal.

Nemohl jsem pochopit, proč píše právě ANO, teprve po chvíli mi došlo, že jsem mu položil otázku: ‚Ty umíš psát?‘ Byla to řečnická otázka, ve chvíli, kdy jsem mu ji pokládal, mi vůbec nepřišlo na mysl, že nápis AHOJ KESSLERE včera napsal on. Aljoša ironii v mé otázce nerozeznal a poslušně odpovídá – nemůže jít o cirkusový trik.

Je možné naučit koně, aby hrabali nohou, kolikrát jim cvičitel napoví, a předstírají, že dovedou počítat, je možné naučit lva

proskočit hořícím kruhem, jistě – ale to jsou fyzické výkony, snad mají něco společného s jistou psychickou hybností, nevím – ale ne se skutečným rozumem...

I kdyby koneckonců geniální krotitel svedl naučit Aljošu napsat YES, nemohl ho už drezúrou naučit tak usilovnému vzhledu při črtání nápisu ani tak lidské radosti, jako měl teď, když dopsal, kochal se mým údivem – Díval se na mne, jako se dívá snad jen herečka po představení, ve kterém – jak si je jista – byla dnes prostě výtečná.

Když mu připadalo, že už mlčím a tiše žasnu příliš dlouho, pohladil mne bílou tlapkou po hřbetu ruky – jako by mne chtěl probudit.

Zapomněl, že měl tlapku namočenou v kalamári, a zamodřil mi hřbet ruky, ale já na to nereagoval. Aljoša mne poznamenal mnohem víc než inkoustovou skvrnkou na ruce.

Po obědě se držívala na škole siesta a držívala se dlouho. Někdy až do tří hodin. Měl jsem dost času, abych Aljošovu vzdělanost mohl vyzkoušet. Podsouval jsem mu nové papíry, na které Aljoša črtal soustředěně a radostně nová a nová slova – tahle radost, která chvílemi přecházela do chlubitosti, byla asi jediná vlastnost, jaká se dala králíčkovi vytknout – chvílemi jsem v jeho radosti zřetelně rozeznával pýchu. Ale byla to chlubitost tak nemotorná a tak roztomilá, že by mne ani nenapadlo ji Aljošovi vytknout. Těšil jsem se z ní.

Spotřeba papírů byla velká. Zkuste napsat ukazováčkem namočeným v inkoustu na čtvrtku papíru nápis. I když budete ukazováček namáčet do kalamáře velmi opatrně, víc než Hallo Kessler se vám na čtvrtku asi sotva vejde. A králíčí packa byla k psaní méně uzpůsobena než lidský ukazováček.

Také psáním dost trpěla, bílé chlupy se Aljošovi slepovaly, a jak psal stále vášnivěji a zaujatěji, rozstříkoval kolem sebe i na sebe

inkoust, nebyl to už bílý králík, ale bílý králík s modrými puntíky. Uvázal jsem mu na tlapku násadku, radostně pocukával hlavou a obdivně na mne zíral – asi jsem ho tentokrát opravdu překvapil svou inteligencí – –

Aljoša nebyl krasopisec. Na jiná písmena než na tiskací se nikdy nezmohl – Občas mu ujížděla násadka po chlupech zamokřených inkoustem a Aljoša celé slovo rozmázl. Písmo jsem u něj nemohl obdivovat – pokud jsem na něj nebral králíčí měřítko, podle kterých už samo psaní bylo neskutečné.

Nejvíce mne u Aljoši zarážel styl. Byl jasný, prostý – i když si později zvykl na nejasnosti a kudrlinky, jeho původní styl, ten, s kterým jsem ho zastihl tehdy u stolu, byl ve své jednoduchosti monumentálně prostý. Připomínal mi Caesarův styl ve své jednoznačnosti a nenápadné vznešenosti.

Říká se, že styl je člověk – použil bych tento příměr i do zvířecího světa – styl, to je zvíře. A urozenost, která prosvěcovala aristokraticky noblesního králíčka, prosvítla i jeho psaný projev.

Budu-li hovořit o Aljošově psaní, je dobré zdůraznit, že vzniklo ve třech etapách.

První epocha Aljošova psaní byla příprava a milostné zvířátko mi jen plaše a ohleduplně sdělovalo základní údaje. Vysvětlovalo... zasvěcovalo mne do svého podivuhodného osudu a neuvěřitelného vztahu ke světu.

Ve druhé etapě, kterou mohu nazvat dialogovou, jsme spolu hovořili – já řekl otázku a Aljoša mi odepisoval – tehdy už uměl psát rychle, črtal písmenka zaujatě.

Divil jsem se, jak si některá složitější usnadnil, například R psal jen jako tečku s čárkou na boku – Vznikl tak jakýsi druh šifer, které mu umožnily psát rychleji a vlastně jakousi tajnou řečí, které jsem rozuměl jen já a on.

Třetí epocha Aljošova psaní, mohl bych ji nazvat zlatým věkem jeho písemnictví, trvala asi týden – byla to doba před mým odjezdem.

Touto poznámkou vysvětluji, jako jakýsi editor, poměrnou nejednotnost Aljošova písemného projevu.

Stránky s jeho zápisky jsem si odvezl z Aljašky a těšil jsem se jimi ve chvílích, kdy na mne doléhal stesk, kdy se mi jevilo každé lidské snažení marné a kdy jsem míval iluzi, že síla, která dala vznik tomuto světu, má jméno zlomyslnost... Aljošovy řádky mne ujišťovaly, že něco takového není pravda, těšily mne, jeho slova se ke mně tiskla jako teplý kožíšek velikonočního králíka –

Jeho věty mne hladívaly ve chvílích malomyslnosti, jako mne pohladila jeho tlapka tehdy, ve staré škole zapadané sněhem, když jsem dlouho zaraženě zíral na ‚ANO‘, které přede mnou ten chumáček vlídnosti načítal.

10

Kalamář, do kterého Aljoša namáčel svou heboučkou pacičku, jsem si přivezl a i teď ho mám na svém stole. Už dávno se nepíše násadkou a inkoustem jako v dobách mého mládí. Ale když píšu dopis někomu blízkému, naplním kalamář inkoustem, píšu a procházím se v těch starodávných časech... Napadá mne, že se mi tak podaří zvláště hladivá a něžná slova...

Jsem rád, že mi přítel při mém odjezdu kalamář věnoval, namlouval jsem mu, že bych ho chtěl do své sbírky kalamářů – ale byl a zůstal jediným pozoruhodným kalamářem, jaký jsem kdy měl.

Přestavuje liščí hlavu. Zaťatá čelist lišky se trochu rozestupuje, aby vystoupily dva přední ostré zuby – v tlamě lišky je slepice,

bezvhládné stvoření s roztaženými křídly. Aljoša se kalamář naučil otevírat, podepíral ho při otevírání oběma předními pacičkama a přidržoval uchem – Litinový kalamář znázornil liščí hlavu ve skutečné velikosti. Zvednout těžkou litinovou čelist dalo mému příteli pěknou práci.

Od té doby, co mi své písemné vzdělání odhalil, trávil Aljoša většinu času v mém pokoji tak často, až přítelova snoubenka předstírala žárlivost; podezírala mne, že si králíčkovu náklonnost vykupuji likéry, kterými ho napájím.

Psaní se Aljošovi zalíbilo, nemohl se ho nabažit – zvláště tehdy, když jsem mu na tlapku přivázal násadku a on mohl psát zřetelněji a s menší námahou než dříve.

První slova, která mi psal, byla velmi jednoduchá.“

Profesor Kessler mne požádal, abych mu podal z jeho knihovny pořadač, vyňal z něj hrst čtvrtků, popsaných tlustými čarami, inkoustem, vybledlým za desetiletí, co uplynula od jeho dávné návštěvy Aljašky. Na první čtvrtce stálo opravdu „Hallo Kessler“.

„Můžete se podívat na Aljošovy zápisky, jste jediný, kdo má možnost číst ten podivný itinerář. Musím říct, že jsem neměl z Aljošova psaní ze začátku příjemný zážitek, ani milý králíčkův zjev nemohl setřít hrůzu z celého jeho počínání – Aljoša, črtající násadkou znaky na papír, mne děsil, násadka vyhlížela jako protéza – Nebyl to žertovný a rozptylující zážitek, jakým se stal později – Pociťil jsem z Aljoši zvláštní bázeň, podobnou té, jaká mne v dětství zasahovala i před papoušky – Věděl jsem, že není něco v pořádku, když ptáci mluví – a králík píše – a to, že všechno vlastně bylo v zdánlivém pořádku, působilo nepříjemně, můj nepokoj vzrůstal.

Trvalo dobré tři dny, než jsem písíciho králíka přijal do svého racionálního světa, stejně jako ostatní věci, které jsem si také

neuměl racionálně vysvětlit, ale se kterými jsem se smířil – ať šlo o náramkové hodinky, nebo o telefon.

První zápisy, jak vidíte na těchto čtvrtkách, byly primitivní. Na otázku, jak to dělá, že píše, odpověděl Aljoša, že ‚inkoustem‘.

Na otázku, kdo ho to naučil, odpověděl, že ‚UČITEL‘. To jsou ta dvě slova na čtvrtce, kterou máte v ruce – Řadím čtvrtky do pořadíku podle posloupnosti. Slovo ‚RÁD‘ odpovídá na zopakovanou otázku ‚Jak píšeš, Aljošo?‘ Je trochu rozmazané, tady udělal Aljoša kaňku, kterou se pokusil slízat.

V podobném duchu jsou slova na ostatních čtvrtkách. Musím přiznat, mé otázky byly hloupé, nepřesné – Ale byl jsem písíícím králíkem tak vyvedený z míry, že jsem nejdřív vůbec nevěděl, na co se ho zeptat, i když se mi neformulované otázky hrnuly na jazyk – teprve později jsem byl schopný dávat Aljošovi otázky, jaké naši konverzaci posunuly kupředu.

11

Aljoša se naučil číst a psát ve třídě přítelova otce. Zatímco si žáci mysleli, že Aljoša klímá na stupínku, namáhal se ze všech sil, aby pochopil probíranou látku. –

Protože v některé dny někteří žáci chyběli a učitel jim pak vysvětloval látku znovu, měl Aljoša zdvojené, ztrojené kondice, to mu v pochopení učiva pomáhalo.

Na dalších čtvrtkách – vidíte ta menší písmenka? – už píše pomocí násadky. Na otázku, proč se naučil psát zrovna on, a ne jiná zvířata, odpovídá gnómicky ‚JSOU HLOUPÁ‘.

Když jsem se ho zeptal, proč jsou hloupá, odpovídá hned pod předchozím nápisem ‚JSOU LÍNÁ‘.

Uvažoval jsem pak o těchto dvou Aljošových konstatováních. Něco na nich bylo – všiml jsem si už v dětství, když jsem pozoroval kočku, jak se prochází s koťaty, že každé kotě má jiný temperament, jiný vztah ke světu, jiné reakce – opravdu se na koťata dala s jistými výhradami používat označení, která se jinak užívají pro lidské vlastnosti. Některé bylo bystré, jiné bylo zbrklé, jedno rozvážné a čtvrté třeba záludné. Kromě těchto vlastností se dala koťata od sebe rozlišovat i mírou inteligence – některé přiběhlo k misce mléka hned, jak ji uvidělo, jiné musela kočka k misce dostrkat. Vzpomínám si na zvlášť chytré koťátko, hrálo si se mnou, vracelo mi míč, který jsem k němu dokutálel – bylo to nejmilejší koťátko mého dětství. Rozdíly v ‚inteligenci‘ zvířat byly pronikavé. Všímal jsem si toho za svých přírodovědných pozorování, k tomu, aby člověk rozeznal rozdíly inteligenčního kvocientu, nemusí být ovšem vědec, stačí si stoupnout před klec s opicemi v zoologické zahradě a chvíli opice sledovat.

Procházíte-li zoologickou zahradou klec od klece, výběh od výběhu, akvárium od akvária – jasně se vám rýsuje linie, která označuje rozdíly v inteligenci, chcete-li v rozumnosti obyvatel zoologické zahrady. V některých jako by byla inteligenční síla probuzená, v některých dřímající, v jiných omámená, v jiných zastřená.

Připustíme-li ale ve zvířecím myšlenkovém uzpůsobení podobné zvraty, jaké můžeme sledovat v lidském pokolení, můžeme hovořit o zvířatech, třeba o králících podprůměrných, průměrných i nadprůměrných – měreno jejich rozumovými schopnostmi. A nepřipadá pak na nějaký ten bilion nebo trilion králíků také jeden jedinec geniální?

Možná je geniálních zvířat, těch, která nejsou ‚HLOUPÁ‘ nebo ‚LÍNÁ‘, daleko víc, ale končí třeba ve vaší králíkárně nebo na vašem

svátečním stole a během té kratičké doby, kdy se na vás dívala drátěným pletivem králíkární, neměla čas svou genialitu projevit –

Koho by také napadlo učit králíky pravopisu a vsouvat jim do kotců zápisníky. Jako teorie je to žertovné – ale jako praxe? Nevidíte v těch zvířatech vězněných za drátěnými oky jejich vězení průměr, který je blízký, bolestně blízký i vám, který jste se zabýval historií?

Nevidíte oči lidí, lidí nešťastných, trpících, odstrčených od stolu svobody a poznání – – vyhlížejí ze svých klecí, plní síly, touhy, odhodlání něco dokázat – – ale nemají ve svém kotci ani jediné stéblo naděje?

12

Čtvrtky, které teď držíte v rukou, jsou z Aljošova druhého období. Psal už souvisleji, větami rozvitými. Nemusíte se namáhat luštit jeho králíčí těsnopis.

Povím vám stručně, co napsal, inkoust je tak vybledlý, že některé stránky sešly do nepaměti, zesvětly do ztracena. Aljoša zde vypráví o tom, jak chvíle strávené ve třídě byly jeho nejlepšími chvílemi v životě, jak se před ním dennodenně otevíraly nové obzory, jak nejvíc miloval zeměpis, protože před ním rostly nové země, tak neuvěřitelné a lákavé, že po nocích vzdychával steskem, nikdy je neuvídí – – a plakával při pohledu na stříbrný úplněk; naříkal tím zvláštním tichým králíčím pláčem, který poznáte jen podle smutného výrazu králíčího obličejíčku a podle toho, jak se králíkům třesou chlupy nad čelem, mezi ušima.

Dějepis ho také fascinoval, s napětím naslouchal o Georgi Washingtonovi, bílé tváře mu planuly vzrušením, když přítelův

otec líčil La Fayetteovy boje za nezávislost Spojených států – – litoval, že se bojů nemohl zúčastnit – i když, jak jsem později poznal poněkud konzervativní Aljošovy názory na společenský pokrok, byl royalista. A jistě by bojoval proti Washingtonovi na straně anglického krále – Jenže, kdo ví, je to hypotéza příliš odvážná, jak vzhledem k jiné době, tak vzhledem k tomu, že by těžko nějaký vojevůdce nasadil Aljošovi na něžná ouška přílbu, nebo mu na ně připíchl aspoň kokardu.

Velkou francouzskou revoluci neměl rád – a často jsme se přeli o girondisty. Na otázku, co si myslí o jakobínech, byla jeho odpověď jednoznačná ‚BOJÍM‘. A řekl bych, že to byla odpověď velice moudrá. Nechci vás unavovat jeho názory na dějiny – místy byly dost groteskní, jak ani snad jinak nebylo možné, zvláště na starší dobu – Starý Egypt a mumie nemohl pochopit. Vybízela mne, ať se mu je pokusím vysvětlit. Když jsem se jej na konec výkladu, který jsem považoval za velmi srozumitelný, ptal, co je to mumie, odpověděl Aljoša na tuto čtvrtku: ‚PAN ŘÍDÍCÍ V PROSTĚRADLE‘. Pan řídící pro něj byl nejmocnější autoritou, jakou znal. Ztotožnil to, co znal, s tím, co neznal. Obvyklý omyl historiků, jenže u nich se daří komiku této omylnosti mnohem úspěšněji tajit. Nemáme-li úctu k tomu, co neznáme, snad ani nemůžeme mít úctu k poznání. Ani k tomu, co známe – A snad nemůžeme poznávat vůbec.

Protože ale nepřispíváme do veselého koutku dětského časopisu, a nechci Aljošu, kterého si vážím, zesměšňovat, pomínu všechna podobná nedorozumění. Ostatně taková nedorozumění prožilo asi mnoho školáků na oné aljašské škole.

Budu syntetizovat: Aljoša byl dokonalý produkt své doby – a nejen své. Byl dokonalý produkt školství, které nastoupilo po pozitivismu – a o kterém mám pochyby, netrvá-li dodnes.

Věděl o všem. Ale nevěděl, co si o tom má myslet.

Většina lidí, která má tento druh vzdělání, bývá velice domýšlivá, arogantní. Bez jakékoli úcty k tomu, co nezná. A je třeba mít velkou úctu k tomu, co neznáme, chceme-li něco dokázat. K tomu, co neznáme, je třeba mít úctu, k tomu, co známe, si ji nikdy nesmíme příliš připustit.

Nemáme-li úctu k tomu, co neznáme, snad ani nemůžeme mít úctu k těm, kteří poznání přinášejí.

13

Myslím, že kdyby Aljoša nebyl tak dobrý a nebyl králík, ale člověk, měl před sebou oslnivou politickou dráhu. Jeho vědomosti byly, jak tomu ani jinak být nemohlo, směsí přejetých myšlenek, co se týče faktů – Nikdy jste od něj nemohl slyšet vědomosti, které by vás překvapily nebo přivedly k zásadnímu nesouhlasu, a tedy k zamyšlení. Byl dokonalý prototyp úspěšného a oblíbeného člověka, chci říct – – králíka.

Co bylo ale na Aljošovi kouzelné, nebyly jeho mezerovité a osnovám velmi podléhající vědomosti.

Zajímavé byly názory.

Ať to zní jakkoliv podivně, nikdy jsem nepoznal tak lidskou bytost, jako byl Aljoša.

Byl přímo extrakt humanity. Když jsem mu vyprávěl o nějakých válečných hrdinech, ať antických, ať moderních, odpovídal mi stereotypně svými elegantními a rozmazanými, originálními písmenky ‚NE HRDINA‘ a připisoval ‚ZABÍJEL‘.

Jednou rozváděl zajímavou myšlenku, která mne dlouho pronásledovala, nevím, jestli byla infantilní, nebo předjímal morálku budoucnosti – proč se ve válce rozdávají metály – – Rozdávají se

na obou stranách, a dostávají je tedy ti, co stříleli do jedněch a na druhé straně je dostávají ti, co stříleli do prvních –

Nebylo by, psal Aljoša, lepší nestřílet – – jen rozdávat medaile za střílení?

Ušetřilo by se a nikdo by neplakal.

Byla v jeho myšlenkách jasnozřivost, nebo slabomyslnost?

Nebo intelekt epigramatika?

Tehdy jsem se o to nestaral, udivovaný a bavený králíčími rozumy a teď si to rozhodnout už netroufám.

Snad k vypjaté humanitě – tak vypjaté humanitě, že kdyby ji hlásal, jistě by mezi lidmi neobstál – přispěla i Aljošova láska k lidem.

Nevěděl o věcech, dějích, událostech, bližší údaje – ale jedno měřítko přece jen měl: ‚NEPLÁČE KVŮLI TOMU NĚKDO?‘

Tuhle otázku mi dával stereotypně, ať jsme hovořili o Caesarových válkách, stavbě Panamského průplavu nebo o tom, jak se vozí medvědi z Aljašky do zoologických zahrad.

Když jsem mu odpověděl, že ne, pokýval radostně hlavou, svou dobráckou hlavou, až se mu uši rozklepaly, ale když jsem mu odpověděl, že ano, nebo jsem nevěděl, Aljoša dlouho mlčel.

Byl to pohled tak sugestivní, že mne v dalších desetiletích napadal mnohokrát – a řada událostí se mi z dávného Aljošova stanoviska, ze stanoviska králíka, který nevěděl o světě nic, než co zaslechl ve své zapadlé třídě, řada událostí se mi z tohoto stanoviska jevila nečekaně jinak.

Zkusil jste se někdy zamyslet nad svým životem osvíceným touto Aljošovou otázkou?

Raději to nedělejte.

Byla to pro mne nejen radost z toho, že jsem našel možnost rozptýlení hovořit s milým ušáčkem, byla to pro mne i škola.

Aljoša na mne působil jako na své současníky Sokrates – u sto-krát spatřených věcí mi náhle ukázal jejich rub.

A byl to rub nejen nečekaný, ale kolikrát i děsivý.

Naše každodenní konverzace začínala tím, že se Aljoša vkradl do mého pokoje – dveře ve staré škole byly vyviklané, když Aljoša povyskočil a vrazil do kliky, dveře se otvíraly a on mohl vstoupit. Vyskočil mi na peřinu a strkal mi tlapkou tak dlouho do nosu, dokud jsem se neprobudil.

Pak jsme usedali ke stolu a Aljoša psal svůj pozdrav.

Byl stereotypní.

Na velkou čtvrtku psal vždy první otázku – KOHO MÁTE DNES RÁD?

Od té doby si často, když se vzbudím, snažím zopakovat, koho mám dnes rád – a jak mu to dokážu, jak mu usnadním to, aby mne snášel – Protože snad nikdo se mnou neměl tolik potíží, jako ti, které jsem měl rád a kteří měli rádi mne.

Nezkusil jste se někdy zamyslet, koho máte DNES rád?

A co z toho vyplývá – DNES?

Asi jste to nezkusil, protože nikdy vás ráno touto otázkou Aljoša nevítal, nevzbouzel do nového dne, do těch stovek zbytečných myšlenek, které každý den krouží po ránu kolem vaší hlavy, připravené, aby jí, zbytečně, prošly.

Druhá otázka, kterou mi Aljoša stereotypně kladl – zpravidla po obědě, když přicházel náš druhý konverzační běh, zněla – PROČ MÁTE DNES RADOST? Namáhal jsem se vyčísřit důvody, proč mám dnes radost – i když jsem byl kolikrát velmi nevrly ze svého

odsouzení k nečinnosti, stále z těch samých tváří a z hromad jídla, které mne plnily trudnomyslností – zjistil jsem vždycky tolik důvodů pro radost, že když jsem byl u desátého, začal jsem se na Aljošu usmívat a on začal vesele hupkovat ze stolu na postel a zpátky – tak se radoval, že nejsem smutný. A i když mé důvody pro radost byly ty, jaké obvykle nikdo nevnímá, jako – jsem zdravý, nebolí mne zuby, lidé mne netlučou, neprší na mne, vidím krásnou chumelenici, vidím, slyším – byly to důvody, které přesto byly tak závažné, že vždycky vyvážily to rameno na vahách mé nálady, které mířilo k radosti.

Třetí stereotypní otázku mi kladl Aljoša před spaním: ‚PROČ BY Z VÁS MĚL – KDYBY BYL – VELKÝ KRÁLÍK RADOST?‘ Velký králík představoval v Aljošově rozumku to, co v lidském jazyce bývá označováno Bůh. A z formulace jeho otázky je vidět, že Aljoša byl velmi skeptický králíček.

Kdo ví, snad si velkého králíka představoval takového, jakého jsem ho viděl ve svém snu – obrovskou, stříbřitě bílou siluetu vesmírného jiskřivého králíka, jak proplouvá nebesy – A shovívavě nahlíží pod všechny slupky omylů – zda se pod nimi přece jen neskrývá dobrý úmysl.

Protože podle Velikého králíka jistě nezáleží na tom, kam jsme došli – ale jakým směrem jsme šli. Nebo chtěli jít.

15

Nechci vás unavovat dalšími králíčími nápady, myšlenkami, stanovisky. Jsou jich plné desky, které máte v rukou. Ale chci vám ještě říct – ten aljašský čas byla pro mne lázeň... Přišla tak nečekaně na mé pozitivistické úvahy, úplně rozrušila mé představy

o světě, které dosud byly vedeny – jak jsem se domníval z lidského stanoviska – – ale které byly, jak jsem zde, pod vlivem Aljoši, zjistil, vedeny kolikrát z velmi nelidského úhlu. Zamyslel jste se někdy nad tím, jak i lidskost může být předsudek – přesněji to, co určití lidé za lidskost označují? Zeptal jsem se jednou Aljoši otázkou, která mne provázela od dětství, otázkou, kterou jsem trápil rodiče, učitele, katechetu, jako bych nyní tušil, že odpověď dostanu na tak absurdním místě, v zabeđené aljašské škole a od tak tajemné bytosti, jaké bych se nikdy neptal. Ale není to jen proto, že nedostáváme odpovědi na své otázky, na svá zoufalství, že se na ně ptáme na nesprávném místě? Proč mám být dobrý, Aljošo, proč? Králík na mne upřel oči a ani se nezamýšlel, psal a díval se na mne, uměl psát a nedívat se na to, co píše, tak to milostné zvířátko třáslo pacičkou a přivázanou násadkou a dívalo se na mne. Když jsem se podíval na papír, ustrnul jsem, ustrnul nad jednoduchostí a samozřejmostí odpovědi. PROTOŽE TĚ MÁM RÁD. Není to jen vágní odpověď na vágní otázku, je to odpověď tak dojemná a atypická, že bych o ní už radši neměl hovořit, abych ji neporušil neumělým výkladem. Ale snad se shodneme v tom, že Aljoša asi pojímal dobrotu ne jako slabost nebo taktiku, ale jako závazek a řekl bych, skoro jako výsadu.

16

Kolikrát se mi zdálo, že to, co se vydává za humanitu, je tolikrát vystaveno na nehumánních základech – A všechny ty nástavby, přístavby a kůlny, které se kolem skutečné humanity nastavěly, ji při povrchním pohledu úplně zakrývají. Tomu, kdo si nedá dost času, aby myslel, mohou všechny ty přídatné a prázdné stavbičky

humanitu i nahradit. Teď jsem si tím dávným předpokladem byl jist.

Aljoša neznal svět.

Znal pár lidí.

Ale k svému poznání přikládal lásku. To zvětšovací sklo, které vysvětlí všechno – – Rozumět znamená milovat.

Aljoša byl králík a díval se na lidský svět – neměl lidské předsudky, neměl ‚pozitivistickou svěřací kazajku poznání‘, která lidem nahrazuje plnost poznání mnohostí poznávaného. Aljoša viděl svět oživený láskou, umrtvovaný jejím nedostatkem. Neměl o světě mnoho informací, ale znal ho.

Poznat znamená milovat.

Někdy mne napadlo, že Aljoša všechno převádí na jednoduchý vzorec, vzorec lásky. Když jsem s ním rozebíral politickou situaci, psal: PROČ NEMÁ NĚMECKO FRANCII RÁDO? A já nevěděl, co mu odpovědět. Z tohoto prostého pohledu, kdy pojmy nabývaly lidských vlastností, se náhle ukazovaly pojmy a jejich vlastnosti tak směšné, řekl bych tragicky směšné, že jsem žasl a říkal si znovu a znovu: PROČ NEMÁ NĚMECKO FRANCII RÁDO? A celý ten halas vlasteneckých frází náhle bledl, prudce bledl – a já viděl jen zástup lidí, kteří na sebe museli střílet, museli se střílet, i když, kdyby se osobně znali, možná by si neřekli ani hrubší slovo, samá zdvořilá. Ale na rovině pojmů je všechno logické, jasné, hrdinské – Často jsem pozoroval, že pojmy bývají největšími nepřáteli lidstva i života, těchto jiných pojmů. Ve jménu života se vraždí, ano, ve jménu svobody se zacpávají ústa – ty, malý, vlídný králíčku, hupkající v zapadlé aljašské škole.

Francie nemá ráda Německo.

Jak se mi čas před Aljošovým vyprávěním vlekl, tak teď ubíhal rychle, zbrkle. Kolikrát mne napadlo, že po probuzení hned následuje večerní usínání – doba mezi Aljošovou pacičkou šimrající mne pod nosem ráno a mezi jeho pacičkou šimrající mne na čele před usnutím, byla stále kratší.

Otec mého přítele se jednoho dne rozhodl, že odjede pro kněze a přiveze ho na naši školu. Aby už konečně přítele a jeho snoubenku nechal oddat. Byl odhodlán přivést kněze za každou cenu, i kdyby, jak říkal, ho měl dopravit k nám na kře ledové.

Myslím, že otec přítele se těšil na svatbu víc než ženich s nevěstou, ale jeho nedočkavost měla jednoduchý důvod – Chtěl dopít zbytek vína a likérů. Jakkoliv rád pil, baterii lahví schoval a před námi slavnostně přísahal, že je schová až na svatební den, že se jich nedotkne, a jestli ano, mohou ho žáci zkoulovat před školou a on ještě každému napíše pochvalu za vzorné chování. Přítelův otec si vymýšlel složité tresty – měly tu výhodu, že odstrašovaly a odstrašily i jeho. Chodíval často zamyšleně kolem skříně s vínem, ale neotevřel ji.

Když odejel, byla škola plná tísně – U hlavní okenice, kryjící okno do velké třídy, se ulomil pant a vítr proklouzával pod okenicí, kvílel, přízračně kvílel. Aljoša, jinak nebojácný, sebou trhal a rozhlížel se, jako by ho skřípající hlas oslovoval a přinášel mu zlověstný vzkaz –

Sníh přestal padat jen na pár hodin, kdy se přítelův otec vydal na saních se psím spřežením na cestu, pláně se rozsvítily, jako by ze země sršely zlaté jiskry –

Seděl jsem s Aljošou u stolku a konverzoval. Aljoša neuměl mluvit – to byla jediná odlišnost, jakou jsem při konverzaci poci-

toval ve srovnání s konverzací, jakou jsem byl zvyklý vést se svými přáteli. Fyzický vzhled mi ho už od obvyklé představy partnera k rozhovoru tolik nevzdaloval – bylo to absurdní, Aljošova gesta se tak blížila lidským, odkoukal tolik lidských pohybů, že mi připadal, jako člověk převlečený na maškarní ples za králíka – podivný maličký člověk – ale přece jen člověk, jeho zvířecí podstata byla zanedbatelná. Nalil jsem mu na mističku trochu mléka s medem, občas si svlačil rty a hned se skláněl nad papír; když zalistujete v listech na pořadači, naleznete i několik básní, které Aljoša sepsal. Spisovatelství ho posedlo čím dál tím víc, možná to byla pozoruhodná díla, ale nikdy se mi je nepodařilo celá rozluštit, používá, jak vidíte, podivných zkratek.

Bylo nám s Aljošou dobře. Nikdy jsem nezažil v posledních letech takový pocit bezpečí jako teď – a byl jsem v posledních letech na mnohem bezpečnějších místech, rozhodně bezpečnějších, než byla tahle ztracená aljašská škola, zapadlá po okna do sněhové masy, odříznutá od světa.

Tehdy jsem se snažil ujasnit si, co je to pocit bezpečí – A věděl jsem náhle, že to není opevněný teplý dům plný služebnictva a hlídaný vojáky, není to finanční blahobyť, který vám zajišťuje, že je vám kdokoli kdykoli k dispozici. Ať už s léky, zbraní, tou službou, tou výhodou, na jakou si jen pomyslíte –

Věděl jsem, že bezpečí je zvláštní stav mysli, filozofický stav mysli, můžete jej zažívat i na rozbouřeném moři, i – jak jej zažíval můj bratranec při útoku na frontě – Cítil se nezranitelný a útok přežil – – –

Ale ve chvíli, kdy jsem si připadal nejbezpečnější, jsem zaslechl prásknutí dveřmi a kroky – asi jde přítelova nevěsta, napadlo mne, a vůbec jsem netušil, že ty obvyklé, tolikrát slýchané zvuky mohou znamenat něco zlověstného.

Asi po půl hodině, přerušované jen mými otázkami a skřípáním pera, kterým Aljoša psal své odpovědi, se prudce otevřely dveře do mého pokoje. Stál v nich můj přítel, zarámovaný do dřevěného dveřního rámu, jako do rámu obrazu, vyděšený, bezradný, obraz, barokní personifikace zoufalství.

„Utekla,“ zašeptal.

Jen tak tak jsem stačil zakrýt Aljošu a sesmeknout mu z tlapky násadku, přítel by sice stejně nic nepozoroval, jak byl rozčilený – Ale já se přesto vylekal, že Aljošu odhalí. Aljoša si nepřál, abych o jeho psaní někomu řekl. Slíbil jsem mu to a králičí přání jsem respektoval i teď.

„Utekla,“ zašeptal přítel znovu, sesul se na houpací židli a houpal se na ní bezmyšlenkovitě, oči upíral před sebe a jistě přítom nic neviděl, byl to prázdný pohled figuríny – A opravdu figurínu připomínal, jak se houpal a apaticky strnul, polozhroucený v houpací židli – –

Jeho nevěsty se zmocnila z ticha a nesnesitelné dusné netrpělivosti hysterie, napadlo mne.

Ale přítel vyprávěl, nesouvisle a plačtivě – bylo to zvláštní, slyšet po tolika dnech idyly někoho plakat – že jeho snoubenka si četla znovu jeho milostné dopisy. Na jednom místě bylo její oslovení napsáno na místě přeškrtnutého slova, když tuhu setřela, našla cizí jméno; opravdu o nic nešlo, přítel byl příkladně věrný, jen – jak zajíkávě tvrdil, se tehdy zmýlil. Poslouchal při psaní dopisu rádio a napsal místo jména své snoubenky jméno hlasatelky – pochopitelný omyl přepracovaného člověka.

Ale jeho snoubenka v tom bílém tichu, bílém pekle, do kterého se jí změnila naše samota – jako tolik samot se mění v peklo – mu udělala žárlivý výstup a vyběhla z domu. Nebyla žárlivá, jak přítel zdůrazňoval, dřív vůbec ne – ale to věčné, stále odkládané čekání

na svatbu ji poznamenalo. I když přede mnou nic nedávala znát ani ona, ani on, hádali se prý už celé dny – pro sebemenší maličkosti. A teď utekla.

Přítel si vzal kožich a vydal se za ní. Zjistil, že odejela s druhým spřežením psů, vyšel po jejích stopách. Znovu sněžilo a já s Aljošou jsme vyhlíželi ze dveří školy za stále se drobnějící postavičkou, tála v řídké vánici – –

Pak jsem vzal Aljošu do náruče a vrátil se do školy.

Měl jsem o práci postaráno. Obcházel jsem kamna v různých částech domu, dohlížel, aby nevyhasla.

Aljoša mi hupkal v patách, procházeli jsme spolu z jednoho pokoje do druhého, já naložil do kamen a Aljoša přikyvoval, při přikládání do kamen se vždy radoval. Přikládání do kamen bylo pro něj lahodným zvukem, podobným zvuku lodního zvonu v hale.

Kde jsi to, Kesslerere, skončil, říkal jsem si. Za svých prázdninových samotářských expedic jsem si navykl mluvit se sebou ve třetí osobě a ten zvuk se mi vracel i později, když jsem osaměl. Kde jsi skončil, Kesslerere. Obcházíš jako strašidlo prázdný dům na Aljašce. Žádný člověk široko daleko a sněží, sněží – kdybys potřeboval lékaře, nedoklopýtáš ani k sousedům.

Padala na mne klaustrofobie, připadal jsem si uzavřený v tom stavení s přetlustými stěnami, stalo se okamžitě přízračným domem, jakmile z něj jeho obyvatelé odešli. Co pohledáváš na této galérii, říkal jsem si a přemýšlel, odkud tenhle citát je. A přitom jsem stále obcházel domem, přikládal do pohasínajících kamen, byl to bludný kruh.

Venku začala bouře, jako by k téhle náladě chybělo už jenom, aby se za okny ve větru, který pozvedal celá oblaka napadaného zmrzlého sněhu, rýsovaly rudé a žluté spáry blesků.

Ucítil jsem, jak mi cosi hladí nárt. Aljoša. Krčil se mi u nohou a tlapkou mi klepal na nárt, aby mne na sebe upozornil.

Aby mi ukázal –

Že nejsem sám.

18

V onu noc, kterou jsem trávil opuštěný na zapadlé škole, jsem hrál s Aljošou dámu. Byl jsem mrzutý. Králík, který jen tak tak stačil pochytit pravidla hry, mne stále porážel. Měl pro dámu obdivuhodný talent.

Nakonec přestal hrát; napsal do našeho poznámkového sešitu – JSEM UNAVENÝ. Ale věděl jsem, že ohleduplné zvířátko mne nechce dál uvádět do rozpaků, a k tomu, aby mne Aljoša nechal podvodem vyhrávat, se nesnížil. Byl tak pravdomluvný, měl jsem radost, že není člověkem – bytost s jeho čestností mohla snad opravdu vydržet naživu jen jako zvíře. Jako člověk by v našem, poněkud zvířecím světě neobstála.

Uvažoval jsem, co moji přátelé asi dělají. Co pan řídící, jestli někde nezmrzl v závěji. Co jeho syn, který vyběhl do vánice pořádně nastydlý, co snoubenka, v náhlém předsvatebním pomnutí smyslů teď žene psí spřežení kamsi do neznáma a zmrzlé slzy ji mrazí na tvářích, lesknou se v měsíčním světle – předčítal jsem poslední dny Aljošovi verše ze školní knihovny a můj jazyk se stal nesnesitelně lyrickým.

Vzpomínal jsem na tři poutníky, kde se asi potácejí nebo tuhnou v aljašské noci.

Proč?

Protože jim Aljoša nepoložil ráno otázku – KOHO MÁŠ DNES RÁD?

Ale nemyslete si, že byl Aljoša moralista – pokud nenazýváte moralisty ty, kdo mají rádi lidi.

Po večeři jsem vyčistil a nabil přítelovu pušku – v domě plném nejasných zvuků jsem si nepřipadal dobře, a nemít u sebe Aljošu, který na mne vždycky povzbudivě zastříhal ušima, když moji slabost vycítil, byl bych asi otevřel skříň ve spíži a pustil se do přítelových svatebních lahví. Takhle jsem jen rozžal světla do všech oken školy, aby moji přátelé měli v dálce majáková světla, přiložil jsem pořádně do všech kamen a posadil se s puškou v klíně ke dveřím.

Kams to přivedl, Kesslerere, ty, který máš rád svou práci a klid. Sedíš zde v zlatokopecké houpací židli s puškou na klíně a nasloucháš zvukům čeho? – – Skučících upírů, kteří se k tobě spouštějí krbem?

Tohle byla má stará taktika: bojovat proti strachu strachem; vždycky když jsem se něčeho bál, pokusil jsem se vystrašit ještě víc – Bázně se mezi sebou praly a já se ironicky usmíval.

Ted' to jaksi nevycházelo.

Vítr narážel na staré stavení a Aljoša spal na stole, litoval jsem, že zabořil obličej do svého kožíšku.

Kdybych mohl vidět jeho tvář, jistě by se mi ulevilo. Tváře některých lidí i některých zvířat jsou manifestem jejich světového názoru, jako by na obličejích nosili zřetelně své životní heslo.

19

V tu noc, osamělou noc, jsem měl hrozný sen.

Když nespím v leže, mívám zlé sny; tenhle byl ze všech mých snů nejhorší. Vystrašil mne nejen při spaní, ale už dlouhá léta mne straší v bdění – Typický sen pro vědce. Zdála se mi hypotéza.

Jak jsem přišel na Aljošovu schopnost?

Tím, že jsem ho oslovil.

Kdysi jsem četl úvahu – nemýlím-li se, jakéhosi německého filozofa, o tom, že všechna hmota kolem nás má s námi společný základ: vědomí.

Je jen na určitém stupni probuzení, někdy vyšším, někdy nižším, ale vždy na méně vyvinutém stupni, než je naše vědomí. Tak jako my nejsme schopni poznat vědomí dejme tomu dřeva, tak strom není schopen rozeznat naše vědomí. Ve své pýše my považujeme strom za neprobuzené vědomí.

Podle té teorie jsme pak všichni rozlišeni úrovní našeho vnímání. Balvan u cesty nás také vidí a hodnotí, ale neprobuzeným, malátným vědomím, kterému nepřikládáme žádnou úlohu – stejně tak jako nikdo na celé škole neměl žádné tušení o tom, že Aljoša je svědek. Ve skutečnosti je, podle onoho snu, celý svět plný svědků, celý svět plný vědomí, které na nás dozírá.

A vidí nás strom u cesty a vidí nás škvára, po které jdeme, a rozvažuje o nás i skála na rozcestí, skála, která viděla za milióny let tolik poutníků – od trilobitů po první opice, až po nás, kteří kolem ní projíždíme v automobilu – Neuvědomujeme si její shovívavý pohled, jako ona si možná neuvědomuje náš pohled.

Jsou na světě jen zástupy vědomí probuzených důrazněji nebo nepatrněji.

A v tom snu já procházel s Aljošou, vybaven zvláštním sluchem i zrakem. Stačilo mi přiložit ucho k čemukoli – ke kopretině, ke kameni, nad hladinu řeky – A hned jsem slyšel hlas hmoty, její píseň – mohl jsem s ní rozmlouvat stejně nečekaně a náhle, jako jsem se mohl dorozumívat s Aljošou, jenomže zde nebyl třeba ani inkoust, ani papír.

Procházel jsem tak světem, podivnou letní krajinou, naslouchal tomu proudu vědomí, hlasu nekonečného proudu svědků, které jsem ustavičně míjel... Nepatrný jako jeden z nich. Nijak významný. Nijak významnější než oni.

Aljoša radostně poskakoval v tom snu, jako pohupkovával na zapadlé škole, vesele naslouchal řeči předmětů, ničím neznepokojen a nic neznepokojující.

Ale já znejistěl v tom zástupu svědků.

Králíci to mají jednodušší, nemají, rozhodně nemají tolik povinností – ani tolik naděje.

A mít naději je možná ten největší závazek, naděje je někdy to největší břemeno, jaké lidstvo nese.

Nebudu vás unavovat svým snem, máte-li chuť, můžete jej domyslet sám – není to těžké. Ale já už o něm nebudu hovořit, mne znepokojil dost, a kdybych měl jeho motivy rozebírat, jistě by to pro vás nemělo takový význam, jako když si je rozeberete vy, bude-li se vám to jevit užitečné a pochopíte-li poslání toho snu.

Když jsem se probudil, byla škola dál prázdná, všechna kamna vyhasla. Svítalo a Aljoša spal, jedno ouško pokrčené doleva a druhé pokrčené doprava.

Byl dekorativní.

Přemohl jsem se, abych nezačal klít, pohladil jsem spícího Aljošu a šel roztápět obrovská kamna.

Co si zde počneš, Kessler, říkal jsem si. Přátelé zmrzli a ty tu zmrzneš co nejdřív. Ale necítil jsem smutek, jako jsem ho necítil nikdy, když byl se mnou Aljoša.

Hlavně že se mi už nezdá můj pekelný sen, říkal jsem si spokojeně. Tehdy jsem ještě nevěděl, že jsou sny, které se nás drží tak pevně, že se jich nezbavíme, ani když bdíme. Tehdy teprv ne.

Druhý den ráno se všichni vrátili, veselí, vyspalí, rozesmátí. Nevěsta zůstala se saněmi na nedalekém statku, kam došel po čase i můj přítel – rychle se smířili a na statku přečkali bouři. K ránu k nim dorazil přítelův otec, který do města nedojel.

Na oslavu nového setkání jsme vypili zbytek vína a likérů.

Když začalo za pár dní tát, odejel jsem do nedalekého města, odkud jsem pokračoval v cestě na univerzitu.

Nikoho z těch tří zmatených poutníků jsem už nespatriil ani jsem o nich neslyšel. Přítel přerušil studia. Nevím ani, jestli si onu dívku vzal, nebo ne.

Ale na tom nezáleží.

V životě jsem potkal mnoho lidí, na lodích, na nádražích, na expedicích... proběhli mi životem a zmizeli navždy.

Jakou měli úlohu v mém příběhu?

Je-li opravdu každý příběh, stejně jako každý život, vystavěný bavící se prozřetelností – jak tvrdívají někteří básníci – jako umělecké dílo, pak všichni tři, kteří v něm vystoupili, měli roli protikladu k čtvrtému obyvateli školy, nejlidštějšímu z nich – k Aljošovi.

Někdy mám dojem, když na ten zmatený aljašský čas vzpomenu, že si jen prohodili role. Aljoša byl člověk, který se pro změnu narodil králíkem, a oni, veselí, ale rozkolísaní, bezradní a vyplašení lidé, byli králiky – narodili se zvláštním nedopatřením – nebo úmyslem? – lidmi.

Ale bylo mi s nimi dobře – A když vzpomenu, jak jsme tančili, všichni čtyři – nevěsta s Aljošou, bílým a vlídným chomáčkem v náručí – – bývám dojatý – Snad na to mám právo, je-li pravda, že stáří je jen zadržovaný pláč.

Jenže pokud se přidržuji Aljošovy filozofie, musím si nejprve odpovědět – PROČ JSI DNES RADOSTNÝ?

Zkusím to, jen co odejdete, snad ještě nějaký důvod najdu – a jak tak o tom přemýšlím, bude jich docela dost.

Jestli chcete vědět, co se stalo s Aljošou, nevím. Noc před mým odjezdem jsme se loučili, dojemně a dlouho, tiskl mi ruku mezi svými tlapkami.

NIKDY NEBUDU MÍT TAKOVÉHO KAMARÁDA – napsal mi rozechvělým písmem na poslední čtvrtku papíru.

A snad se vám to bude zdát hloupé, ale když o tom tak přemýšlím, mám velmi trapný pocit, že já také ne.

O tom, že umí psát, jistě ve své plachosti nikomu nic nesdělil.

Se mnou nechtěl odejet, aby nezarmoutil přítelovu nevěstu. Teď lituji, že jsem ho víc nepřemlouval. Třeba jsem mohl vychovat novou rasu králíků... Třeba by se mnou jel... Čekal, že ho budu víc přemlouvat. Ale nezeptal jsem se tehdy ráno, před odjezdem, KOHO MÁŠ DNES RÁD, KESSLERE? – a nezachoval jsem se podle toho.

Občas mne napadá, jak asi skončil. Dál se vlídně procházel školou, nechal se hýčkat všemi, které potkával. A neuvědomoval si, Aljoša, ten chumáček něžnosti, který tak litoval svého nedostačného vzdělání, že vlastně došel tak vysokého stupně moudrosti a řádu srdce – –

Kdyby se mi podařilo vypěstovat rod takových králíků... Možná by bylo na světě laskavěji...

A třeba tam Aljoša někde v dálce žije – – i teď. Myslím si, že ten, kdo má komu pomoci, hned tak neumírá. A to Aljoša jistě má.

Kdyby tu byl s námi,“ profesor Kessler nám zamyšleně nalil poslední sklenici vína, „jistě by se na vás, tak nedůvěřivě sedícího

proti mně, usmál jemným čumáčkem, potřásl ušima. A možná, kdybyste se mu líbil, by vás i pohladil po hřbetu ruky tlapkou zamodřenou od inkoustu.

A asi by vám napsal svou starou otázku: „KOHO MÁŠ DNES RÁD?“

Eduard Martin
Vybraná tajemství profesora Kesslera

Ilustrace na obálce z Pixabay.com
Korektura Martina Němcová
Technická redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 22. 11. 2024

ISBN 978-80-274-4273-7 (epub)
ISBN 978-80-274-4274-4 (pdf)
ISBN 978-80-274-4275-1 (prc)